TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKEŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

KONAKLAMA YAPISI OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN GELENEKSEL ANTAKYA EVLERİNİN DEPREM SONRASI KORUMA DURUMUNUN ÖRNEKLERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

AYSEL ÖZGE KOCABAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKEŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

KONAKLAMA YAPISI OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN GELENEKSEL ANTAKYA EVLERİNİN DEPREM SONRASI KORUMA DURUMUNUN ÖRNEKLERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

AYSEL ÖZGE KOCABAŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK

ADANA, 2025

JÜRİ ONAY SAYFASI

KONAKLAMA YAPISI OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN GELENEKSEL ANTAKYA EVLERİNİN DEPREM SONRASI KORUMA DURUMUNUN ÖRNEKLERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında 22800901007 numaralı Aysel Özge KOCABAŞ tarafından **ilgili yönetmeliklerin belirlediği şartlar doğrultusunda** tamamlanan **Yüksek Lisans Tezi** aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi" Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa AKYOL

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Gökhan UŞMA

Anabilim Dalı Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK

Danışman

Tez Jürisi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Doç. Dr. Gökhan UŞMA

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kasım ÇELİK

Çukurova Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi

28/08/2025

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın hazırladığım bu tez çalışmasında;

Bu tezin özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışa uygun olarak elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, tez kapsamında bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde bu çalışmaya özgün olmayan tüm veri ve bilgiler için bilimsel etik ve gelenek çerçevesinde kaynak gösterdiğimi; bu kaynakları da kaynakçada belirttiğimi beyan ederim. Çalışmam ile ilgili yaptığım beyana aykırı bir durum saptanması halinde tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

28/08/2025

[İmza]

Aysel Özge KOCABAŞ

ÖZET

KONAKLAMA YAPISI OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN GELENEKSEL ANTAKYA EVLERİNİN DEPREM SONRASI KORUMA DURUMUNUN ÖRNEKLERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Aysel Özge KOCABAŞ

Yüksek Lisans, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK

Ağustos 2025, 290 sayfa

Geleneksel mimari, toplumların kültürünü, yaşam biçimini ve değerlerini yansıtan önemli bir miras olup, sivil mimari bu mirasın en temel bileşenidir. Bu bağlamda çok katmanlı kültürel yapısıyla Antakya, avlulu konutlarıyla özgün bir tipoloji geliştirmiştir. Prehistorik Dönem ’den izler taşıyan, ancak esas biçimsel özelliklerini Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kazanan bu konutlar, hem iklimsel uyum hem de sosyal yaşam açısından özgün çözümler sunmuştur. Ancak zamanla işlevselliğini yitiren bu yapılar, terk edilme ve değer kaybı riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Son yıllarda sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için yeniden işlevlendirme yöntemleri öne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonucu büyük oranda zarar gören Antakya’nın geleneksel konutlarının durumunu incelemek ve yeniden işlevlendirme süreçleriyle ilişkili deprem performanslarını değerlendirmektir. Antakya kent merkezinde seçilen on adet konut, dört aşamalı bir analiz süreciyle ele alınmıştır: konum ve çevresel ilişkiler; mimari tasarım ve işlevsellik; restorasyon ve yeniden işlevlendirme süreçleri; deprem sonrası hasar durum tespitleri yapılmıştır. Bu incelemeler saha çalışmaları, fotoğraflar, drone görüntüleri ve raporlarla desteklenmiştir.

Bulgular, koruma ve yeniden işlevlendirme uygulamalarının deprem performansı açısından yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Betonarme eklerin ve yanlış uygulamaların bulunduğu yapılarda ise ağır hasar veya tamamen yıkım meydana gelmiştir. Ayrıca, bitişik nizam yapı düzeni, komşu binaların çökmesiyle hasarın zincirleme olarak artmasına neden olmuştur. Bölgedeki zayıf zemin koşulları ve depremin yüksek şiddeti de hasarın boyutunu önemli ölçüde artırmıştır.

Sonuç olarak, Antakya'nın geleneksel konutlarının korunması, bireysel restorasyonların ötesinde, özgün değerleri koruyan, afet risklerini gözeten ve bütüncül koruma politikalarıyla mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler; Geleneksel Mimari, Yeniden İşlevlendirme, Deprem, Tarihi Antakya, Koruma, Konaklama Yapıları.

ABSTRACT

EVALUATING THE POST-EARTHQUAKE CONSERVATION STATUS OF TRADITIONAL ANTAKYA HOUSES ADAPTIVELY REUSED AS HOSPITALITY FACILITIES THROUGH CASE EXAMPLES

Aysel Özge KOCABAŞ M.Sc., Department of Architectural

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Fatma Seda ÇARDAK

August 2025, 290 pages

Traditional architecture represents a significant cultural heritage, reflecting the culture, lifestyle, and values of societies, with vernacular architecture forming its most fundamental component. Within this context, Antakya, with its multi-layered cultural structure, has developed a distinctive typology characterized by courtyard houses. These dwellings, which bear traces of the Prehistoric Period but acquired their principal formal characteristics during the Seljuk and Ottoman periods, offered unique solutions in terms of both climatic adaptation and social life. However, over time, these structures lost their functionality and have faced the risk of abandonment and loss of value. In recent years, adaptive reuse methods have gained prominence as a strategy to ensure their sustainability.

The aim of this study is to examine the condition of Antakya's traditional houses, which suffered extensive damage during the earthquakes centered in Kahramanmaraş on February 6, 2023, and to evaluate their seismic performance in relation to adaptive reuse processes. Ten houses located in the historic center of Antakya were analyzed through a four-stage process: location and environmental context; architectural design and functionality; restoration and adaptive reuse practices; and post-earthquake damage assessment. This investigation was supported by field studies, photographs, drone footage, and technical reports.

The findings reveal that conservation and adaptive reuse interventions were largely inadequate in terms of seismic performance. In buildings where reinforced concrete additions and inappropriate interventions were present, severe damage or complete collapse occurred. Furthermore, the contiguous building layout contributed to a chain reaction of destruction, as the collapse of adjacent structures intensified the overall damage. Weak soil conditions in the region, combined with the high magnitude of the earthquake, also significantly exacerbated the extent of the destruction.

In conclusion, the preservation of Antakya's traditional houses can only be achieved through comprehensive conservation policies that go beyond individual restorations, prioritize the safeguarding of authentic values, and integrate disaster risk mitigation strategies.

Keywords: Vernacular Architecture, Adaptive Reuse, Earthquake, Historic Antakya, Conservation, Residential Heritage Buildings

İthaf

Bu yolculuk boyunca bana destek olan
Saygıdeğer hocalarıma ve kıymetli aileme ithafen.

TEŞEKKÜR

Mimarlık eğitimine başladığım ilk günden bu yana, bilgisi ve deneyimi ile her zaman yol gösterici olan, uzun ve yorucu tez sürecinin başından sonuna kadar her anında destekleyici olan ve motivasyonumu yüksek tutan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK'a

Tezin araştırmalarını yaparken her türlü bilgi ve dokümana ulaşmama yardımcı olan, mesleği bana sevdiren ve öğreten Mimar Hatice Ceren EMİR BEHZETOĞLU'na

Çizimlere ulaşmamı sağlayan Mimar Deniz EMİR, Mimar Seçil BOĞA ve Mimar Buse Ceren Gül'e

Verilere ulaşmamı sağlayan Harita Mühendisi Kenan KANTARCI'ya

Her türlü manevi ve maddi desteği benden esirgemeyen ve zorlu saha çalışmalarında her daim yanımda olan ve beni yalnız bırakmayan, mimarlık mesleğine beni yönlendiren babam Tamer KOCABAŞ'a

Her daim yanımda olduğunu hissettiren, bilgisi ve tecrübesini bana öğreten, tezimi yazarken yoluma ışık tutan annem Hatice Gülten KOCABAŞ'a

Geleneksel Antakya Evlerine merakımı şekillendiren ve tarihi evini incelememi sağlayan anneannem Aysel AKKİPRİK'e

Tezin yazım sürecinde kaynaklara ulaşmama yardımcı olan Hatay Büyükşehir Belediyesi çalışanları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışanlarına en içten dileklerimle teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ ii
ÖZET iii
ABSTRACT v
İthaf vii
TEŞEKKÜR viii
İÇİNDEKİLER ix
ŞEKİL LİSTESİ xiv
TABLO LİSTESİ xxvi
KISALTMALAR xxvii
SEMBOLLER xxviii
1. GİRİŞ 1
1.1. Çalışmanın Amacı 1
1.2. Çalışmanın Kapsamı 2
1.3. Materyal ve Metot 4
1.4. Önceki Çalışmalar 13
1.4.1. Antakya'nın Tarihi Hakkında Çalışmalar 13
1.4.2. Antakya Geleneksel Konut Yapısı 13
1.4.3. Antakya'nın Deprem Tarihi 14
1.4.4. Yeniden İşlevlendirme ve Koruma 15
2. KURAMSAL TEMELLER 16
2.1. Koruma Kavramı 17
2.1.1. Dünya'da Tüzüklerle Koruma Kavramının Gelişimi: 18
2.1.2. Türkiye'de Yasalarla Koruma Kavramının Gelişimi 20
2.1. 3. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu 21
2.2. Kültürel Miras 22
2.2.1. Somut Kültürel Miras 23
2.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras 25
2.3. Kültürel Mirasın Korunmasında Yeniden İşlevlendirmenin Rolü 25
2.3.1 Yeniden İşlevlendirme Kavramının Korumada Yeri 26

2.3.2. Yasalar ve Tüzüklerle Yeniden İşlevlendirme Kavramının Gelişimi 27
2.3.3. Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Kavramsal Temeller 32
2.3.4. Tarihi Yapılarda Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Kavramsal Nedenler 34
2.3.5. Tarihi Yapıların İşlevlendirilmesinde Yeni İşlevin Belirlenmesini Etkileyen Faktörler 35
2.3.6. Yeniden İşlevlendirme İlkeleri 38
2.3.6.1. Mekân Analiz Boyutu 38
2.3.6.2.Mekân Organizasyon Boyutu 39
2.3.6.3. Kültürel ve Sosyal Boyut 40
2.3.6.4. Alan Organizasyon Boyutu 40
2.3.7. Geleneksel Mimarinin Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi 41
2.3.8. Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi Dünya ve Türkiye Örnekleri 43
2.3.8.1. Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi Dünya Örnekleri 43
2.3.8.2. Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi Türkiye Örnekleri 47
2.4. Sit Alanı 55
2.4.1. Kentsel Sit 55
2.4.2. Arkeolojik Sit 56
2.4.3. Doğal Sit 56
2.4.4. Kırsal Sit 56
2.4.5. Karma Sit 56
2.5. Afetler 57
2.5.1. Doğal Afetler 57
2.5.2. Deprem 60
2.5.2.1. *Dünya'dan Deprem Geçirmiş* Geleneksel Yapı Örnekleri 61
2.5.2.2. Türkiye' de Deprem Geçirmiş Geleneksel Yapı Örnekleri 65
2.5.3. Geleneksel Yapıların Deprem Karşısındaki Davranışları 69
3. ANTAKYA ŞEHRİ TARİHSEL SÜRECİ VE BÖLGEDEKİ YAŞANAN DEPREMLER 83
3.1. Antakya Coğrafi Konumu ve İklim Özellikleri 83
3.2. Çalışma Alanın Belirlenmesi 86
3.3. Antakya Tarihi, Kentin Morfolojik ve Mimari Gelişimi 88
3.3.1.Prehistorik Dönem 89
3.3.2. Helenistik Dönem (M.Ö. 300- M.Ö. 64) 89

3.3.3. Roma Dönemi 90
3.3.4. Bizans Dönemi (458-638) 93
3.3.5. İslami Dönem (638-969) 93
3.3.6. II. Bizans Dönemi (969-1084) 94
3.3.7. Selçuklular Dönemi (1084-1098) 94
3.3.8. Haçlılar Dönemi (1098-1268) 94
3.3.9. Memlukler Dönemi (1268-1516) 96
3.3.10. Osmanlı Dönemi (1516-1918) 96
3.3.11. Fransız Mandası ve Hatay Devleti Dönemi: 100
3.3.12. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi 103
3.4. Antakya'nın Geçmişten Günümüze Deprem Tarihi 107
4. KONAKLAMA YAPISI OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN GELENEKSEL EVLER VE DEPREM SONRASI KORUMA DURUMU 121
4.1. Geleneksel Antakya Mimarisi 122
4.1.1 Antakya'nın Sokak Dokusunun Tarihsel Gelişimi 122
4.1.2. Sokakların Fiziksel Özellikleri 122
4.1.3. Antakya Çarşıları 123
4.1.4. Geleneksel Antakya Konut Mimarisi 123
4.1.4.1. Tarihsel Köken 123
4.1.4.2. Plan Şemaları ve Avlu Düzeni 124
4.1.4.3. Yapı Malzemesi ve Teknik Özellikler 125
4.1.4.4. Cephe Özellikleri 126
4.1.4.5. Sabit Donatılar ve İç Mekân Elemanları 126
4.1.4.6. Çatı ve Su Yönetimi 128
4.2 Bereketoğlu Konağı 129
4.2.1. Konağın Tarihçesi ve Konumu 129
4.2.2. Mimari Özellikleri 133
4.2.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 146
4.2.4. Deprem Sonrası Koruma Durumu 152
4.3. Rahibe Konağı ve Yalçınkaya Konağı 155
4.3.1. Konakların Konumu ve Tarihçesi 155
4.3.2. Rahibe Konağı Mimari Özellikleri 159

4.3.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 166
4.3.4. Deprem Sonrası Koruma Durumu 168
4.3.5. Yalçınkaya Konağı Mimari Özellikleri 172
4.3.6. Yeniden İşlevlendirme Süreci: 173
4.3.7. Deprem Sonrası Korunma Durumu 175
4.4. Dökmeci Konağı ve Kurtböke Konağı 178
4.4.1. Konakların Konumu: 178
4.4.2. Dökmeci Konağı'nın Tarihçesi 180
4.4.3. Mimari Özellikleri 181
4.4.4. Yeniden İşlevlendirme Süreci: 186
4.4.5. Deprem Sonrası Korunma Durumu 190
4.4.6. Kurtböke Konağı'nın Tarihçesi 192
4.4.7. Mimari Özellikleri: 193
4.4.8. Yeniden İslevlendirme Süreci 197
4.4.9. Deprem Sonrası Koruma Durumu 199
4.5. Halefoğlu Konağı 202
4.5.1. Konağın Konumu ve Tarihçesi 202
4.5.2. Mimari Özellikleri 206
4.5.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 208
4.5.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu 212
4.6. Fransız Asker Konağı 215
4.6.1. Konağın Çevresi Ve Tarihçesi 215
4.6.2. Mimari Özellikleri 218
4.6.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 222
4.6.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu 224
4.7. Kuseyri Konağı 226
4.7.1. Konağın Çevresi ve Tarihçesi 226
4.7.2. Mimari Özellikleri 231
4.7.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 235
4.7.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu 239
4.8. Özdemir Konağı 241
4.8.1. Konağın Tarihçesi ve Konumu 241

4.8.2. Mimari Özellikleri 245
4.8.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 248
4.8.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu 248
4.9. Azap Konağı 249
4.9.1. Konağın Çevresi Ve Tarihçesi 249
4.9.2. Mimari Özellikleri 252
4.9.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci 254
4.9.4. Deprem Sonrası Koruma Durumu 256
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 258
6. KAYNAKÇA 269
7. EKLER 283

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. 1. Tez akış şeması (Yazar Arşivi, 2025). 3
Şekil 1. 2. Antakya'nın konumu, Tarihi Antakya'da kalan tarihi sit alanları haritası ve çalışma alanının gösterimi. Kaynak: (ODTÜ), 2023; (Google), 2024'ten alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir). 4
Şekil 1. 3.Antakya 3. derece Kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde çalışılan Geleneksel Antakya Evlerinin konumu. Kaynak: Hatay Büyükşehir Belediyesi (HBB) 2024'den alınan veriler esas alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 6
Şekil 1. 4. Metot tablosu (Yazar Arşivi, 2024). 12

Şekil 2. 1. Dünya'da Tüzükler ve Sözleşmelerle Koruma kavramının gelişimi Kaynak: (ICOMOS)'dan alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 19
Şekil 2. 2. Türkiye'de yasalarla ve tüzüklerle koruma kavramının gelişimi Kyanak: (ICOMOS) 2024; Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığından (ÇŞİDB) 2024'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 21
Şekil 2. 3. Moganshan Kasabası'ndaki konumu ve vaziyet planı (Archdaily, 2024). 43
Şekil 2. 4. Yeni işlev için eklenen pavyonlar (Archdaily, 2024). 44
Şekil 2. 5. Mogansahan konağı yeniden işlevlendirilen Restorasyon projesi işlev analizi (Archdaily, 2024). 44
Şekil 2. 6. Moganshan Konağı işlevlendirme sonrası kesit ve 3d model (Archdaily, 2024). .. 44
Şekil 2. 7. La Luna Restorant restorasyon öncesi ve sonrası (Archdaily, 2024). 45
Şekil 2. 8. La Luna Kat planı (Archdaily, 2024). 45
Şekil 2. 9. La Luna Restoran kesit (Archdaily, 2024). 46
Şekil 2. 10. Fettah Çelebi Evi dış görünüş ve avlusu (Hassan, R. H. 2023 s.43). 46
Şekil 2. 11. Fettah Çelebi Evi 1- zemin ve 2- bodrum kat planları (Hassan, R. H. 2023 s.38). 47
Şekil 2. 12. Fettah Çelebi Evi yeniden işlevlendirmede kullanımı (Hassan, R. H. 2023 s.49). 47
Şekil 2. 13. Hasanağalar Konağı restitüsyon projesi kat planları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1811). 48
Şekil 2. 14. Hasanağalar Konağı restorasyon projesi kat planları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1811). 48
Şekil 2. 15. Hasanağalar Konağı restorasyon öncesi (a) ve sonrası (b) görünüş (Arı, N.G. M.E.Ç, 2021, s.1812). 49
Şekil 2. 16. Şimşek Konağı restitisyon projesi kat plan şemaları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1815). 49
Şekil 2. 17. Şimşek Konağı restorasyon projesi plan şemaları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1815). 50
Şekil 2. 18. Restorasyon öncesi ve sonrası dış cephe (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1816). 50
Şekil 2. 19. Baltazzi Köşkü Kat Planı (Öden, Y. H. 2023 s. 639). 51

Şekil 2. 20. Baltazzi Köşkü bahçe ve dış cephe görünüş (Öden, Y. H. 2023 s.638). 51
Şekil 2. 21. Baltazzi Köşkü iç mekân ve merdivenlerin günümüzdeki durumu (Öden, Y. H. 2023 s.641). 52
Şekil 2. 22. Osmanoğulları Konağı restorasyon öncesi fotoğraf (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.160). 53
Şekil 2. 23. Osmanoğlu Konağı dış cephe (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.161). 53
Şekil 2. 24. Osmanoğlu Konağı zemin ve bodrum kat planı (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.162). 53
Şekil 2. 25. Sofa ve sergileme mekânları (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.162). 54
Şekil 2. 26. Ocak ve mekanın restorasyon öncesi durumu ve restorasyon sonrası sergilenen öğelerle durumu (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.163). 54
Şekil 2. 27. Eski Antakya sit alanları ve çalışma alanı Kaynak: (Google Earth), 2024; (ODTÜ), 2023 verileri kullanılarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 57
Şekil 2. 28. Türkiye afet risk haritası (AFAD Haritalar, 2024). 59
Şekil 2. 29. İtalya Yarımadası deprem risk haritası (Carpentieri, G. 2011). 62
Şekil 2. 30. İtalya'da 2009 depreminde çöken konut yapısı (Aydın, Ö. Kumsar, H. Toprak, H. 2009 s.252). 63
Şekil 2. 31. İtalya'da 2009 yılındaki depremde yıkılan SantaMaria Del Suffragio kilisesi (Carpentieri, G. 2011 s.7). 63
Şekil 2. 32. Stefanı Di Sessanio kulesinin deprem sonrası fotoğrafı (Aydın, Ö. Kumsar,H. Toprak, H. 2009 s.252). 64
Şekil 2. 33. 2016 Kumamoto depreminde yıkılan Kumamoto Kalesi (Wikipedia, 2024 ICOMOSJAPON,2017). 65
Şekil 2. 34. Japonya depremlerinde hasar almış geleneksel yapı örnekleri (ICOMOSJAPON, 2017). 65
Şekil 2. 35. 1970 Gediz depremi hasar alan yığma geleneksel yapılar (Salt Araştırmalar, 2024). 66
Şekil 2. 36. 1999 depremini etkileyen alanların geleneksel konut yapısı (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005). 67
Şekil 2. 37. Adapazarı geleneksel ahşap konut (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005). 68
Şekil 2. 38. Yığma Yapılar Oturma Çatlakları (Bayülke, N. 2001). 70
Şekil 2. 39. 2004 Erzurum ve 2003 Bingöl Depreminde ağır, kalın ve toprak damlı geleneksel yapının çökmesi (Karaşin, A. Karaesmen, E. 2005). 71
Şekil 2. 40. 1992 Erzincan Depremi ve 2012 Van Depremi Geleneksel yığma yapılarda görülen duvar hasarları (Koç, V. 2016). 72
Şekil 2. 41. Yığma yapı duvarlarında çatlak oluşumu (Sallıo,N. 2005). 72
Şekil 2. 42. 2003 Bingöl depremi ve 2010 Elazığ depremi duvar altı hatılsız geleneksel yığma binaların yıkılması (Koç, V. 2016). 73
Şekil 2. 43. 1995 Dinar Depremi ve 2011 Van depremi yığma yapılarda niteliksiz kalkan duvar sonucu oluşan hasar (Alıcıoğlu, M. B. 2012). 73
Şekil 2. 44. Kalkan duvarla yeterli bir biçimde bağlanmamış yığma yapıların aldığı hasarlar (Sallıo,N. 2005). 74

Şekil 2. 45. Yığma yapıda köşe hasarları Gediz, Van ve Erzurum depremleri (Koç, V.2016). 74
Şekil 2. 46. Yığma yapı köşe hasar biçimleri (Bayülke, N. 2001) 75
Şekil 2. 47. 2010 Elazığ depreminde çamur kuruyunca bağlayıcılığını kaybetmiş evin yıkılması ve yıkılmış kerpiç bir ev (Koç, V.2016). 76
Şekil 2. 48. Taş yığma yapı duvarlarının düşey yükler altında oluşan hasar örnekleri (Sallıo,N. 2005). 76
Şekil 2. 49. Hımış, göz dolma, ahşap dikmelerle desteklenmiş yapılar (Koç, V.2016). 77
Şekil 2. 50. Yatay derzleri etkileyen yükler altında yığma duvarlarda kırılma biçimleri (Sallıo,N. 2005). 77
Şekil 2. 51. 1970 Gediz Depremi sonrası rijit kat döşemeli yapı hasarı, esnek kat döşemeli yığma yapı hasarı (Koç, V.2016). 78
Şekil 2. 52. Konsol çıkmaların depremle çökmesi (Çelebi, R. Saatçıoğlu, N. Ö. 2002). 79
Şekil 2. 53. Duvar çatlaklarının nedenleri (Sallıo,N. 2005). 80
Şekil 2. 54. 1975 Lice depremi sonrası yarı yığma karkas sistemde cephe boşluğu ve konsolun çökmesi, boşluk oranı yüksek ve az olan duvarlarda hasar düzeyleri (Koç, V.2016). 80
Şekil 2. 55. Yığma yapılarda çatlakların anlamı (Carpentieri, G. 2011 s.13). 81

Şekil 3. 1. Antakya merkez ilçesi ve Türkiye'de konumu Kaynak: (Wikipedi) 2024 kaynağından alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 84
Şekil 3. 2. Hatay'ın Türkiye'deki konumu ve Hatay Fiziki Haritasında gösterilmiştir. Harita Genel Müdürlüğü (HGM) 2024'den alınarak yazar tarafından yeniden düzenlenmiştir. 84
Şekil 3. 3. Antakya ve Çevresinin Coğrafyası (Korkmaz, H. Gürbüz, M. 2008). 85
Şekil 3. 4. Kurutulmadan önce Amik Gölü 1955 (Ovalı, E. 2012). 86
Şekil 3. 5. Çalışma alanını gösteren harita ve diğer sit alanlarının gösterimi. 88
Şekil 3. 6. Antakya Selecius Dönemi ilk kuruluş şehir planı (Ovalı, E. 2017). 90
Şekil 3. 7. Helenistik dönemin günümüze ulaşan izleri (Kayış, T. 2023 s.37). 90
Şekil 3. 8. Tarihi Roma Köprüsü Geçmişten Görünümü ve Günümüz Betonarme Ata Köprü Kaynak: (Ovalı) 2017'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 91
Şekil 3. 9. M.S. 350 yılı Asi Adası ve Antakya şehrinin 3D genel görünümü (Kaplan, Güçlü, Ünal, Yakupoğlu, 2013 s.68). 92
Şekil 3. 10. Roma Dönemi Antakya Haritası (Kayış, T. 2023 s.34). 92
Şekil 3. 11. M.S. 350 yılı Kolonadlı Cadde 3D genel görünüş (Kaplan, Güçlü, Ünal, Yakupoğlu, 2013 s.68) 93
Şekil 3. 12. 2025 yılında Kurtuluş Caddesi (Yazar Arşivi, 2024). 93
Şekil 3. 13. Haçlı donanması ve şehrin mimari durumu (Ovalı, E. 2017). 95
Şekil 3. 14. Haçlı ordusunun İki Kız Kardeş kalesinin önüne gelmesi ve gravürlerde Antakya'nın ihtişamlı surları (Ovalı, E. 2017). 95
Şekil 3. 15. 1772 Abraham Parsons'un seyahatnamesinde Antakya (Ovalı, E. 2017, s.39). 97
Şekil 3. 16. 1748 Cassas'a göre İskenderun'a giden yoldan Antakya'ya bir bakış (Ovalı, E. s.41). 97
Şekil 3. 17. 1816 tarihli Antakya Panoraması (Demir, A. 1996 s.145). 98

Şekil 3. 18. 1831 ziyaretinde Michaud ve Poujoulat'a göre Antakya (Demir, A. 1996, s.148). 98
Şekil 3. 19. Valle'nin 1836 yılı Antakya Kent planı (Ovalı, E. 2017 s.36). 98
Şekil 3. 20. 1836 yılı öncesi Bartlett, Purser ve Allom'a göre Antakya (Ovalı, E. 2017, s.46). 98
Şekil 3. 21. 1861 tarihli H. Warren'in çizdiği "Antioch in Syria" (Suriye'deki Antakya) (Demir, A. 1996, s.177). 99
Şekil 3. 22. 1906 tarihli Asi Nehri ve kenarındaki köşklerin görünümlü posta pulu kartpostal (Ovalı, E. 2017, s.178). 100
Şekil 3. 23. 1920'li yıllar Asi Nehri ve Roma Köprüsü'nün görünümü (Ovalı, E. 2017, s.80). 101
Şekil 3. 24. 1920 Antakya Müslüman mezarlığından kente bakış (Ovalı, E. 2017, s.87). 101
Şekil 3. 25. 1920'li yıllarda Samandağ ve Defne istikametinden bakış. Sağ tarafta kalan Asi Nehri, önde ise Cindi Hamamı'nın beyaz kubbesi gözükmektedir. Taş sokaklar seçilmektedir (Ovalı, E. s.90). 101
Şekil 3. 26. Ulu Cami tarafından sırasıyla Gündüz Sineması, Adalı Konağı ve Kız Enstitüsü'ne bakış (Ovalı, E. 2017, s.100). 102
Şekil 3. 27. 1930 yılların başı Asi batı yakasında su dolabı balıkçılar (Ovalı, E. 2017,s.60). 102
Şekil 3. 28. 1940 yıllarında tarihi Roma Köprüsü ve Gündüz Sineması (Ovalı, E. 2017, s.97). 104
Şekil 3. 29. Cumhuriyet Alanı ve tarihi Antakya Köprüsü'ne Ulu Cami tarafından bakış (Ovalı, 2017, s.108). 104
Şekil 3. 30. Antakya'nın 2023 depremi öncesine ulaşan yapıları ve katmanlaşması (Kayış, T. 2023 s.192). 106
Şekil 3. 31. Antakya Habib-i Neccar Dağı'ndan 1933 yılında çekilen panoramik görüntü ve çalışılan yapıların konumunun gösterimi Kaynak: Arkitera (2025) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 107
Şekil 3. 32. Antakya'nın deprem risk haritasında konumu Kaynak: Üsküplü, (2012)'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 108
Şekil 3. 33. Antakya'nın zemin mukavemet haritası ve çalışılan konakların haritada yeri gösterilmiştir Kaynak: (Korkmaz) 2006'dan alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir). 108
Şekil 3. 34. (a). Tescilli Tarihi yapıların ayrıştırma işlemi yapılırken kepçelerle müdahalesi (Yazar Arşivi, 2024). 117
Şekil 3. 35. Deprem sonrasında Antakya'nın tarihi alanlarına yapılan asfalt çalışması (Yazar Arşivi, 2025). 117

Şekil 4. 1. Avlulu Ev Planı (Demir, A. 1996 s.301). 124
Şekil 4. 2. Orta Avlulu plan tipi Kaynak: (Erdoğa) 1996; (Arıman) 2002' den faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 125
Şekil 4. 3. Geleneksel evlerin özgün sabit donatıları (Yazar Arşivi, 2025). 128

Şekil 4. 4. Tarihi Antakya'da Halefoğlu Konağı'nın konumu Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 129
Şekil 4. 5. 1/200 ölçek 6 Şubat öncesi çevre analiz paftası Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 130
Şekil 4. 6. 2005 öncesi restorasyonu yapılmadan Bereketoğlu Konağı Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden görünüş (Çakmak, S.Ü. 2024). 131
Şekil 4. 7. Deprem öncesi ve restorasyon sonrası 2022 Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden görünüş (Çakmak, S.Ü. 2024). 131
Şekil 4. 8. Silahlı Kuvvetler Caddesi görünüş (Yazar Arşivi, 2024). 131
Şekil 4. 9. Dükkânlar iç görünüş (Çakmak, S.Ü. 2024). 133
Şekil 4. 10. Girişin olduğu merdivenli hol (Çakmak, S.Ü. 2024). 134
Şekil 4. 11. Bereketoğlu Konağı restitüsyon projesi zemin kat plan ve işlev şeması Kaynak: (Behzatoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 134
Şekil 4. 12. Bereketoğlu Konağı birinci kat merdiven holü (Çakmak, S.Ü. 2024). 135
Şekil 4. 13. Bereketoğlu Konağı birinci kat restorasyon öncesi iç mekanları (Çakmak, S.Ü. 2024). 135
Şekil 4. 14. Bereketoğlu Konağının Balkonlu odası (Çakmak, S.Ü. 2024). 135
Şekil 4. 15. Restitüsyon projesi birinci kat planı Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 136
Şekil 4. 16. Bereketoğlu Konağı restitüsyon projesi ikinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 137
Şekil 4. 17. İkinci kat iç mekân fotoğrafları (Çakmak, S.Ü. 2024). 137
Şekil 4. 18. Berektoğlu Konağı restitüsyon projesi çatı planı 1/50 (Behzetoğlu, E.C. 2024). 138
Şekil 4. 19. Bereketoğlu Konağı batı ve güney silüeti (Behzetoğlu E.C.2024). 138
Şekil 4. 20. Bereketoğlu Konağı restitüsyon projesi 1/50 ölçek Batı cephesi görünüş (Behzetoğlu,C.E. 2024). 139
Şekil 4. 21. Bereketoğlu Konağı Batı Cephesi (Behzetoğlu E.C. 2022). 140
Şekil 4. 22. Bereketoğlu Konağı 2006 Güney Cephesi (Çakmak, S.Ü. 2024). 140
Şekil 4. 23. Bereketoğlu Konağı restitüsyon Projesi 1/50 Güney Cephesi (Behzetoğlu, C.E. 2024). 141
Şekil 4. 24. 2-2 kesiti ve avlu güneydoğu cephesi 1/50 restitüsyon projesi (Behzetoğlu, C.E. 2024). 141
Şekil 4. 25. Bereketoğlu Konağı Avlu kuzey doğu cephesi 2006 (Çakmak, S.Ü. 2024). 142
Şekil 4. 26. 1/5 odalar terrazzo detayı (Behzetoğlu, E.C. 2024). 142
Şekil 4. 27. Dükkânlarda ve odalarda kullanılan bitkisel motifli karo (Behzetoğlu, E.C. 2024). 143
Şekil 4. 28. Detay 1 Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 143
Şekil 4. 29. Pencere Detayı Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 144

Şekil 4. 30. Detay Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 144
Şekil 4. 31. Detay Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 145
Şekil 4. 32. Detay Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 146
Şekil 4. 33. Liwan Otel batı cephesi (Ceturturizm,2020). 146
Şekil 4. 34. Güçlendirme amaçlı eklenen çelik I profiller ahşapla kapatılmıştır (Erikli, M.2023 s.103). 147
Şekil 4. 35. Liwan Butik Otel restorasyon projesi zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 147
Şekil 4. 36. Liwan Otel kahvaltı salonu ve bar (Erikli, M.2023 s.112) (Yazar Arşivi). 148
Şekil 4. 37. Merdiven holü (Erikli,M.2023 s.104). 148
Şekil 4. 38. Liwan Butik Otel birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 149
Şekil 4. 39. Liwan Otel avlunun restoran olarak işlevlendirilmesi (Erikli, M.2023 s.113). .. 149
Şekil 4. 40. Liwan Butik Otel restorasyon projesi 4-4 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 150
Şekil 4. 41. Liwan Butik Otel İkinci Kat İşlev Analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 151
Şekil 4. 42. Liwan Butik Otel üçüncü kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 151
Şekil 4. 43. Liwan Otel oda örneği (Ceturizm,2025). 151
Şekil 4. 44. Liwan Otel çevresi deprem sonrası analiz tablosu Kaynak: (HBB); Kültür ve turizm Bakanlığı (KTB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 152
Şekil 4. 45. Liwan Otel Deprem Sonrası Çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 153
Şekil 4. 46. Liwan Butik Otel Deprem sonrası Batı Cephesi Kaynak: (HBB); Kültür ve turizm Bakanlığı (KTB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 153
Şekil 4. 47. Deprem sonrası Güney ve Batı cephesi (Yazar Arşivi,2024). 154
Şekil 4. 48. Rahibe Konağı ve Yalçınkaya Konağı'nın kentsel sit alanında konumu Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 155
Şekil 4. 49. Rahibe Konağı ve Yalçınkaya Konağı'nın 6 Şubat öncesi çevre analiz paftası Kaynak: (HBB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 156
Şekil 4. 50. Fransız paftasında Rahibe Konağı (kırmızı) ve Yalçınkaya Konağı (sarı) gösterimi. 157
Şekil 4. 51. Rahibe konağı restitüsyon projesi vaziyet planı (BUKA,2025). 159
Şekil 4. 52. 2000 yılı Rahibe Konağı (KVMGM, 2025). 160
Şekil 4. 53. Rahibe Konağı restitüsyon projesi zemin kat planı işlev analizi Kaynak: (BUKA) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 160
Şekil 4. 54. Mahmel ve gömme dolap (BUKA,2025). 161
Şekil 4. 55. 2024 yılı birinci kata çıkan merdivenler (Yazar Arşivi,2024). 162

Şekil 4. 56. Rahibe Konağı birinci kat işlev analiz paftası Kaynak: (BUKA) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 162
Şekil 4. 57. Rahibe Konağı restitüsyon projesi çatı planı ve çatı görünüşü 2019 (BUKA,2025). 162
Şekil 4. 58. Ayyıldız ve Yavuz Sokak silueti (BUKA,2025). 163
Şekil 4. 59. Restitüsyon projesi avlu cepheleri (BUKA,2025). 163
Şekil 4. 60. Fener Takası Detayı Kyanak: (BUKA) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 164
Şekil 4. 61. Kuzeydoğu avlu cephesi fener takası detayı Kaynak: (BUKA) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 165
Şekil 4. 62. Rahibe Konağı karo süslemeler (Yazar Arşivi, 2024). 165
Şekil 4. 63. Sam Franss Butik Otel zemin kat işlev analizi tablosu (BUKA) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 166
Şekil 4. 64. Restoran olarak işlevlendirilen avlu (Hotel,2025), servis alanları 2025 (Yazar arşivi). 167
Şekil 4. 65. Sam Franss Butik Otel zemin kat işlev analizi tablosu Kaynak: (BUKA) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 167
Şekil 4. 66. Sam Franss Butik Otel standart oda ve banyo 2025 (Yazar Arşivi, 2024). 168
Şekil 4. 67. Sam Franss Otel deprem sonrası avlu cephesi 2025 (Yazar Arşivi, 2024). 168
Şekil 4. 68. Hasar alan ön cephe (BUKA,2023). 169
Şekil 4. 69. Rahibe Konağı ve çevresi 2025 yılı fotoğraflar (Yazar Arşivi, 2024). 169
Şekil 4. 70. Restorasyon öncesi giriş cephesi ve avlu görünüşü 2012 (KVMGM,2012) (Hatay Valiliği,2013). 170
Şekil 4. 71. Deprem öncesi Ayyıldız Sokak silueti Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.). 171
Şekil 4. 72. Restorasyon projesi vaziyet planı (Behzetoğlu, C.E.2025). 172
Şekil 4. 73. Restorasyon öncesi 2012 yılında giriş taşlığı ve odaların fotoğrafı (Behzetoğlu, C.E.2012). 173
Şekil 4. 74. Yalçınkaya Konağı üst kat fotoğrafları (Behzetoğlu, C.E.2012). 173
Şekil 4. 75. Valilik Konaklama Oteli Zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 174
Şekil 4. 76. İşlev verildikten sonra restore edilmiş hali (Behzetoğlu, C.E.2025). 174
Şekil 4. 77. Valilik konaklama oteli birinci kat planı işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 175
Şekil 4. 78. Birinci kat oda örnekleri (Behzetoğlu, C.E.2025). 175
Şekil 4. 79. Deprem sonrası restorasyon çalışmaları (Yazar Arşivi,2024). 176
Şekil 4. 80. Konakların çevre analizleri Kaynak: (HBB) 2025 arşivinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 177
Şekil 4. 81. Konakların deprem sonrası Sokak görünüşleri (Yazar Arşivi, 2025). 177
Şekil 4. 82. Hikmet Dökmeci Konağı 3. Derece kentsel sit alanında yeri Kaynak: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 178

Şekil 4. 83. Çevre analiz paftası Kaynak: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 179
Şekil 4. 84. Ülkü Sokak dış cephe görünüş (Behzetoğlu, C.E. 2016). 180
Şekil 4. 85. Depremden önce Ülkü Sokak silüeti (Behzetoğlu,E.C. 2021). 180
Şekil 4. 86. Hikmet Dökmeci Konağı restitüsyon projesi vaziyet planı (Behzetoğlu, E.C. 2021). 181
Şekil 4. 87. Hikmet Dökmeci Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 182
Şekil 4. 88. Restorasyon öncesi zemin kat oda ve matmah fotoğrafı (KVMGM, 2016). 182
Şekil 4. 89. Hikmet Dökmeci Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 183
Şekil 4. 90. Restorasyon öncesi birinci kat koridor ve selamlık odası iç görünüşü (KVMGM,2016). 183
Şekil 4. 91. Hikmet Dökmeci Konağı restitüsyon projesi 1-1 Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 184
Şekil 4. 92. Kuş Takası detayı Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 185
Şekil 4. 93. Nest Butik Otel Avlu cephesi (Nest,2025). 186
Şekil 4. 94. Kahvaltı salonu (Nest, 2025). 187
Şekil 4. 95. Divan ve mutfak (Nest, 2025). 187
Şekil 4. 96. Nest Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu), 2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 188
Şekil 4. 97. Nest Butik Otel birinci kat işlev analizi (Behzetoğlu), 2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 189
Şekil 4. 98. Nest Butik Otel oda örnekleri (Nest, 2025). 189
Şekil 4. 99. Koridor ve giriş taşlığı (Nest, 2025). 190
Şekil 4. 100. Deprem sonrası siluet Kaynak: (Behzetoğlu) 2022 arşivinden alınarak düzenlenmiştir. 190
Şekil 4. 101. Depremden sonra yıkım sırasında aldığı hasar/ Depremden sonra restore edilmiş hali (Yazar Arşivi, 2023). 191
Şekil 4. 102. Restorasyon öncesi avlu görünüş (KVMGM,2009) Restorasyon sonrası avlu görünüş (Yazar,2025). 192
Şekil 4. 103. Vaziyet planı (Atölye-de, 2022). 193
Şekil 4. 104. 3.Mıntıka 571 parsel siluet (Atölye-de,2016). 193
Şekil 4. 105. Kurtböke Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak:(Atölye-De)2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 194
Şekil 4. 106. Restorasyon öncesi zemin kat oda ve batı cephesi avlu (KVMGM,2009). 194
Şekil 4. 107. Kurtböke Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak:(Atölye-De)2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 195
Şekil 4. 108. 3. Mıntıka 591 parsel İ-İ kesiti restitüsyon projesi Kaynak: Atolye-De) 2016 den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 195
Şekil 4. 109. 3. Mıntıka 591 parsel üst kat oda örneği (KVMGM,2009). 196

Şekil 4. 110. Taka ve rozas detayı Kaynak: (Atölye-de) 2016 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 196
Şekil 4. 111. 3. Mıntıka 591 parsel yeniden işlevlendirme sonrası avlu fotoları (Yazar Arşivi). 197
Şekil 4. 112. Le Reve Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Atolye-De) 2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 198
Şekil 4. 113. Resepsiyon, zemin kat oda örneği ve otel odası ıslak hacim (Yazar arşivi, 2025). 198
Şekil 4. 114. Le Reve Butik Otel birinci kat işlev analizi (Atölye- de) arşivinden alınarak yazar tarafından yeniden düzenlenmiştir. 199
Şekil 4. 115. Birinci kat livan ve oda örnekleri (Lerevebutikotel,2025). 199
Şekil 4. 116. Hikmet Dökmeci Konağı giriş Taşlığı (Yazar Arşivi, 2025). 200
Şekil 4. 117. Hasar analiz tablosu Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 201
Şekil 4. 118. Aytül Kurtböke Konağı ve Hikmet Dökmeci Konağı çevresinin deprem sonrası fotoğrafları (Yazar Arşivi, 2025) 202
Şekil 4. 119. 1/1000 Tarihi Antakya'da Halefoğlu Konağı'nın konumu Kaynakça: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 202
Şekil 4. 120. Halefoğlu Konağı çevre analiz paftası Kaynak: (HBB); Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 203
Şekil 4. 121. Halefoğlu Konağı 2009 Kurtuluş Caddesi'nden fotoğraf (KVMGM, 2009). .. 204
Şekil 4. 122. Konağın Liwan Butik olarak işlevlendirilmiş fotoğrafı (Liwan,2025), deprem sonrası Kurtuluş Caddesi görünüş (Yazar Arşivi, 2023). 204
Şekil 4. 123. 2009 yılı dış cephe ve Kurtuluş Caddesi görünüş (KVMGM,2009). 206
Şekil 4. 124. Halefoğlu Konağı 2009 iç cephe fotoğrafları (KVMGM,2009). 207
Şekil 4. 125. Halefoğlu Konağı dış cephe süsleme detayları Kaynak: (Atölye-de)'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 207
Şekil 4. 126. Halefoğlu Konağı karo süslemeler (Yazar Arşivi,2024). 208
Şekil 4. 127. Otel olarak işlevlendirilen Halefoğlu Konağı 2022 (Liwan-delux-hotel,2025). 208
Şekil 4. 128. Otel olarak işlevlendirilen Halefoğlu Konağı kemerli giriş kapısı ve resepsiyon 2022 (Liwan-Delux-Hotel,2025), (Hotels, 2025). 209
Şekil 4. 129. Liwan Delux Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-de)'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 209
Şekil 4. 130. Restorasyon projesi işlev analiz paftası Kaynak: (Atölye-de) 2009 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 210
Şekil 4. 131. Birinci kat sofa ve oda örneği 2022 (Liwan-delux-hotel,2025). 210
Şekil 4. 132. Liwan Delux Otel çatı katı işlev analizi Kaynak: (Atölye-De) 2009 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 211
Şekil 4. 133. Teras katının restoran olarak işlevlendirilmesi (2022 Liwan-delux-hotel,2025). 211

Şekil 4. 134. E-E Kesiti (Atölye-de) 2009 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 212
Şekil 4. 135. Deprem öncesi Kurtuluş Caddesi'nden görünüş (Atölye-de, 2009). 212
Şekil 4. 136. Deprem sonrası Kurtuluş Caddesi'nden görünüş (Yazar Arşivi, 2023). 213
Şekil 4. 137. Deprem sonrası hasar analizi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 214
Şekil 4. 138. 1/1000 Tarihi Antakya'da Halefoğlu Konağı'nın konumu Kaynak: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 215
Şekil 4. 139. Askeri Konak Çevre Analiz Paftası Kaynak: (HBB); (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 216
Şekil 4. 140. Askeri Konak Çevre Analiz Paftası (KVMGM,2012) 216
Şekil 4. 141. Restorasyon sonrası Kurtuluş Caddesi görünüş (Luwiotel,2022). 217
Şekil 4. 142. Vaziyet planı Kaynak: (Atölye-de) 2014 arşivinden düzenlenerek oluşturulmuştur. 219
Şekil 4. 143. Kuzeydoğu ve kuzeybatı cephesi (KVMGM,2014). 219
Şekil 4. 144. Asker Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak:(Atölye-de) 2014 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.) 220
Şekil 4. 145. Askeri Konak ikinci kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-de) 2014 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 221
Şekil 4. 146. 3. mıntıka 965 parsel E-E kesiti Kaynak: (Atölye-De) 2014 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.) 221
Şekil 4. 147. Deprem öncesi Kurtuluş Caddesi'nden 3. Mıntıka 965 parsel silueti Kaynak: (Atölye-de) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 222
Şekil 4. 148. Restorasyon projesi Luwi Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-De) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 223
Şekil 4. 149. Luwi Otel zemin kat resepsiyon ve kafe (Luwiotel,2025). 223
Şekil 4. 150. Luwi Otel birinci kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-De) 2015 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 223
Şekil 4. 151. Birinci Kat lobi ve otel odası örneği (Luwiotel,2025). 224
Şekil 4. 152. Askeri Konak'ın deprem sonrası çevresinin durumu Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 225
Şekil 4. 153. Fransız Askeri Konağı'nın deprem sonrası çevre fotoğrafları (Yazar Arşivi,2025). 226
Şekil 4. 154. 1/1000 haritada 3. Derece Sit alanın içerisinde Kuseyri Konağı'nın konumu ve çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 227
Şekil 4. 155. Kuseyri Konağı Çevre Analiz Paftası Kaynak: (HBB);(KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 228
Şekil 4. 156. Kuseyri Konağı'nın Restorasyon öncesi güney yönünden kuşbakışı görünüşü (Emir, H.C.2006). 229
Şekil 4. 157. 2023 yılı deprem sonrası hasar durumu ve 2025 deprem sonrası restore edilmiş hali (Yazar Arşivi,2023) 229

Şekil 4. 158. Vaziyet planı Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 231
Şekil 4. 159. Kuseyri Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.) 232
Şekil 4. 160. Zemin kat avlu dolap detayı ve matmah ocak fotoğrafı (Emir, H.C..2006). 232
Şekil 4. 161. Zemin kat oda ve tefriş elemanları, Zemin kat oda fotoğrafları (Emir, H.C. 2006). 233
Şekil 4. 162. Kuseyri Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 234
Şekil 4. 163. Birinci giriş holü ve oda fotoğrafları (Emir, H.C. 2006). 234
Şekil 4. 164. Kuseyri Konağı restitüsyon projesi 3-3 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 235
Şekil 4. 165. Avlu cephesi ve Terziler Sokak cephesi görünüşler. (Emir, H.C.2006). 235
Şekil 4. 166. Koank Avula zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 236
Şekil 4. 167. Konak Avula Butik Otel 2025 bahçesi (Yazar Arşivi, 2025). 236
Şekil 4. 168. Zemin kat oda örneği (Yazar Arşivi, 2025) 237
Şekil 4. 169. Niş, döner dolap, ahşap dolap örneği (Yazar Arşivi, 2025). 237
Şekil 4. 170. Koank Avula birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 238
Şekil 4. 171. Avludan çıkış merdiveni, avluya birinci kattan bakış, toplantı salonu (Yazar Arşivi, 2025). 238
Şekil 4. 172. Birinci Kat Sofa ve Koridor, örnek oda fotoğrafı (Yazar Arşivi, 2025). 239
Şekil 4. 173. 2023 yılı Uzun Çarşı Caddesi cephesinde yıkılan tescilli dükkânlar ve konağın avludan hasar alan cephesi (Yazar Arşivi,2023). 239
Şekil 4. 174. Kuseyri Konağı deprem sonrası çevre analiz paftası Kaynak (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 240
Şekil 4. 175. Kuseyri Konağı deprem sonrası sokak silueti fotoğrafları (Yazar Arşivi, 2025). 240
Şekil 4. 176. 1/1000 haritada 3. Derece Sit alanın içerisinde Özdemir Konağı' nın konumu ve çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 242
Şekil 4. 177. Özdemir Konağı Çevre Analiz Paftası Kaynak: (HBB); (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 243
Şekil 4. 178. Kahraman Sokak silueti Kaynak: (KVMGM) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 243
Şekil 4. 179. Özdemir Konağı Restorasyon öncesi Kahraman Sokak'tan görünüş (KVMGM,2012). 244
Şekil 4. 180. Rölöve projesi vaziyet planı Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 245
Şekil 4. 181. Özdemir Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 246

Şekil 4. 182. Özdemir Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 247
Şekil 4. 183. Rölöve projesi 2-2 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 247
Şekil 4. 184. Yeşil Ev Butik Otel Giriş kapısı ve avlu fotoğrafları 2022 (Tripdavisor,2022). 248
Şekil 4. 185. 2022 Yeşil Ev Butik Otel banyo ve oda örnekleri (Tripdavisor,2012). 248
Şekil 4. 186. 1/1000 haritada 3. Derece Sit alanın içerisinde Azap Konağı'nın konumu ve çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 250
Şekil 4. 187. Konağı çevre analiz paftası Kaynak: (HBB); (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir. 251
Şekil 4. 188. Deprem öncesi (KVMGM,2012) ve deprem sonrası Günlü Sokak'tan görünüş (Yazar Arşivi,2025). 252
Şekil 4. 189. Restorasyon Projesi vaziyet planı (Behzetoğlu, E.C. 2025). 253
Şekil 4. 190. 4-4 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 254
Şekil 4. 191. Giriş taşlığı ve Avlunun yıkılmayan güneybatı cephesi (Yazar Arşivi 2025). . 254
Şekil 4. 192. Antiacheia Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur). 255
Şekil 4. 193. Antiacheia Butik Otel birinci kat işlev analizi Kaynak:(Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur). 256
Şekil 4. 194. Deprem sonrası 4-4 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 257
Şekil 4. 195. Depremde hasar alan kuzeybatı cephesi ve onun sokağa bakan moloz taş duvarı (Yazar Arşivi,2025). 257

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1. Literatür Taramaları Sonucu Benzer Tezlerden Alınarak Oluşturulan Yeniden İşlevlendirmede İzlenmesi Gereken Metot Tablosu (Yazar Arşivi, 2025). 10
Tablo 2. 1. Yeniden işlevlendirme hakkında uluslararası tüzükler Kaynak: (ICOMOS) 2024'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.....31
Tablo 2. 2. Yeniden işlevlendirilen konut yapıları tablosu (Yazar Arşivi,2024).....54
Tablo 2. 3. AFAD'a göre Türkiye afet sınıflandırılması (AFAD) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.....58
Tablo 2. 4. Mercalli ve Richert ölçeğine göre deprem şiddeti ve bina gruplarının durumu. Kaynak: (Atabey) 2000 kaynağından uyarlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur..... 60
Tablo 2. 5. Çatlakların genişliği, hasarın derecesi ve yığma yapının güvenirliği Kaynak: (Bayülke) 2011 çalışmasından uyarlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.....82
Tablo 3. 1. Tarih Boyunca Antakya ve çevresinde olan depremler ve aldığı hasar Kaynak: Tekin, M. (2002); Çetin, K. Ö., ve ark. (2023); Üsküplü, S. (2012); Demir, A. (1996). Yazar tarafından düzenlenmiştir.....118
Tablo 4. 1. Bereketoğlu Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).....132
Tablo 4. 2. Bereketoğlu Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024)..... 154
Tablo 4. 3. Rahibe Konağı künyesi (Yazar Arşivi, 2024).....158
Tablo 4. 4. Rahibe Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2024.....169
Tablo 4. 5. Halef Yalçınkaya Konağı künyesi 8Yazar Arşivi,2024)..... 171
Tablo 4. 6. Halef Yalçınkaya Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024).....176
Tablo 4. 7. Hikmet Dökmeci Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024)..... 185
Tablo 4. 8. Hikmet Dökmeci Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024)..... 191
Tablo 4. 9. Aytül Kurtböke Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).....192
Tablo 4. 10. Kurtböke Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024).....200
Tablo 4. 11. Halefoğlu Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).....205
Tablo 4. 12. Halefoğlu Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2024).....213
Tablo 4. 13. Fransız Asker Koangı künyesi (Yazar Arşivi,2024).....217
Tablo 4. 14. Asker Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2025)..... 226
Tablo 4. 15. Kuseyri Konağı yapının künyesi (Yazar Arşivi,2025)..... 230
Tablo 4. 16. Kuseyri Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2025)..... 241
Tablo 4. 17. Özdemir Konağı yapının künyesi (Yazar Arşivi, 2025).....244
Tablo 4. 18. Özdemir Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2025).....249
Tablo 4. 19. Azap Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2025).....252
Tablo 4. 20. Azap Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2025).....258

KISALTMALAR

HBB	: Hatay Büyükşehir Belediyesi
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ICCROM	:International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
yy.	:Yüz yıl
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname

SEMBOLLER

M_w : Moment Büyüklüğü

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu tezin amacı, Hatay ili Antakya ilçesinde yer alan geleneksel konut yapılarını inceleyerek, bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi sürecinin kültürel mirasın korunmasındaki rolünü ve bu süreçte yapılan müdahalelerin yapılar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Araştırmada, deprem öncesinde bu yapıların hangi koruma ve yeniden işlevlendirme yaklaşımlarıyla ele alındığı ve bu yaklaşımların özgünlük, bütünlük ve sürdürülebilirlik açısından yeterliliği değerlendirilmektedir.

Ayrıca, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri sonrasında, geleneksel Antakya konutlarının ne ölçüde zarar gördüğü, yapılan önceki müdahalelerin bu hasara etkisi ve deprem sonrası koruma politikalarının yetersizlikleri ele alınmaktadır. Bu bağlamda, çalışma yalnızca depremin fiziksel etkilerini değil, tarihi yapıların uzun yıllara yayılan koruma ve yeniden işlevlendirme sürecinin sorunlarını da ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Geleneksel Antakya konutlarının mimari ve yapısal özellikleri nelerdir ve geçmişte bu yapılara hangi koruma ve yeniden işlevlendirme müdahaleleri yapılmıştır?
- 6 Şubat 2023 depremi bu yapıların korunabilirliğini nasıl etkilemiş, önceki müdahalelerin depreme dayanıklılık üzerindeki rolü ne olmuştur?
- Yeniden işlevlendirme süreçlerinde, yapılar özgün değerlerini koruyabilmiş midir, yoksa bu süreçte bozulma ve kimlik kaybı mı yaşanmıştır?
- Yapının çevresi, deprem öncesi ve sonrası dönemlerde nasıl bir dönüşüm geçirmiştir ve bu dönüşüm gelecekteki koruma stratejilerini nasıl etkilemektedir?

Çalışmanın nihai amacı, Antakya'daki geleneksel konutların korunması için tarihsel süreçte yapılan müdahalelerin eleştirel bir değerlendirmesini sunmak, sürdürülebilir koruma ve yeniden işlevlendirme stratejileri geliştirilmesine bilimsel bir temel oluşturmaktır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Araştırma, Antakya kent merkezinde yer alan ve konaklama yapısı olarak yeniden işlevlendirilmiş on geleneksel konutu kapsamaktadır. Seçilen yapılar, farklı plan tipolojileri, restorasyon geçmişleri ve yeniden işlevlendirme uygulamalarıyla çeşitli dönemlere ve yaklaşımlara ışık tutacak şekilde belirlenmiştir. Çalışma, hem deprem öncesi hem de deprem sonrası süreçleri birlikte değerlendirerek aşağıdaki aşamalar çerçevesinde yürütülmüştür:

- Koruma kavramı ve yeniden işlevlendirme kavramı araştırılmıştır. Bu kavramlarla alakalı dünyadan ve Türkiye'den örnekler incelenmiştir.
- Çalışma alanın incelenmesi: Antakya'nın tarihsel, mimari, iklimsel verileri ve deprem tarihi detaylı bir şekilde araştırılmıştır.
- Tarihsel Süreç ve Konum Analizi: Geleneksel konutların tarihi doku içindeki konumları, çevresel ilişkileri ve kentsel sit alanı içindeki yerleşim düzeni belgelenmiştir.
- Mimari ve Yapısal Özelliklerin İncelenmesi: Yapıların özgün plan şemaları, malzeme özellikleri ve mekânsal organizasyonu analiz edilmiştir.
- Deprem Öncesi Müdahaleler ve Yeniden İşlevlendirme Süreçleri: Her bir yapıya geçmişte hangi müdahalelerin yapıldığı ve hangi işlevlerle yeniden kullanıma kazandırıldığı ortaya konmuştur.
- Deprem Sonrası Hasar ve Durum Tespiti: 6 Şubat 2023 depremleri sonrası saha çalışmaları, ölçümler, fotoğraflar, drone görüntüleri ve resmi raporlar aracılığıyla yapıların hasar durumları değerlendirilmiştir.
- Karşılaştırmalı Değerlendirme: Deprem öncesi yapılan müdahalelerin ve yeniden işlevlendirme süreçlerinin, deprem sonrası yapıların durumuna etkileri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Bu çalışma saha araştırmaları, literatür taramaları, görsel belgeler ve resmi raporların birlikte değerlendirilmesiyle Antakya'daki geleneksel konutların korunması ve yeniden işlevlendirilmesine yönelik kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Araştırmanın bulguları, benzer kültürel miras alanlarında gelecekteki koruma politikalarına ve uygulamalarına yön verecek nitelikte öneriler içermektedir.

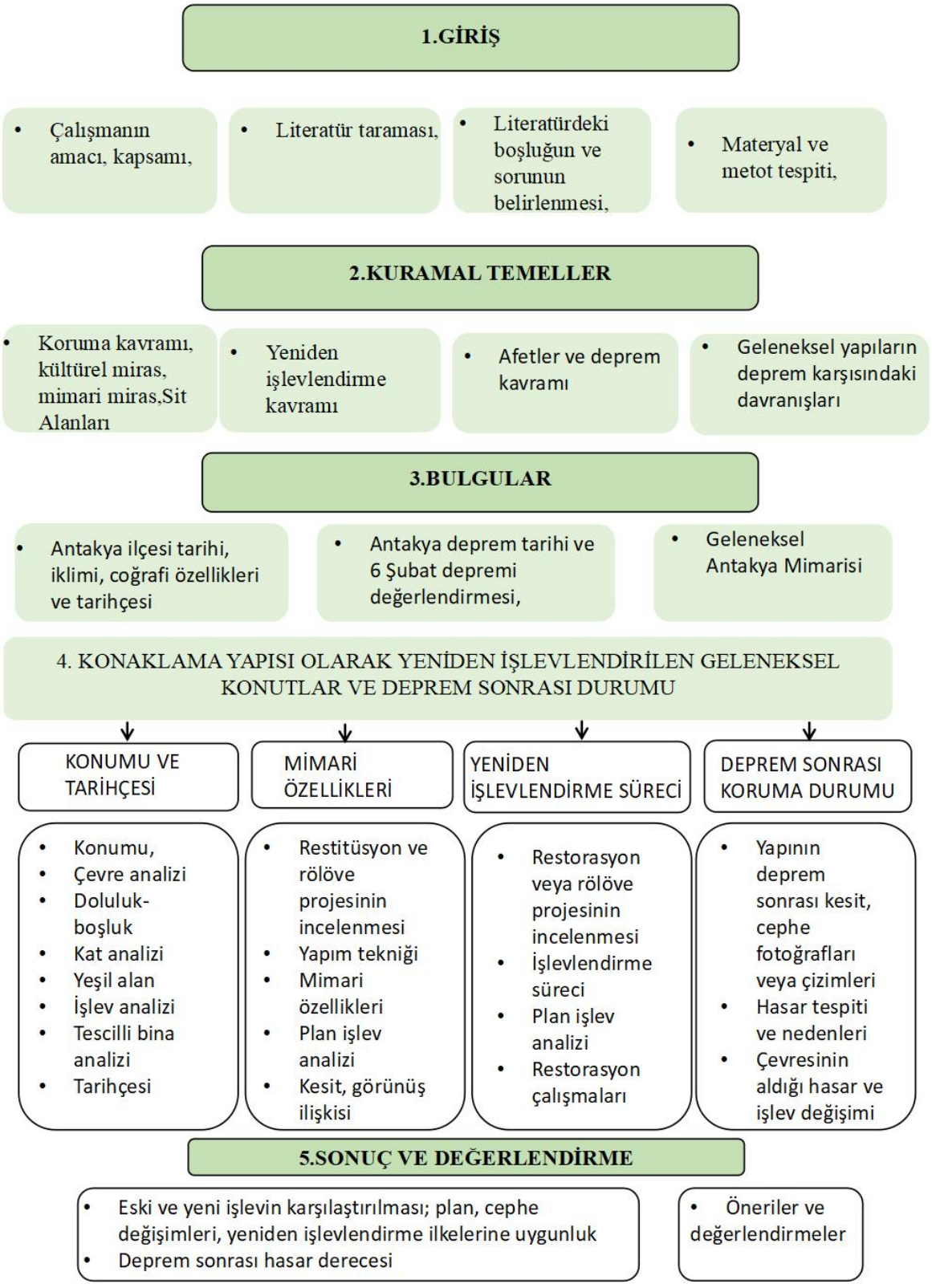

Şekil 1. 1. Tez akış şeması (Yazar Arşivi, 2025).

1.3. Materyal ve Metot

Materyal

Bu çalışmanın konusu, 3. derece kentsel sit alanı ve arkeolojik sit alanı olarak tescillenmiş olan, geleneksel Antakya evlerinin yer aldığı Antakya Tarihi Kent Merkezidir. Çalışmada, alan içerisinde yer alan ve konaklama işlevine sahip yapılar incelenmektedir.

Söz konusu yerleşim, M.Ö. 300'lü yıllardan itibaren sürekli olarak kullanılmış, tarihi, kültürel ve mimari açıdan son derece zengin bir dokuya sahiptir. Kent, Habib-i Neccar Dağı'nın etekleri ile Asi (Orontes) Nehri arasına konumlanmış olup, doğal çevresiyle uyumlu biçimde gelişmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde şehrin batı yönünde genişlemesiyle birlikte Asi Nehri, kent dokusunu ikiye ayıran doğal bir sınır işlevi görmüş ve bu durum zamanla kenti "Eski Antakya" ve "Yeni Antakya" olarak iki bölgeye ayırmıştır (Şekil 1.2).

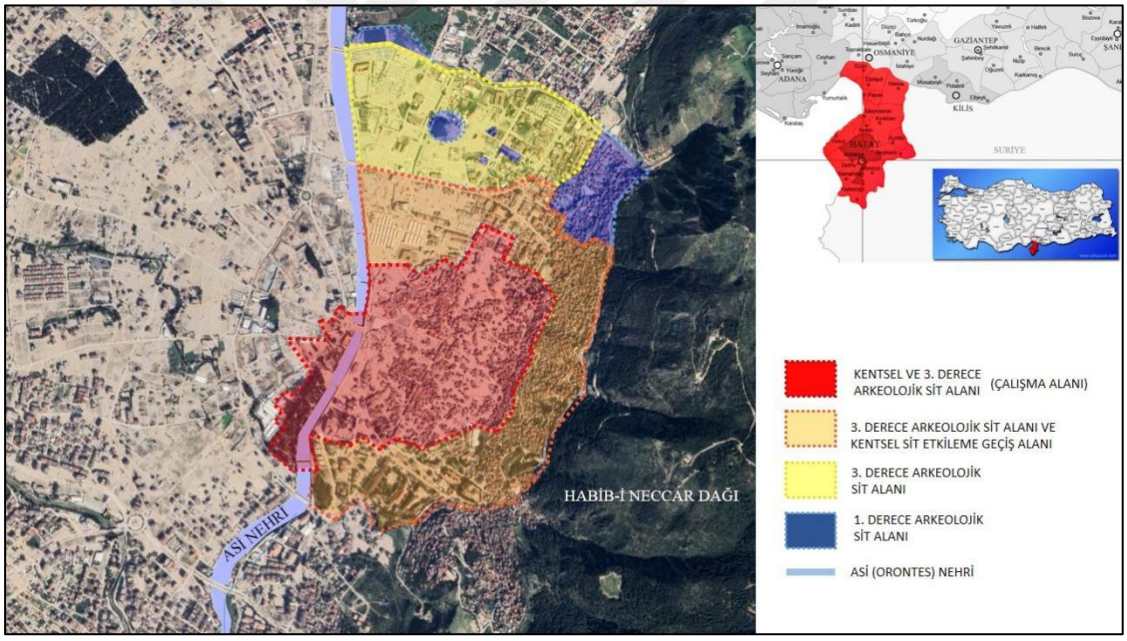

Şekil 1. 2. Antakya'nın konumu, Tarihi Antakya'da kalan tarihi sit alanları haritası ve çalışma alanının gösterimi. Kaynak: (ODTÜ), 2023; (Google), 2024'ten alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir).

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen ve sırasıyla 7.8 Mw ve 7.5 Mw büyüklüğünde ölçülen depremler, Antakya Tarihi Kent Merkezi'nde ciddi yapısal hasara neden olmuştur. Alanda yer alan birçok tescilli tarihi yapı ağır tahribata uğramış ve kent merkezi büyük ölçüde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda, alanda

bulunan ve geçmiş medeniyetlerin yaşam kültürünü yansıtan geleneksel konutların, yeniden işlevlendirilerek korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Antakya'nın zengin kültürel mirasının sürekliliğinin sağlanması, hem tarihsel kimliğin korunması hem de sürdürülebilir kentsel gelişim açısından kritik öneme sahiptir.

Çalışma alanında geleneksel Antakya evken zamanla işlevini yitirerek konaklama yapısına dönüştürülen ve 6 Şubat depreminden etkilenen 10 adet geleneksel konut yapısı seçilmiştir. Seçilen yapılar aşağıda belirtilmiştir (Şekil 1.3).

- Bereketoğlu Konağı
- Rahibe Konağı
- Yalçınkaya Konağı
- Dökmeci Konağı
- Kurtböke Konağı
- Halefoğlu Konağı
- Fransız Asker Konağı
- Kuseyri Konağı
- Özdemir Konağı
- Azap Konağı.

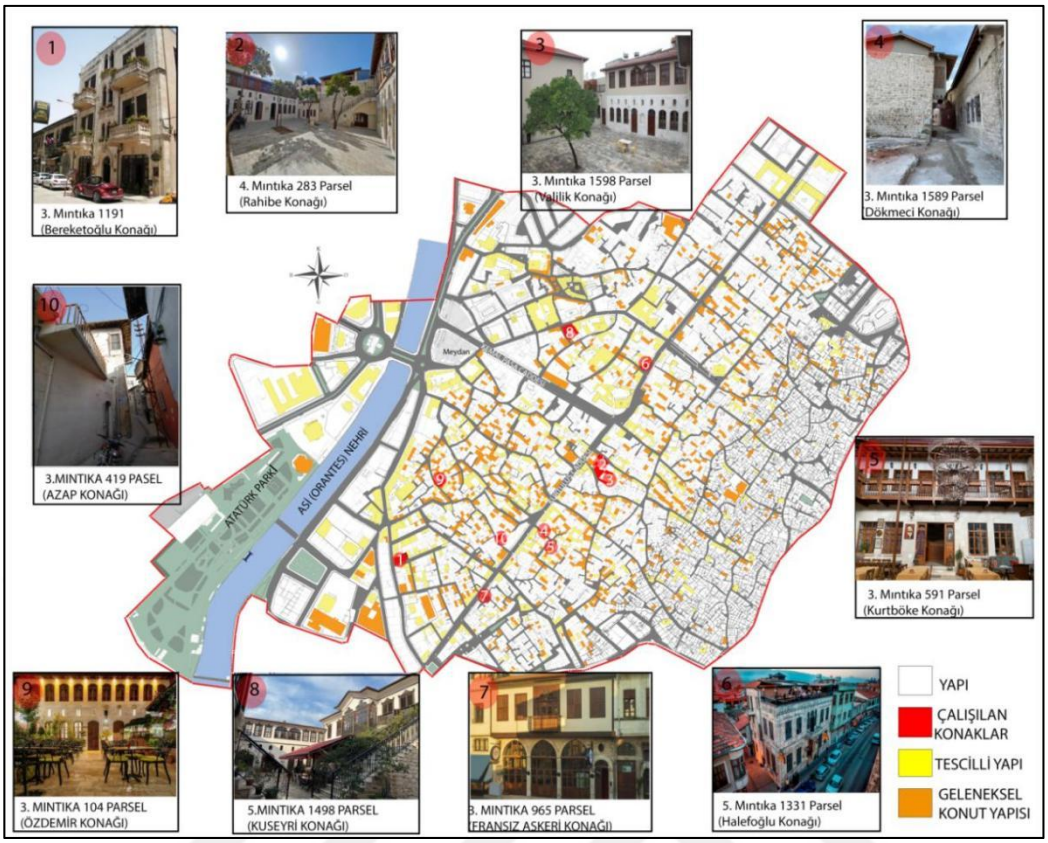

Şekil 1. 3.Antakya 3. derece Kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde çalışılan Geleneksel Antakya Evlerinin konumu. Kaynak: Hatay Büyükşehir Belediyesi (HBB) 2024'den alınan veriler esas alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan on geleneksel Antakya konağı, farklı plan tipolojilerini, restorasyon geçmişlerini ve yeniden işlevlendirme yaklaşımlarını temsil edecek şekilde seçilmiştir. Bu yapıların bir kısmı deprem öncesinde belgelenmiş olduğundan, öncesi ve sonrası karşılaştırması yapılarak yapılan müdahalelerin depreme dayanıklılık üzerindeki etkileri değerlendirilebilmiştir. Ayrıca konaklar, farklı dönemlerde ve farklı yöntemlerle restore edilmiş olmaları nedeniyle doğru ve yanlış uygulamaların sonuçlarını ortaya koyma açısından önem taşımaktadır. Günümüzde çoğunlukla konaklama ve turizm işleviyle kullanılan bu yapılar, yeniden işlevlendirme süreçlerinin özgün kimlik, bütünlük ve sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerini analiz etme olanağı sunmaktadır. Yapıların Antakya'nın tarihi dokusu içindeki farklı konumlarda bulunması ise, çevresel faktörlerin koruma sürecine olan etkilerinin incelenmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenlerle seçilen örnekler, hem deprem öncesi hem de sonrası süreçleri bütüncül olarak değerlendirme ve gelecekteki koruma ve yeniden işlevlendirme stratejilerine ışık tutma potansiyeline sahiptir.

Materyale ilişkin bilgiler 3. bölümde detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Metot

Bu çalışmanın birinci bölümünde; "Araştırmanın amacı, Kapsamı, Çalışma alanının belirlenme süreci, "Literatür özeti" ile 'kullanılan "materyal ve yöntem" ortaya konularak çalışmanın genel çerçevesi çizilmiştir.

İkinci bölüm olan "Temel Kavramlar" kısmında, kapsamlı bir literatür taraması yapılarak çalışmanın kuramsal temelini oluşturacak kavramlar belirlenmiştir. Bu kapsamda; "koruma kavramı, kültürel miras olgusu, mimari miras, sit alanlarının sınıflandırılması ve tanımı, ilgili yasalar, tüzükler ve akademik tezler" doğrultusunda detaylı biçimde incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde, "tarihi yapıların korunmasında yeniden işlevlendirmenin rolü" alt başlıklar altında ele alınmış; "yeniden işlevlendirme ilkeleri, müdahale yöntemleri, yeni işlev gerekçeleri ve kullanım şekilleri" tüzükler, yasalar ve akademik çalışmalar incelenerek açıklanmıştır. Bunun yanı sıra, "afetlerin geleneksel yapılar üzerindeki etkileri" ile "geleneksel yapıların deprem davranışları" da değerlendirilerek çalışmanın kuramsal temelleri güçlendirilmiştir. Burada metot için altlık oluşturulmuştur.

Üçüncü bölüm olan bulgular bölümünde, alan çalışması ve literatür incelemesi eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Çalışma alanının tarihçesi, coğrafi konumu, iklim özellikleri, tarihsel süreçteki mimari gelişimi, geleneksel Antakya konut mimarisi ve sokak dokusu detaylı bir literatür taramasıyla açıklanmıştır. Antakya'nın tarihsel süreçte geçirdiği depremler ve bu afetlerin tarihi yapılar üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Özellikle 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası kent merkezinin durumu; yerinde yapılan gözlemler, alan çalışmaları, fotoğraflar, bu konuya dair yazılmış makaleler, tezler, ulusal ve uluslararası gözlemler, çıkarılan imar planları ve koruma kararları ışığında analiz edilmiştir. Ayrıca, alanda halen devam eden restorasyon çalışmaları ve bu süreçler sahada yapılan incelemelerle desteklenmiştir. Bu bölüm, çalışmanın dördüncü bölümü için altyapı oluşturmaktadır.

Dördüncü bölümde Geleneksel Antakya Evleri detaylı bir veri seti oluşturacak şekilde dört aşamalı bir şekilde incelenmiştir. İncelenen kriterler geçmişte yapılmış benzer yeniden işlevlendirme çalışmaları ve deprem sonrası tespit çalışmalarına dayandırılarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda alana gidilerek ölçümler yapılmış, fotoğraflar çekilmiş ve

yapıların mimari proje müellifleriyle görüşülmüştür. Yapıların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ulaşılmaya çalışılmış, ayrıca Antakya Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinden ilgili belgeler temin edilmiştir. Bu yapılar için drone görüntüler, mevcut projeler ve saha verileri bir araya getirilerek kapsamlı bir veri seti oluşturulmuştur. Deprem öncesi gerçekleştirilen restorasyon ve güçlendirme süreçleri ile 6 Şubat 2023 depreminde oluşan hasarlar karşılaştırmalı olarak ele alınmış; bu doğrultuda, geleneksel yığma yapıların depreme karşı davranışları değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde yer alan analizlerin yöntemsel altyapısını oluşturmak üzere, yeniden işlevlendirme kapsamında yapılmış önceki çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalarda uygulanan yöntemler derlenmiştir. Bu analizler, aşağıda yer almakta olup yeniden işlevlendirme ilkeleri bağlamında yapıların hangi aşamalarla değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, elde edilen bulgular doğrultusunda çalışmanın özgün metodolojisi geliştirilmiş ve uygulama adımları belirlenmiştir.

Dördüncü Bölümün Metodunun Oluşturulması:

Tez metodolojisi, Antakya'daki geleneksel konutların deprem sonrası korunması ve yeniden kullanımı sürecini kapsamlı bir şekilde ele almak amacıyla yapılandırılmış ve araştırmanın hedefleri doğrultusunda seçilen kriterlerle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, bu yapıların tarihsel, kültürel, çevresel ve teknik özelliklerini bütüncül bir çerçevede değerlendirerek sürdürülebilir koruma ve yeniden kullanım stratejileri geliştirmektir. Bu doğrultuda, yalnızca doğrudan araştırma amacına hizmet eden ve uygulanabilir veriler sunan kriterler metodolojiye dâhil edilmiştir.

İlk olarak, tarihsel ve mekânsal bağlam kriterleri, yapıların geçmişini, kimliğini ve yeni işlevlerle uyumunu analiz etmek için seçilmiştir. Yapı ve çevresinin tarihsel süreci, özgün ve yeni işlev ile özgünlük ve bütünlük başlıkları, yapıların tarihî değerlerinin korunarak doğru şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır. Çevresel ve kentsel analiz bölümünde, yapıların bulunduğu sokak dokusu, peyzaj ve yakın çevresiyle ilişkisini ortaya koyan yakın çevre, sokak-bina ilişkisi ve peyzaj ve açık alan öğeleri kriterleri, yapının kentsel bağlamdaki bütüncül değerini anlamak açısından önem taşımaktadır. Fiziksel ve mimari analiz başlığında ise yapının mevcut durumunu ve teknik özelliklerini ortaya koyan rölöve, restitüsyon ve restorasyon belgeleri, yapım malzemesi ve inşaat tekniği, mekan organizasyon şeması, iç

mekan sabit donatılar ve dolaşım-aks sistemi gibi kriterler, hem özgün değerlerin korunmasını hem de yeni işlevlerin uygulanabilirliğini değerlendirmek için gereklidir.

Kültürel ve sosyo-demografik değerler kısmında, yapının yalnızca fiziksel değil, kültürel kimliğini korumaya yönelik olarak yapının ruhu ve somut olmayan kültürel miras öğeleri metodolojiye dâhil edilmiştir. Ancak sosyokültürel değerler ve demografik yapı kriterleri, geniş çaplı saha çalışmaları ve sürekli değişen toplumsal veriler gerektirdiğinden, çalışmanın kapsamını aşacağı ve odak noktasını dağıtacağı için dışarıda bırakılmıştır. Bu şekilde, kültürel süreklilik dolaylı olarak ele alınmış ve yapıyla doğrudan ilişkili unsurlara odaklanılmıştır.

Yasal çerçeve ve koruma politikaları başlığı altında, yalnızca uluslararası ilkeler metodolojiye dâhil edilmiştir. Bu kriter, önerilerin bilimsel ve evrensel standartlara uygun olmasını sağlayarak çalışmanın geçerliliğini güçlendirmektedir. Buna karşılık ulusal mevzuat ve koruma kurulu kararları, sürekli değişen, bölgesel farklılıklar gösteren ve kapsamlı hukuki bir inceleme gerektiren yapıları nedeniyle metodolojiye dâhil edilmemiştir.

Son olarak, yeni işlev stratejileri kapsamında öneri ve kullanım stratejileri kriterleri belirlenmiş, böylece deprem sonrası geleneksel yapıların sürdürülebilir şekilde yeniden kullanımına yönelik uygulanabilir çözüm yolları geliştirilmiştir. Daha geniş ölçekli kentsel planlama süreçleri, şehir bütününe yönelik stratejiler ve ayrıntılı mühendislik düzeyindeki statik analizler ise kapsam ve zaman sınırlarının ötesine geçtiği için metodoloji dışında bırakılmıştır.

Bu yaklaşım sayesinde tez, doğrudan yapı ölçeğinde, tarihsel, kültürel, çevresel ve teknik boyutları bir arada ele alan, odaklanmış, uygulanabilir ve bütüncül bir metodolojik çerçeve sunmaktadır (Tablo 1.1).

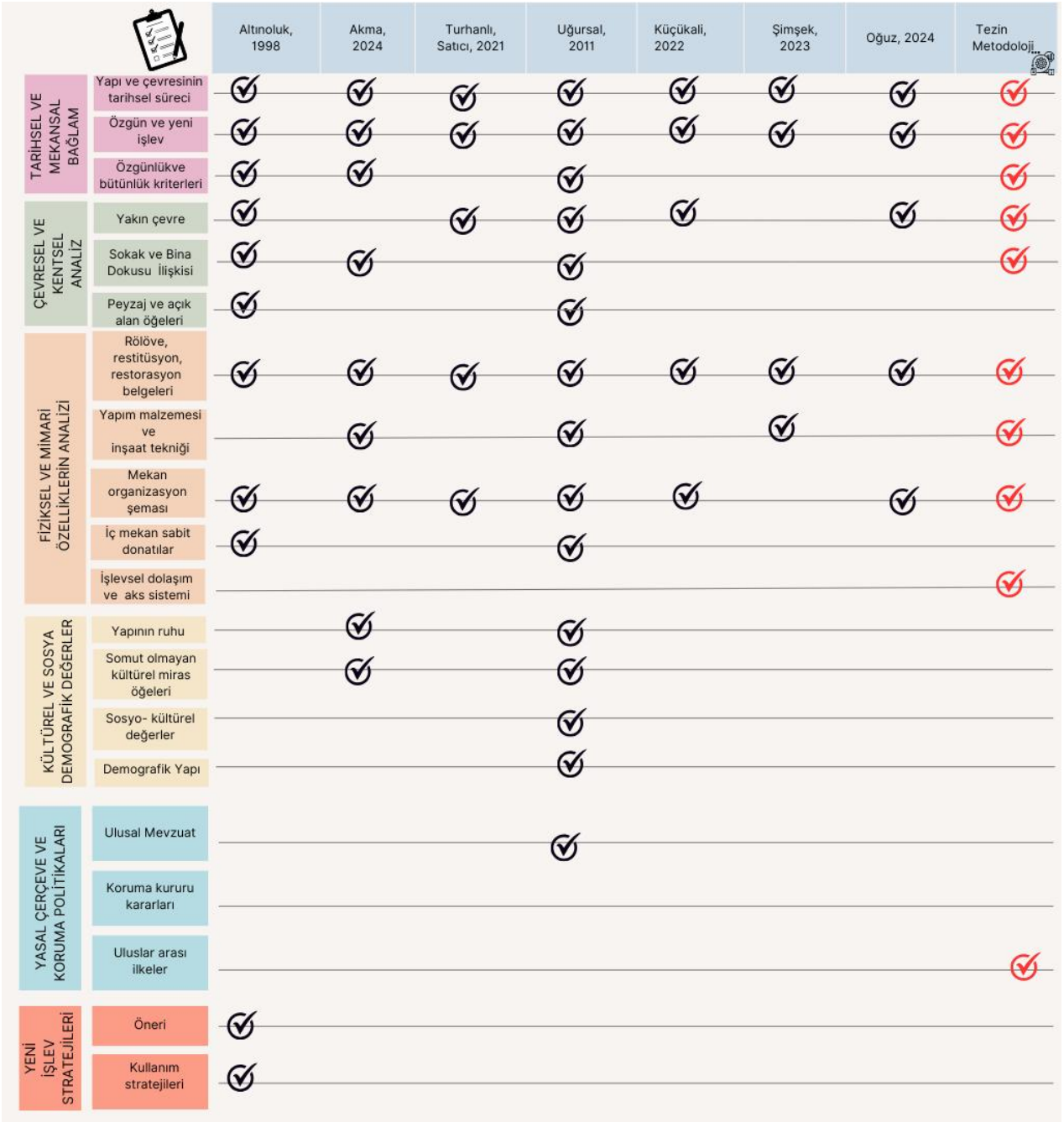

Tablo 1. 1. Literatür Taramaları Sonucu Benzer Tezlerden Alınarak Oluşturulan Yeniden İşlevlendirmede İzlenmesi Gereken Metot Tablosu (Yazar Arşivi, 2025).

Bu tez çalışmasında, geleneksel Antakya konutlarının yeniden işlevlendirilme potansiyellerini değerlendirmek amacıyla, ilgili literatür (tezler, kitaplar, makaleler) doğrultusunda geliştirilmiş bir yöntemsel çerçeve benimsenmiştir. Bu bağlamda oluşturulan metodoloji, tez çalışmasının dördüncü bölümünde analiz edilen yapıların sistematik bir yaklaşımla incelenmesini sağlamaktadır. Dördüncü bölümde uygulanan metot aşağıdaki adımlardan oluşmaktadır:

4.a. Çalışma Alanının Genel Analizi:

Tezin bulgular bölümünde, öncelikle çalışma alanı olan Antakya Tarihi Kent Merkezi hakkında detaylı bir araştırma ve inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada alanın tarihsel geçmişi, morfolojik yapısı ve kültürel katmanları değerlendirilmiş; alanın kentsel, mimari ve sosyal bağlamdaki önemi ortaya konmuştur. Yapıların deprem öncesi çevre analizi, konumun belirlenmesi ve tarihçesinin araştırılması olmuştur. İncelenen yapıların, 3. derece kentsel ve arkeolojik sit alanı sınırları içindeki konumları harita ve planlar aracılığıyla netleştirilmiş; yapıların koruma statüleri dikkate alınarak çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Hatay Büyükşehir Belediyesi'nden (HBB) temin edilen 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı temel alınarak, yapıların deprem öncesi çevresel verileri analiz edilmiştir. Bu kapsamda: doluluk-boşluk oranı, işlevsel dağılım, kat yüksekliği analizi yapılmıştır. Tescilli yapı yoğunluğu gibi kriterler doğrultusunda analiz tabloları oluşturulmuştur. Ayrıca yapının deprem öncesi silüetleri belgelenerek çevreyle olan mekânsal ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır. İlgili yapıların tarihsel geçmişi, geçirdiği işlev değişiklikleri, yapım yılı, yapım tekniği, varsa usta ve mimar bilgileri gibi özellikler arşiv belgeleri ve literatür ışığında araştırılmıştır. Böylece yapıların tarihsel süreklilik içindeki dönüşüm süreçleri ortaya konmuştur.

4.b. Yapıların mimari özelliklerin belirlenmiştir.

Yapının müellif mimarlarından elde edilen 1/100 ölçekli rölöve ve/veya restitüsyon projeleri üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca Müzeler Genel Müdürlüğü arşivlerinden elde edilmeye çalışılan eski fotoğraflar ve tescil fişleri ile desteklenen veriler aracılığıyla yapıların: Plan-kesit ilişkisi, Vaziyet planı, Geleneksel Antakya evlerine özgü mimari elemanları gibi kriterler doğrultusunda analizleri yapılmıştır.

4.c. Yeniden İşlevlendirme ve Restorasyon Sürecinin İncelenmesi

Yapıların deprem öncesi ve sonrası dönemlerine ait rölöve ve restorasyon projeleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş; yeniden işlevlendirme kapsamında yapılan mimari müdahaleler ve planlama kararları değerlendirilmiştir. Bu kapsamda her bir yapı için plan-işlev şemaları oluşturulmuş ve müdahale biçimleri analiz edilmiştir. Ulusal ve uluslararası tüzükler, yasalar araştırılmış ve yapıların bu kriterlere uyup uymadığı tespiti için ön bilgiler toplanmıştır.

4.d. Deprem Sonrası Hasar Tespiti ve Yapısal Değerlendirme

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri sonrasında yapıların uğradığı hasar dereceleri belirlenmiştir. Bu süreçte; Saha çalışması yapılarak binalarda mezura ile ölçümler yapılmış yapı elemanlarının dış, duvar, iç duvar, doğramalar, çatı ve strüktürel elemanlar üzerinde hasarın büyüklükleri ve dereceleri tespit edilmiştir. Yapı müellifleri (mimarlar) ile yapılan görüşmeler, deprem hasar raporları, deprem sonrası çekilmiş fotoğraflar, Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın hasar tespit değerlendirmeleri araştırılmıştır. Daha önce deprem geçirmiş geleneksel yapılar araştırılmış ve hasarları tespit edilmiştir. Yeni rölöve projeleri kullanılarak her bir yapının depremden nasıl etkilendiği ve hasarın olası nedenleri analiz edilmiştir. Bu sayede geleneksel yığma yapıların deprem karşısındaki davranışlarına ilişkin somut verilere ulaşılmıştır.

Beşinci ve son kısım olan sonuç ve değerlendirme kısmında ise elde edilen tüm veriler bir araya getirilmiş, karşılaştırma, çıkarım yapılmış ve öneriler geliştirilmiştir (Şekil 1.4).

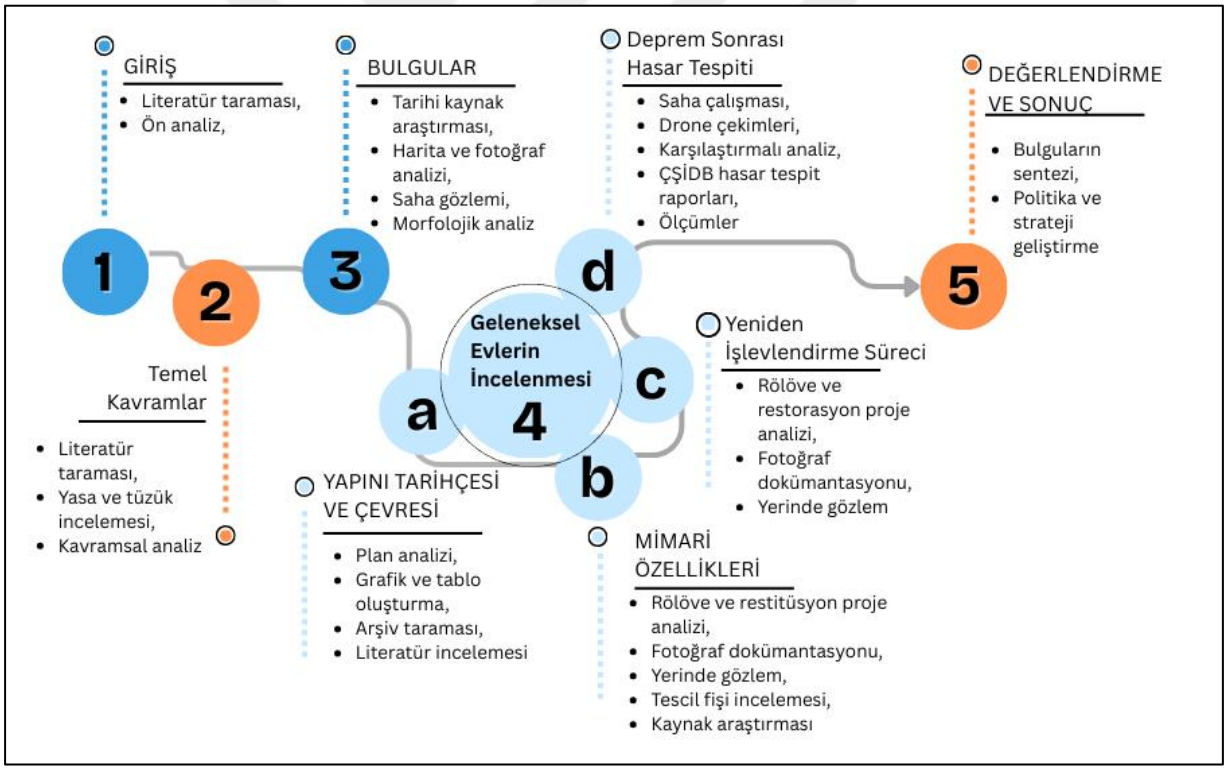

Şekil 1. 4. Metot tablosu (Yazar Arşivi, 2024).

1.4. Önceki Çalışmalar

1.4.1. Antakya'nın Tarihi Hakkında Çalışmalar

- Demir'in 1996 yılında yazdığı "Çağlar İçinde Antakya" adlı kitabında; Antakya'nın geçmişten günümüze geçirdiği tarihi olayları anlatmaktadır. Kentin tarihi sokakları, mimari özellikleri, çok katmanlı kültürü anlatılmaktadır. Antakya'nın 23 asırlık süreci konu edilmiştir (Demir, A.1996).
- Ömeroğlu'nun 2006 yılında yazdığı "Antakya Kentinin Özgünlüğü Ve Günümüz Koruma Sorunlarının Antakya Kentsel Sit Alanında İncelenmesi" adlı tezinde; koruma kavramının temel ilke ve esasları anlatılmış ve koruma sürecinde yaşanan sorunları anlatmıştır. Daha sonra Antakya kentinin fiziksel yapısı ve tarihi süreci konu edinmiştir. Koruma sorunlarının Antakya'daki durumunu anlatarak nasıl çözümler yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Ömeroğlu,2006).
- Kayış'ın 2023 yılında yazdığı "Çok Katmanlı Kentlerin Hafızası: Antakya Örneği" adlı yüksek lisans tezinde; Antakya'nın birçok katmandan oluştuğunu ve bu katmanların izlerinin neler olduğu anlatılmıştır. Helenistik, Roma, Selçuklu, Memluk, Osmanlı, Fransız Mandası, Hatay Devleti ve Günümüz olarak 8 katmana ayırmıştır (Kayış,T.2023).
- Atar'ın 2022 yılında yazdığı "Kent Kimliğinin Değişim Sürecinin İrdelenmesi: Antakya Örneği" adlı tezinde; Antakya'nın geçmişten günümüze kimliğini kaybetmesine neden olan uygulamalar, kullanıcı ihtiyaçlarının kaybetmesi gibi sebepler ortaya konmuştur (Atar, M.T.2022).
- Ovalı'nın 2017 yılında yayınladığı "Doğu'nun Kraliçesi'nin Tacı Antakya Köprüsü" adlı kitabında; Antakya'nın tarih içerisindeki değişiminde Antakya Köprüsü'nün yerini ve tarihi sürecini anlatmış ve Antakya ile ilgili tarihi resimler koymuştur (Ovalı, E. 2017).

1.4.2. Antakya Geleneksel Konut Yapısı

- Erekli'nin 2023 yılında yazmış olduğu "Otellerde Doğal Ve Yapay Aydınlatma İlkeleri Ve Antakya'daki Otel Örneklerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde; konaklama yapılarının aydınlatmadaki önemi işlenmiştir. Bu örnekler Antakya'da bulunan Antakya Jasmin Konak Butik Otel, Yeşil Ev Butik Otel, Liwan Butik Otel, The Museum Antakya Otel örnekleri incelenerek aydınlatmayı nasıl kullandıkları araştırılmıştır (Erikli,M.2023).
- Dönmez 'in 2023 yılında yazdığı "Geleneksel Antakya Evlerinin Yapısal Sistemlerinin Fiziksel Çevre Denetimi Bağlamında Analizi" adlı yüksek lisans tezinde; Antakya'nın

coğrafi ve iklim özellikleri incelenmiştir. Bu bağlamda geleneksel Antakya evlerinin mimari özellikleri incelenmiştir. Yapıların malzemeleri, yapı özellikleri, tipolojileri, termografik analizleri ortaya konulmuştur. Restorasyonu yapılmış ve yapılmamış evlerin bozulmaları incelenmiş ve doğru restorasyonla yapıların korunduğu ortaya konulmuştur (Dönmez, S.2023).

- Nuraydın'ın 2023 yılında yazdığı "Antakya Kentinde Kültür Rotaları Oluşturmanın Mimari Mirasın Korunmasına Muhtemel Etkileri" adlı yüksek lisans tezinde; Antakya içerisinde kültür rotası oluşturularak tarihi önemli mekânlar işaretlenmiş ve bunların yeniden işlevlendirilmesiyle ilgili araştırmalar yapılmıştır. Deprem sonrası bu yapıların durumu resmedilmiştir (Nuraydın, S.2023).
- Özcan'ın 2022 yılında yazdığı "Geleneksel Antakya Evlerinin Kimlik Ögelerinin Analizi" adlı yüksek lisans tezinde geleneksel Antakya evlerinin tipolojileri çıkartılmış, plan, cephe, çatı, yapı malzemesi, süslemeleri, işçilikleri incelenmiştir (Özcan, B.2022).
- Tekin'in 2011 yılında yazdığı "Tarihi Antakya Evlerinde Taş ve Ahşap Süslemeleri" adlı kitabında; Antakya evlerinin özgün değeri olan geleneksel öğeler anlatılmıştır (Tekin, M.M.2011).

1.4.3. Antakya'nın Deprem Tarihi

- Aslanoğlu'nun 2023 yılında yazdığı "Sürdürülebilir Korumanın Afet Risklerini Önlemedeki Rolü: Antakya Koruma Alanı Örneği" adlı yüksek lisans tezinde; sürdürülebilirlik kavramının önemi ve korumada sürdürülebilirliğin yeri vurgulanmıştır. Sit kavramı ve alt başlıkları incelenmiştir. Afet kavramı ve türleri açıklanması ve afetlerin sürdürülebilirlik kavramlarına yaptığı zararı anlatmaktadır. Antakya'nın afet riski taşıdığı ve yeterli önlemlerin alınmadığı tespit edilmiştir. Afet riski için alınması gereken önlemler anlatılmıştır (Arslanoğlu,M.2023).
- Bakır'ın 2022 yılında yazdığı "The Effects Of Earthquakes In Antıoch And Its Vıcınıty: Evıdence Of Repaır, Rebuıldıng And Urban Reorganızatıon Between The Fourth And Thırteenth Centurıes" adlı doktora tezinde; Antakya'da bulunan tarihi eser ve kalıntılara bakılarak 4. yy ve 13. yy arasında olan depremler ve onların kent üstündeki etkileri, kentin değişimi anlaşılmaya çalışılmıştır (Bakır,M.2022).
- Tekin'in 2002 yılında yazdığı "Deprem ve Tarihi Antakya Depremleri" adlı bildiride; Antakya'da geçmişten günümüze gerçekleşen depremlerin hepsi hasarlarıyla birlikte anlatılmıştır (Tekin, M.2002).

1.4.4. Yeniden İşlevlendirme ve Koruma

- Altınoluk'un 1998 yılında yazmış olduğu "Binaların Yeniden Kullanımı" adlı kitabında; yeniden işlevlendirmenin metodolojisi anlatılmıştır. Kullanımını yitiren binaların özellikleri araştırılarak özgün işlevine uygun yeni işlev önerilerinde bulunulmuş ve bu işlev önerisinin yolları gösterilmiştir (Altınoluk, Ü.1998).
- Feilden'in 1982 tarihli "Conservation of Historical Building" adlı kitabında; koruma kavramını ve tarihi binalara nasıl yaklaşılması gerektiğini anlatmıştır. Depremlerde tarihi binaların nasıl tepki göstereceğinin ve öncesinde nasıl tedbirler alınması gerektiğini açıklamıştır (Feilden M.B. 1982).
- Ahunbay'ın 2019 yılında yazdığı "Kültür Mirasının Korunma İlke ve Teknikleri" adlı kitabında; geçmişten günümüze kültürel mirasın korunması kavramı yasalar ve tüzüklerle nasıl gelişmiş, kültürel miras hangi nedenlerle tehlike altında? Kültürel mirası nasıl koruyabilirz? Sorularına cevap vermiştir (Ahunbay Z. 2019).
- Ahunbay'ın 1996 yılında yazdığı "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon" adlı kitabında; koruma düşüncesinin gelişimi, korunacak değerler, anıtlarda bozulma nedenleri, restorasyon öncesinde yapılan rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışmalarını anlatmıştır. Restorasyon tekniklerine ve tarihi çevre kavramına değinmiştir. Kitabın son bölümünde restorasyon ile ilgili yasalar ve eğitim sistemi anlatılmıştır (Ahunbay Z. 1996).
- N.G.A. Akman 2024 yılında yazmış olduğu "Yeniden İşlevlendirme Uygulamalarında Özgünlük Kayıplarının Araştırılması: Geleneksel Alanya Konutları Örneği" adlı doktora tezinde tarihi yapılara turizm ve ticaret işlevlerinin verilmesinin günümüzde tarihi alanlara artan ilgiden dolayı artış olduğuna değinerek bu yapıların yeni işleve girildiğinde özgünlük değerlerinin bozulabileceğini ele almıştır. Bu sebepten dolayı özgünlük kriterlerine uygun bir şekilde yeniden işlev verilip verilmediğinin üstünde durulmuştur. Bunlar incelenirken Akman binanın bulunduğu çevrenin ve binanın tarihçesine, orijinal işlevinin ne olduğuna 1/100 ölçekli sokak ve bina ilişkisine, projenin restitüsyon ve restorasyon projesindeki plan, cephe ve kesit karşılaştırmasına bakmıştır. Ayrıca yeni işlev verilirken ilk haliyle şimdiki hali arasındaki özgünlük değer kaybı ölçülmüştür (Akman, N.G.A,2024).
- Turhanlı, A. ve Satıcı, B. 2021, yılında yazmış oldukları "Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Hayriye Hanım Konağı Örneği" adlı makalesinde otele dönüştürülen Hayriye Hanım Konağının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri üzerinden

incelemiştir. Bunu yaparken binanın özgün işlevi, tarihsel süreci, kullanılan yeni işlevi ve mekân organizasyon şeması çıkarılmıştır (Turhanlı, A. Satıcı, B.2021).

- Uğursal, S. 2011 yılında yapmış olduğu "Tarihi Yapıların Yenden İşlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Örneği" adlı tezinde binanın geçmişten günümüze süreçleri incelenmiş, tarihi, kültürel ve sosyal değerleri kent belleğindeki yeri vurgulanmıştır. Çalışmanın sonunda yeni işlev önerisinde bulunulmuştur. Tezde yapının çevresiyle konumu şemalarla gösterilmiştir. Yapıya ulaşım yolları belirlenmiştir, özgün vaziyet planındaki işlev dağılımları gösterilmiştir, dolaşım- üretim- aksı, özgün vaziyet planı ve kat planı yapı dağılımları çizilmiştir, fonksiyon gruplaşmaları ve üretim aksı gösterilmiştir ve rekonstrüksiyon ile plan kesit görünüşler incelenerek işlevlendirilmenin esasları anlatılmıştır (Uğursal, S.2011).
- Küçükali, T. T. 2022, YILINDA "The Enhancement Of Castle Ruıns Wıth Contemporary Addıtıons As An Adaptıve Reuse Interventıons" yazdığı tezde kale yapılarının zamanla kullanımını kaybetmesi ve harabeye dönüşmesi sonucu korunamaması nedeniyle tarihi kale yapılarına yeni işlev verilmesi gerektiği anlatılmıştır. Bu bağlamda incelenen kale yapısı binanın çevresi ve tarihçesi, orijinal işlevi, 1/500 ölçekli yakın çevre analizi, restorasyon projesi ve mekan organizasyonu incelenmiştir (Küçükali, T.T.2022).
- Şimşek, M. 2023 yılında yazdığı "Evaluatıng The Impacts Of Refunctıonıng On Ottoman Medreses In Istanbul" tezde 21. yy yeniden işlevlendirilen Osmanlı medreselerinin mimari, işlevsel, hukuki, idari, tarihi, teknik ve sosyal girdiler dikkate alınarak incelenmiş ve karşılaştırmalı olarak çalışılmıştır (Şimşek, M.2023) .
- Oğuz, B. 2024 yılında yazdığı "Yerel Yönetimlerin Yeniden İşlevlendirmede Kamuya Katkıları Müze Gazhane Örneği" adlı tezde İşlevini yitiren yapıların, geçmiş kullanımları, plan ve cephe kurguları, iç mekânları, kullanıcılarının öyküleri, zaman, mekân ve insan etkileşiminin belgeleridir. Binanın ve çevresinin tarihçesi, orijinal kullanımı ve kullanılan yeni işleviyle kamuya katkıları anlatılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte 1/500 yakın çevre, restorasyon projesi ve mekan organizasyonu anlatılmıştır (Oğuz, B.2024).

2. KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde çalışmaya esas olacak kuramsal temeller; koruma kavramı, kültürel miras, mimari miras, sit kavramı ve sit alanlarının tanımı yapılmıştır. Çalışma alanımızın hangi sit

alanına girdiği tespit edilmiştir. Yeniden işlevlendirmenin detaylı bir şekilde koruma kavramının bir parçası olduğu ve tarihsel süreçte yasalar ve tüzüklerle nasıl yer aldığı anlatılmıştır. En son bölümde afet kavramlarına değinilmiş ve geleneksel yapıların geçmişteki depremlerde nasıl etkilendiği anlatılmıştır.

2.1. Koruma Kavramı

Türk Dil Kurumuna göre koruma kavramı "Tehlikeli, zararlı durumları önlemek" veya "bir şeyin eskimesini, yıpranmasını önlemek için gereken dikkat ve özeni göstermek" demektir. (TDK, 2024). ICOMOS'un Tarihi Kentler Ve Kentsel Alanların Korunması Yönetmeliği Valetta İlkelerine göre koruma kavramı şu şekilde tanımlanır: "Tarihi kentler ile kentsel alanların ve çevrelerinin korunması, onların onarımı, konservasyonu, iyileştirilmesi ve yönetimi yanında, tutarlı gelişmeleri ve çağdaş yaşama uyarlanmaları için gerekli işlemleri kapsar." Nara Özgünlük Belgesinde korumanın tanımı şu şekilde yapılmıştır. "Bir yapıtı anlamaya, tarihini ve anlamını tanımaya, maddi olarak korunmasını sağlamaya ve gerektiğinde restore ederek değerlendirmeye yönelik tüm işlemleri içerir." (International Council on Monuments and Sites (ICOMOS).1931).

Çeşitli uygarlıklar tarafından yerleşim yeri olarak kullanılmış Anadolu coğrafyası içerisinde birçok kültürel miras buluntuları yer almaktadır. Birçok uygarlıktan kalma eserler insanların çabalarıyla günümüze kadar gelmiştir. Geçmişten günümüze gelen bu kültürel miraslar bizler tarafından geleceğe aktarılmalıdır (Akurgal, E.1998 s.106-108). Birçok yapı yeniden işlev verilerek geleceğe aktarılmıştır. Yeniden işlev verme yapıtların ömrünün uzatılmasında en önemli araçtır. Günümüzde doğal afetler, değişen iklim koşulları, çevre koşulları, insan kaynaklı sorunlar kültürel mirasları tehdit etmektedir (Tuncer, H. 2020 s.22).

Tankut'a göre, doğal ve tarihi çevrelerini korumadaki başarısı sadece bu zenginliklerinin göstergesi değild, aynı zamanda uluslararası alanda prestijin bir göstergesidir. Hedef yaşayan yapıtların özgünlük değerlerini koruyarak ait oldukları dönemi yansıtmasıdır (Tankut, G. 2005 s.9-12).

Hangi yapının korunma altına alınıp alınmayacağına belirli ölçütlerle karar verilir. Kültür varlıklarının tanımına göre koruma; zaman, nitelik ve mekân açısından değerlendirilmelidir (Mevzuat, 2025). Madran ve Özgönül'e göre bir yapıtın koruma altına alınması için; tarihsel, mitolojik, geleneksel, çevresel, mimari, sanatsal, teknik, enderlik, özgünlük, benzersizlik,

ekonomik işlevsel, süreklilik anı, kimlik değeri, eğitim değeri veya belge değerinin olması gerekmektedir (Madran, E. ve Özgönül, M. 2005 s.189).

De La Torre ve Mason (2002) alanların koruma kapsamına girebilmesi için sosyokültürel ve ekonomik değerinin olması gerektiğini savunmaktadır. Bu değerleri ise şu şekilde belirlemiştir; Tarihi değer akademik değer ve artistik değerdir. Kültürel değerler ise; Politik değer, zanaat değeri olarak belirlemiştir. Bu değerlerin yanı sıra, sosyal değer, dini değer ve estetik değerin de olması gerektiğini savunmuştur. Ekonomik değeri ise ikiye ayırmış; kullanım değeri, kullanılma değeri şeklinde sınıflandırmıştır (De La Torre, M. ve Mason, R. 2002).

2.1.1. Dünya'da Tüzüklerle Koruma Kavramının Gelişimi:

- 1931 yılında anıt ve yakın çevresini korumak amacıyla Carta Del Restaoura (Atina Tüzüğü) yayınlanmıştır. Anıt restorasyonu konusunda ölçütler belirlenmiştir. Anıtlara sürekli bakım ve sağlamlaştırma yapılması gerektiği savunulmuştur (ICOMOS, 1931).
- 1946 yılında UNESCO kurulmuştur.
- 1964 yılında çevre ölçeğinde koruma amaçlı Venedik Tüzüğü yayınlanmıştır. Türkiye bu tüzüğe 1967 tarihinde 3674 sayılı karar ile taraf olmuştur. Bu tüzükte anıtların sanat eseri olmasının yanı sıra tarihi belge statüsü taşıdığını savunulmuştur (ICOMOS, 1964).
- 1965 yılında ICOMOS kurulmuştur.
- 1975 yılında Amsterdam Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildiride bütünleşik koruma, korumanın sosyal boyutu, uluslararası örgütlenmeler, yerel yönetimin rolü gibi konular konuşulmuştur (ICOMOS,1975).
- 1982 yılında Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol imzalanmış Türkiye protokole 1988 yılında 88/13151 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla katılmıştır. Protokolün amacı artan insan faaliyetlerinden doğan kültürel alanların gördüğü zarara engel olmaktır.
- 1985 Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi Türkiye 1989 yılında sözleşmeyi onaylamıştır. Sözleşme Avrupa'nın ortak mirasını ve prensiplerini korumak amacı taşımaktadır.

- 1987 yılında Washington Tüzüğü yayınlandı. Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların korunması kapsamında tüzük endüstrileşmenin kentlere zarar vermesi durumunda kentlerin korunması gerektiği anlatıldı.
- 1990 yılında ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi tüzüğü imzalandı. Bu tüzükte denetleme ve planlama konularına değinilmiştir. Bütünleşik korumanın önemi vurgulanmıştır.
- 1993 yılında ICOMOS Anıtların, Külliyelerin ve Sitlerin Korunması İle İlgili Eğitim Ve Öğretim İçin Kılavuz' u yayınlandı. Bu kılavuzda işbirliği, iletişim ve koruma için eğitim ilkelerine değinildi.
- 1996 yılında ICOMOS Anıtların Külliyelerin ve Sitlerin Belgelenmesi İçin İlkeler yayınladı. Sitlere özgü koruma ilkeleri anlatıldı.
- 2000 yılında Avrupa Peyzaj Sözleşmesi imzalandı.
- 2003 yılında Paris Sözleşmesi yayınlandı. Somut olmayan kültür varlığı kavramına değinildi. Sürdürülebilirlik ilkesi açıklandı.
- 2005 yılında Avrupa Konseyi Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Sözleşmesi yayınlandı. Halk katılımı gerektiği anlatıldı.
- 2011 yılında ICOMOS tarafından Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Sözleşmesi yayınlandı. Yönetim planı, alanın ruhu, yaşam kalitesi gibi konular ele alındı (Şekil 1.5) (Kalak, M. Demirci, Ö. S. 2023).

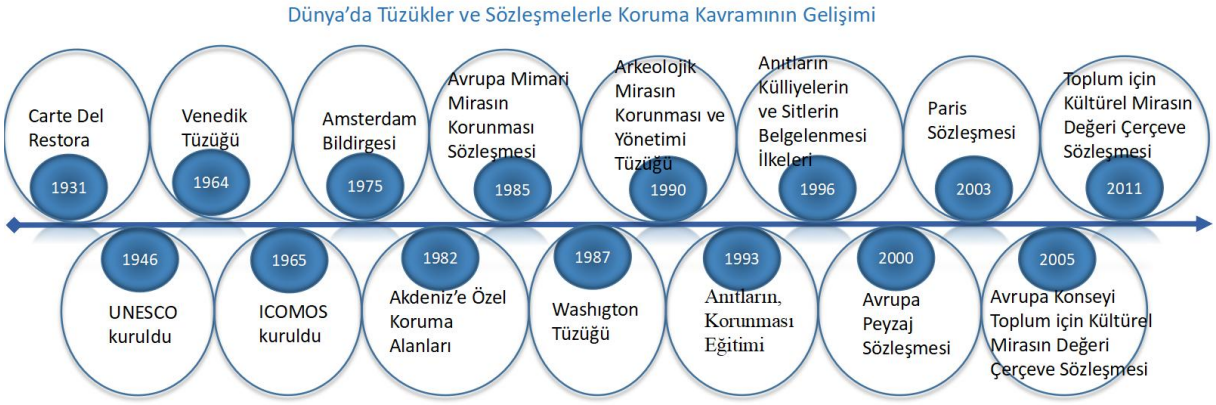

Şekil 2. 1. Dünya'da Tüzükler ve Sözleşmelerle Koruma kavramının gelişimi Kaynak: (ICOMOS)'dan alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

2.1.2. Türkiye'de Yasalarla Koruma Kavramının Gelişimi

- 1869 yıllarında Asar-ı Atika Nizamnamesi ilk yasal mevzuatımızdır. Bu mevzuatta kazılar devlet iznine bağlandı, eski eser kavramı ortaya çıktı. Bu yasa 1973 yılına kadar kabul görmüştür.
- 1920 Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Türk Eski Eserler Müdürlüğü kurulmuştur. Bu durum ilk kültür varlıklarından sorumlu kurumlaşma başlangıcıdır.
- 1951 Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur. Koruma kurulunda ilke kararları geliştiren bu kurul doğrudan koruma alanlarında çalışan ilk resmi akademik kuruldur.
- 1973 Eski Eserler Kanunu'nda sit kavramı, koruma alanı, tescil kavramları açıklanmıştır.
- 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yapılmış. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kurulmuştur. Kültür varlığı, bütünleşik koruma kavramları tanımlanmış. Koruma amaçlı imar kanunları belirlenmiştir.
- 1987 yılında 3386 KTVKK'na ek kanun yapılmış. Yerel yönetimlerin bu konudaki önemine vurgu yapılmıştır.
- 2004 yılında 5226 KTVKK'na ek kanun ile ören yeri, çevre düzenleme projesi, alan yönetimi, yönetim alanı, yönetim planı, finansman ve yerel yönetimler detaylı bir şekilde eklenmiştir.
- 2011 yılında 648 sayılı KHK halkın katılımı vurgulanmıştır (Şekil 2.1.2.1.) (Kalak, M. Demirci, Ö. S. 2023).

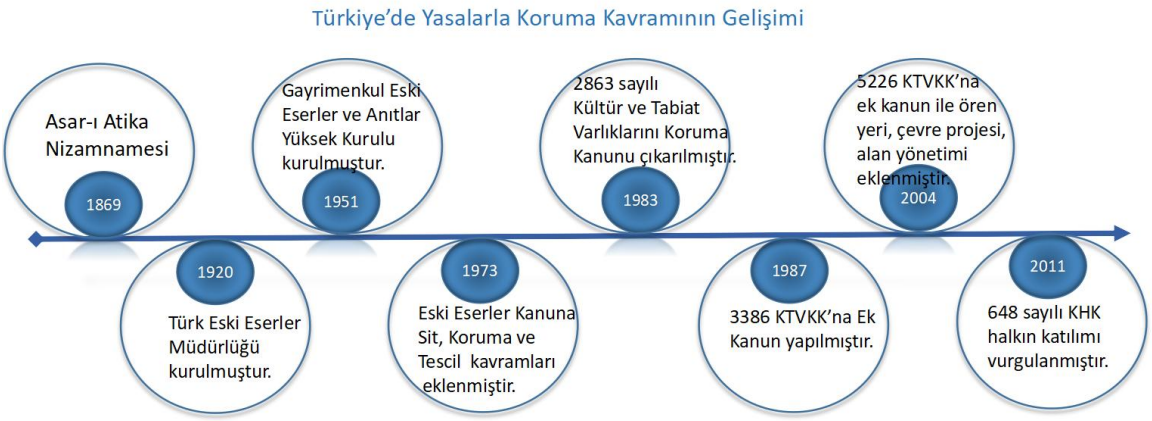

Şekil 2. 2. Türkiye'de yasalarla ve tüzüklerle koruma kavramının gelişimi Kyanak: (ICOMOS) 2024; Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığından (ÇŞİDB) 2024'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tarihi yapılar zamanla iç ve dış nedenlerden dolayı bozulmaya uğrayabilir. İyi bir restorasyon geçirebilmesi için bizim tarihi yapının neden bozulduğunu doğru bir şekilde incelememiz gerekmektedir. Bir mimar kendini bozulmalar ve hasarlarla anlatmaya çalışan tarihi yapıyı doğru bir şekilde incelemelidir. Yapının bozulmasında iç nedenler; yapının konumu, bulunduğu zemin özellikleri ya da ilk tasarımındaki hataları, hatalı yapı malzemesi ve teknik, kötü işçilik gibi nedenlerdir. Yapının bozulmasının dış nedenleri ise; doğal etkenler ve insanların verdiği hasarlar olarak tanımlanmaktadır. Bozulmayı gidermek amacıyla restorasyon yapılması gerekmektedir. Anıt fotoğraf, video veya lazer tarama gibi teknikler ile belgelenir daha sonra çizimleri yapılır bu sırada tarihçesi, estetik özellikleri ve yapım teknikleri, yasal statüsü araştırılır. Restorasyon projesinin hazırlanmasında yapılacak ilk adım yapının rölövesinin çizilmesidir. Rölöve bir yapının detaylarının ölçekli bir şekilde anlatılmasıdır. Projenin rölövesi alındıktan sonra restitüsyon projesi çizilir. Restitüsyon projesi yapının üzerindeki yıkılmış öğelerin ilk yapıldığı tarihte ya da belirli bir tarihteki durumunu arşivlerden veya yapılardaki izlerden bulunmasını plan, maketle anlatılmasına denir. İncelenen bina eğer birden fazla dönemde tadilatlar ve değişiklikler geçirmiş ise 1. Dönem restitüsyon, 2. Dönem restitüsyon şeklinde farklı restitüsyon projeleri çizilerek yapıda zamanla geçirilen değişim belgelenir. Bozulma nedenleri araştırılan tarihi binada bozulmanın durdurulması ve strüktürel aksaklıkların giderilmesi için gerekli müdahalelerin belirtilmesine geçilir. Bu süreçte yapının özgün değerlerinin korunmasına dikkat edilmelidir. Anıtların onarılması için; sağlamlaştırma, bütünleme, yenileme (yeni işleve uyarlama), yeniden yapma (rekonstrüksiyon), temizleme, taşıma gibi teknikler kullanılır. Bu teknikler yapının korunması ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla yapılır (Ahunbay, Z. 2011).

2.1. 3. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu

Bu kanun 1983 yılında korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımlar ile yapılacak her türlü faaliyeti belirlemektir. Bu konuyla ilgili her türlü kanunu uygulayacak kuruluşun görevlerini belirlemek amacıyla kurulmuştur. Bu kanun zamanla yapılan eklemeler ile günümüze kadar gelmiştir (KTVKK, 1983).

Kanuna göre korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

1. 19. yy sonuna kadar yapılmış taşınmazlar ve sonrasında yapılmış Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunması gerek görülen taşınmazlar,
2. Sit alanı içinde bulunan taşınmazlar,
3. Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı sırasında ve M. Kemal Atatürk tarafından kullanılmış taşınmazlar,

Kanuna göre:

- Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller;
- Kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkâmlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler;
- Kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, suyolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar;
- Sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar;
- Camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar; çeşme ve sebiller;
- İmarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler;
- Mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteler, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar;
- Külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları;
- Freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar, tarihi mağaralar, kaya sığınakları, özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir (KTVKK, 1983).

Zaman içerisinde kanunda eklemeler ve düzenlemeler yapılmıştır (KTVKK, 1983). Türkiye'de koruma bu kanun kapsamında gerçekleşmektedir.

2.2. Kültürel Miras

Bu tanımı kültür ve miras olarak ele almalıyız. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın 5226 sayılı yasasının 3. maddesinde kültür varlıkları, "Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır" şeklinde

tanımlanmıştır. Bu tanımın üç boyutu bulunmaktadır: Zaman boyutu, nitelik boyutu, mekân boyutu (Madran, E. 2006). Kısaca kültürel miras bu 3 boyutta özgün olmak zorundadır. Kültürel miras daha önceki nesiller tarafından oluşturulmuş gelenekleri ve evrensel değerleri taşıdığı inanılan, eserlere verilen isimdir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi kültür mirasını 3 sınıfta gruplandırmıştır: Anıtlar, yapı toplulukları ve sitler (DKDMK, 2024). Bu miras unsurları genel olarak somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olmak üzere iki temel gruba ayrılmaktadır (UNESCO, 2003).

2.2.1. Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras; fiziksel olarak varlık gösteren, elle tutulabilir ve görsel biçimde algılanabilir öğeleri kapsar. Tarihi yapılar, anıtlar, arkeolojik alanlar, geleneksel konutlar, camiler, kiliseler, köprüler, şehir surları gibi taşınmaz kültür varlıklarının yanı sıra, seramikler, halılar, el yazmaları gibi taşınabilir nesneler de bu kapsamda değerlendirilir (Ahunbay, 1996). Bu tür miras öğeleri, restorasyon ve koruma uygulamalarıyla fiziksel olarak muhafaza edilebilmektedir. Bununla birlikte, somut kültürel mirasın sadece yapı ya da obje değil, aynı zamanda o yapıların içinde oluşmuş yaşam biçimlerinin izlerini de taşıdığı unutulmamalıdır. Taşınmaz miras: Tarihi yapılar, anıtlar, camiler, kiliseler, kaleler, köprüler, saraylar, surlar, mezarlıklardır. Taşınır miras ise arkeolojik eserler, el yazmaları, tablolar, heykeller, mücevherler, geleneksel kıyafetler, etnografik eşyalardır. Arkeolojik miras: Kazılarla ortaya çıkan antik şehirler, kalıntılar, höyükler, nekropollerdir. Doğal miras (kültürel değer taşıyan): Tarihi bahçeler, kültürel peyzajlar, kutsal doğal alanları kapsar.

Tarihi yapılar, insanlığın ortak malı olarak nitelendirilen, özgün nitelikleriyle günümüze ulaşmayı başarmış tüm değerleriyle, bütünleşik koruma ilkeleri benimsenerek geleceğe aktarılması gereken yapı ve yapı gruplarıdır (ICOMOS, 2013). Bu bağlamda, Mimari miras, geçmişten günümüze ulaşan yapılı çevreye ait değerleri, bu değerlerin taşıdığı anlamları ve toplumsal bellekteki yerini ifade eder. Bu miras, yalnızca taş, tuğla ve ahşaptan oluşan yapılarla sınırlı olmayıp, aynı zamanda bu yapılar etrafında şekillenen yaşam biçimlerini, bilgi aktarım süreçlerini ve kültürel alışkanlıkları da kapsar. UNESCO'nun kültürel miras tanımına göre, kültür yalnızca fiziksel kalıntılarla değil, aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel bilgiler ve uygulamalarla da yaşatılır (UNESCO, 1972).

Somut ve somut olmayan mimari miras öğeleri birbirini tamamlayan bir bütün oluşturur. Bir yapının yalnızca fiziksel varlığını korumak, onun anlam dünyasını yaşatmak için yeterli değildir. Yapının ardındaki bilgi sistemleri, kullanım biçimleri ve kültürel bağlamda korunmadığı takdirde, fiziksel yapının yaşaması uzun vadede mümkün olmayabilir. UNESCO'nun 2003 tarihli sözleşmesinde vurgulandığı gibi, somut olmayan mirasın korunması, toplulukların kimliklerini sürdürebilmeleri açısından kritik önemdedir. Bu nedenle, mimari mirasın korunmasına yönelik politikalar geliştirilirken yalnızca yapıların restorasyonu değil, o yapılarla ilişkili geleneksel bilgi, yaşam tarzı ve sosyal hafıza da dikkate alınmalıdır (UNESCO, 2003). Bu nedenle mimari miras, somut ve somut olmayan yönleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Geleneksel mimari miras ise, uzman mimarların müdahalesi olmadan tecrübe ve deneyime dayalı bilgiyle yapılmış yapılara geleneksel mimari denir. Halk tarafından yapılmış evleri kapsar. Konut sahibi veya yerel yapı ustalarınca ihtiyaca yönelik geleneksel tekniklerle yapılmış konutlardır. Halkın ihtiyaçlarını karşıladığı için bulunduğu toplumun kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin yapı taşlarını barındırır. Anadolu'nun kırsal mimarisini oluşturan başlıca etkenler; iklim ve topografya, yaşama biçimi, ailenin büyüklüğü ve sosyal ekonomik yapısı, bireysel yaşam yoğunluğu ve benlik kavramları gibi bireysel, sosyal, kültürel, çevresel etmenleri içermektedir (Muşkara, Ü. 2017).

Geleneksel mimari miras, belirli bir kültürün tarihsel süreç içerisinde geliştirdiği, çoğunlukla anonim üretime dayanan, yerel malzeme ve tekniklerle inşa edilmiş, sosyokültürel yapıyı yansıtan yapılardan oluşur. Bu yapılar yalnızca fiziksel barınma işlevi görmez; aynı zamanda dönemin yaşam tarzını, toplumsal ilişkilerini, üretim biçimlerini ve çevreyle kurulan dengeli ilişkiyi de ifade eder. Dolayısıyla geleneksel mimari, hem somut hem de somut olmayan kültürel değerleri bünyesinde barındıran bütüncül bir miras türüdür (Orbaşlı, A. 2002).

Bu tür mimarlık örnekleri, genellikle yerel ustaların deneyimlerine dayanan zanaatkâr bilgisiyle oluşturulmuş ve nesiller boyunca sözlü gelenekle aktarılmıştır. Yapıların biçimsel özellikleri, iklimsel koşullara ve coğrafyaya uygunluk gösterir; kullanılan malzemeler çevreden sağlanır ve inşa teknikleri doğayla uyumlu biçimde gelişmiştir (Akkurt, H. 2010 S.153). Örneğin Anadolu'nun farklı bölgelerinde görülen taş, kerpiç ya da ahşap yapılar, yalnızca yapı elemanları değil, aynı zamanda yerelin teknik belleği olarak da değerlendirilir.

Geleneksel mimari mirasın korunması yalnızca fiziksel yapıların yaşatılması anlamına gelmez; bu yapılarla birlikte şekillenmiş olan kültürel pratiklerin, ritüellerin ve bilgi sistemlerinin de yaşatılması gerekir (Yürekli & Günay, 2008). Bu kapsamda geleneksel mimari, UNESCO'nun 2003 tarihli Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nde vurgulanan değerlerle doğrudan ilişkilidir. Zira bu yapıların sürdürülebilirliği, yalnızca malzeme restorasyonuyla değil; aynı zamanda yerel halkın katılımını ve bilgi aktarımını içeren bütüncül bir koruma yaklaşımıyla mümkün olabilir (Düzgüneş, E. 2011,s.51-62).

Ayrıca geleneksel mimari, günümüzde çağdaş sürdürülebilir mimarlık tartışmalarına da katkı sunmaktadır. Doğaya saygılı üretim anlayışı, enerji verimliliğine dayalı çözümler ve insan ölçeğinde tasarım ilkeleri, geleneksel yapılarda uzun süredir uygulanan pratiklerdir. Bu nedenle geleneksel mimari miras yalnızca geçmişin bir parçası değil; geleceğin sürdürülebilir tasarım politikaları açısından da önemli bir kaynaktır (Rapoport, 1969).

2.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras ise toplumların kültürel kimliğini oluşturan, ancak fiziksel biçimde var olmayan, sözlü, işitsel ya da davranışsal yollarla aktarılan değerleri kapsamaktadır. Bunlara; sözlü gelenekler, masallar, efsaneler, dini ritüeller, müzik, dans, geleneksel el sanatları yapım bilgisi, toplumsal törenler ve bayramlar örnek verilebilir (UNESCO, 2003; Akbulut & Gültekin, 2014). Bu tür mirasın aktarımı genellikle yazılı belgelerle değil, bireyler arası etkileşimle ve günlük yaşamın içinde gerçekleşir.

Somut olmayan kültürel mirasın mimarlıkla bağlantısı da oldukça güçlüdür. Örneğin, bir yapının sadece fiziksel formu değil; yapım teknikleri, mekânsal kullanım alışkanlıkları, yerel malzeme bilgisi ve toplumsal ilişkilerle biçimlenen kullanım biçimleri de somut olmayan miras kapsamına girer (Düzgüneş, E 2011,s.51-62). Bu bağlamda, mimari kültürün bütüncül olarak korunabilmesi için yalnızca yapının değil, yapıyla ilişkili tüm yaşam pratiklerinin de yaşatılması gerekmektedir.

2.3. Kültürel Mirasın Korunmasında Yeniden İşlevlendirmenin Rolü

Bu bölümde korunacak olan tarihi anıtın yeniden işlevlendirme ve koruma kavramı "Birlikte yeniden işlevlendirmenin tarihsel süreçte yasalar ve bildirilerle nasıl geliştiği", "Yeniden

işlevlendirme için müdahale yöntemlerinin neler olduğu", "Yeniden işlevi gerektiren nedenleri" ve "Kullanım şekilleri ve işlevlendirme ilkeleri" başlıklar altında anlatılmıştır. Buradaki amaç yeniden işlevlendirmenin temel hususlarını anlatmaktır.

2.3.1 Yeniden İşlevlendirme Kavramının Korumada Yeri

Zamanla değişen yaşam biçimi tarihi yapılar özgün işlevini kaybetmektedir. İlk yapılış amacından farklı işlevlere hizmet etmesi için uyarlanmalarına yeniden işlevlendirme diyoruz. Hamam, kervansaray, tekke, manastır gibi yapılar özel durumlarda özgün işlevini sürdürürken, bu yapı türlerine yeni işlev ve amaç yüklemek zorunlu hale gelmektedir. Konut, otel gibi işlevleri günümüzde de var olan yapılar ise bugünün konfor koşullarını karşılamamaktadırlar. Konfor olarak güncelleme yapılmadığı için işlevsel olarak eskiyerek standart altı kalmaktadırlar. Yeniden işlevlendirmek binaları yıkılmaktan kurtarmak amacıyla yapılan bir uygulamadır (Ahunbay, Z. 2011).

Artık işlevini yitirmiş yapılara yeniden işlev verilerek günlük hayata dâhil etme çabasıdır. Diğer bir değişle kullanılmayan, yıkılmaya yüz tutmuş mimari mirasımızın sürdürülmesidir. Tehlikelerden korumak ve binanın ömrünü uzatmak için yapıyı yeniden yaşayan bir organizma haline getirmek yeniden işlevlendirme ile mümkün olabilir. Bu işlev orijinal haliyle aynı işlev veya başka bir işlev olabilir. Geçmişten günümüze ulaşan değerlerin günlük hayatımıza girmesi ile bina terk edilmişlikten kurtulur ve tekrar faydalı bir yere dönüşür (Küçükali, T. T. 2022).

Tarihi yapı üzerindeki bozulmaları ve yapının kötü kullanımına engel olmak koruma kavramını doğurur. Koruma kavramı müdahale ve aynı zamanda bakım olarak nitelendirilmektedir. İşlev değişikliği yapının geleceğe aktarılması ve korunması için önerilen bir koruma türüdür. Bu şekilde geçmiş ve gelecek birbirine bağlanır. Maddi ve manevi değerler gelecek kuşaklara aktarılmış olur. Korunacak olan yapı sadece kütlesel olarak sergilenmekle kalmamalı yeni işlevler verilerek yapıya hayat verilmelidir (Gürlevik, M.M. 2022).

Onarılarak ayakta tutulan yapı veya bölge yeni işlev verilmesiyle ruhuna kavuşur. Yaşanılan, kullanılan, bir organizmaya dönüşür. Bu varlık geçmişin kültürünü, sosyal değerlerini, fiziksel yapısını canlı tutar.

2.3.2. Yasalar ve Tüzüklerle Yeniden İşlevlendirme Kavramının Gelişimi

Yeniden işlevlendirme kavramı çağdaş bir koruma anlayışıdır. Koruma kavramı, Helenistik dönemden başlayarak günümüze kadar gelmiştir. Antik kentlerden başlayan koruma bilinci artarak devam etmiştir. Dini liderlerin bu olaya önem vermesiyle yasalaştırılmıştır. Koruma kavramı 18. yy sonlarına doğru tartışılan bir konu olmuştur. Günümüze kadar yasalar ve kuramlarla tartışılmaya devam etmiştir. Yasalar ve tüzükler koruma kavramını belirli bir bilimsel temel ve ölçütlere dayalı olmasına sağlamıştır (Gürlevek, M.M. 2022).

20. yy'da dünyanın değişik yerlerinden koruma uzmanları gelerek uygun koruma yaklaşım ve müdahalelerini tanımlamıştır. Restorasyonlarda uluslararası koruma yöntemlerinin yapılması gerektiğini vurgulamıştır. 1931 yılında Atina'da yapılan ilk uluslararası toplantıda konuşulmuş ve kararlar alınmıştır. Bu kararlar İtalya'da Kültür Bakanlığı tarafından kabul edilmiş ve Carte Del Restora adı altında yürürlüğe girmiştir (Ahunbay, Z. 2019 s.10).

Yeniden işlevlendirme kavramı ilk olarak Carte Del Restoura'da bahsedilmiştir. Bildirinin 4. maddesinde "Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanım verilmesi kabul edilebilir" diyerek yeniden işlevlendirmenin tanımı yapılmıştır (Ahunbay, Z. 2019 s.10).

Carte Del Restora'da yapıtlara sürekli bakım ve sağlamlaştırma çalışmaları yapılması, anıtın bütünlüğünün sağlanması özgünlüğüne göre yapılması, artık kullanılmayan yapıtlara anastilosis yapılması, çevresine saygı duyulması, yapılan ekler kesin ve açık olması, restorasyonda her adımda not edilmelidir (Ahunbay, Z. 2019 s.10).

1950'lerde ve 1960'larda kentsel çöküntü alanlarında yaygın olarak kullanılan yeniden geliştirme ve temizleme yerine kentin yaşayan noktaları haline getirme gibi yaklaşımlar ele alınmaya başlanmıştır. Eski şehir bölgelerini yaşamak için cazip hale getirmiştir (Akman A.N.G. 2024).

Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesinde "Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir" diyerek yeniden işlevlendirme kavramı anlatılmıştır (Ahunbay, Z.1996 s.42).

1975 yılında Avrupa Mimarlık Mirası Amsterdam Bildirgesi; Avrupa'nın kültürel miras içerdiği ve tarihi değerlerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Hazineler Avrupa Halkının ortak mirası olarak kabul edilmiştir. Bu sebepten dolayı onları bilinçli bir şekilde yıkmak, düzensiz yapılaşma, aşırı trafik gibi durumlardan korunmalıdır. Bu durumlar tüm ülkeyi ilgilendirmektedir. Yerel yönetimlere ve mülk sahiplerine parasal yardım sağlanmalıdır. Üye devletler dayanışma içinde olmalıdır. Bütünleşik korumaya yasal önlemler alınmalıdır (ICOMOS, 1975).

Amsterdam Bildirgesi'nin f bölümünde; "Eski alanların sağlıklaştırılması olanak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda köklü bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Kamu kaynaklarınca gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının sağladığı yararlardan tüm toplum kesimleri pay almalıdır," diyerek yeniden işlevlendirme konusuna vurgu yapılmıştır (ICOMOS,1975).

Deschambault Bildirgesi savaş sonrası dönem, endüstrileşme, oluşan yeni sosyoekonomik durumlar, şehirleşme ile insanların korumaya yönelik eğilimlerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Quebec vatandaşlarının kendi mirasını korumak isteme çabası sonucu yayınlanmıştır. Bildirgede "Ulusal miras toplumun değeridir. Gelecek nesillere fayda amaçlı korunmalıdır. Mirasın korunması için bilgi toplanması gerekmektedir. Tarihi dönemler birbirinden üstün değildir, devamlı bakım sağlanmalıdır, ulusal miras her değerin üstündedir." demektedir. Bu şekilde mirasın önemi ve üstünlüğü anlatılmaya çalışılmıştır (Ahunaby, Z. 2019 s.45).

Kültürel Mirasın Korunmasına yönelik 1982 yılındaki Deschambault bildirgesi madde 9'da "Mirası kullanmada müze ve turistik merkezlerin yapay hayatındansa onu günlük hayata dâhil etmeyi tercih etmeliyiz. Geleneksel uğraşlar tercih edilmelidir. Sakinlerin meşru amaçları ve ihtiyaçları mirasın kendine has kullanımından farklı bir kullanım kabul etmeyi gerektirse bile buna her durumda saygı duymalıyız. Başka bir deyişle yerel nüfusun yerleşik haklarına saygı duymayı teşvik etmek gereklidir. Yapıların, yerleşmesi lehine diğer kullanım seçeneklerine göre öncelik verilmelidir." diyerek yeniden kullanımın öneminin ve önünün açılması gerektiği vurgulanmıştır (Ahunaby, Z. 2019 s.45).

1983 yılında yayınlanan Roma Bildirgesi, İtalya'daki mimari, sanatsal, arkeolojik, tarihi, çevresel ve doğal yapıların zenginliği bunlara ayrılan kaynağın azlığı ve İtalya'daki büyüme krizi bu bildirgenin yayınlanmasına ihtiyaç duyurmuştur. 20. Adaptasyon maddesinde,

“Yapıya verilecek yeni işlev toplumun sosyal ve kültürel değerlerine uyması ve bölgenin ekonomisine katkı sağlaması gerekmektedir. Yeni işlev yapıya eklenti gerektiriyorsa asgari düzeyde ve sonradan eklendiği belli olacak şekilde yapılmalıdır.” diye ifade edilmiştir (ICOMOS, 1983).

1985 yılında yayınlana Avrupa Mimari Mirası Koruma Sözleşmesi Avrupa Kültür mirasının zenginliği geçmişin paha biçilmez zenginliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Mimari miras; anıtlar, bina grupları, ören yerleri, olarak sınıflandırılmıştır. Üyelerin yasal önlemler alması gerektiğini, bozulmasını ve yıkılmasını taahhüt etmesi istenmektedir. Her bir taraf zorunlu bir taşınma olmadığı sürece yerinde himayesi, mirasın korunması için maddi destek sağlanması, çevre düzenlemesi yapılması, mevzuata aykırı hareket edildiğinde yasal işlem başlatılması gerektiğini taahhüt etmelidir (Avrupa Mimari Miras Koruma Sözleşmesi (AMMKS), 1985).

Sözleşmenin 11. Maddesinde “Korunan varlıkların, çağdaş hayatın gereksinmeleri göz önüne alınacak şekilde kullanımını, uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını teşvik etmeyi taahhüt eder,” diyerek yeniden işlevlendirmeye izin verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (AMMKS,1985).

1987 Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü)’ ne göre ister zamanla ister özel olarak bir araya gelmiş olsun kentlerde yaşayanlar, toplumların sahip olduğu çeşitliliğin bir yansımasıdır. Bu tüzük küçük veya büyük kentsel alanlar ile ilgilidir. Tarihi merkezlerdeki doğal, yapılı çevre ve geleneksel kent kültürüne ait soyut kavramları kapsar. Endüstrileşmeyle birlikte tarihi kent merkezlerinin harap ve yok edildiğini savunur. Tüm bu durumlar geri dönüşü olmayan kültürel, sosyal, ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Bu sebeple ICOMOS tarihi kentler ve alanlarla ilgili uluslararası bu tüzükle yayınlama kararı almıştır. Tüzükte ilke, hedefler, yöntem ve araçlar belirtilmiştir. Sözleşmenin 8. maddesinde yer alan; “Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır.” diyerek yeniden işlevlendirmenin ilkeleri tanımlanmıştır (ICOMOS, 1987).

1990 tarihinde yayınlanan Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü; Arkeologların ve diğer bilim adamlarının gelecek kuşaklara aktarması için onu doğru bir şekilde yorumlaması gerekmektedir. Arkeolojik alanların korunması yalnızca arkeologların

korumasıyla olmaz. Daha geniş mesleki birikim gerekmektedir. Arkeolojik yapıtların çoğu mimari miras kapsamına girmektedir. Tüzük, Venedik tüzüğünden etkilenerek yapılmıştır. Korumada bölgesel ve ulusal düzeyde ek ilkeler ve yönlendirici kurallarla desteklenmiştir.. Bütünleşik koruma ilkeleri kullanılmıştır. (Ahunbay, Z. 2019 s.204).

Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü'nde 7. maddede; "Arkeolojik mirasın halka sunulması, çağdaş toplumların kökenlerinin ve gelişimlerinin anlaşılmasına yardım eden önemli bir yöntemdir. Bu aynı zamanda onun korunması gerekliliğinin anlaşılmasına da yardım eden en iyi araçtır." diyerek yeniden işlevlendirmenin korumanın bir ilkesi olduğuna değinmiştir (Ahunbay, Z. 2019 s.205).

1999 yılında ICOMOS tarafından Meksika'da kabul edilen Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde; geleneksel mimarinin toplumun kültürünü yansıtan, toplumun geçmişinin bir belgesi olduğundan önemini, nasıl korunması gerektiğini ve uygulama rehberini anlatmaktadır. Geleneksel yapılar için Venedik Tüzüğüne ek ilkelere gerek duyulduğu için bu tüzük yayınlanmıştır. Tüzüğün uygulama rehberinde 5. maddesinde yeniden işlevlendirme kavramına değinilmiştir. Bu madde; "Geleneksel yapıların yemi işleve uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standartlarında yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hala kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği etik kurallar çerçevesinde yapılabilir," diyerek işlevlendirmenin ilkelerine değinmiştir (Ahunbay, Z.2019 s.220).

ICOMOS'un 2003 yılında yayınladığı Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler adlı bildirisi koruma ve onarım sorunlarıyla ilgili yardımcı olmak amacıyla yayınlanmıştır. Tavsiyeler ilkeler ve rehber olarak iki bölümde yayınlanmıştır. Yeniden işlevlendirme İlkeler bölümünün 1.4'üncü maddesinde; "Bir kullanım veya işlev değişikliği önerildiğinde, bütün koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalıdır." diyerek koruma kurallarına uygun ve sağlıklı ise yapılabileceğini söylemektedir (Ahunbay, Z. 2019 s.222).

2011 yılında Paris'te yayınlanan Tarihi Kentler, Kasabalar ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetim için Valletta İlkelerinin amacı, üretimin artmasıyla özellikle köyden kente geçiş olmuştur. Kimliği güçlendirmenin etkisi ve köksüzleşmenin önüne geçmek için önemlidir. Tarihi çevrenin içinde bulunduğu durum uyum içinde olmalıdır. Bu doğrultuda Valletta

İlkeleri; tanımlar, değişimin yönleri (zorluklar), müdahale ölçütleri, öneriler ve stratejiler olarak elen alınmıştır (Ahunbay, Z.2019 s.227).

Tarihi Kentler, Kasabalar ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetim için Valletta İlkeleri madde 4/b'de; "Yeni etkinlikler geleneksel faaliyetlerin ve yerel halkın geçimini sağlayan işleri engellememelidir. Böylece, bu bağlamdaki en önemli ögelerden bazıları, tarihi kültürel çeşitlilik ve çoğulculuk korunabilir. Yeni bir etkinlik getirilmeden önce, ondan yararlanacak olanların sayısının, kullanım süresinin, mevcut işlevlerle uyumunun ve geleneksel yerel faaliyetlere etkisinin ne olacağının değerlendirilmesi gerekir. Yeni işlevler tarihi kentin ünik ve yenilenemez bir ekosistem olduğu düşüncesine koşut olarak, sürdürülebilir gelişme ihtiyacını da karşılamalıdır." denilerek yeniden işlevlendirmenin gerekliliğini vurgulamıştır (Ahunbay, Z.2019 s.227).

2012 yılında Paris Deklarasyonu Gelişmenin İtici Gücü: Kültürel Miras ve Ülkesel Gelişim: Küçük Yerleşmeleri ve Ülkesel Ekonomileri Yeniden Canlandırmak adlı madde yayınlanmıştır. Bu maddede yeni işlevin toplum tarafından benimsenmesi için, toplumun yaşam kalitesini arttırmasının ve çevresine ekonomik katkı sağlamasının öneminden bahsedilmektedir (Tablo 2.1) (Gürlevek, M.M. 2022).

Tablo 2. 1. Yeniden işlevlendirme hakkında uluslararası tüzükler Kaynak: (ICOMOS) 2024'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

SÖZLEŞME	YILI	YENİDEN İŞLEVLENDİRME MADDESİ
ICOMOS Carte Del Restaure	1931	Yaşayan binalarda, özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada hasar olmayacak şekilde yeni kullanıma izin verilmelidir.
ICOMOS Venedik Tüzüğü	1964	Anıtların korunması toplumsal yarar için kullanılmasıyla kolaylaşabilir ancak yapının planı ve bezemeleri değiştirilmemelidir.
ICOMOS Amsterdam Bildirgesi	1975	Yapıların karakterine uygun çağdaş işlevler verilmelidir böylece yaşamaları sağlanmalıdır.
ICOMOS Deschambault Bildirgesi	1982	Mirası kullanırken müze ve turistik merkezlerdeki yapay hayat yerine ona günlük hayatın getirdiği yeni işlevler verilmelidir. Geleneksel uğraşlar yapıya yeni işlev gerektiriyorsa bu uygulanmalıdır.
Roma Bildirgesi	1983	Tarihi yapılar bulunduğu çevreye uygun, sosyal ve kültürel hayata ayak uydurabilen yeni işlevlerle hayata geçirilmelidir. Yapının yeni kullanımı yapının özgün değerine zarar vermemelidir. Ayrıca değişiklikler belli olmamalıdır.
Avrupa Mimari Miras Koruma Sözleşmesi	1985	Çağdaş hayatın gereksinimlerini göz önünde alacak şekilde, eski binaların yeni kullanıma teşvikini kabul edilmelidir.

ICOMOS Washington Tüzüğü	1987	Tarihi alanlarda yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent ve kentsel alanla uyumlu olmalıdır. Yapılacak yeni ekler tarihi alanın dokusu ile uyumlu olmalıdr.
ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü	1990	Arkeolojik miras halka sunulmalıdır. Arkeolojik veriler yeniden yapışacaksa dikkatli olunmalı, yerinde yapılmalı ve yeni yapılan yerler ayırt edilebilir olmalıdır.
ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	1999	Yeni işlev verilen yapılar kabul edilebilir yaşam standartlarına yükseltilir. Müdahaleler toplumun kabul edebileceği etik kurallara göre yapılmalıdır.
ICOMOS Mimari Miras Analizi, Korunması ve Restorasyonu İçin İlkeler	2003	Yeni işlev için koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalıdır.
ICOMOS Tarihi Kentler, Kasabalar ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetim için Valletta İlkeleri	2011	Tarihi yapıya verilen yeni işlevde kentte sürdürülebilir kalkınma ihtiyacını desteklemelidir.
Paris Deklarasyonu Gelişmenin İtici Gücü: Kültürel Miras	2012	Tarihi yapıya yeni işlev önerisi getirilirken bulunduğu çevrenin yaşam kalitesinin artırmalı, ekonomisini destekleyici olmalıdır. Bu şekilde tarihi eserin yeni kullanımı toplum ile bütünleşmelidir.

Yapıların restore edilerek korunması yeterli değildir. Yapının kullanılmadan atıl kalmaması ve toplumun kültürel değerlerinin yaşayan bir ruha dönüşebilmesi için yeniden işlev verilmesi gerekmektedir. Çünkü mevcut yapılar zamanın şartlarına uyum sağlamalıdır. Yapılan araştırmada incelenen yasalar ve tüzükler korumanın sürdürülebilmesi için restore edilen yapının yeni işlev verilerek kullanıma açılması gerektiği vurgulanmıştır. Yeni işlev verilerek hayata döndürülen yapılar, geçmişin kültürüne saygı duyularak şimdiye ve geleceğe hizmet etmektedir. Bu şekilde restore edilen ve işlevlendirilen yapılar gelecek nesillere miras bırakılmalıdır.

2.3.3. Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Kavramsal Temeller

İşlevlendirilerek koruma, tarihi doku ve yapının kimliğini korumak ve çağdaş yaşam gereksinimlerine göre yeniden hayat vermektir. İşlevlendirmenin temel amacı tarihi değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Yeniden işlevlendirmeyi gerektiren kavramlar ortaya çıkmaktadır. Bunlar; eskime kavramı, köhneme kavramı, süzülme kavramı, slum bölgesi ve çöküntü bölgesi kavramlarıdır (Uğursal, S.2011 s.14). Bu kavramı farklı görüşlerle birleştirerek şu şekilde incelemek mümkündür.

Eskime Kavramı, zamanla tarihi kentsel çevrelerde, kentsel, sosyoekonomik, kültürel, mimari ve yasal olarak eskime söz konusudur. Yapılar strüktürel ve fonksiyonel olarak zaman içerisinde yetersiz kalmaktadır. Bölgedeki kullanım zamanla değişerek mevcuttaki yapıların

yeni işleve uygun olmaması olarak tanımlanmaktadır. Eskime olgusu zamanla olan bir süreçtir. Eskime kavramı alt başlıklar altında incelenmektedir (Göksu, E.2005, s.11).

- Fonksiyonel (işlevsel) Eskime: Yapının fiziksel özelliklerinin iyi olmasının yanı sıra konumu yüzünden veya iç özellikleri açısından işlevini yitirmesi ile oluşmaktadır (Göksu, E. 2005, s.11).

- Fiziksel Eskime: Yapının dış etkiler altında zamanla yapı sisteminde oluşan bozulmalar, yaş, işlev değişikliği gibi nedenlerle yıpranması olarak tanımlanmaktadır (Göksu, E.2005, s.21).
- Rölatif (Göreli,Biçimsel) Eskime: Kullanıcının yargılarına göre; tasarım niteliği, malzeme, donanım, zevkler gibi faktörlere bağlıdır (Göksu, E.2005 s.45).
- Ekonomik (Finansal) Eskime: Bölgedeki kullanıcının sayısının azalması, gelir düzeyinin düşmesi, sosyoekonomik yapının bozulması gibi nedenlerle yapının bakımsız kalması olarak tanımlanmaktadır (Uğursal, S.2011 s.15).
- Konumsal (Bölgesel) Eskime: Kamu kurumlarının getirdiği yasal düzenlemeler mevcut yapılara zarar verebilmektedir. Bu durumda yapılar kullanılmaz hale gelebilmektedir (Uğursal, S.2011 s.15).
- Kontrol Eskimesi: Binanın bulunduğu yerde değişim yapılırken kontrol eksikliğinin olması yapıya yanlış müdahale yapılması sonucu eskimelere ve niteliksiz eklerin yapıya zarar vermesine sebebiyet verebilir (Göksu, E.2005 s.45).

Köhneleşme Kavramı: Bir yapı veya yapı grubunun fiziksel eskimeye ek olarak, sosyoekonomik, sağlıksal, kültürel konularda da hem içerisinde yaşayanlar için hem de çevresinde yaşayanlar için problem teşkil edecek şekilde yetersiz kalmasına denir. Köhneme tiplerini; bina köhnemesi, fonksiyonel değişim, çevresel köhneme, toplumsal değişimler, artıların değişmesi, ekonomik etkenler olarak ayırmak mümkündür. Kısaca köhneleşme yapıların fiziksel yıpranması, sağlık şartlarının bozulması, artan ihtiyaçları karşılayamaması, standartların altına düşmesi durumu olarak da tanımlanmaktadır (Çetiner, A.1985).

Süzülme Kavramı: Kentlerin ilk kurulduğu bölgeler, bünyelerinde konut ve ticaret alanlarını barındırmaktadır. Zaman içerisinde yeni kentsel alanların gelişmesiyle, halkın yeni yapılan alanlara geçmek istemesi, yerli halkın bölgeyi farklı amaçlarla kullanmak istemesi fakat yapıların yeni işleve girebilecek durumda olamaması aynı işlevin devam ettirilmesi

sonucunda geliri daha düşük kullanıcının kullanmasına sebebiyet vermektedir. Bu şekilde kullanıcının değişmesine süzülme denir (Uğursal, S.2011 s.15).

Soylulaştırma Kavramı: Tarihi kentsel çevrelerde meydana gelen müdahaleler neticesinde, orta ve üst sınıfın tarihi bölgeye taşınması ve işçi sınıfının buradan göç etmesi sonucu oluşur. Soylulaştırma, orada yaşayan insanların bölgeden gönderilerek üst düzey insanların oraya getirilmesine denir (Göksu, E. 2005 s.45).

Slum Bölgesi Kavramı: Yeterli yaşam alanlarından, açık alanlardan, altyapıdan ve sağlık hizmetlerinden yoksun olan, suç işleme, ruhsal çöküntü, yoksulluk, zihinsel engel, sosyal çözünme olaylarının yoğunlukta yaşandığı yerlere slum bölgesi denir (Baransü, B.1989, s.84).

Çöküntü Bölgesi Kavramı: Aşırı nüfus hareketleri, yoğunlaşmaları ve yığılmaları ile birlikte, başta kent merkezleri olmak üzere kentsel alanlardaki, sosyal ve işlevsel anlamda oluşan olumsuz dönüşümler olarak tanımlanır (Baransü, B.1989,s.72).

2.3.4. Tarihi Yapılarda Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Kavramsal Nedenler

Yeniden işlevlendirilme kavramını bir yapıda düşünebilmek için yapının atıl durumda, kullanımını doldurmuş olması gerekmektedir. Böylece korunması gereken mimari mirasımız gelecek nesillere aktarılabilir duruma gelmiştir.

Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesine göre "Anıtların herhangi bir yararlı sosyal amaç için kullanılarak korunması teşvik edilebilir. Bu nedenle bu tür bir kullanım arzu edilir, ancak yapının özgün planı değiştirilmemelidir. Bu sınırlar içinde yeni işlevin getirdiği değişikliklere izin vermek ve tasarlamak mümkündür." ifadesiyle yeniden işlevlendirilmeye vurgu yapılmıştır (Ahunbay, 2011).

1. Binaların zamanla orijinal işlevini kaybetmesi veya işlevsel olarak eskimesi, yeniden işlev arayışına gidilmesinin başlıca sebeplerindendir. Günümüzde saray, medrese ve kervansaray gibi bazı yapılar işlevsellerini tamamen yitirmiş ve konut gibi yapılar ise günümüz ihtiyaçlarını karşılamakta sorun yaşamaktadır. Bu sebepten binalarda yeni işlevler getirmek veya işlevin geliştirilmesi gerekmektedir. Binaların 21. yy yaşam standartlarına uygun hale getirmek en önemli sebeplerden biridir. Eğer bir binada planlama süreci iyi işletilmezse aşırı kullanımdan dolayı hasara neden olabilir. Özellikle ticaret yapıları işletmenin büyüklüğü gibi nedenlerle bu soruna rastlanılabilir. Altınoluk,

binaların işlevini kaybetmesindeki nedenleri 3 grupta incelemiştir (Altınoluk, Ü.1996 s.30).

Tarihsel kültürel nedenler; koşullar ve değer yargıları gibi birçok şey çağımızda çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Yeni biçim ve düzenlemelere gidilmelidir. Şimdinin değer yargılarına göre değiştirilen işlevler gelecekte de farklı değer yargıları oluşacağından tekrar değişime ihtiyaç duyulacaktır. O güne, o çağa ve o yıla uygun bir şekilde yapılan binalar yukarıda sayılan sebeplerden dolayı günümüz çağına ayak uyduramayabilir. Ancak bu yapılar tarihsel, kültürel, toplumsal ve ekonomik sebeplerden dolayı kullanım gerektirebilir. Eski yapılara gelir getirilmesi gereken yapılar olarak bakılmamalı burada asıl amaç bu yapıları gelecek kuşaklara aktarmak olmalıdır (Uğursal, S.2011 s.17).

Ekonomik nedenler; tarihî yapıların yıkılıp yerine yeni binalar yapılması, yüksek maliyetli ve kültürel açıdan yıkıcı bir süreç olabilir. Buna karşılık, bu yapıların yeni işlevlerle değerlendirilmesi, hem ekonomik olarak daha rasyonel hem de toplumsal olarak daha kabul edilebilir bir çözüm sunar. Yeniden işlevlendirilen yapılar, turizm, kültür-sanat, eğitim veya sosyal hizmet gibi alanlarda değerlendirildiğinde bölgesel kalkınmaya da katkı sağlar (Latham, 2000; Douglas, 2006 s.19-31).

Çevre Faktörleri; günümüzde binanın bulunduğu çevrenin değişmesi bu nedenlerden sonuncusudur. Örneğin konut alanlarının ticaret baskısı altında kalması veya bölgenin işlevinin değişmesi burada olan binaların yeni kullanımlara mecbur bırakmaktadır. Sokak ve ada ölçeğinde sınırları çizilmiş çevrenin öncelikli gereksinimlerinin saplanması önem arz etmektedir. Çevrenin içindeki yapay öğeler olan eski-yeni binalar, duvarlar, yollar, enerji hatları, kent mobilyaları, gürültü veya iyi- kötü kokular bunlardan bazılarıdır. Tüm bu öğeler yapay çevreyi oluşturmaktadır. Tüm bu öğelerin yeniden kullanılıp kullanılmayacağı durumu saplanması yapılmalıdır. Bu değerler başlıklar altında değerlendirilmelidir (Altınoluk Ü. 1996 s.12).

2.3.5. Tarihi Yapıların İşlevlendirilmesinde Yeni İşlevin Belirlenmesini Etkileyen Faktörler

Tarihi yapıların korunmasında ve işlevlendirilmesinde yapıya ait birçok ölçüt göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ölçütler yapının yeni işlevinin ne olması gerektiği ile ilgili yeni ölçütler ortaya koyacaktır. Yapının varlığını sürdürebilmesi için yeni işlev verilirken bu ölçütler dikkate alınırsa yapının ömrü uzayacaktır. Yapıya verilecek yeni işlevin belirlenmesinde etkili olan faktörler aşağıda sıralanmıştır:

1. Yapının Fiziksel ve Mekânsal Özellikleri: Yeni işlevin seçiminde en temel unsurlardan biri, yapının taşıyıcı sistemi, plan şeması, mekânsal kapasitesi ve teknik durumu gibi fiziksel özellikleridir. Bazı yapı türleri (örneğin büyük hacimli endüstriyel yapılar), sergi salonu ya da kültürel merkez gibi toplu kullanımlara daha uygunken; konut tipi yapılar bireysel ya da küçük ölçekli işlevlere daha yatkındır (Cantacuzino, 1989; Bullen & Love, 2011, s.31).

2. Tarihî ve Kültürel Değerler: Yapının tarihsel kimliği, taşıdığı sembolik anlam ve kültürel bağlamı, yeni işlevin seçiminde sınırlayıcı ya da yönlendirici olabilir. Bazı durumlarda yapının orijinal işlevine yakın bir kullanım tercih edilerek tarihî süreklilik korunmaya çalışılır (Jokilehto, 2007). Örneğin, eski bir kervansarayın butik otel olarak işlevlendirilmesi, hem özgün kimliğin korunmasını sağlar hem de ekonomik sürdürülebilirlik yaratır.

3. Toplumsal ve Kullanıcı Gereksinimleri: Toplumun güncel ihtiyaçları ve kullanıcı beklentileri, yeniden işlevlendirme kararlarında belirleyicidir. Özellikle afet sonrası ya da sosyoekonomik dönüşüm yaşayan bölgelerde, tarihî yapıların sağlık, eğitim, kültür gibi temel kamusal hizmetlere dönüştürülmesi sıkça tercih edilmektedir (Yung & Chan, 2012 s.23). Katılımcı planlama süreçlerinde yerel halkın görüşleri de işlev kararını etkiler.

4. Ekonomik ve Finansal Etkenler: Yeni işlevin sürdürülebilir olması için ekonomik olarak uygulanabilir ve yatırım çekici olması gerekir. Kullanım türü, maliyet–yarar analizine göre şekillenir; turizm, gastronomi ya da kültürel sektör gibi gelir potansiyeli olan alanlar öncelikli hale gelebilir (Shipley, Utz & Parsons, 2006 s.506).

5. Yasal ve İdari Düzenlemeler: Tescil durumu, imar planı, koruma kurulu kararları ve diğer mevzuat da işlev belirlemede sınırlayıcı olabilir. Örneğin, bazı anıtsal yapılarda müdahale sınırları çok dar olduğundan sadece “hafif” işlevler (sergi, müze vb.) uygulanabilir (Ahunbay, 2004 s.97).

6. Çevresel Etkenler: Hiçbir bina tek başına düşünülemez. Hepsi yapılı bir çevrenin bir parçasıdır. Bu yüzden yeniden işlevlendirme yapılırken çevresel faktörleri göz ardı edemeyiz. Bu faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Yapının bulunduğu konum: Yapının parsele konumlanışı, ulaşım imkânları, manzaraya yönelişi, bölgenin topografyası, iklimsel verileri, eğimi gibi tasarımda veri olabilecek her türlü durum değerlendirilmelidir (Altınoluk, Ü. 1996 s.15).

- Mevcut Yapı Stoku; Yapının çevresindeki yapıların işlevselliği, kullanım amaçları, işlerliği, gereksinimleri karşılayıp karşılamadığı gibi durumlar bize ışık tutacak bilgiler arasında yer almaktadır (Altınoluk, Ü. 1996 s.15).
- Yapının Peyzajla İlişkisi: Çevrede bulunan yeşil alanlar, park ve rekreasyon alanlarına olan uzaklığı veya bu alanların kullanılıp kullanılmaması değerlendirilmelidir (Altınoluk, Ü. 1996 s.15).
- Demografik Yoğunluk; Tarihi alanın nüfus yapısı en önemli belirleyicilerden biridir. Bu nüfus yoğunluğunda yaş grubu, nüfusun çalıştığı sektörün dağılımı, gelir durumu, eğitim düzeyi, çalışma alanı- konut alanı hareketliliği yeni işlevin tespitinde önemli rol oynamaktadır (Uğursal, S.2011 s.31).

Mimari Niteliklerin Etkisi

Yeniden işlevlendirme kararı verilirken en önemli belirleyici şüphesiz ki yapının mimari özellikleridir. Yapı potansiyelini belirlemek için ana etkenlerden bir tanesidir. Potansiyeline uygun olmayan yeni işlevde kullanışsız yapılar elde edilebilir. Mimari unsurların etkisi aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Plan Cephe Kesit Kurgusu: Zaman içerisinde toplum ve mekân değişimi kaçınılmaz bir olgudur. Bu değişim içerisinde kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için değişime ayak uydurmak ve değişen şartlara göre hareket etmek zorundayız. Kullanıcının gereksinimi ve yaşam şeklinin değişmesi bizi mekânlarda işlev değişikliği yapmaya itmektedir. Mekânsal ölçekte; tarihi yapı içerisinde bulunana alanlar, süslemeler, bezemeler, cepheye yansımaları, doluluk boşluk oranları, kat yüksekliği ve binanın yüksekliği, kat durumları göz önünde bulunulmalıdır. Yeni işlevin ve plan şemasının, iç mekân organizasyonunun nasıl olacağı hakkında bize fikir vermektedir. Yasaların dediği gibi tüm bu alanlarda değişiklik yapılmamalıdır. Yapıya geri dönüşü olmayacak müdahaleler yapmaktan kaçınmalıyız (Uğursal S. 2011 s.36).
2. Yapının Yapım Malzemeleri ve Strüktürel Elemanlarının Durumu: Yapının potansiyeli öncelik alınmalıdır. Yapının mevcut niteliklerinin, yeni işlevi belirlemesi uygun olacaktır (Uğursal S.2011 s.36).

Altınoluk (1996) binanın yeniden işlevlenmesinde şu kriterler esas alınmalıdır:

- Binanın bulunduğu yer,
- Bina konusunda; tarihsel, işlevsel, mimari bilgilere ulaşılması,

- Binaya önerilmiş ve uygulanmış işlevlerin belirlenmesi,
- Binanın günümüzdeki işlevinin araştırılması ve program şemasının çıkarılması,
- Binaya işlev önerilerimiz,
- İşlevin nitelik ve nicelik olarak belirlenmesi
- Önerilen işlevin ihtiyaç listesi,
- İhtiyaç listesi ve seçimler,
- Eylem kartı,
- Çalışma Raporu,
- Binanın cetvel haline getirilmiş özeti,
- Vaziyet planı, harita, gravür, eski planlar,
- Mevcut durum haritası, fotoğraf ve planlar,
- Binanın kesit, görünüş, ve ayrıntıları,
- Kaynaklar'dır (Altınoluk Ü. 1996)

2.3.6. Yeniden İşlevlendirme İlkeleri

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi süreci, yalnızca fiziksel müdahalelerden ibaret olmayıp, yapının tarihsel, kültürel, sosyal ve kentsel bağlamını dikkate alan çok boyutlu bir yaklaşım gerektirir. Uluslararası belgeler ve akademik çalışmalar, bu sürecin bilimsel ve sürdürülebilir bir çerçevede yürütülmesini zorunlu kılmaktadır (Ahunbay, 2011; ICOMOS, 1964; UNESCO, 2011). Yeniden işlevlendirme ilkeleri, literatürde ve uygulamada genellikle dört temel boyut altında incelenmektedir: Fiziksel ve Teknik Boyut, Fonksiyonel ve Mekânsal Boyut, Kültürel ve Sosyal Boyut, Kentsel ve Çevresel Boyut. Bu sınıflandırma, tarihi yapının hem kendi bütünlüğünü hem de çevresiyle kurduğu ilişkileri bütüncül bir şekilde ele almayı sağlar (Plevoets & Van Cleempoel, 2011; Jokilehto, 2007).

➢ *2.3.6.1. Mekân Analiz Boyutu*

Bu boyut, yapının maddi varlığının korunması ve yeni işlev için yapılacak teknik müdahalelerin niteliğiyle ilgilidir. Temel hedef, yapının tarihsel kimliğine zarar vermeden onun fiziksel bütünlüğünü korumaktır (Venedik Tüzüğü, 1964). Temel İlkeler:

- Taşıyıcı Sistem Bütünlüğünün Korunması:
  Tarihi yapının strüktürel elemanları güçlendirilirken, orijinal malzeme ve tekniklere

öncelik verilmelidir. Venedik Tüzüğü'nün 10. maddesinde belirtildiği üzere, geleneksel teknikler yetersiz kaldığında modern teknikler kullanılabilir; ancak bu uygulamalar yapının özgünlüğüne zarar vermemelidir (ICOMOS, 1964).

- Özgün Malzeme Kullanımı:

  Yapının restorasyonu sırasında orijinal malzemeler korunmalı ve mümkünse aynı tekniklerle yenilenmelidir. Bu yaklaşım, Nara Özgünlük Belgesi'nde (1994) belirtilen "orijinal değerlerin saygıyla korunması" ilkesine dayanmaktadır.
- Cephe ve Bezemelerin Korunması:

  Cephe düzeni, bezemeler ve sanatsal öğeler aslına uygun şekilde korunmalı, herhangi bir değişiklik belgelendirilerek yapılmalıdır (Ahunbay, 2011).
- Teknolojik Müdahalelerin Uyumlu Entegrasyonu:

  Elektrik, tesisat, havalandırma gibi modern sistemler yapıya zarar vermeyecek, geri dönüşebilir yöntemler uygulanmalıdır (Burra Charter, 2013).

➢ 2.3.6.2.Mekân Organizasyon Boyutu

Bu boyut, yeni işlevin mevcut mekânsal düzen ile uyumunu ve yapı içi organizasyonun korunmasını kapsar. Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesi, yeni işlevin yapının "özgün karakteriyle uyumlu olması" gerektiğini vurgular (ICOMOS, 1964). Temel İlkeler:

- Plan Şemasının Korunması:

  Yapının özgün plan tipolojisi ve dolaşım aksları korunmalı, yeni düzenlemeler bu yapıyı bozmayacak şekilde tasarlanmalıdır (Ahunbay, 2011).
- İşlevsel Uyum:

  Yeni işlev, yapının tarihî kimliğiyle çelişmemeli, mekânın kullanım biçimine uygun olmalıdır.

  Örneğin bir endüstriyel yapının kültür merkezi olarak dönüştürülmesi, hem mekânsal kapasite hem de işlevsel ihtiyaçlar açısından dengeli olmalıdır (Plevoets & Van Cleempoel, 2011).
- Müdahalelerin Ayırt Edilebilirliği:

  Yeni eklemeler, tarihi dokudan farklılık gösterecek biçimde tasarlanmalı, ancak uyumsuzluk yaratmamalıdır.

Venedik Tüzüğü'nün 9. maddesinde bu durum "tarihi yapının taklit edilmemesi, fakat gözle ayırt edilebilir olması" şeklinde ifade edilmiştir (ICOMOS, 1964).

- Geri Dönüşebilir Müdahaleler:
  Yeni ekler ve değişiklikler gerektiğinde sökülebilir olmalı ve yapıya kalıcı zarar vermemelidir (ICOMOS, 2013).

➢ *2.3.6.3. Kültürel ve Sosyal Boyut*

Tarihi yapılar, yalnızca fiziksel varlıklarıyla değil, toplumun kültürel belleği ve kimliğiyle de değer taşır. Bu nedenle yeniden işlevlendirme süreci, yapının kültürel bağlamının korunmasını ve toplumla olan ilişkisini güçlendirmeyi hedeflemelidir (Jokilehto, 2007).Temel İlkeler:

- Toplumsal Belleğin Korunması:
  Yapılar, toplumun kolektif hafızasının taşıyıcılarıdır (Plevoets & Van Cleempoel, 2011). Yeniden işlevlendirme, bu hafızanın kaybolmasını engelleyecek biçimde yapılmalıdır.
- Yerel Kimlikle Uyum:
  Yeni işlev, yapının bulunduğu bölgenin kültürel değerleriyle uyumlu olmalı ve yerel kimliği güçlendirmelidir (UNESCO, 2011).
- Toplum Katılımı:
  Koruma sürecinde yerel halkın ve ilgili paydaşların katılımı sağlanmalıdır (Valletta İlkeleri, 2011).
- Kamu Yararı:
  Yeniden işlevlendirme projeleri, toplumun genel ihtiyaçlarını karşılamalı ve kamusal fayda üretmelidir (Ahunbay, 2011).

➢ *2.3.6.4. Alan Organizasyon Boyutu*

Bu boyut, yapının yalnızca kendisini değil, çevresindeki tarihi doku ve kentsel bağlamı kapsar. Washington Tüzüğü (1987), tarihi yapıların kentsel ölçekte ele alınması gerektiğini vurgular. Temel İlkeler:

- Kent Dokusu ile Bütünleşme:

  Yapı, çevresindeki tarihi kent dokusuyla uyumlu bir şekilde korunmalı ve yeni işlev bu bütünlüğü bozmayacak biçimde planlanmalıdır (ICOMOS, 1987).
- Ulaşım ve Erişilebilirlik:

  Yeniden işlevlendirme projelerinde alanın ulaşım ağı ve erişim imkânları analiz edilmelidir (Ahunbay, 2011).
- Peyzaj ve Açık Alan Düzeni:

  Yapının çevresindeki açık alanlar ve peyzaj, tarihi kimliği destekleyecek şekilde düzenlenmelidir (UNESCO, 2011).
- Çevresel Sürdürülebilirlik:

  Yeni işlev, ekolojik dengeyi koruyacak ve çevreye zarar vermeyecek şekilde tasarlanmalıdır (ICOMOS, 2011).

2.3.7. Geleneksel Mimarinin Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi

ICOMOS'un Ekim 1999 yılında kabul ettiği Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'ne göre bütün halkların gözünde geleneksel mimari özel bir yere sahiptir. Toplumun özelliklerini yansıtır. Çağdaş yaşamın ilgi odağı ve toplumun gereksinimlerinin bir parçasıdır. İnsan emeğiyle yapılmış zamanın ürünüdür. Geleneksel yapıtlar; toplumca paylaşılan bir yapı geleneği, çevreyle uyumlu yöresel veya bölgesel bir kimlik, üslup, biçim, görünüş tutarlılığı, geleneksel yapı türlerine bağlılık, anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı, işlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara cevap verebilme, geleneksel yapım teknikleri ve zanaatlarını etkin uygulanması gibi ayırt edici özellikleriyle tanınırlar (ICOMOS,1999).

Geleneksel mimarinin korunması gelecek kuşaklara aktarılması toplumun desteği sürekli bakımı ve kullanımıyla olabilecek bir durumdur. İnsanın dünya üzerindeki varlığının nüvesini oluşturan bu uyumlu birliktelikleri yaşatmak için çaba göstermemek insanlık mirasına yakışmayan bir davranış olurdu (ICOMOS,1999).

Geleneksel Yapıların Korunma İlkeleri aşağıda belirtilmiştir;

1. Çok disiplinli bir uzman ekip tarafından değişimin kaçınılmaz olduğu düşünülerek toplumun kültürel kimliğine saygı göstererek yürütülmelidir.
2. Geleneksel yapılara yapılacak olan müdahalelerde geleneksel ve kültürel değerlere saygı gösterilerek yapılmalıdır.

3. Yapı grupları ve yerleşimleri bakım ve onarımla korunmalıdır.
4. Geleneksel mimari kültürel peyzajın bir öğesidir. Bu durum dikkate alınarak koruma çalışmaları yapılmalıdır.
5. Kullanılış, algılanış biçimleri, gelenekleri ve onlara bağlı elle tutulmayan ilişkileri de kapsar (ICOMOS,1999).

Geleneksel yapıların korunmasında uygulanması gereken kriterler şunlardır:

1. Araştırma ve Belgeleme; geleneksel yapıların yapım aşamasından önce strüktür ve biçimi hakkında detaylı çalışma yapılmalı ve belgelenmelidir.
2. Konum, peyzaj ve yapı grupları; yapıların yerleşme bütünlüklerine, fiziksel ve kültürel çevresiyle ilişkilere saygı gösterilmelidir.
3. Geleneksel yapım sistemleri; zanaatların sürdürülebilirliği geleneksel ifade için temel gereksinimdir. Bu nedenle korunması gerekmektedir.
4. Malzeme ve yapım sistemlerinin değiştirilmesi ve yenilenmesi; çağdaş kullanım isteklerinin zorlandığı ve kabul edilebilir düzeyde yapı malzemesi uyumlu eklemeler yapılabilir.
5. Yeni işleve uyarlama; yapılar kabul edilebilir yaşam standartlarına yükseltilirken bütünlüğü, karakteri ve biçimine saygı duyulmalıdır. Toplumun kabul edilebilir etik kuralları çerçevesinde yapılmalıdır.
6. Değişiklikler ve dönem restorasyonu; zaman içerisinde yapılan eklemelere saygı gösterilmelidir. Yapının bütün parçaları tek bir döneme göre yapılamaz.
7. Eğitim; yöre halkı, gençler için bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır (ICOMOS,1999).

Geleneksel yapıların yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması tüm toplumun bir önceliği olmalıdır. Restorasyonu yapılan yapılar atıl ve boş bırakılırsa yapılan restorasyon çalışmasının boşa gideceği gibi yapı kullanılamaması nedeniyle tekrar çürümeye ve bozulmaya başlayacaktır. Doğru bir kullanımla geleneksel yapılar tüm toplumun ortak payı haline getirilmelidir. Geleneklerin, kültürün ve geleneksel yapım sistemlerinin korunması yapının restore edilmesi kadar yeni ve doğru işlev verilmesiyle de alakalıdır. Bu sebepten ülkemizde ve dünyada birçok örnek bulunmaktadır. Bu örnekler aşağıda belirtilerek anlatılmaya çalışılmıştır.

2.3.8. Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi Dünya ve Türkiye Örnekleri

- ***2.3.8.1. Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi Dünya Örnekleri***

Moganshan Konutu, Çin;

Çin'in Huzhou kentinde Zhejing Eyaletinde Moganshan Kasabası'nda 100 yıllık ahşap konuttur. Yeni sahibi tarafından tarihi konut restoran ve çay ocağı olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 2.3). Tarihi Çin konutu ve avludan meydana gelen yapı yükseltilmiş kirişler ve çift saçaklı 5 bölmeli bir geleneksel Jiangon konutudur (Archdaily, 2024).

Şekil 2. 3. Moganshan Kasabası'ndaki konumu ve vaziyet planı (Archdaily, 2024).

Restorasyonu geleneksel yapı teknikleri ve yerel kaynaklar sayesinde geleneksel malzemelerle gerçekleştirilmiştir (Şekil 2.4). Duvarda bulunana resimler, kirşlerdeki oymalar, pencere kafesleri, konsollar ve tüm dekoratif malzemeler Moganshan Kasabası'nın yerel yapı kültürünü temsil ettiği için korunmuştur (Archdaily, 2024).

Şekil 2. 4. Yeni işlev için eklenen pavyonlar (Archdaily, 2024).

Yeni işlev için alana iki cam pavyon eklenmiştir. Bu pavyonlar kendi kendilerini taşıyan çelik çerçeve yapısı ile tarihi ahşap kirişlerle iç içe geçmektedir. Bu şekilde tarihi konutun bütünlüğü ve özgünlüğü iyi bir şekilde korunmuştur. Eski ve yeninin uyum içerisinde entegrasyonu yapılmıştır (Şekil 2.5).

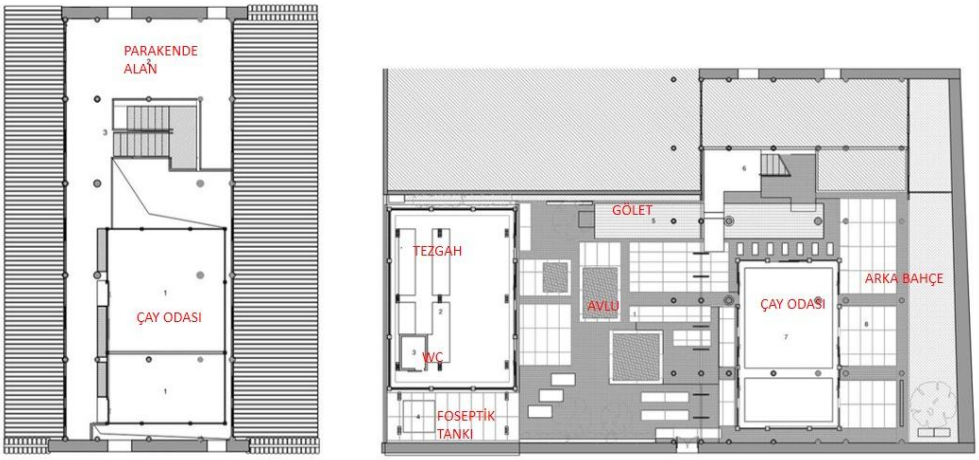

Şekil 2. 5. Mogansahan konağı yeniden işlevlendirilen Restorasyon projesi işlev analizi (Archdaily, 2024).

Avlunun en uzak ucuna ayrı bir cam pavyon inşa edilmiştir (Şekil 2.6). İçine çay barı, tuvalet ve gölgelik eklenmiştir. Cam çatının altındaki bambu panjur avlunun karşısındaki tarihi konutların saçaklarının düzenini korumuştur (Archdaily, 2024).

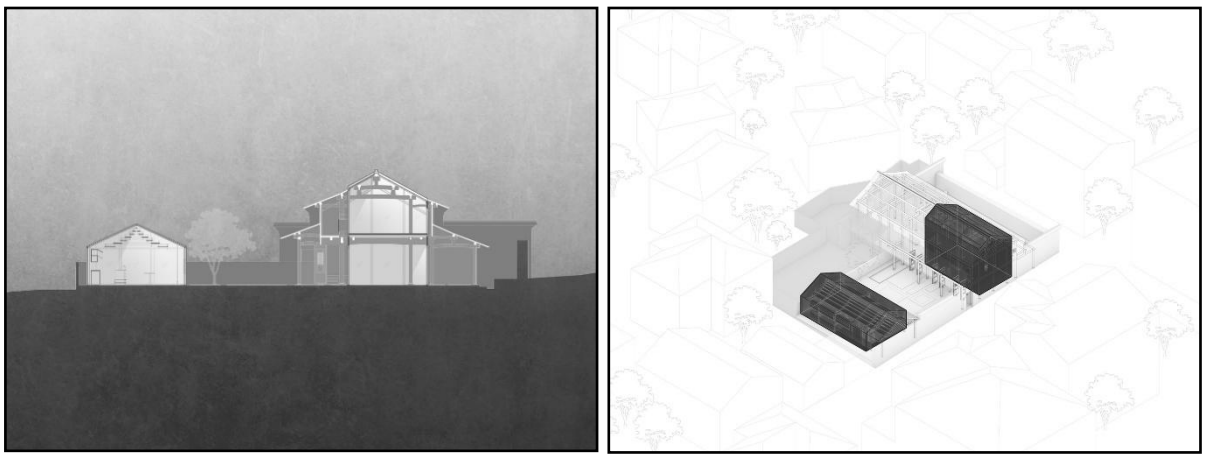

Şekil 2. 6. Moganshan Konağı işlevlendirme sonrası kesit ve 3d model (Archdaily, 2024).

- Yargıç Evi, Sri Lanka;

1980 yılında Sri Lankalı bir yargıcın evi olarak kullanılan yapı daha sonralarında işçiler için kısa bir dönem konaklama yeri olarak kullanılmıştır. Ev zamanla eskimiş ve yıpranmıştır (Archdaily, 2024). Satın alan yeni sahibi sayesinde ev İtalyan restoranına çevrilmiştir (Şekil 2.7). Yeniden işlevlendirme ile ev Sri Lanka'nın tropikal canlılığını yansıtan bir restorana dönüşmüştür (Archdaily, 2024).

Şekil 2. 7. La Luna Restorant restorasyon öncesi ve sonrası (Archdaily, 2024).

Kireç yıkama, Samara uygulaması ve titanyum kullanılarak restore edilmiştir. Geleneksel Wathusudu ağacıyla dış mekân çerçeveletilip çekici bir mekân haline getirilmiştir (Şekil 2.8). Evin kemerli eski araba galerisi restorantın girişine çevrilmiştir (Şekil 2.9) (Archdaily, 2024).

Şekil 2. 8. La Luna Kat planı (Archdaily, 2024).

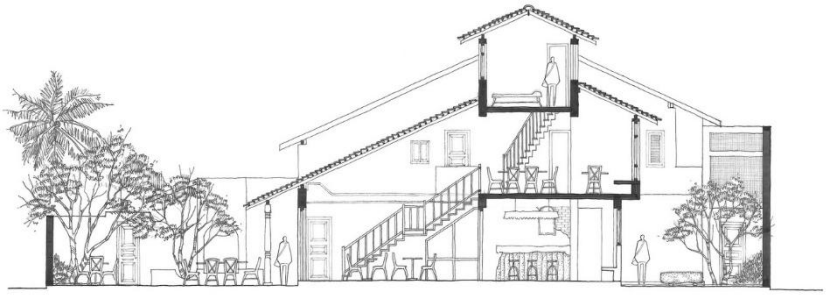

Şekil 2. 9. La Luna Restoran kesit (Archdaily, 2024).

- Fettah Çelebi Konağı, Irak;

Erbil şehri Irak'ın kuzeybatı bölgesinde yer almaktadır. Irak'ın başkenti Bağdat'ın yaklaşık 350 km uzağındadır. Erbil Kalesi'nin bulunduğu köy yaklaşık 6.000 yıllık bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Köy yeryüzünde sürekli yerleşimin olduğu en eski yer olma unvanı taşımaktadır. Erbil'in tarihi merkezi olan Kale'de bulunan yapı, kale kullanımının büyük kapısına çok yakın olan Çelebi Meydan'ında yer almaktadır (Hassan, R. H. 2023 s.26).

Kale'de bulunan tarihi yapıların çoğu 19. yy sonları ile 20. yy başlarında inşa edilmiştir (Şekil 2.10). Evin yapım Tarihi Geç Osmanlı döneminde yani 1880'li yıllarda olduğu bilinmektedir (Hassan, R. H. 2023 s.27).

Şekil 2. 10. Fettah Çelebi Evi dış görünüş ve avlusu (Hassan, R. H. 2023 s.43).

Fettah Çelebi evi avlulu iki katlı bir yapıdır. Yarı bodrum kata sahiptir. Binanın dış duvarlarında süslü nişler ve ahşap kapılar mevcuttur. Taş sütunlar çıkıntılı revakları destekler. Çatılar sıkıştırılmış kil ile kaplanmıştır. Bina kil harçla yapıştırılmış kerpiç tuğlalardan inşa edilmiştir. U şeklindeki bina avlunun etrafını sarmaktadır (Şekil 2.11) (Hassan, R. H. 2023 s.40).

Şekil 2. 11. Fettah Çelebi Evi 1- zemin ve 2- bodrum kat planları (Hassan, R. H. 2023 s.38).

Fettah Çelebi Evi restore edilerek Gema ART'ın Irak'taki şubesinin ofisi oldu. Yemek odası ofise, eyvan toplanma alanına, odalar ofise, depo eğitim ve seminer alanına, dönüştürüldü (Şekil 2.12). Yapı hem seminer hem de eğitim verilen çok amaçlı bir merkeze dönüştürüldü (Hassan, R. H. 2023 s.47).

Şekil 2. 12. Fettah Çelebi Evi yeniden işlevlendirmede kullanımı (Hassan, R. H. 2023 s.49).

- ***2.3.8.2. Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi Türkiye Örnekleri***

- Hasanağalar Konağı (256 Ada 56 Parsel), Alanya, Türkiye;

Konak olarak kullanılan yapı günümüzde Alanya Belediyesi tarafından Kültür Müdürlüğü Ofisi olarak kullanılmaktadır (Arı, N.G. Karakök, M.E. Ç, 2021 s.1810).

Yapının özgün plan şeması, iç sofalı plan tipidir. Restitüsyon projesi incelendiğinde zemin katta 4 oda, 1 samanlık, 1 kümes, 1 depo ve ortasında kalan mekân ise ahır olarak kullanıldığı görülmektedir (Şekil 2.13). Arka bahçesinde ayrı olarak kullanılan bir kütle bulunmaktadır. Özgün işlevinin ne olduğu hakkında bir bilgiye rastlanamamıştır. Ancak işlevlendirilmeden önce hela olarak kullanılmaktadır. Birinci ve ikinci kat aile hayatının yaşandığı alanlardır (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1810).

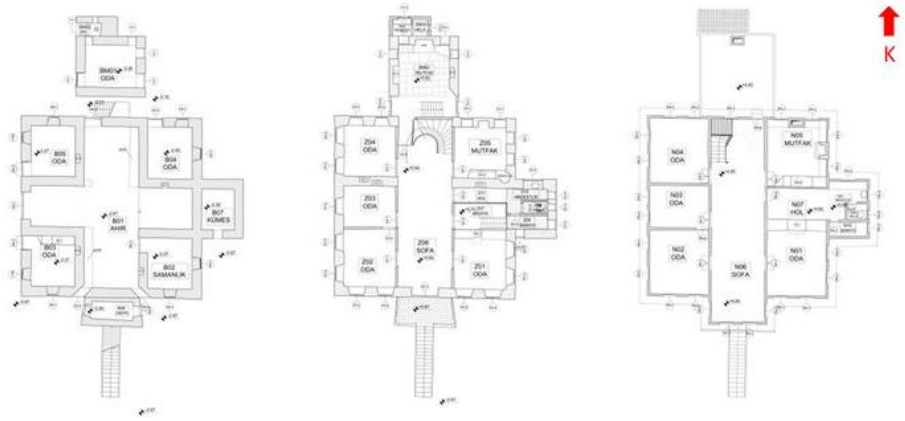

Şekil 2. 13. Hasanağalar Konağı restitüsyon projesi kat planları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1811).

Restorasyon çalışmaları sırasında konutun iç duvarları korunmuş ve iç sofalı plan tipi devam etmiştir. Sadece ana giriş merdivenlerinin yönü değişmiştir. Yeniden işlev verilirken mekânların işlevleri değişmiştir. Depo olarak kullanılan kısım güvenlik odası, kümes wc'ye, ahır çok amaçlı salona, dış mekânda kalan kütle teknik odaya, hela ise depo olarak yeni işlevine kavuşmuştur. Mutfak ve odalar aynı işlevini korumuştur. Dışarda kalan kütlenin çatısı teras olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.14) (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1810).

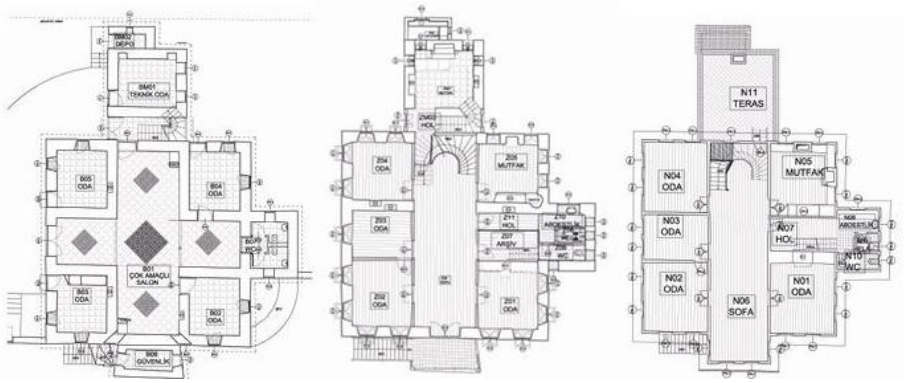

Şekil 2. 14. Hasanağalar Konağı restorasyon projesi kat planları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1811).

Yapının bozulan ve yıkılan yerleri özgün malzemeler ve tekniklerle tamamlanmıştır (Şekil 2.15) (Arı, N.G. M.E.Ç, 2021 s.1812).

Şekil 2. 15. Hasanağalar Konağı restorasyon öncesi (a) ve sonrası (b) görünüş (Arı, N.G. M.E.Ç, 2021, s.1812).

Konağın bulunduğu alan Alanya'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Tophane Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu alanda bulunan konutların çoğu tarihi önemi nedeniyle restore edilerek yeniden işlevlendirilmiştir (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1814).

Yapının özgün plan şeması dış sofalı plan tipidir. Zemin artı bir kattan meydana gelmiştir. İki adet dış sofalı konutun bitişik nizam inşa edilmesiyle oluşturulmuştur (Şekil 2.16). Her iki evin özgün planında zemin katta birer avlu, sarnıç, ahır, samanlık ve fosseptik bulunmaktadır. Üst katlarda hayat, çardak, mutfak, büyük içeri, küçük içeri, gusülhane, wc mekânları mevcuttur. Birinde diğerinden farklı olarak çağnişir mekân bulunmaktadır (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1815).

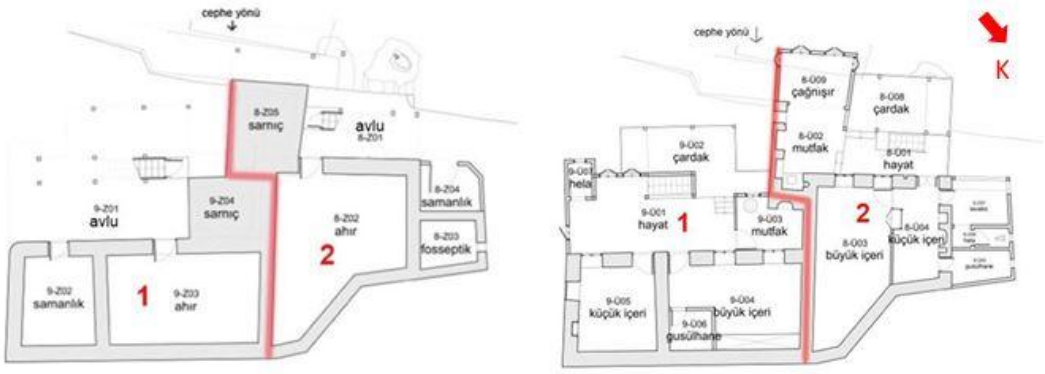

Şekil 2. 16. Şimşek Konağı restitisyon projesi kat plan şemaları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1815).

1 numaralı konuta butik otel işlevi verirken; avlu ve sarnıç aynı şekilde korunmuştur, ahır banyolu odaya, samanlık ise mutfak mekânına dönüşmüştür. Zemin katta plan şemasına sadık kalınmıştır. Üst katta bulunan küçük içeri banyolu tek kişilik odaya, büyük içeri banyolu iki

kişilik odaya dönüştürülmüştür. Büyük içerikteki gusülhane tamamen kaldırılmıştır. Mutfak mekânı korunmuş olsa da içerisindeki özgün ocak kaldırılmıştır. Cepheye yansıyan wc tamamen kaldırılmıştır. Çardak ve hayat mekânı da kaldırılmıştır. Dönüşümde plan şeması kısmen korunmuştur ancak duvarlar kaldırılmamıştır. Banyo mekânları eklenmiş ve yapı elemanı kayıpları yaşanmıştır (Şekil 2.17).

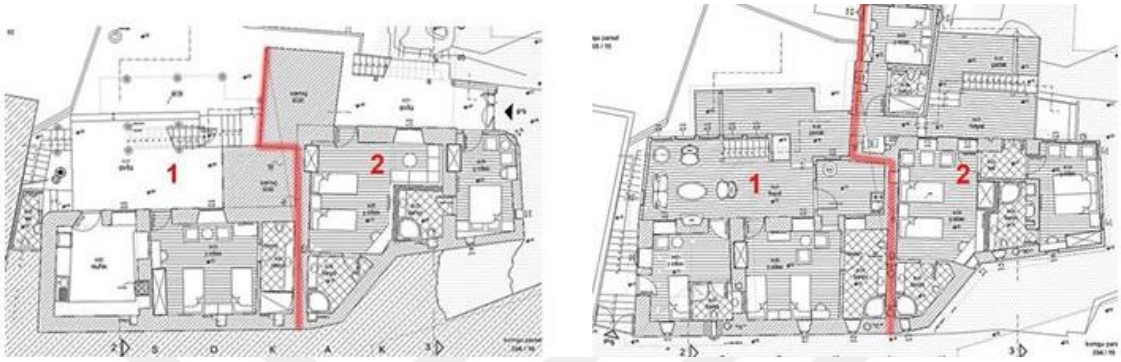

Şekil 2. 17. Şimşek Konağı restorasyon projesi plan şemaları (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1815).

2 numaralı konutta alt kattaki avlu ve sarnıç korunmuştur. Ahır banyoyla odaya, samanlık ve fosseptik birleştirilerek banyolu odaya, küçük içeri oda ve banyoya dönüştürülmüştür. Plan şemasına sadık kalınmıştır. Üst kattaki büyük içeri banyolu odaya, lavabo- wc- gusülhane odaya, küçük içeri banyo ve yatak odasına, dönüştürülürken çardak ve hayat mekânları korunmuştur (Şekil 2.18). Üst katta özgün plan şeması bozulmuştur (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021 s.1816). Yapının büyük kısmı yıkılmış özgün malzemelerle onarılsa da yeni işlev için tasarlanan eklerin cepheye yansıması bölgeye özel cephesel özellikleri barındırmamıştır (Şekil 2.8) (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1816).

Şekil 2. 18. Restorasyon öncesi ve sonrası dış cephe (Arı, N.G. Karakök, M.E.Ç, 2021, s.1816).

- Baltazzi Köşkü, İzmir, Türkiye;

İzmir'in Buca ilçesinde bulunan köşk 1850 yıllarında Baltazzi ailesi tarafından yaptırılmıştır. Köşk simetrik cumbasız iki katlı evler kategorisine girmektedir. Giriş bu tarz evlerde ortadan verilmiştir. Girişler, tuvalet ve mutfak gibi servis alanları zemin kattadır. Simetrik plana sahip evde orta sofanın etrafında odalar görünmektedir. Merdiven ise sofaya bağlanmaktadır (Şekil 2.19) İzmir evlerinin geleneksel yapısını temsil eden ev Buca'nın ilk köşklerinden biri olma özelliği taşımaktadır (Öden, Y. H. 2023 s.637).

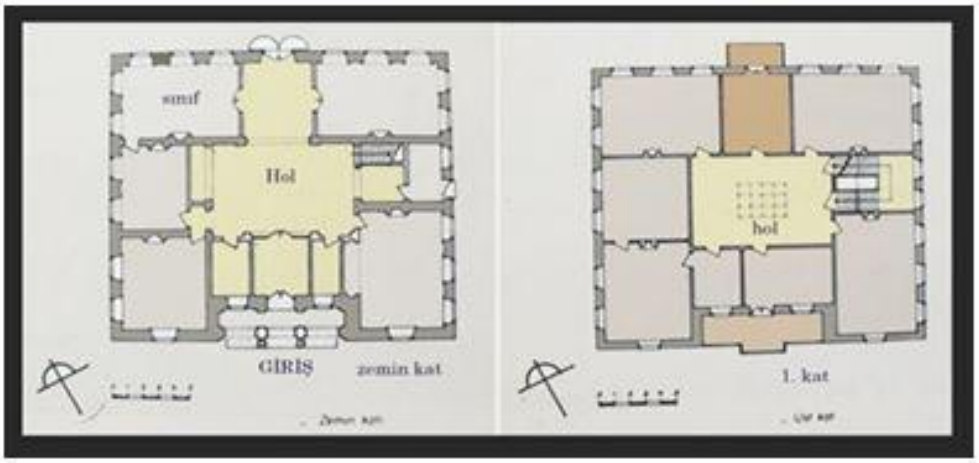

Şekil 2. 19. Baltazzi Köşkü Kat Planı (Öden, Y. H. 2023 s. 639).

Cephe ve kapılarda iyon ve korent üslubu sütun başlıklı taşıyıcı özelliği olmayan sütunlar vardır. Cephe Roma ve Yunan mimarisinin izleri olan düz çizgisel ve akıcıdır (Şekil 2.20). İklim özellikleri nedeniyle İzmir'de evlerin pencereleri çok önemlidir. Kesme taş söve ile çerçevelenmiş pencereler vardır (Öden, Y. H. 2023 s.637).

Şekil 2. 20. Baltazzi Köşkü bahçe ve dış cephe görünüş (Öden, Y. H. 2023 s.638).

19.yy'da Yunan Milli Bankası tarafından satın alınmış ve İzmir Rum Okuluna Yetimhane yapılması suretiyle bağışlanmıştır. Kurtuluş Savaşında kısa bir süre hastane olarak kullanılmıştır. 1922 yılında yetimlerin Yunanistan'a nakledilmesi sonucu yapı M. Kemal Paşa'ya verilmiştir. M. Kemal, okula çevrilmesini emretmiştir. O günden beri okul olarak işlevlendirilmiştir. Sağır ve dilsizler okulu, Buca Orta Okulu, Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Lisesi olarak kullanılmıştır. Bugün Mehmet Akif İnan Anadolu Lisesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.21). Köşkün kütle ve cephe özellikleri kısmen korunmuştur. Ancak mekânsal kurgu günümüze sağlıklı bir şekilde gelmemiştir (Öden, Y. H. 2023 s.637).

Şekil 2. 21. Baltazzi Köşkü iç mekân ve merdivenlerin günümüzdeki durumu (Öden, Y. H. 2023 s.641).

- Osmanoğulları Konağı, Artvin, Türkiye;

Artvin'in Hopa ilçesinde bulunan korunması gerekli tescilli 20. yy başında Osmanoğulları tarafından konut yapısı olarak kullanılmış geleneksel sivil mimarlık örneğidir. Rus işgali sırasında hastane olarak kullanılmıştır. Uzun süre terk edilmiştir (Şekil 2.22). 2016 yılında DOKA tarafından restore edilmiş ve 2017 yılında kültür evi müzesine çevrilmiştir (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.160).

Şekil 2. 22. Osmanoğulları Konağı restorasyon öncesi fotoğraf (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.160).

İki katlı yapı dört cepheli ve iç sofalı plan tipine sahiptir. Geniş saçaklı kırma çatısı marsilya kiremit kaplanmıştır (Şekil 2.23). Bodrum katında giriş holü ve iki oda bulunmaktadır. Merdiven bulunan giriş holü ziyaretçi kabul mekânı olarak kullanılmaktadır. Diğer iki odadaki ocak ve yüklükte sergilenen eşyalar bulunmaktadır (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.161).

Şekil 2. 23. Osmanoğlu Konağı dış cephe (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.161).

Merdiven, iç bölümler, döşeme, tavan, kapı ve pencereler ahşaptır. Yapının birinci katında içerden merdiven ve dışardan doğu cephesinden giriş sağlanmaktadır. Bu katta ahşap dolaplarla bölünmüş bir merkezi mekânın çevresinde odalar dizilmiştir. 11 bölümden oluşan katta; 2 tane sofa, dışardaki girişi sağlayan giriş mekânı, tuvalet- lavabo ve 7 adet oda bulunmaktadır (Şekil 2.24). Odaların 3 tanesinde ocak mevcuttur (Gökaslan, Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.160).

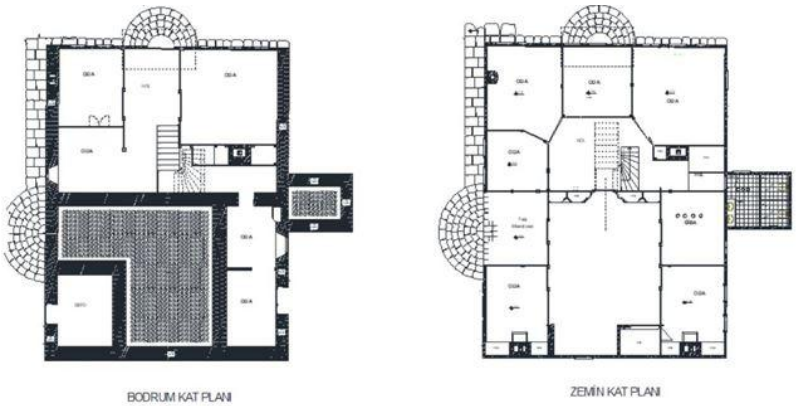

Şekil 2. 24. Osmanoğlu Konağı zemin ve bodrum kat planı (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.162).

Odalar sergileme mekânı olarak kullanılmaktadır. Bu sebepten eski işlev ve yeni işlev örtüşmektedir. Yapı yeniden işlevlendirilirken bütüncül bir şekilde ele alınmıştır. Mekân kurgusu, plan şeması, duvar ve döşemelere sadık kalınmıştır (Şekil 2.25). Tuvalet ve lavabolar aynı işleviyle yenilenerek bırakılmıştır (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.162).

Şekil 2. 25. Sofa ve sergileme mekânları (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.162).

Mekân elemanları ve bileşenleri sergilenen etnografik eserlerle uyum içerisinde olmuştur (Şekil 2.26). Mekânın ruhuna ve kültürel öğelere saygı duyulmuştur (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.163).

Şekil 2. 26. Ocak ve mekanın restorasyon öncesi durumu ve restorasyon sonrası sergilenen öğelerle durumu (Gökaslan Ç.Z. Eminağaoğlu, Z. 2023 s.163).

Tablo 2. 2. Yeniden işlevlendirilen konut yapıları tablosu (Yazar Arşivi,2024).

GELENEKSEL KONUT	YAPININ KONUMU	YAPIM YILI	MEVCUT İŞLEVİ	ESKİ İŞLEVLERİ
Moganshan Konutu	Çin	20.yy başı	Tea OZ. çay evi	Konut
Yargıç Evi	Sri Lanka	1980	La- Luan İtalyan Restorantı	Konut- işçi konaklama yeri
Fettah Çelebi Köşkü	Irak	1880	GEMA Art Ofisi	Konut
Şimşek Konutu	Aydın	1850	Villa-Turco Butik Otel	Konut
Baltazzi Köşkü	İzmir	1850	Mehmet Akif İnan Anadolu Lise	Konut- hastane- Rum yetimhanesi-

				okul
Osmanoğulları Konağı	Artvin	20.yy başı	Müze	Konut- hastane
Hasanağalar Konağı	Aydın	1850	Alanya Kültür Müdürlüğü Ofisi	Konut

Dünya'da ve ülkemizde geleneksel kültürün temsili olan konut yapılarının restorasyonu ve yeniden işlevlendirilmesi yapılmıştır. Okul, müze, hastane, ofis, kafe, restoran ve otel gibi farklı işlevler verilerek restorasyonu yapılan yapılar korunarak gelecek nesillere aktarılmaya çalışılmıştır. Farklı işlevler verilen yapıların kimileri özgün değerlere ve kültürel mirasa saygı duyularak restore edilip yeniden işlevlendirilirken bazı yapıların özgün kimliklerini kaybettikleri tespit edilmiştir. Yeniden işlev verilirken unutulmaması gereken en önemli husus kültür varlığının temsil ettiği geleneksel ve kültürel değerlerin korunması gerektiğidir (Tablo 2.2).

2.4. Sit Alanı

Doğan Hasol'a göre sit kavramı; "Doğal ya da insan eliyle yapılmış taşınmaz kültür varlıklarını barındıran, kendi içinde bölünmez ve ayrılmaz bir bütün oluşturan ve bütün bu özellikleri ile birlikte korunması gereken çevre parçasıdır. Önemli tarihsel olayların geçtiği yerler de bu kapsamın içine girer. Sit yalnızca tarihi eser için değil, onun çevresi içinde geçerlidir." olarak tanımlanmıştır.

Tarih öncesinden günümüze kadar ulaşan, farklı kültürlere ev sahipliği etmiş ve onların izlerini taşıyan süreklilik ve bütünlük gösteren yerleşim alanlarıdır. Sitler; kentsel, kırsal, arkeolojik, tarihi, doğal ve karma sit olarak 6 gruba ayrılırlar (ICOMOS, 2013).

2.4.1. Kentsel Sit

Mimari, tarihsel, sanatsal ve yerel özellik taşıyan değerlerin bir arada bulunması nedeniyle kültürel ve doğal çevre öğelerinin birlikte bulundukları alanlardır (ICOMOS,2013). Türkiye genelinde 355 adet kentsel sit alanı vardır (Kalak, M. Demirci, Ö. S. 2023).

2.4.2. Arkeolojik Sit

Tarih öncesinden günümüze ulaşmış yerüstü, yeraltı, sualtı varlıkları sürdürdükleri dönemin kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerini taşıyan alanlardır. Türkiye'de 22.898 adet arkeolojik sit alanı bulunmaktadır (Kalak, M. Demirci, Ö. S. 2023).

2.4.3. Doğal Sit

Jeolojik, tarih öncesi veya tarih sonrası devirlere ait olup ender bulunan, özellikleri nedeniyle korunması gereken yer altı, yer üstü veya sualtı alanlardır. Türkiye'de 2.676 adet doğal sit alanı bulunmaktadır (Kalak, M. Demirci, Ö. S. 2023).

2.4.4. Kırsal Sit

Yerleşim düzeni, yapım tekniği ve tasarımıyla yerelin ürünü olan yapıların, yol, meydan, tarım alanı gibi öğeleri içinde barındıran korunması gereken kırsal alanlardır (ICOMOS, 2023).

2.4.5. Karma Sit

Birden fazla sit alanı içeren alanlardır. Türkiye'de arkeolojik ve kentsel sit alanı 63, arkeolojik ve tarihi sit alanı 18, arkeolojik tarihi ve kentsel sit alanı 7, tarihi ve kentsel sit alanı 33 adet olmak üzere toplam 121 adet karma sit alanı vardır (Kalak, M. Demirci, Ö. S. 2023).

Eski Antakya 1. ve 3. dereceden arkeolojik sit alanı ve kentsel sit alanı içerisinde kalmaktadır. Çalışma alanımız 3. dereceden arkeolojik sit ve kentsel sit alanını aynı anda barındıran ve deprem de büyük hasar almış tarihi Antakya kent merkezi seçilmiştir. Alan iki sit alanını içermesi sebebiyle bu tanımlardan karma sit alanına girmektedir (Şekil 2.27).

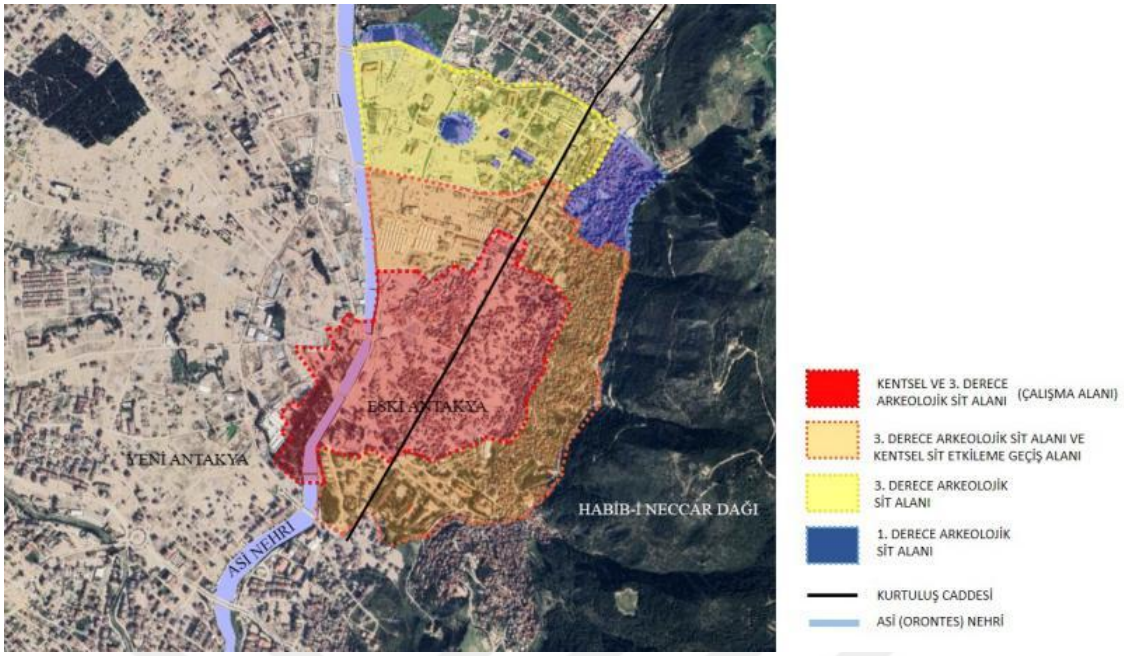

Şekil 2. 27. Eski Antakya sit alanları ve çalışma alanı Kaynak: (Google Earth), 2024; (ODTÜ), 2023 verileri kullanılarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Depremlerde defalarca yıkılıp tekrar üstüne şehrin kurulması toprağın altında önceki uygarlıkların izlerinin kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu yüzden 3. derece Arkeolojik Sit alanına girer. Toprak üstünde ise eski tarihi Antakya sokakları ve evleri bulunmaktadır. Osmanlı döneminin geleneksel konut dokusunu taşıyan tescilli ev ve sokaklar kentsel sit kavramına girmektedir.

2.5. Afetler

Bu bölümde çalışmanın kavramsal temeli olan afetlerin sınıflandırması ve afet türleri anlatılmıştır. Afetler sınıflandırılmış ve ülkemizde afet riski tanımlanmıştır. Dünyadan ve Türkiye'den afetlere örnekler verilmiş ve çalışmaya temel olacak afet kavramları tanımlanmıştır.

2.5.1. Doğal Afetler

Prof. Dr. Mikdat Kadıoğlu'nun Afet Yönetimi adlı çalışmasına göre afet : "İnsanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel, doğal ve çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilenen

toplulukların yerel imkân ve kaynaklarını kullanarak baş edemeyeceği, kriz yönetimi gerektiren doğa ve insan kaynaklı olay ve olayların sonuçlarına verilen genel bir addır."

TDK'ye göre afet kavramı "çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım" olarak tanımlanmıştır.

Varol, N. Gültekin, T. yazdığı Afet Antropolojisi adlı makalede afet, "Bir toplumu ya da çevreyi olumsuz olarak etkileyen, aniden gelişen, doğal ya da insan kaynaklı olaylardır." diye tanımlanmıştır.

Kadıoğlu'na göre afetin formülü

- Afet = İhtiyaç > Kaynaklar,
- Afet = Gereken Müdahale < Yapılan Müdahale, şeklindedir.

Buna göre afet bir durum gerçekleştiğinde ortaya çıkan müdahale ihtiyacı bölgedeki ihtiyaçlardan daha büyük olması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir afetin büyüklüğünün ölçütü olarak; can, ekonomik ve kültürel kayıplar gösterilebilir. Afetler 3 farklı grupta da incelenebilir. Bu gruplar şunlardır (Kadıoğlu, M. 2020):

- Büyük ölçekli; iki veya daha fazla ilin etkilendiği,
- Hızlı oluşan; insanların tahliyesi için hiç zaman ayıramadığımız veya çok kısıtlı zamanımızın olduğu,
- Dinamik; zincirleme etkilerle zaman içerisinde büyüyen afetler.

Özetle afetler; ölüm, yaralanma, hastalık gibi bireysel; mal altyapı ve çevresel hasar verebilmesiyle ekonomik; halkın gündelik yaşamını bozması gibi toplumsal kayıplara neden olmaktadır. Tüm bu tanımlara baktığımızda afeti sosyal ve insan hayatına zarar verecek şekilde aniden gelişen yıkım olarak tanımlayabiliriz (Kadıoğlu, M. 2020). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına (AFAD) göre Türkiye'de afetler doğal ve insan kaynaklı olarak ikiye ayrılmaktadır (Tablo 2.3) (AFAD, 2024).

Tablo 2. 3. AFAD'a göre Türkiye afet sınıflandırılması (AFAD) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

DOĞAL AFETLER	İNSAN KAYNAKLI AFETLER

YAVAŞ GELİŞEN AFETLER	ANİ GELİŞEN AFETLER	1, Nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar
1. Şiddetli soğuk	1. Deprem	2. Taşımacılık kazaları
2. Kuraklık	2. Seller, su taşkınları	3. Endüstriyel kazalar
3. Kıtlık vb.	3. Toprak kayması, kaya düşmesi	4. Aşırı kalabalıktan meydana gelen kazalar
	4. Çığ	5.göçmenler ve yerlerinden edilenler vb.
	5.Fırtınalar, hortumlar	
	6.Volkanlar	
	7.Yangınlar vb.	

İnsan kontrolünün dışında aniden gelişen can ve mal kaybına neden olan afet türlerine doğal afet denir. Doğa olaylarının afete dönüşme nedeni hazırlıksız yakalanmaktan kaynaklanmaktadır (Altuntaş D. D. 2023). AFAD'a göre doğal afetler kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır.

- Ani gelişen doğal afetler; deprem, seller, su baskınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar, yangınlar vb.
- Yavaş gelişen doğal afetler; şiddetli soğuklar, kuraklıklar, kıtlık vb.

Ülkemiz birçok afet açısından sürekli tehdit altındadır. Ülkemiz deprem, çığ düşmesi, su baskını, kaya düşmesi, heyelan gibi birçok afet türü ile tehdit altındadır (Şekil 2.28).

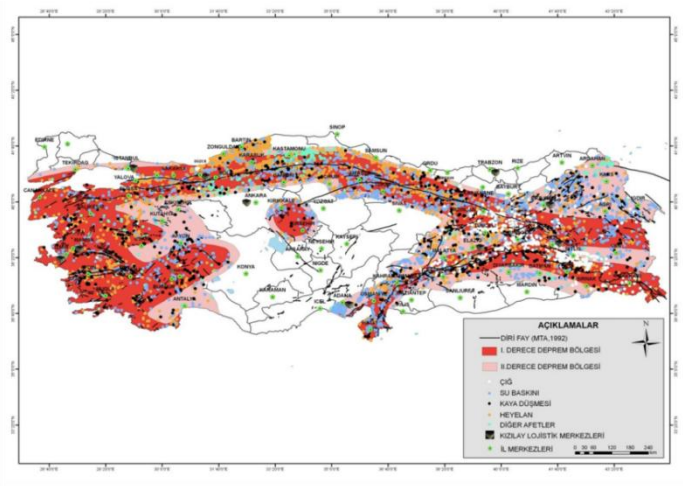

Şekil 2. 28. Türkiye afet risk haritası (AFAD Haritalar, 2024).

2.5.2. Deprem

AFAD'a göre; "Tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayına deprem denir." TDK depremi; "Yer kabuğundaki hareketlerin meydana getirdiği enerjinin boşalması sonucunda oluşan sarsıntı; yer sarsıntısı, hareket, zelzele." olarak tanımlamaktadır. MTA'ya göre deprem; "Yer içerisinde fay düzlemi olarak tanımlanan kırıklar üzerinde biriken enerjinin aniden boşalması sonucunda gelişen bir olgudur." şeklinde tanımlanmıştır. Aktif faylarda biriken enerjinin boşalmaya başladığı yer veya sismik dalgaların çıkış noktası olan merkez depremin odak noktası veya merkezi olur. Depremin şiddetti Mercalli şiddet ölçeğine göre verdiği hasarın büyüklüğüne bağlıdır ne kadar enerjinin boşaldığıyla ilgili değildir. Depremin şiddetti zeminin yapısına ve yapılan binanın kalitesine göre değişmektedir. Daha sonra bu gibi nitel kavramlara bağlı kalmadan deprem odağından boşalan enerji dikkate alınarak Richert tarafından aletsel ölçüm değeri geliştirilmiş bu da depremin büyüklüğü (magnitüdü) olarak tanımlanmıştır. Dünyanın oluşumundan bu yana sismik açıdan sürekli hareket halinde olan bölgelerde depremlerin sürekli meydana geldiği ve ağır sonuçlar doğurduğu bilinmektedir (Atabey, E. 2000).

Atabey'e göre yapılar 4 sınıfa ayrılmıştır;

- A türü yapılar; iyi işçilik harç ve tasarımla yapılmış yatay kuvvetlere dayanıklı birinci kalite yapılardır.
- B türü yapılar; iyi işçilik ve tasarımla yapılmış yatay kuvvetlere dayanıklı yapılardır
- C türü yapılar; alelade işçilik ve harçla yapılmış çok zayıf olmamakla birlikte yatay kuvvetlere dayanıksız olarak yapılmış yapılardır.
- D türü yapılar; kerpiç taş gibi zayıf malzemeyle yapılmış, kötü işçilik ve yatay kuvvetlere dayanımı olmayan yapılardır.

Aşağıdaki tablolarda Mercalli ve Richert'a göre deprem büyüklük ve şiddet yapı gruplarının aldığı hasar verilmiştir (Tablo 2.4).

Tablo 2. 4. Mercalli ve Richert ölçeğine göre deprem şiddeti ve bina gruplarının durumu. Kaynak: (Atabey) 2000 kaynağından uyarlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

ŞİDDET	BÜYÜKLÜK	A GRUBU YAPI	B GRUBU YAPI	C GRUBU YAPI	D GRUBU YAPI
I	1-3	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok
II	3-3.9	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok
III	3-3.9	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok
IV	4-4.9	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok
V	4-4.9	Hasar yok	Hasar yok	Hasar yok	Sıva çatlaması
VI	5-5.9	Hasar yok	Hasar yok	Sıva dökülmesi	Çatlak ve hasar
VII	6	Hasar yok	Hasar yok	Hasar	Çatlak ve hasar
VIII	6-6.9	Hasar yok	Az hasar	Hasar ve kısmen yıkılma.	Kısmen yıkılma
IX	7+	Az hasar	Önemli derecede hasar alır	Ağır hasara uğrar	Hepsi yıkılır
X	7+	Hasar alır	Yıkılır	Yıkılır	Yıkılır
XI	7+	Hasar alır veya yıkılır veya temeller zarar görür.	Yıkılır	Yıkılır	Yıkılır
XII	7+	Yıkılır	Yıkılır	Yıkılır	Yıkılır

➢ 2.5.2.1.*Dünya'dan Deprem Geçirmiş* Geleneksel Yapı Örnekleri

Bu bölümde İtalya, Japonya ve Türkiye'nin depremselliği anlatılarak geçmişte yaşanan depremlerin geleneksel konut yapılarını nasıl etkilediği anlatılmaya çalışılmıştır. Hasar alan, yıkılan geleneksel tekniklerle yapılmış konut yapılarının yıkılma nedenleri, yıkılma şekilleri geniş literatür taramasıyla incelenmiştir.

İtalya Yarımadası'ndaki Bazı Depremler:

İtalya Yarımadası ve Avrasya levhasının altına dalmış olan Adriyatik levhası saat yönünün tersine dönmektedir. Bununla birlikte, Afrika levhasının kuzeydoğu hareketi, bu levhaların hareketlerinin ana itici kaynaklarını yönetmektedir. Bu hareketler Tiren arka yay havzasının oluşumuyla sonuçlanmış ve levha incelmesini tetiklemiştir. Sonuç olarak, İtalya Yarımadası'nın saat yönünün tersine dönmesi ile birlikte incelme hareketi, Appenines Sıradağlarında mevcut normal faylanma rejimi ile depremlere ve Sicilya Adası civarında

volkanik patlamalara neden olmaktadır (Aydın,Ö. Kumsar,H. Toprak, H. 2009). İtalya deprem bölgesinde olması sebebiyle tarihte büyük depremlere tanıklık etmiş ve can kayıpları yaşanmıştır (Şekil 2.29).

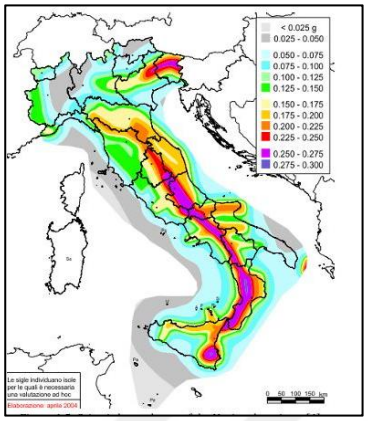

Şekil 2. 29. İtalya Yarımadası deprem risk haritası (Carpentieri, G. 2011).

Geniş tarihte 1315, 1349, 1461, 1703, 1706, ve 1915'de büyük depremler yaşanmıştır. Bu depremlerde tarihi binalar da hasar almıştır.

2009 İtalya L' Aquila depremi:

6 Nisan 2009 yılında İtalya'nın L'Aquila kentinde meydana gelen 6.3 büyüklüğündeki deprem 294 kişinin yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. L'Aquila kenti büyük hasara uğramıştır. Deprem normal bir fayın üstünde meydana gelmiş ve faya yakın yerlerde çok büyük hasara sebep olmuştur.

Yıkılan binalar genellikle yığma binalardır. Konut tipi yığma binalar genellikle iki katlıdır ve bu bölgede taş veya tuğladan ya da taş ve tuğla karışımından yapılmıştır. Harç çamur ya da kireçtir. Ağır hasar görmüş ya da yıkılmış binalarda neredeyse hiç bağlantı kirişi bulunmadığı ve ayrıca bu binaların harcı çamur olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2.30).

Şekil 2. 30. İtalya'da 2009 depreminde çöken konut yapısı (Aydın, Ö. Kumsar, H. Toprak, H. 2009 s.252).

Kültürel ve tarihi binalar daha büyük ölçeklidir ve kubbeler, kuleler ve cepheler içerir. Bu binaların göçme mekanizması temelde sıradan yığma binalarınkine oldukça benzerdir. Bağlantı kirişlerinin bulunmaması bu binaları ağır hasara veya çökmeye karşı oldukça savunmasız hale getirmektedir (Aydın, Ö. Kumsar, H. Toprak, H. 2009). Santa Maria del Suffragio'nun kubbesi ahşap bağlantı kirişleri kullanılmasına rağmen çökmüştür (Şekil 2.31). Ahşap bağlantı kirişleri kubbenin çevresi boyunca kesintisiz olmadığından, deprem yıkıma sebep olmuştur (Carpentieri, G. 2011 s.7).

Şekil 2. 31. İtalya'da 2009 yılındaki depremde yıkılan SantaMaria Del Suffragio kilisesi (Carpentieri, G. 2011 s.7).

Stefano di Sessanio'daki kâgir silindirik kule tamamen çökmüştür. Neredeyse aynı yükseklikte olan ve aynı tepenin eteklerinde yer alan başka bir kulenin depremden kurtulmuş olması dikkat çekicidir. Bu durum, tepenin üst ve alt kısımlarının amplifikasyon özelliklerindeki farklılığın yanı sıra kulelerin şekli ve sarsıntı özellikleriyle de ilgili olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2.32) (Aydın, Ö. Kumsar, H. Toprak, H. 2009 s.252).

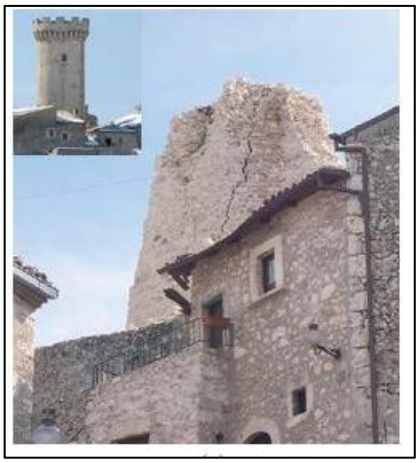

Şekil 2. 32. Stefanı Di Sessanio kulesinin deprem sonrası fotoğrafı (Aydın, Ö. Kumsar,H. Toprak, H. 2009 s.252).

- Japonya Depremleri:

Japonya pasifik Volkanik Ateş çemberi üzerinde bulunmaktadır. Tüm ada yayları sık sık ve yoğun yer altı sarsıntılarına ve volkanik patlamalara maruz kalmaktadır. Sıklıkla tsunamilere yol açan yıkıcı depremler yılda birkaç kez görülmektedir. Eski dönemlerde depremleri yer altında yaşayan dev "Yayın Balığı" nın yaptığına dair bir inanış vardır. Ünlü bir samuray generali Hideyoshi Toyotomi Yayın Balığı'nı göz önünde bulundurarak bir kale inşa ettirmiştir. Ancak kale 1596 yılında yapımından çok kısa bir süre sonra çökmüştür (ICOMOS JAPON,2017).

Özellikle tarihi kaleler depremlerde en çok hasar alan yerlerden bir tanesidir. Yerel topluluk için önemli bir simge olan Kumamoto Kalesi, 2016 yılındaki Kumamoto depreminde en kötü hasarları alan yerlerden biriydi (Şekil 2.33). Taş tabanların yıkılması, üzerlerine yerleştirilen binaların çökmesine neden oldu (ICOMOSJAPON,2017). İlk olarak 1467 yılında inşa edilen kale Japonya'nın en önde gelen 3 kaleden biridir. Kalenin inşasında alçı, taş, ahşap ve kiremit kullanılmıştır (Wikipedia,2024).

Şekil 2. 33. 2016 Kumamoto depreminde yıkılan Kumamoto Kalesi (Wikipedia, 2024 ICOMOSJAPON,2017).

Maruoka Kalesi 1948 Fukui depreminde çöktü. Kale yıkıldıktan sonra mümkün olduğunca orijinal parçalar kullanılarak yeniden inşa edildi ve bu nedenle hala kültürel bir varlık olarak ayakta duruyor.

Sadece resimler değil, aynı zamanda tarihi belgeler, hasar izleri ve hatta binaların görünümleri bile geçmiş depremlerin anısını aktarır. Rahipler tarafından yapılan bir belge, Nara'daki Yakushi-ji Budist tapınağının üç katlı pagodasının 1854 depreminde aldığı hasarı gösteriyor; deprem pagodanın üst kısmını eğik bırakmıştı. Belgeye göre, eğik pagoda dik hale getirilmiş ve hasarlı kısımları depremden iki yıl sonra onarılmıştı. Tokyo'da bulunan ve aslen 1891'de ünlü bir İngiliz mimar tarafından tasarlanıp inşa edilen bir Ortodoks kilisesi olan Nikorai-do, 1923 depreminde ciddi şekilde hasar görmüştü. Depremden sonra bir Japon mimar tarafından yeniden tasarlanmış ve sismik dayanıklılık göz önünde bulundurularak yeniden inşa edilmişti. Japon mimar kulenin yüksekliğini düşürdüğü için kilisenin şu anki görünümü bu depremin bir sonucu ortaya çıkmıştır (ICOMOSJAPON,2017).

Japonya’da depremden hasar görmüş birçok geleneksel yapı mevcuttur bu yapılar daha sonraları özgününe uygun bir şekilde mimarlar tarafından tekrar inşa edilmiştir (Şekil 2.34).

Şekil 2. 34. Japonya depremlerinde hasar almış geleneksel yapı örnekleri (ICOMOSJAPON, 2017).

- **2.5.2.2.Türkiye’ de Deprem Geçirmiş Geleneksel Yapı Örnekleri**

- 1970 Gediz Depremi,

28 Mart 1970'te 7,2 büyüklüğünde olmuş, 1086 kişinin ölümü, 9473 binanın ağır hasarı ya da yıkımı, 9800 binanın orta, 7889 binanın da hafif hasarıyla sonuçlanmıştır. Ağır hasarlı yapıların çok büyük bir bölümü yığma yapılardır.

Gediz bölgesinde geleneksel konut mimarisi ahşap, yatay, dikey çapraz elemanlarla taş ya da kerpiç kullanılarak inşa edilmektedir. Ahşap, kerpiç, taş kısımlar oldukça kötü tekniklerle yapılmıştır. Köşe bağlantıları çok zayıftır. Hem depreme hem yangına karşı dayanıklı değildirler. Gediz'de bir mahalle ve Akçaalan köyü bu yüzden tamamen yıkılmıştır (Şekil 2.35). Eski bir yapı olmasına rağmen Kurtuluş İlkokulu çok az hasar almıştır. Bağdadi yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Bu yapı tarzı depreme dayanıklıdır (İMO,1970).

Şekil 2. 35. 1970 Gediz depremi hasar alan yığma geleneksel yapılar (Salt Araştırmalar, 2024).

- 1999 Gölcük Depremi:

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremleri, Kocaeli, Sakarya, Yalova Düzce, Bolu ve İstanbul şehirlerini etkilemiştir. Bu bölge tarihin ilk çağlarından bu yana çok sarsıcı depremlere maruz kalmıştır. Deprem bölgeleri haritasında bölge 1. derece riskli deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır (Şekil 2.36). Depremin etki alanın olduğu yerde ahşap iskeletli geleneksel konut yapıları görülmektedir (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005).

Şekil 2. 36. 1999 depremini etkileyen alanların geleneksel konut yapısı (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005).

Bölgedeki bu ahşap yapılardan, Sakarya ili Adapazarı merkez, Sapanca ve Karasu ilçelerinde ve Düzce ili Akçakoca ilçesinde bulunan bazıları, "kültür varlığı" olarak koruma altına alınmıştır. Bölge içinde Kocaeli ili, Gebze ilçesi, Tavşancıl beldesi, Gölcük ilçesi Yukarı Değirmendere beldesi, Saraylı Köyü ve Düzce ili Konuralp beldesi, geleneksel dokularını kısmen koruyan yerleşmelerdir.

Geleneksel ahşap iskeletli konutlarda kullanılan malzeme ve yapım teknikleri bölge genelinde aynı olsa da, her yöre kendine özgü bir yapı geliştirmiştir. Farklılıklara karşın, bölgedeki geleneksel ahşap iskeletli yapılar, genel olarak 1-3 katlı ve bodrumsuzdur. Evlerde asıl yaşam katı her zaman birinci ve varsa ikinci kattır. Zemin kat, Adapazarı ve Kocaeli gibi kent merkezlerinde, kiler, odunluk; ilçe ve köylerde ise ahır, samanlık olarak kullanılmıştır. Genellikle zemin katlar, diğer katlara göre daha yüksektir. Bölgede hımış yapılar çoğunluktadır; iskeletin üzerinin bağdadi çıtasıyla, ya da ahşap levhalarla kaplandığı yapılar ise azdır. Hımış yapılarda dolgu malzemesi olarak, tuğla, ahşap, dal örgü, kerpiç ve taş kullanılmıştır. Bölgede zemin katı kâgir, üst katları ahşap iskeletli veya tüm katları ahşap iskeletli, olmak üzere iki farklı türde geleneksel ahşap iskeletli yapı saptanmıştır. Ayrıca hımış, bağdadi ve ahşap kaplamalı yapım tekniklerinin aynı anda uygulandığı yapı örnekleri de bulunmaktadır (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005).

1999 yılında yaşanan iki deprem sonucunda geleneksel ahşap yapılarda çok büyük hasara sebep olmuştur (Şekil 2.37).

Şekil 2. 37. Adapazarı geleneksel ahşap konut (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005).

Ahşap iskeletli geleneksel konut yapılarının meydana gelen bu hasarların nedenleri şu şekilde sıralanmıştır: Yapıların daha önce deprem geçirmiş olmaları, bakımsız kalmaları, terk, niteliksiz onarımlar, ahşap elemanlarda biyolojik bozulmalar, neme karşı korunmaması ve temele yakın elemanların çürümesi, kâgir zemin katlarda niteliksiz duvar örgü sistemi, ahşap iskeletin düzgün kesitli olmamasıdır. Bu yapıların deprem dayanımını azaltan hususlar ise; sağlam zemine oturmamaları, ahşap iskeletin zemine bağlanmaması, zemin ve üst katlarda yükseklik farkı, katlar arası yapım tekniğinin farklı olması, kâgir zemin katlarının dayanıksız olmasıdır (Aksoy, D. Ahunbay, Z. 2005).

Dünya'nın jeomorfolojik yapısı gereği 1. Derece deprem riski taşıyan ülkelerde zaman zaman çok yıkıcı depremler gözlemlenebilmektedir. Bu depremler insanlara ve tarihi yapılara zarar vermektedir. Uzun yıllar varlığını korumuş, geleneklerimizin anıtsal bir tanığı ve belgesi olan geleneksel konut yapıları dünyada her ülkeye ve bölgeye özgü kültürel değerler göstermektedir. Bu önemli anıtların korunmasında en büyük engel depremlerdir. Sadece ülkemizde değil dünyanın her tarafında yaşanan yıkıcı depremler tarihi anıtlara çok büyük zarar vermektedir.

Literatür taramasına göre;

- Geleneksel yapıların bulunduğu zemin yapısın kötü olması,
- Terk edilme,

- Yanlış kullanım,
- Hatalı tekniklerle restore edilme ve
- Kalitesiz malzeme kullanımı gibi nedenler yıkımın asıl sebepleri olmuştur.

Özgün değerler korunarak yaşatılan, sürekli bakımı yapılan, restorasyonun doğru ilkelerle yapılmış ve zemin özellikleri ile deprem riski dikkate alınan, geleneksel konut yapılarının korunduğu ve gelecek nesillere aktarıldığı gözlemlenmiştir.

2.5.3. Geleneksel Yapıların Deprem Karşısındaki Davranışları

Bu bölüm, 4. bölümde incelenen geleneksel evlerin yıkım nedenlerini araştırmak amacıyla yapılmış bir literatür taramasıdır. Geçmişte yaşanan depremlerde binaların hasarları gözlemlenmiş ve grup haline getirilmiştir. 4. bölüm olan "Konaklama Yapısı Olarak Yeniden İşlevlendirilen Geleneksel Antakya Evleri'nin Deprem Sonrası Koruma Durumu" adlı başlıkta incelenen konakların, "Deprem Sonrası Koruma Durumunu'' bölümüne altlık olması amacıyla yapılmıştır.

Geleneksel yapılar yığma yapım teknikleri ile taş, kerpiç, tuğla ve ahşaptan inşa edilmiştir. Yığma yapılarda betonarme yapılarda görüldüğü gibi taşıyıcı ayrı bir sistem yoktur. Duvarlar doğrudan taşıyıcı sistem görevi görmektedir. Bu yüzden duvarlarda oluşan çatlaklar ve hasarlar doğrudan taşıyıcı sistemi etkiler. Taşıyıcı ve taşıyıcı olmayan hasar olarak ayrım yapılamaz. Tarihi binaların uzun süredir kullanılması, yanlış güçlendirme veya restorasyon yapılması, kullanılan malzemenin zayıf ve hassas olması depremde büyük hasarlar almasına sebebiyet vermiştir. Aşağıda literatür taramasıyla geçmiş depremlerde olan yığma yapı hasarları ve nedenleri sınıflandırılarak anlatılmaya çalışılmıştır.

- Yığma Yapılarda Temel Oturmaları:

Yığma yapıların deprem sırasında oturma sebebi genellikle sömelerin altındaki killi zeminlerin taşıma gücünün su kaçakları sebebiyle zayıflamasıdır. Oturma genellikle zamanla oluşur. Gevşek zemine oturan yığma yapılar deprem etkisiyle oturma hızlanır ve duvarların göçmesine neden olabilir (Koç, V. 2016).

Temeldeki oturmalar duvarlarda çatlaklara sebebiyet vermektedir. Farklı oturma şekilleri farklı çatlaklara neden olmaktadır (Şekil 2.38). Oturma çatlakları yapının temelinin daha çok oturduğu bölümler ile diğer bölümler arasındaki sınırları belirler. Bir cephenin ortasındaki

oturma köşelerden fazla ise oturma çatlakları temele yakın bölümlerde daha geniştir. Eğer köşeler, ortaya göre daha çok oturuyorsa, eğik oturma çatlakları yukarıya doğru daha geniştir. Bir köşede oturma farklı ise üst taraftaki çatlak daha geniştir (Koç, V. 2016).

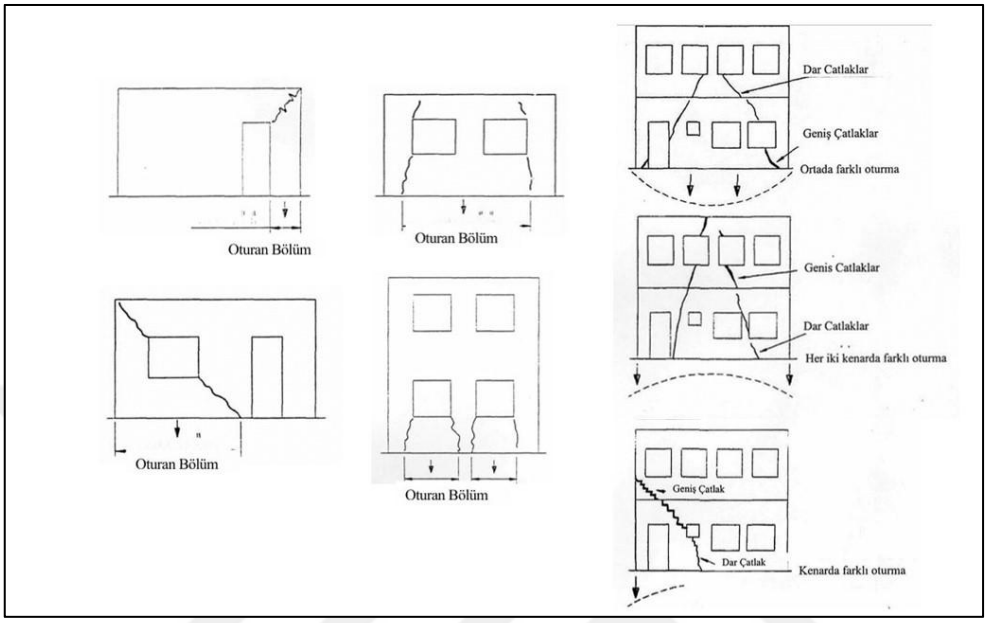

Şekil 2. 38. Yığma Yapılar Oturma Çatlakları (Bayülke, N. 2001).

- Ağır Çatılar:

Özellikle kırsal kesimlerde yazın evin daha serin olması kışın daha sıcak olmasını sağlamak amacıyla çatı toprak ile yapılmakta ve ağır olmaktadır. Her sene üzerine toprak tabakası serilmesi ve sıkılaştırılmaya çalışılması çatıyı daha da ağırlaştırmaktadır. Bu ağır çatının deprem esnasında kullanıcıların üstüne düşmesi sonucu binanın yıkılması veya ağır hasara uğramasına sebep olmaktadır (Korkmaz, 2005).

Yapıların çatı kaplamalarında kullanılan ağır malzemeler, yüksek yükü nedeniyle dinamik deprem etkileri karşısında aşırı yatay deprem yüküne maruz kalır. Yapı çatısını ve tavanını ayakta tutan duvarların üst kısmının duvar düzleminin dışına doğru ötelemesine ve çekmeye dayanıksız olan duvarların yıkılmasına sebebiyet verir (Şekil 2.39). Çatıyı taşıyan duvarın yıkılmasıyla çatı da çökmektedir (Karaşin, A. Karaesmen, E. 2005).

Şekil 2. 39. 2004 Erzurum ve 2003 Bingöl Depreminde ağır, kalın ve toprak damlı geleneksel yapının çökmesi (Karaşin, A. Karaesmen, E. 2005).

- Duvarın Düzlem Dışı Zorlanması Ve Duvar Üstü Hatılları

Yığma ya da dolgu duvarlar en üst katlarda düzlem dışı kırılır. Zira yığma duvarların düzlem içi kırılması, duvarın ezilme dayanımına yakından bağlıdır. Oysa düzlem dışı kırılma, duvarın eğilmeye çalışması sonucunda oluşan çökme gerilmelerine bağlıdır. Yığma duvarın düzlem dışı dayanımının, düzlem içi dayanımına göre daha küçük olduğu ve kırılmaların düzlem dışı olduğu, deprem hasarlarında açıkça görülmektedir. Yığma yapı duvarlarında, üst kısımda yeterli rijitlikte döşeme, lento bağlantısı yapılmamışsa, düzlemlerine dik yönde de hasar görürler. Duvarlarda su basman, kapı, pencere hatılı ve döşeme hatılı olmak üzere yatay bağlantılar tekniğine uygun yapılmamışsa depremden zarar görmeleri çok yüksek olasılıktır. Üst başlarından yeterli biçimde bağlanmamış duvarlar ters pandül gibi, bahçe duvarları gibi, serbest durmaktadırlar. Özellikle geniş açıklıkları olan okul, cami gibi büyük hacimli alanlarda bu durum daha da önemli olmaktadır (Koç, V. 2016).

- Duvarlarda Oluşan Çekme- Kesme Zorlanmaları

Yığma yapılar çekme gerilmelerine karşı zayıftır. Çünkü yığma yapıyı oluşturan taş, tuğla ve kerpiç harç basınç dayanımı yüksek ve çekme dayanımı düşüktür. Bu maddeler gevrek malzemelerdir. Dolayısıyla depremde meydana gelen yatay kuvvetler duvarları kesme kuvvetleri ile zorlar (Şekil 2.40)

Şekil 2. 40. 1992 Erzincan Depremi ve 2012 Van Depremi Geleneksel yığma yapılarda görülen duvar hasarları (Koç, V. 2016).

Deprem esnasında duvarda çatlamalar, kısmi yıkılmalar meydana gelebilir. Çünkü duvar malzemesinin çekme dayanımı, harcın ise kayma dayanımı düşüktür. En yaygın hasar depremde kayma gerilmeleri dolayısıyla çekme geriliminin meydana getirdiği çatlaklar, ayrılmalar ve dağılmalardır. Yığma yapılar ağır ve rijittirler. Çok büyük deprem kuvveti oluştururlar. Sünek olmayan davranışı yüzünden yapı şekil değiştiremez ve aniden çöker (Şekil 2.41). Çatlaklar yapının işçiliğine, kullanılan malzemelere, duvardaki boşluk alanlarına göre değişkenlik gösterilir. Yapıda bulunan bu hasarlar nedeniyle pencere ve kapı boşluklarının çevresinde çatlaklar görünür (Koç, V. 2016).

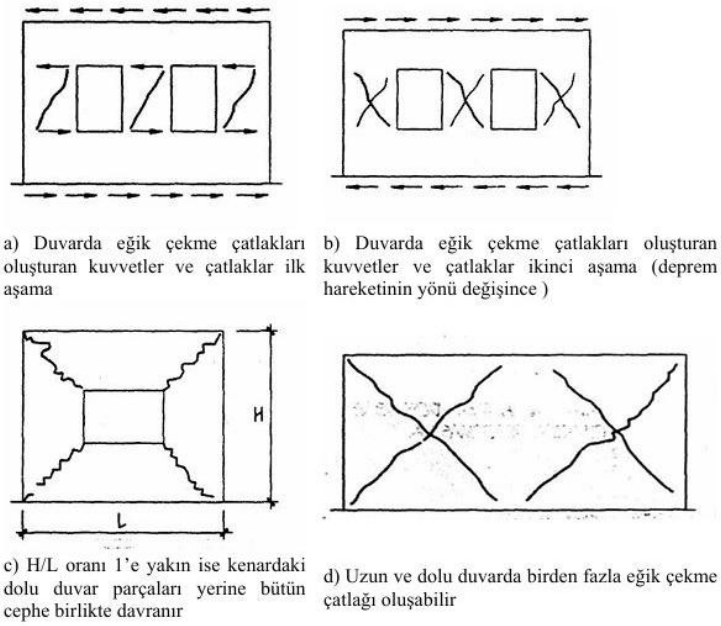

a) Duvarda eğik çekme çatlakları oluşturan kuvvetler ve çatlaklar ilk aşama

b) Duvarda eğik çekme çatlakları oluşturan kuvvetler ve çatlaklar ikinci aşama (deprem hareketinin yönü değişince)

c) H/L oranı 1'e yakın ise kenardaki dolu duvar parçaları yerine bütün cephe birlikte davranır

d) Uzun ve dolu duvarda birden fazla eğik çekme çatlağı oluşabilir

Şekil 2. 41. Yığma yapı duvarlarında çatlak oluşumu (Sallıo,N. 2005).

- Duvar Altı Hatılları

Dış ve iç duvarlar üzerinde ahşapta olsa binayı dolaşan ve kuşatan duvar altı ve üstü hatıllar yerleştirmek en önemli yıkılma önlemidir. Zira duvar altı hatılı olmayan yığma yapılarda, deprem etkisi ya da zemin sorunları nedeniyle zemine yükler yer yer öbekleşerek tekil yüke yakın bir zorlamayla etkiyebilmektedir (Şekil 2.42). Duvar altı hatılı bu yüklerin zemine nispeten yayılı olarak gelmesini sağlamakta, duvar bütünlüğünü alttan da desteklemekte ve yapı zemin etkileşimini düzeltici olumlu bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Koç, V. 2016).

Şekil 2. 42. 2003 Bingöl depremi ve 2010 Elazığ depremi duvar altı hatılsız geleneksel yığma binaların yıkılması (Koç, V. 2016).

- Kalkan Duvar Hasarları

Taşıyıcı sistemi yeterli olmasına rağmen kalkan duvarın hatalı bir şekilde yapılaması yapıya zarar vermektedir (Şekil 2. 43).

Şekil 2. 43. 1995 Dinar Depremi ve 2011 Van depremi yığma yapılarda niteliksiz kalkan duvar sonucu oluşan hasar (Alıcıoğlu, M. B. 2012).

Üst başlarından yeterli biçimde bağlanmamış duvarlar ters pandül gibi, bahçe duvarları gibi, serbest durmaktadırlar (Şekil 2.44). Geniş açıklıkları olan okul, cami gibi büyük hacimli alanları çeviren duvarlar betonarme bir plak sistemi ile de olsa birbirlerine rijit bir biçimde bağlanmamaktadır. Ayrıca aynı durum çok yüksek (3.00 metre ve daha fazla) duvarlarla çevrelenen hacimler için de geçerlidir (ODTÜ, 1995).

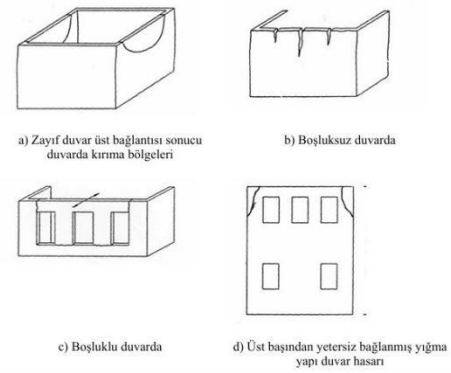

Şekil 2. 44. Kalkan duvarla yeterli bir biçimde bağlanmamış yığma yapıların aldığı hasarlar (Sallıo,N. 2005).

- Rijit Köşe Bağlantısı

Düzlem dışı zorlanma ve yatay deprem yüklerinin oluşturacağı yatay ötelemelere karşı davranış düzgünlüğünü sağlayacak en önemli unsurlardan bir tanesi köşe bağlantılarının sağlam ve rijit yapılmasıdır (Şekil 2.45). Düzensiz bile yapılmış olsa köşe bağlantıları iri taşlarla doğru bir şekilde yapılmış binaların çoğu sağlam kalmayı başarmıştır (Koç,V.2016).

Şekil 2. 45. Yığma yapıda köşe hasarları Gediz, Van ve Erzurum depremleri (Koç, V.2016).

Bu nedenle duvar köşe bağlantılarının çok dikkatli yapılması gerekmektedir. Bileşim noktalarında büyük olan elemanların kullanılmasına ve duvar örgü tekniklerine dikkat edilmesi gerekir. Eğer duvarlar köşe noktalarından iyi bağlanmamış ve hatıl, tavan döşemesi

yoksa duvarlar köşede birbirlerini düzlemleri dışına doğru iterler (Şekil 2. 46). Bu şekilde köşe hasarları meydana gelir (Koç, V.2016).

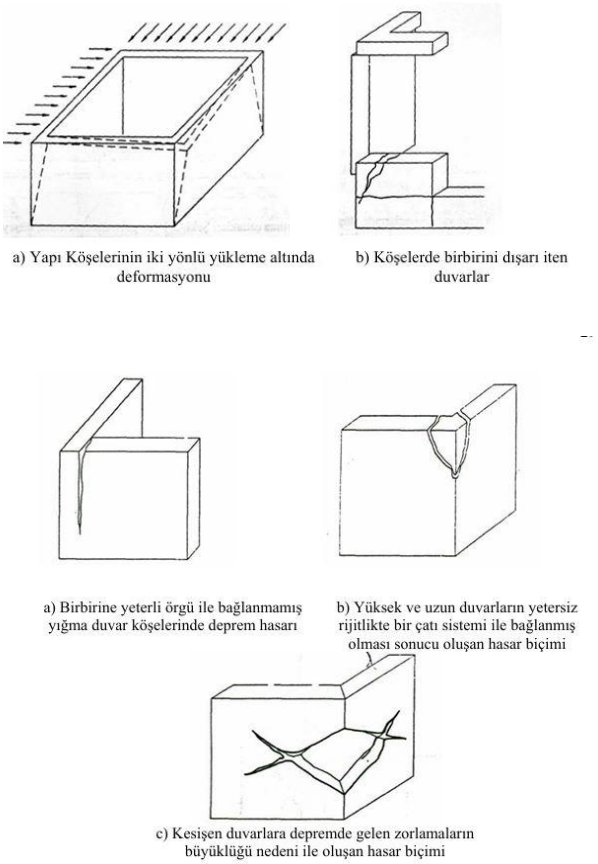

Şekil 2. 46. Yığma yapı köşe hasar biçimleri (Bayülke, N. 2001)

- Duvar ve harç malzemesinin etkisi ve düşey- yatay ara hatıl kullanımı

Yığma duvarlarda yük dağılımı kullanılan malzeme ve harç arasında olmaktadır. Kullanılan malzemenin özelliklerine göre farklı davranış görünebilir. Yığma yapılarda hasarlar genellikle duvarda çatlaklar, temelde oturmalar ve kullanılan malzemenin bozulması veya şekil değiştirmesi şeklinde olurlar.

Tuğla, dolu beton briket, hafif beton briket gibi malzemeler ve bunların harçlarla birlikte oluşturduğu duvarlar homojen değildir. Doğal taş ile örülmüş duvarlarda da aynı durum mevcuttur. Doğal taşlarla örülmüş moloz taş duvarlarda derzler gelişigüzel bir şekildedir.

Yığma yapıların bodrum ve temel duvarlarında taş malzeme kullanılmalıdır. Tuğla su ve dondan etkilenmektedir. Kırsal yerlerde en zayıf yapı malzemesi olan kerpiç bloklar kullanılır.

Doğuya doğru gidildikçe taş malzeme görünmeye başlar. Çamurla birbirine bağlanan iri taşlardan oluşan yığma yapılar çamurun bağlayıcı etkisi kurudukça azaldığı için çok zayıftır (Şekil 2.47). Moloz taş duvarların dayanımı çok zayıftır (Koç,V.2016).

Şekil 2. 47. 2010 Elazığ depreminde çamur kuruyunca bağlayıcılığını kaybetmiş evin yıkılması ve yıkılmış kerpiç bir ev (Koç, V.2016).

İşçilik, derz kalınlığı, duvar boyutları gibi parametreler de dayanımı önemli derecede artırmaktadır. Betonarme binalarda olduğu gibi işçilik, detaylandırma ve malzeme kalitesi yığma yapılarda da oldukça önemlidir. Ayrıca yük aktarımının sağlıklı bir şekilde yapılması için malzemelere aderans sağlanmalıdır (Şekil 2. 48).

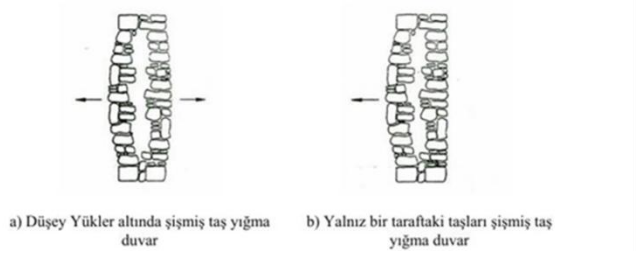

Şekil 2. 48. Taş yığma yapı duvarlarının düşey yükler altında oluşan hasar örnekleri (Sallıo,N. 2005).

Düşey ve yatay yöndeki hatıllara dikkat edilmelidir (Şekil 2.49). Hımış ve göz dolma yapılar, kâgir blokların ahşap düşey ve yatay elemanlar arasında düzenlendiği karma yapım sistemli yapılardır. Depreme dayanıklıdırlar (Koç, V.2016).

Şekil 2. 49. Hımış, göz dolma, ahşap dikmelerle desteklenmiş yapılar (Koç, V.2016).

Yığma yapıların yapımında çimentolu kireç harcı kullanımı yaygın bir şekilde görülür. Kireç harcın sertleşmesini ve su kaybını yavaşlatmaktadır. Çimento dayanımı artırmaktadır. Harcın en büyük sorunu iyi pişmemiş tuğlanın harcın suyunu emerek yeterince sertleşmemesidir. Düşey delikli tuğlaların boşluklarının az olması dayanımı artırmaktadır (Koç, V.2016).

Derzlere dik yükler altında yığma duvarda kırılmalar derzlere dik doğrultuda olmaktadır. Harç dayanımı tuğla dayanımından daha düşük ise eğik çekme çatlakları derzlerden geçer (Şekil 2.50). Harç dayanımı tuğla dayanımından daha yüksek ise eğik çekme çatlakları tuğlaları da keserek oluşur (Koç, V.2016).

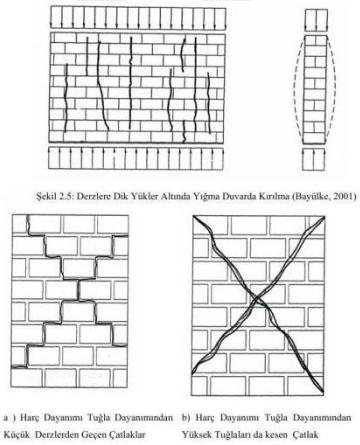

Şekil 2. 50. Yatay derzleri etkileyen yükler altında yığma duvarlarda kırılma biçimleri (Sallıo,N. 2005).

- Rijit Kat Döşemesi ve Duvar Rijitliği

Yığma yapıda rijit bir kat döşemesi varsa düşey duvar parçalarına rijitliği ile orantılı bir şekilde dağılır. Burada "rijit" döşeme, bilindiği üzere, yatay yük altında kendi düzleminde şekil değiştirmeyen ve duvarları üst başlarından birbirine sıkıca bağlamış döşemedir. Duvar rijitliği de, duvar parçası boyunun duvar yüksekliğine oranına bağlıdır. Bütün duvarların aynı

kalınlıkta olması ve rijit döşeme bulunması durumunda yatay yükler duvarlara daha da orantılı olarak dağılır (Bayülke, N. 2011). Yığma yapılarda depremde gelen yatay yükler altında iki tip davranış gözlenmektedir. Kat düzeyinde betonarme döşemesi olan yapılarda bu "rijit" döşeme, deprem yüklerini duvarlara rijitlikleri ile orantılı olarak dağıtmakta ve duvarlarda "kesme" kırılmaları olmaktadır. Rijit kat döşemesi olmayan ahşap döşeme ya da çatı makası ile bağlanmış yığma yapılarda ise duvarlar zemine ankastre kirişler gibi davranıp düzlemlerine dik yönde salınım yapmakta ve yapı köşelerinde ayrışmalar biçiminde hasar başlangıcı görülmektedir. Özellikle geniş hacimli ve yüksek duvarlı ya da kat seviyeli yapılarda hasar köşelerde ayrışma biçiminde olmaktadır. Ayrıca çatı kirişlerinin duvara oturdukları yerlerin kısa olması yanında ahşabın zamanla çürümesi ya da organik zararlılarca bozulması ile çatı-duvar bağlantısı zayıflamaktadır. Bu iki farklı hasar biçimi, Şekil 2. 18a ve b' de, 1970 Gediz depreminde aynı köyde gözlenmiş birbirine çok yakın iki yığma yapının hasar görüntüsünden anlaşılabilir. Rijit kat döşemeli ve çok miktarda duvar boşluğu olan yapıda, boşluklar arasındaki dolu duvarda kesme kırılması oluşmuştur (Bayülke, N. 2011). Rijit kat döşemesi, yığma yapı davranışına olumlu katkı sağlarken, bununla orantılı olarak kesme dayanımı güçlü olacak şekilde boyutlama ve yapı malzemesi ile tekniği seçilmez, mimari sakıncalı durumlara dikkat edilmezse, olumsuz bir hal de oluşturabilir (Şekil 2.51). Zira rijitliği sağladıkları için, duvar yüksekliği tabandaki duvar kalınlığının 8 katını geçmeyen yapıların deprem davranışlarının iyi olduğu gözlemlenmiştir (Arun, G. 2005).

Şekil 2. 51. 1970 Gediz Depremi sonrası rijit kat döşemeli yapı hasarı, esnek kat döşemeli yığma yapı hasarı (Koç, V.2016).

- Duvar Oranı

Yapının belirli yönündeki duvarların toplam boyunun yapının plan alanına bölünmesi ile hesaplanır. Bu oranın 0.25'den daha fazla olması istenir (Bayülke, N. 1977).

- Destek Duvarları

Duvar kararlılığı olarak tanımlanmaktadır. Bir yönde uzanan bir duvara dik yönde bağlanmış duvarlar arasındaki uzunluğa bağlıdır. Birinci derece deprem bölgesinde bu uzunluğun 5.50 metre olması istenir. Ayrıca, desteklenmemiş duvar uzunluğu, duvar kalınlığının 10 katını geçmeyen duvarların depremlerde iyi davrandığı gözlemlenmiştir (Arun, G. 2005).

- Konsol Çıkma

Ahşap destekli kerpiç yığma yapı sistemlerinde yapılan konsol çıkmalar hasar verebilmektedir (Şekil 2.52). Tüm yapı sistemlerinde kesinlikle yapılmaması gerekir (Çelebi, R. Saatçıoğlu, N. Ö. 2002).

Şekil 2. 52. Konsol çıkmaların depremle çökmesi (Çelebi, R. Saatçıoğlu, N. Ö. 2002).

- Cephe Boşluklu ve Yığma- Karkas Taşıyıcı Sistem Etkisi

Yığma yapılarda yapılan bir başka uygulama hatası ise, yapının sokağa veya caddeye bakan cephesinde, büyük açıklıklı kapı ve pencere boşlukları bırakmaktır. Bu boşluklar, yönetmelikteki boşluk oranları ile çelişkili, bir nevi yarı karkas- yarı yığma bir sistem oluşturulmaktadır. Ancak bu durum aynı yapı içinde elastik özellikleri çok farklı iki değişik malzeme kullanılması nedeniyle yapıda rijitlik düzensizlikleri meydana getirmekte ve böylece deprem sırasında yapıda burulma etkilerinin oluşmasına neden olmaktadır (Şekil 2. 53) (Çırak, İ. F. 2011).

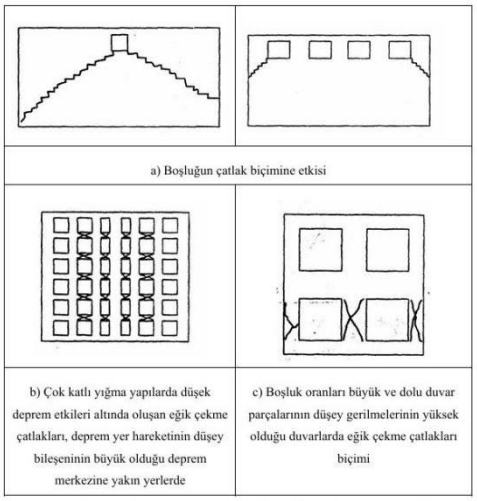

Şekil 2. 53. Duvar çatlaklarının nedenleri (Sallıo,N. 2005).

Bu kurala uymayan yığma yapıların deprem hasarının daha çok olduğu pek çok depremde görülmektedir. Deprem dayanımı sağlayan bir başka kural pencere ve kapı boşlukları arasında yeterince geniş dolu duvarların olmasıdır (Şekil 2. 54). Bu duvarlar hem düşey yüklerin hem de yatay yüklerin taşınması için gereken alanları sağlar. Ayrıca geniş olmaları basınç ve kayma gerilmelerinin izin verilen miktarlarda olmasını da sağlayabilir (Bayülke, N. 2011).

Şekil 2. 54. 1975 Lice depremi sonrası yarı yığma karkas sistemde cephe boşluğu ve konsolun çökmesi, boşluk oranı yüksek ve az olan duvarlarda hasar düzeyleri (Koç, V.2016).

Bir bina üzerinde doğru bir işlem yapmak ve binanın güvenliği hakkında görüş bildirmek için yapılması gereken ilk şey bir yapının zaman içerisinde uğradığı hasarın anlaşılması amacıyla çatlağın okunması gerekmektedir. Geleneksel bir yığma binada sismik bir olaydan sonra ortaya çıkabilecek çatlaklar aşağıda gösterilmiştir (Şekil 2.55).

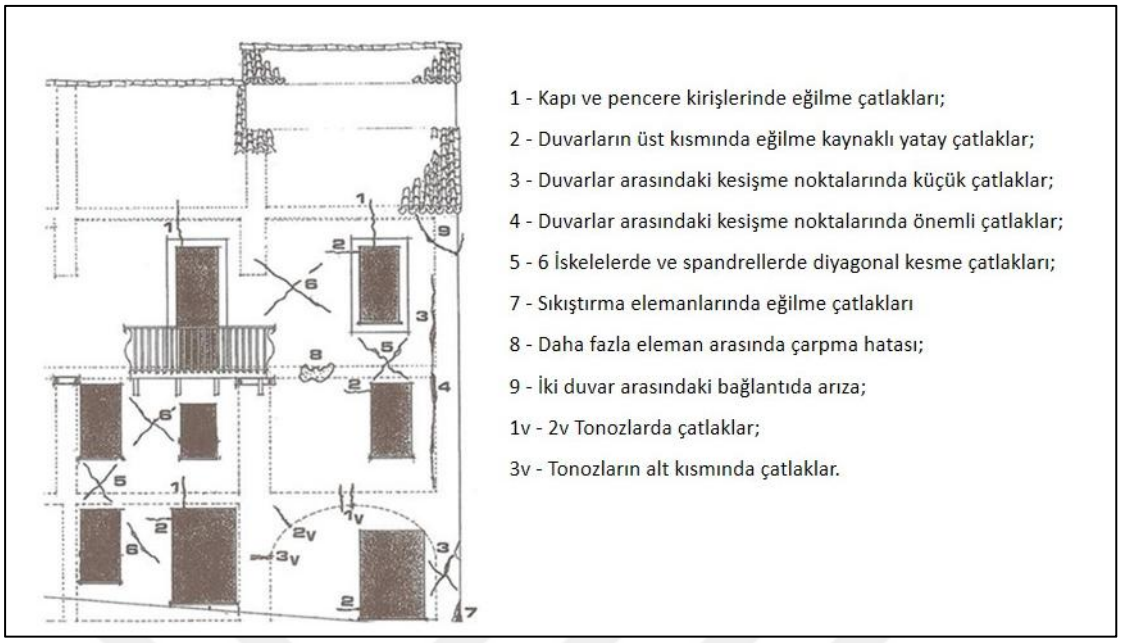

Şekil 2. 55. Yığma yapılarda çatlakların anlamı (Carpentieri, G. 2011 s.13).

Çok büyük ve kalın çatlaklar çökme ile birlikte yapıdaki büyük hasara işaret etmektedir. Eğer küçük ve ince çatlaklar varsa yapının sağlam olduğunu göstermektedir.

Deprem sonrası yığma yapıların hasar durumlarının belirlenmesi, yapı güvenliği açısından kritik bir aşamadır. Çalışma kapsamında incelen yapıların hasar dereceleri bu bölümdeki tabloya göre belirlenmiştir. Bu çalışmada, incelenen kırsal alanlardaki geleneksel taş yığma yapıların hasar seviyeleri, Bayülke (1999) ve ilgili literatürde yer alan tanımlar dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, görsel gözlemler ve saha verileri doğrultusunda yapılmıştır. Hasar düzeyleri hasarsız, az hasarlı, orta hasarlı, ağır hasarlı ve yıkılmış yapı olmak üzere beş ana grupta ele alınmıştır.

Hasarsız Yapı: Bu kategorideki yapılarda deprem sonrası herhangi bir yapısal bozulma meydana gelmemiştir. Çatlak bulunmaz ya da yalnızca kılcal boyutlu, 1.0 mm'den daha ince sıva çatlakları gözlemlenir. Bu çatlaklar yüzeysel olup yalnızca sıva tabakasında sınırlıdır ve taşıyıcı duvarlara nüfuz etmez. Taşıyıcı duvarlar, döşemeler ve bağlantı elemanlarında deformasyon veya dayanım kaybı yoktur. Bu seviyedeki yapılar, herhangi bir onarım veya güçlendirme gerektirmeden kullanılmaya devam edilebilir (Tablo 2.5) (Bayülke, N. 2011).

Az Hasarlı Yapı: Az hasarlı kategoride, deprem etkisiyle yığma duvarlarda sınırlı düzeyde çatlaklar oluşmuştur. Yığma yapıların tipik özelliği olan "X" biçimli kesme çatlakları görülür. Çatlak genişlikleri 1.0 mm ile 10.0 mm arasında değişir. Çatlaklar duvar yüzeyinde sınırlı

olup derinliği taşıyıcı duvar kesitine kadar ulaşmaz. Duvarlarda düşey yük taşıma kapasitesinde ciddi bir azalma gözlenmez. Sınırlı onarım çalışmaları ile yapı kullanılmaya devam edilebilir. Genellikle basit sıva onarımları ve derz tamirleri yeterlidir (Tablo 2.5) (Bayülke, N. 2011).

Orta Hasarlı Yapı: Orta hasarlı yapılarda deprem etkisiyle duvarlarda belirgin hasar oluşmuştur. "X" biçimli kesme çatlakları daha geniştir ve 10 mm – 25 mm aralığındadır. Çatlak yoğunluğu artmış, bazı bölgelerde duvar harcının parçalanması gözlenmiştir. Deprem sonucu duvarlarda kesme gerilmelerinin dayanımında %30-40 oranında azalma meydana gelir. Duvar düzlemleri genel olarak korunsa da, duvarlarda dışa doğru eğilme veya düşey şakulden hafif sapmalar görülebilir. Yapının genel taşıyıcı sisteminde kısmi dayanım kaybı oluşmuştur. Bu düzeydeki hasar, genellikle güçlendirme gerektirir. Mantolama, çelik takviye veya enjeksiyon gibi müdahale yöntemleri uygulanabilir (Tablo 2.5) (Bayülke, N. 2011).

Ağır Hasarlı Yapı: Ağır hasarlı kategorisindeki yapılarda, taşıyıcı duvarlar ciddi şekilde zayıflamış ve yapı kısmen yıkılma riski altındadır. Çatlak genişliği 25 mm'den fazladır. Duvar köşelerinde ayrışma ve bağlantı kaybı belirgin şekilde gözlemlenir. Duvarlarda şişme, parçalanma ve düşey yük taşıma kapasitesinin büyük oranda kaybolması söz konusudur. Duvarların bir kısmı kısmen yıkılmış veya ayrışmış durumdadır. Yapının zemin katında şakulden uzaklaşma oranı (q/h) 1/50'den fazladır. Bu seviyedeki yapıların onarımı genellikle mümkün değildir. Ancak, kültürel veya tarihi değeri yüksek yapılar için özel projelerle sınırlı güçlendirme ve onarım yapılabilir (Tablo 2.5) (Bayülke, N. 2011).

Yıkılmış Yapı: Yıkılmış yapı, en yüksek hasar seviyesini temsil eder ve yapının taşıyıcı sisteminin tamamen çöktüğü durumu kapsar. Taşıyıcı duvarların önemli bir bölümü tamamen yıkılmıştır. Döşemeler, oturdukları duvarların yıkılması sonucu çökmüş ve üst üste binmiştir. Kalan duvar parçalarında derin çatlaklar ve kırılmalar gözlenir. Bu tip yapılar tamamen kullanılmaz durumdadır (Tablo 2.5). Genellikle yeniden inşa gerekir (Bayülke, N. 2011).

Tablo 2. 5. Çatlakların genişliği, hasarın derecesi ve yığma yapının güvenirliği Kaynak: (Bayülke) 2011 çalışmasından uyarlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

ÇATLAĞIN GENİŞLİĞİ	HASAR DERECESİ	AÇIKLAMALAR
0.1 mm'den az	Hasarsız	Yapıya ve kullanıma etkisi yoktur.

0.1- 1mm	Az Hasarlı	Taşıyıcı sisteme etkisi yoktur; estetik açıdan sakıncalı olabilir. Dış cephe elemanları yıpranabilir.
10-25 mm arasında çatlaklar	Orta Hasarlı	Taşıyıcı sistemi etkilemeye başlar. Dış duvarlardan içeriye hava akımı girebilir. Pencere ve kapılar hasar alır. Yapının kullanımını etkiler.
25mm'den çok	Ağır Hasar	Yapı artık yıkılma aşamasındadır. Çok tehlikelidir.
Duvarlar, döşemeler çökmüş	Yıkık	Tamamen kullanılmaz durumdadır.

3. ANTAKYA ŞEHRİ TARİHSEL SÜRECİ VE BÖLGEDEKİ YAŞANAN DEPREMLER

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın amacını oluşturan problem çözümüne ışık tutucu nitelikteki bilgiler toplanmış ve anlatılmıştır. Bulgular çalışma alanının detaylı bir şekilde araştırılmasını temel alarak oluşturulmuştur. Çalışma alanı olan Antakya şehrinin tarihsel süreci ve bölgede yaşanan depremlerle mimarisinin nasıl etkilendiği geniş literatür taramalarıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

3.1. Antakya Coğrafi Konumu ve İklim Özellikleri

Anadolu'nun en güneyinde Hatay ilinin merkez ilçesi Antakya 36 10' kuzey enlemi ve 36 06' Doğu boylamlarında yer almaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3. 1. Antakya merkez ilçesi ve Türkiye'de konumu Kaynak: (Wikipedi) 2024 kaynağından alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Akdeniz iklimine sahip kıyıdan 22 km kadar uzaklıkta denizden yüksekliği 80 metre olan kentin kuzeyinde Amanos Dağları (Nur Dağları) güneyinde ise Kel Dağı arasında kalan 440 rakımlı Habibi Neccar Dağı'nın eteklerinde yer almaktaydı (Şekil 2). Kentin kuzeydoğusuna doğru gelişen ve Hatay çöküntü alanının ortasında yer alan Amik Ovası ilin en büyük düzlüğüdür (Şekil 3.2) (Demir, A. 1996).

Şekil 3. 2. Hatay'ın Türkiye'deki konumu ve Hatay Fiziki Haritasında gösterilmiştir. Harita Genel Müdürlüğü (HGM) 2024'den alınarak yazar tarafından yeniden düzenlenmiştir.

Bölgenin bitki örtüsü Amanoslar ve Kel Dağ'daki Ardıç, Meşe, Kayın, Kızılcık, Kavak, Çınar ormanları yanında Mersin Defne Kekik ve Lavanta makileri oluşturmaktadır. Antakya'nın güneyinde Kel Dağ'daki ormanlar Halep çamı, yaprak döken meşe ve kayın ağaçlarından oluşur. Akdeniz ikliminin görüldüğü Antakya'da kıyılara nazaran sıcaklık daha düşüktür. Sıcaklığın çok olduğu zamanlar ise rüzgârın en hızlı estiği zamanlardır. En çok yağış kışın görünür. Bahar aylarında sağanaklar oluşur ve Antakya sokakları dere haline döner. Hâkim rüzgâr yönü güneybatı yönüdür. Antakya'da pamuk, zeytin, buğday meyve ve sebze yetiştirilir. Zeytinyağı sabun fabrikası çırçır ve dokuma atölyeleri, ayakkabı, mobilya imalatı kentteki belli başlı sanayi üretim merkezleridir.

Asi Nehri; Amanos ve Kel Dağı arasında kalan kaynağı Lübnan Dağları olup, 380 km uzunlukta, büyük çoğunluğu Suriye sınırları içerisindedir. Samandağ'ının güneyinde bir delta oluşturarak Akdeniz'e dökülür. Antik çağda küçük tonajlı nehir gemilerinin geçişine izin veren bir suyolu haline gelmiştir. Hacı Kürüş Deresi ile Hamşen Deresi; Habibi Neccar Dağı'ndan doğarak Asya'ya doğru akan iki önemli su kaynağıdır (Şekil 3.3).

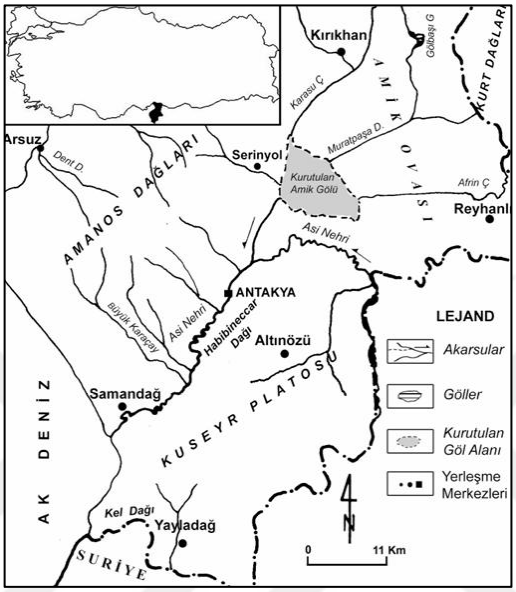

Şekil 3. 3. Antakya ve Çevresinin Coğrafyası (Korkmaz, H. Gürbüz, M. 2008).

İlin en büyük ovası Amik tarım gücü çok yüksek olan alüvyonlu toprak yapısına sahiptir. Asi Nehri, Karasu, Afrin Çayı ile beslene Amik Ovası 1955 yılında başlayan kurutma işlemlerine kadar bir göl içermekteydi. Uzunluğu 16 km ve genişliği 10 km olan gölün adı Amik Gölü'dür (Şekil 3.4). Göl 1955 ve 1980 yıllarına kadar kurtulmuş ve daha sonrasında kalan alan tarım yapılmak üzere yerli köylülere verilmiştir (Demir, A.1996 s.12).

Şekil 3. 4. Kurutulmadan önce Amik Gölü 1955 (Ovalı, E. 2012).

Daha sonraları Hatay Havalimanı inşa edilmiş olan alanın kurutulması yaz aylarında hava ve toprak arasındaki ısı farklılığının artmasına sebebiyet vermiştir. Havanın ısınması ve denizden gelen rüzgârın karşılaşması sonucu son elli yılda çok şiddetli rüzgârlar görülmeye başlamıştır (Ovalı, E. 2012). Yapılan Havalimanı 6 Şubat 2023 depreminde zeminin hasar alması ve uçakların ineceği pistinin asfaltının çatlaması, su basması gibi nedenlerle en kritik zamanda kullanılamaz duruma gelmiştir. Havalimanın kullanılamaması şehre yardımın havadan gelememesine sebebiyet vermiştir. Depremden sonra uzun bir süre pistteki hasardan dolayı kullanılmaz durumda kalmıştır.

3.2. Çalışma Alanın Belirlenmesi

Antakya tarihi kent dokusu Helenistik Dönem‘den günümüze kadar birçok medeniyetin yaşadığı çok katmanlı bir yerleşim yeridir. Roma Dönemi’nde “Doğunun Kraliçesi” olarak adlandırılan Antakya farklı medeniyetlerin uyguladığı imar çalışmaları ile bugüne kadar gelmiştir.

2009 yılında koruma alanlarının geliştirildiği sit alanlarının sınırları çizilmiştir. İki adet arkeolojik alan tanımlanmıştır; 1. Ve 3. Arkeolojik alanlar.

1.Derecede arkeolojik sit alanları planlanan alan içerisinde 4 farklı alanda bulunmaktadır. Bunlardan biri, tarihi kentsel alanın kuzeyinde yer almaktadır. Bir diğeri Hacı Kuriş Nehri alanında yer alır, şu anda otopark olarak kullanılmaktadır. Bir diğer 1. Derece arkeolojik alan 3. Derece arkeolojik sit alanın içerisinde bir timulusta yer alır. Habib-i Neccar Dağı’nın batı

eğimi de 1. Derece arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Tarihi kentsel çekirdeğin Kuzey Doğusu 1. Derece arkeolojik sit alanıdır. 3. derece arkeolojik sit alanı kentsel sit alanını çevrelemiştir, ayrıca kentsel alan etki bölgelerinden oluşmaktadır.

2009 yılında kentsel sit alanı revize edilmiştir. 3. Derece kentsel ve arkeolojik sit alanıdır. Alan Asi Nehri'nin batı kıyısında halka açık bir park ve Fransız Manda dönemine ait meydanlardan oluşmaktadır. Tescilli binaların çoğunlukta olduğu 3. Derece arkeolojik alan ise aynı zamanda 3. Derece Kentsel sit alanı olarak tanımlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'ne kadar şehir Asi Nehri ve Habib-i Neccar Dağı arasında gelişim göstermiştir. Eski çağlardan beri kent merkezleri hep bu kısımda kurulmuştur. Fakat Cumhuriyet Dönemi'nde kent nüfusunun artması, eski evlerin günümüz şartlarına ayak uyduramaması nedeniyle tarihi kent merkezinin nüfusu Asi Nehri'nin batısına doğru büyümeye başlamıştır. Asi Nehri şehri eski ve yeni Antakya olarak ikiye bölmüştür.

Kent merkezi 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde çok büyük bir hasara uğramıştır. Yeni Antakya çok büyük bir hasar almış, Antakya tarihi kent merkezi yok olama noktasına gelecek bir yıkıma uğramıştır.

Çalışma alanımız Antakya'nın 3. Derece arkeolojik- kentsel sit alanında bulunan ve M.Ö. 300'lere dayanan yerleşimin bulunduğu Tarihi Antakya kent merkezinde yer almaktadır. Alan depremden önce yerel halkın yeni Antakya'ya göç etmesi ile zamanla bakımsız kalmıştır. Yapılan yanlış uygulamalar sonucu tarihi kent eski dokusunu kaybetmeye başlamıştır. Alanda bulunan konut, fabrika, han gibi yapılara farklı işlevler verilerek yerel halkın geçim kaynağı haline gelmiştir. Ekonomik gelir amacı güdülen yapılar yanlış restorasyon uygulamalarına maruz kalmıştır. Terk nedeniyle bakımsızlıktan kötü durumda kalan tarihi tescilli binalar mevcuttur.

6 Şubat 2023 depremlerinde çok büyük bir şiddetle sarsılan Tarihi Antakya kenti, kötü durumda olan bakımsız, terk edilmiş, yanlış uygulamalara maruz kalmış gibi nedenlerden ötürü yok olma noktasına ulaşmıştır. 3. Derece arkeolojik ve kentsel sit alanı içerisinde bulunan tescilli evlerin çok büyük bir kısmı yıkılmış veya ağır hasar almıştır. Alan içerisinde bulunan geleneksel, kültürel değerlerimizin bir temsili olan Antakya evleri deprem öncesinden restorasyonu ve bakımı yapılarak otel olarak işlevlendirilmiştir. Restorasyonu ve güçlendirmesi yapılmasına rağmen otel yapıları depremde ağır hasar almıştır.

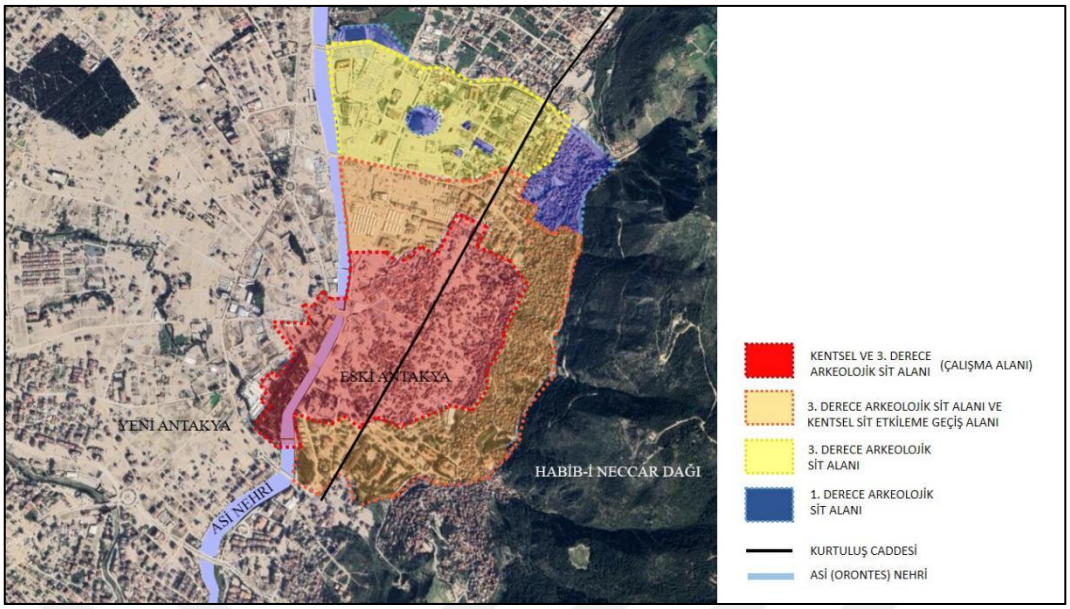

Şekil 3. 5. Çalışma alanını gösteren harita ve diğer sit alanlarının gösterimi.

Bu çalışma kapsamında, 3. Derece Arkeolojik - kentsel sit alanı içerisinde kalan depremden önce geleneksel konut yapısıyken otel olarak işlevlendirilen Antakya evleri ve çevresi incelenmiştir (Şekil 3.5).

3.3. Antakya Tarihi, Kentin Morfolojik ve Mimari Gelişimi

Antakya tarihten bugüne birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış stratejik öneminden dolayı çoğu uygarlığın göz bebeği olmuştur. Tarihi geçmişi, doğal yapı bileşenleri, çok kültürlü yapısı, şehrin mekânsal ve mimari biçiminin oluşumunu çok derinden etkilemiştir. Kurulduğu ilk günden bu yana Bereketli Hilal'de yer alan politik, ekonomik, sosyal ve dini öneme sahiptir. Bulunduğu konum gereği birçok kez saldırıya uğramış ve depremlerden dolayı yıkılmıştır. Roma Dönemi zamanında "Tanrının Şehri" (Teupoli) olarak isimlendirilmiştir. Antik Çağda Latince kaynaklarda "The Queen of The East", "Reine D'Orient", "Orientis Apicem Pulcrum" (Doğunun Kraliçesi) olarak isimlendirilmiştir. Araplar ise "Antakiye", "Durretü'ş-Şarku'l-Cemîle" (Şark'ın Güzel İncisi) "Melike-i Şarkiyye" (Doğu'nun Güzel Kraliçesi) isimleriyle anmıştır. 1432 yılında Antakya'yı ziyaret eden seyyah Bertrandon de la Broquiere kette çoğunlukla Türkmenlerin olduğunu söyler. Türkmenler kente "Anteke" ismini vermiştir (Yüzer, M.E. 2021).

3.3.1.Prehistorik Dönem

1934 yılından beri yapılan kazılarda Amik Ovası'nın doğusunda Antakya- Halep 38 yolu yakınında Tel- Tayinat ve özellikle Tel-Açana (Alalah)'da avlulu dikdörtgen planlı, çok odalı evler ile tapınak ve avlulu saraylar ile savunma yapıları bulunmuştur. Bu yapıların, M.Ö. XVII- XII yüzyılları arasında inşa edildiği anlaşılmıştır (Demir,A. 1996 s.20-30). Kentin Avlulu Geleneksel Konut yapısının temelleri bu dönemde atılmıştır.

3.3.2. Helenistik Dönem (M.Ö. 300- M.Ö. 64)

Helenistik Dönem doğunun en önemli siyasal ve kültürel merkezlerinden biri olan Antıokheia Orantes M.Ö. 300 yılında Büyük İskender'in ordusunun komutanı I. Seleukos Nikator tarafından kurulmuştur. Seleukus babası Antiokhos'a ithafen şehre onun adını vermiştir. Günümüzde Antakya ismini alan şehir ile 25 km güneybatısındaki liman şehri Seleukeia Pieria yani günümüz Samandağ ilçesi imparatorluğun kontrolü için kurulmuş 4 şehirden 2 tanesiydi. İlk başta deniz kenarına (Samandağ) kurulan Seleucus Devleti'nin başkenti denizden gelen tehlikelerden korunmak için Antiokhos'a taşımıştır (Kayış, T. 2023 s.34).

Bu dönemde kurulan Yunan şehirleri gibi şehrin planı dikey hatların kesişmesinden oluşan ızgara plana göre yapılandırılmıştır. Hâkim rüzgâr yönüne göre kuzey-doğu ve güney-batı yönlerinde dik kesişmektedir. Bu sayede rüzgâr geçiş tünelleri oluşmuştur. Kent Silpius (Habibi Neccar) Dağı etekleriyle Orontes (Asi) Nehri arasına kurulmuştur (Şekil 3.6). Nehir sayesinde şehrin su ihtiyacı karşılanmış ve su kanalları, kemerler ve barajlar inşa edilmiştir. O dönemde inşa ettirilen hiçbir yapı günümüze ulaşamamıştır (Demir, A. 1996, s. 35).

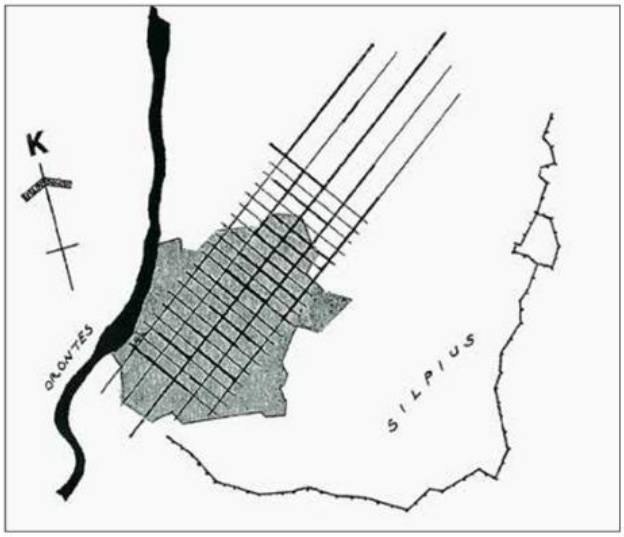

Şekil 3. 6. Antakya Selecius Dönemi ilk kuruluş şehir planı (Ovalı, E. 2017).

İlk kuruluş döneminde şehir Yunanca konuşulan Yunan koloni şehriydi. Şehrin ilk sakinlerinin büyük kısmı Selecious'un ordusunun emekli olmuş Makedonyalı askerler ve Atinalılardır. Öte yandan şehirde çok kültürlü bir yapı hâkimdi. Suriyeliler, Yahudiler, Giritliler, Kıbrıslılar ve daha farklıı kökenden gelenler de mevcuttu. Her grubun farklı bir yerleşim alanı vardı. Sadece Makedonyalılar ve Atinalılar vatandaş kabul ediliyordu (Redford, S. 2010).

Olimpiyat şehri Antakya'da ilk olimpiyat M.Ö. 195 yılında Daphne'de (Harbiye) yapılmıştır. Günümüzde Küçük Dalyan Mahallesi Roma Dönemi'nde ada olarak kullanılıyordu. Circus, hipodrom ve tapınak kalıntıları vardır (Kayış, T. 2023, s.35). Antakya bu dönemde hem ticaret hem de eğlence yeridir (Demir, A. 1996, s. 35).

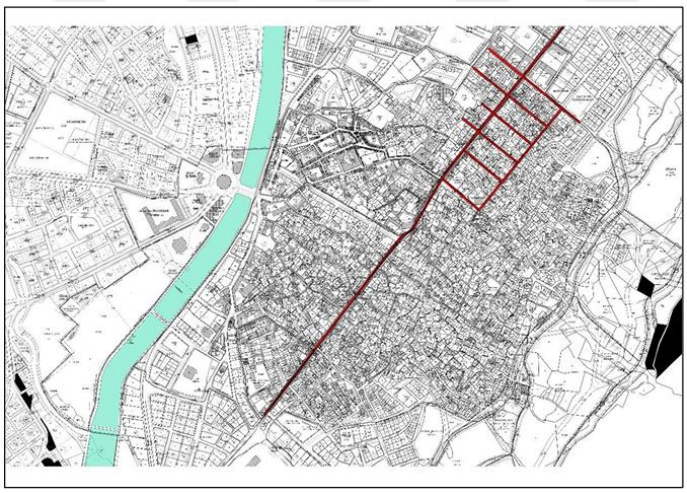

Şekil 3. 7. Helenistik dönemin günümüze ulaşan izleri (Kayış, T. 2023 s.37).

Bu dönemden günümüze çok fazla kalıntı ulaşamamıştır. Çalışma alanı içerisinde bulunan Kurtuluş Caddesi ve bazı caddelerin gridal yapısı Helenistik dönemin şehir izleridir (Şekil 3.7).

3.3.3. Roma Dönemi

M.Ö. 64 yılında Roma'nın ünlü komutanı Pompeius, Seleukos Krallığı'nı ortadan kaldırmış ve bu gelişme Antakya için yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir. Bu süreçle birlikte kent, Roma İmparatorluğu'nun dört büyük şehrinden biri hâline gelmiş; Roma, İskenderiye ve Kudüs ile birlikte anılmıştır (Ovalı, E. 2017). Roma Dönemi'nde Antakya'nın nüfusunun

300.000 ila 600.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Özellikle Orontes Nehri'nin iki kola ayrılarak oluşturduğu ada, kentsel yaşam açısından önemli bir odak noktası olmuştur. Ancak, Geç Orta Çağ boyunca meydana gelen depremler ve su baskınları nedeniyle nehirde biriken alüvyonlar, kollarından birinin kapanmasına yol açmış; böylece söz konusu ada zamanla ortadan kalkmıştır (Kayış, 2023).

Asi Nehri'nin üzerinde tarih boyunca var olan tarihi köprü Roma Dönemi'nde kente giriş amaçlı inşa edilmiştir. Bu tarihî köprü, kentin önemli giriş noktalarından biri olarak işlev görmüş ve üzerinde bir kent kapısı yer almıştır. "Taş Köprü" olarak bilinen bu yapı, Roma İmparatorluğu Dönemi'nden itibaren uzun süre kullanılmıştır. Çok sayıda depreme maruz kalmasına rağmen büyük oranda ayakta kalmayı başarmış ve 1970 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Ancak, aynı yıl Amik Gölü'nün kurutulması kapsamında yürütülen altyapı projeleri doğrultusunda, köprü yıkılarak yerine günümüzde mevcut olan betonarme Ata Köprüsü inşa edilmiştir (Şekil 3.8) (Ovalı, E. 2017). Köprü üzerinde yer alan kent kapısının, 1800'lü yıllarda çekilmiş fotoğraflarda görülebildiği; ancak 1900'lü yıllardan itibaren kayıtlarda yer almadığı, dolayısıyla bu dönemde ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Günümüzde ise yapıdan herhangi bir iz bulunmamaktadır.

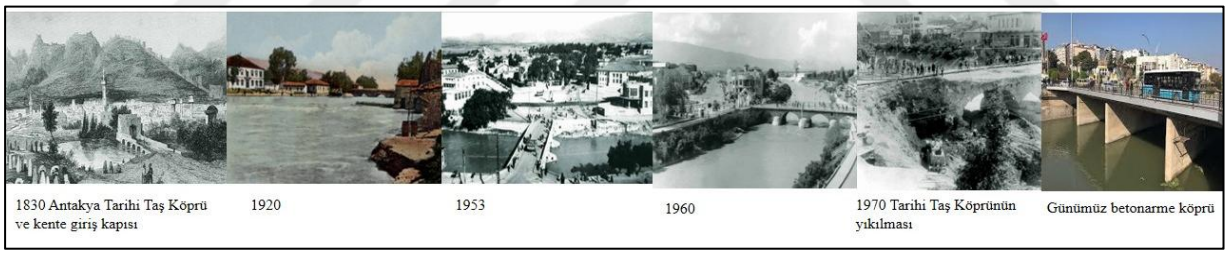

Şekil 3. 8. Tarihi Roma Köprüsü Geçmişten Görünümü ve Günümüz Betonarme Ata Köprü Kaynak: (Ovalı) 2017'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu dönemde Doğunun Kraliçesi Antakya eğlencenin yeri, ticaretin merkezi konumundadır. İlim ve fende de ileri düzeydedir (Demir, A. 1996) Bu dönemde ticaret seviyesi yüksek olduğu için kentin refah düzeyi artmıştır. (Demir, A. 1996, s.62).

Şekil 3. 9. M.S. 350 yılı Asi Adası ve Antakya şehrinin 3D genel görünümü (Kaplan, Güçlü, Ünal, Yakupoğlu, 2013 s.68).

Roma Dönemi'nde Orantes Adasına saray ve bir circus inşa edilmiştir (Şekil 3.9). Sezar Dönemi'nde su kemerleri, hamamlar ve antik tiyatro inşa edilmiştir (Şekil 3.10). M.Ö. 31 yılında olimpiyat oyunları Antakya'da oynanmaya başlamıştır (Demir, A. 1996 s.50).

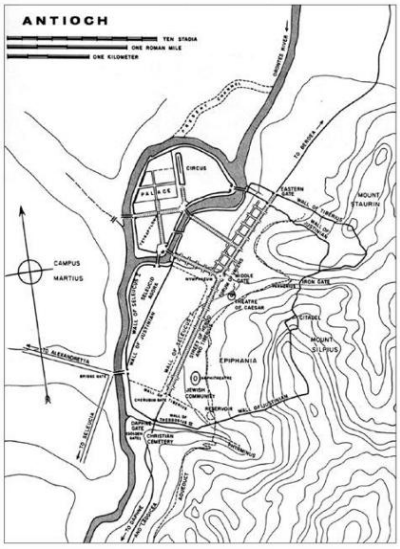

Şekil 3. 10. Roma Dönemi Antakya Haritası (Kayış, T. 2023 s.34).

Kentte 2 Roma mili boyunda olan 2956 m boyunda Kolonadlı Cadde inşa edilmiştir (Şekil 3.11). Döşemesi mermer kaplanmış ve bütün bir cadde bronz heykellerle, kolonat, mozaikler ile süslenmiştir. Caddenin genişliği 9.60 m Kolonatların yüksekliği ise 10 metredir. Cadde iki taraftan gelişen mahalleler ile büyümeye başlamıştır. İmparator Caracalla zamanında yani 211- 217 yılları arasında Kolon Caddesi ve sokakları granit kaplanmıştır (Demir, A. 1996, s.60). Kolonatlı caddelerin kesiştiği yerde Valens Forumu inşa edilmiştir.

Şekil 3. 11. M.S. 350 yılı Kolonadlı Cadde 3D genel görünüş (Kaplan, Güçlü, Ünal, Yakupoğlu, 2013 s.68) .

Şekil 3. 12. 2025 yılında Kurtuluş Caddesi (Yazar Arşivi, 2024).

3.3.4. Bizans Dönemi (458-638)

Roma Dönemi'nden sonra Bizans hâkimiyetine geçen kent doğunun en önemli şehirlerinden birisi olmuştur. Bu dönemde Justinianus askeri bir üs olarak önemli bir kent haline gelen Antakya'nın yeniden inşası için kiliseler, surlar inşa ettirdi ama yaşanan büyük depremler sonucu yapıların hepsi yıkılmıştır (De Giorgi & Eger, 2021, s.201). Depremlerden sonra surların hasar alması sonucu alan savunması zayıflamış ve kent defalarca Pers istilasına uğramıştır (Demir, A. 1996, s.71).

3.3.5. İslami Dönem (638-969)

Mart 638 yılında Ebu Ubeyde bin Cerrah kuvvetlerine karşı Antakya teslim olmuştur. Bu olaydan sonra dokuz asır süren Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Doğunun Kraliçesi olarak anılan, imparatorluğun doğu sınırında önemli bir üst merkezi olan, kültür ve ticaret kenti olan Antakya'nın tarihinde bir dönem kapanmıştır. Asırlar boyu Roma ve Bizans hâkimiyetinde olan, Hristiyanlık kültürüyle bütünleşmiş Antakya İslam medeniyeti ile karşılaşmasıyla bugünkü İslam kent medeniyetinin oluşumuna sebep olacak yeni ve uzun bir dönemin açılmasında başlangıç olmuştur. Antakya bundan sonra Hristiyanlığın hep gözbebeği olmuş ve sürekli ele geçirilmeye çalışılmıştır (Demir, 2016, s.71).

Bu çağda kentte inşa edilen yapıların durumları hakkında Roma Dönemi'ndeki gibi detaylı bilgilere ve kaynaklara rastlanmamaktadır. Precius Bizans Dönemi'nde Suriye'nin merkezi Antakya'dan bahsederken kent için; "zengin ve büyük sıfatını" kullanmıştır. S. Antonin Martyr 570 senelerinde Antakya'dan "lüks ve ihtişamla" bahsetmiştir. X. yy. da denizden gelen Arap tacirler ve Batılı tacirler arasında mal değiş tokuşu yapılırdı. Arap, Bizans, Venedikli ve Yahudi tacirler Asi Nehri'nin denize kavuştuğu yerden Asya topraklarına girip Antakya ve Halep'i geçip Bağdat'a kadar ulaşıp oradan Basra Körfezi üzerinden Hint Denizi'ne çıkmışlardır (Demir, 2016, s.71).

Bu dönemde bir asırdan biraz fazla Bizans hâkimiyeti sürmüştür. Kentte bir ok atımlık mesafe bulunan 400 kulenin yer aldığı muhteşem surlar, Halep kapısı çıkışındaki St. Paul Kapısı ile

Lazkiye yolu Daphne çıkışındaki St. George Kapısı ve Asi Nehri'ni geçen köprü ile bu yol üzerindeki St Simeun Kapısı bulunmaktadır. Demir köprü sağlamlaştırıldı (Demir, 2016, s.71).

3.3.6. II. Bizans Dönemi (969-1084)

İslam hâkimiyetine geçen kent her daim Hristiyanlar için önemini korumuştur. Hristiyanların bu toprakları ele geçirme arzusu hiçbir zaman bitmemiştir. 969 yılında kent alınsa da Abbasiler Dönemi'nde yani İslam Dönemi'nde önemli bir Türk nüfusu oluşmuştur (Tekin, M**.** 2000). Kentte eski günlere dönme isteğiyle surlar, kent giriş kapıları (St. Paul Kapısı, St. George Kapısı, St. Simon Kapısı) ve demir köprü onarılmış yeni surlar inşa edilmiştir. Ticari hayat eskiye oranla artmıştır (Kayış,T. 2023 .42).

3.3.7. Selçuklular Dönemi (1084-1098)

IX. yüzyılda gerçekleştirilen akınlar sonucunda, bazı Bizans toprakları Müslüman ordular tarafından ele geçirilmiştir. Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in (1040–1063) hükümdarlığı döneminde, 1054 yılından itibaren düzenli ordu birlikleriyle Bizans sınırlarına yönelik gerçekleştirilen seferlerde, birçok kale ve stratejik mevkî Selçukluların kontrolüne geçmiştir. Bu süreçte Antakya ve çevresi de birkaç kez Selçuklu ordularının istilasına uğramıştır.

Antakya'nın ele geçirilmesi sırasında kent halkına, özellikle Hristiyan nüfusa zarar verilmemesi yönünde emir verilmiştir. Kentteki en büyük ibadethane olan Mar Cassianus Kilisesi, içindeki altın, gümüş ve diğer kıymetli eşyaların alınmasının ardından camiye çevrilmiştir. Bununla birlikte, Hristiyan halkın ibadet özgürlüğünü sürdürebilmesi amacıyla Meryem Ana ve St. George adlarını taşıyan iki yeni kilise inşa edilmiş; savaş sürecinde tahrip olan yapıların bir kısmı da onarılmıştır (Demir, 2016, s.72).

1086 yılında Süleyman Bey'in mağlup edilip intihar etmesinin ardından Antakya, Selçuklu Meliki Sultan Tutuş'un egemenliği altına girmiştir. Takip eden dönemde ise Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından kent, doğrudan Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na bağlanmıştır (Demir, 2016, s.73).

3.3.8. Haçlılar Dönemi (1098-1268)

Haçlı Seferleri sırasında, stratejik konumu ve doğu-batı ticaret yolları üzerindeki hâkimiyeti nedeniyle Antakya, Hristiyan orduların hedefi hâline gelmiştir. 1097 yılında Haçlılar, Asi

Nehri üzerindeki iki kuleli Demir Köprüyü geçerek St. Paul Kapısı karşısında konumlanmış; yaklaşık 600.000 kişilik bir orduyla kenti kuşatmışlardır. Antakya, o dönemde yaklaşık 16 km uzunluğunda surlarla çevrili olup 360 kuleye sahipti (Şekil 3.13). Surların içindeki kent alanı, konutlar, çarşılar, villalar ve saraylarla yoğun bir şekilde yapılaşmıştı (Ovalı, 2017).

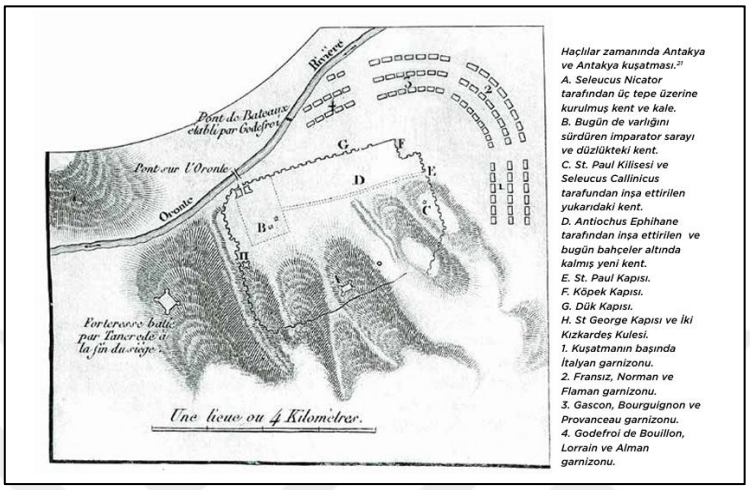

Şekil 3. 13. Haçlı donanması ve şehrin mimari durumu (Ovalı, E. 2017).

Ana giriş kapıları arasında Halep yönündeki St. Paul Kapısı, Harbiye ve Lazkiye yönündeki St. George Kapısı ile Asi Nehri üzerindeki Köprü Kapısı yer almaktaydı. Vali, çevredeki Türk beylerinden yardım talep etse de bu girişimler Haçlılar tarafından engellenmiştir. Uzun süren kuşatma sonucunda kent, içeriden bazı kişilerin iş birliğiyle Haçlıların eline geçmiştir. Kent yağmalanmış, pek çok Müslüman öldürülmüş, Antakya ciddi bir tahribata uğramıştır (Şekil 3.14).

Şekil 3. 14. Haçlı ordusunun İki Kız Kardeş kalesinin önüne gelmesi ve gravürlerde Antakya'nın ihtişamlı surları (Ovalı, E. 2017).

Antakya, bu dönemde surlarla çevrili yaklaşık 2 mil uzunluğunda ve yarım mil genişliğinde bir yerleşim alanına sahipti. Asi Nehri'nden beslenen geniş bahçeleri, su kemerleri ve felsefe eğitimi verilen okulları bulunmaktaydı. Haçlıların egemenliğinde ticaret ve zanaat yeniden canlanmış; doğudan gelen yollar Halep'te iki kola ayrılarak biri Antakya, diğeri Lazkiye üzerinden denize ulaşmıştır. Cenevizli, Venedikli ve Pizzalı tüccarlar bu ticaret ağını kullanarak doğu mallarını temin etmiştir (Demir, 1996, s. 96–102). Kent, tarih boyunca olduğu gibi bu dönemde de önemli bir ipek ve tekstil üretim merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. Antakya'dan yola çıkan kervanlar Belen Boğazı'nı aşarak İskenderun üzerinden Kilikya'yı geçip Anadolu Selçuklu topraklarına ulaşmaktaydı. Bu güzergâh üzerinde çok sayıda kervansaray inşa edilmiştir.

3.3.9. Memlukler Dönemi (1268-1516)

18 Mayıs 1268 yılında Sultan Melik Zahir Baybars, Antakya'yı ele geçirmiştir. Hristiyan tarihi son buldu ve Antakya bir daha hiç el değiştirilmemek üzere Müslüman hâkimiyetine geçti. Antakya Frank şehirleri arasında en zengin olandı. Şehir yağmalanmıştır. Surlar tahrip edildi, eski şehir harap edildi, St. Pier katedrali ve St. Paul Kilisesi yakıldı, saraylar ve şatolar yıkıldı. Antakya'nın düşüşüyle Hristiyan âlemi için büyük bir darbe yapıldı. Antakya hiçbir zaman eski çağdaki parlak dönemine geri dönemedi. Habibi Neccar'ın medrese duvarı üzerinde "El Melik üz- Zahir" bir kitabe bulunmaktadır. Bu da caminin Baybars döneminden beri cami olarak kullanıldığı söylenmektedir. Cami sürekli depremlerden dolayı yıkılmış ve yenilenmiştir. Asi üzerindeki su dolapların bir kısmı, Cündi Hamamı ve ilk Osmanlı Dönemi'nden kalan camiler Memluk Dönemi'ne ait olması muhtemeldir (Demir, A. s.104).

Memlukler Dönemi'nde Antakya 8 adet cami, 4 hamam, 300 evden oluşan bir kasabadır (De Giorgi, A. & Eger, A. 2021). Cindi Hamamı ve Ulucami günümüze ulaşan yapılardandır. Kentte bulunan Türk eserlerini yakıp yok eden haçlılar gibi Memluklular de haçlıların yaptığı eserleri yakmıştır (Kayış, T. 2023).

3.3.10. Osmanlı Dönemi (1516-1918)

Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim zamanında 1516 da Merc-i Dabık savaşından sonra Memluklerin elinde bulunan içinde Antakya'nın da bulunduğu kentler Osmanlı hâkimiyetine girdiler. Bu süreçten sonra Osmanlı'nın elinde 4 asır boyunca hâkimiyetinde kaldı. Antakya kaza olarak kalmış ve Osmanlı'nın çöküşüne kadar değişikliğe uğramamıştır. İstanbul'dan

uzak ve Halep'in fethinden sonra askeri değerini kaybetmiş ve önemini yitirmiştir. Antakya kendi kendine yaşayan bir kasabaya dönmüştür.

Mısır Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Mısır'a giden kafile Antakya'ya uğrar ve hacca gidenler burada konaklardı. Bu nedenle Moralı Hasan Paşa 1703- 1704 yılında hacılar için Antakya'da cami, imaret, mektep ve hamam yaptırmıştır. 1527 sayımda 1006 hane 22- 24 mahallede oturmaktaydılar. 1589 yılında 1064 haneye çıkmıştır. 16. yy. Antakya'da Meydan Hamamı, Cundi Hamamı, Beyseri Hamamı ve Mehmet Paşa Vakfı olan bir hamam ile içinde 101 dışında 2 dükkân olan bir bedesten, Dörtayak Mahallesi'nde bir han vardı (Şekil 3.15).

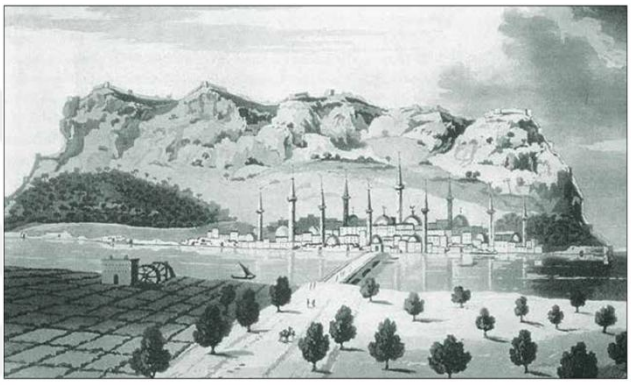

Şekil 3. 15. 1772 Abraham Parsons'un seyahatnamesinde Antakya (Ovalı, E. 2017, s.39).

17. yy. sonlarında 28 ulaşan cami ve mescitler arasında Habibi Neccar ve Cami Kebir en büyük yapılardı. Onların yanı sıra Kapıağası Cafer Ağa Muallimhanesi, Farisiye Medresesi, Mağribîye Zaviyesi vardı (Şekil 3.16).

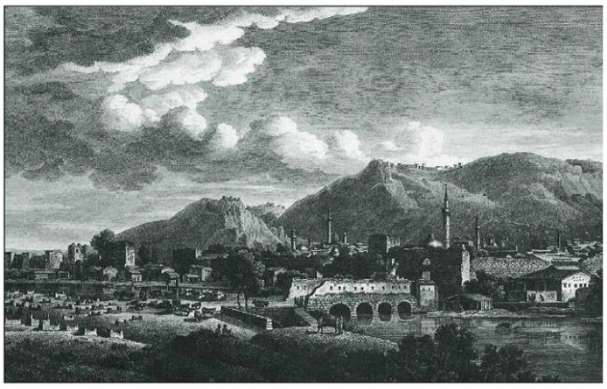

Şekil 3. 16. 1748 Cassas'a göre İskenderun'a giden yoldan Antakya'ya bir bakış (Ovalı, E. s.41).

1838'de Antakya'nın nüfusu 6.000 olmuştur. İbrahim Paşa, Asi Nehri yakınında bir kışla ile saray inşa ettirmiştir. Eski surlardan sökülen taşlar kışla ve sarayın yapımında kullanılmıştır. İbrahim Paşa' nın yaptırdığı sayıma göre Antakya'da 6.000 Mısır askeri, 5600 sivil, büyük bir bölümü Suriyeli Ortodokslardan oluşan bir grup yaşamaktaydı (Şekil 3.17) (Demir, A. 1996, s.114).

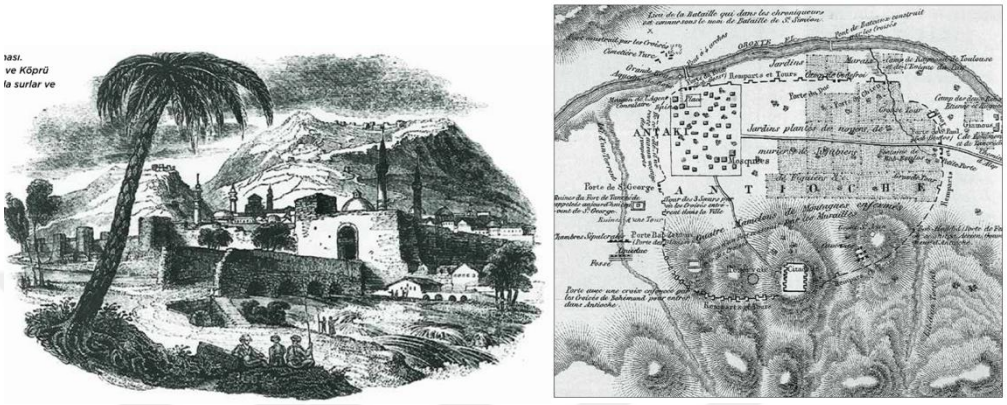

Şekil 3. 17. 1816 tarihli Antakya Panoraması (Demir, A. 1996 s.145).

Şekil 3. 18. 1831 ziyaretinde Michaud ve Poujoulat'a göre Antakya (Demir, A. 1996, s.148).

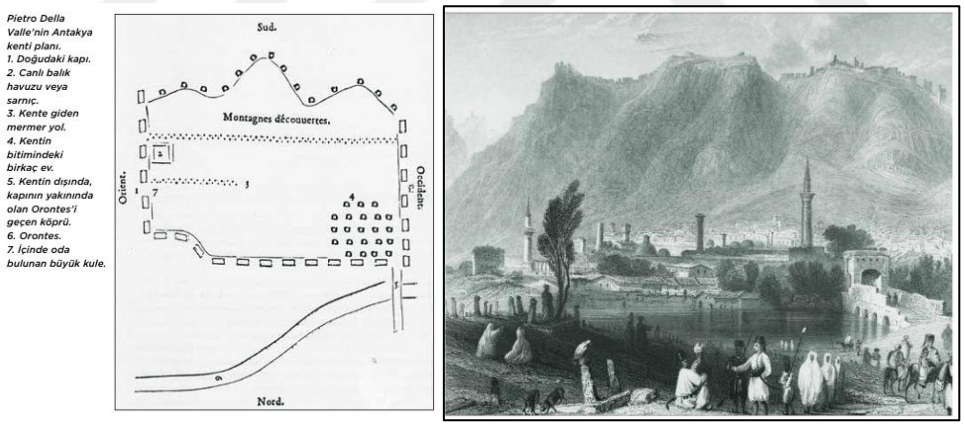

Şekil 3. 19. Valle'nin 1836 yılı Antakya Kent planı (Ovalı, E. 2017 s.36).

Şekil 3. 20. 1836 yılı öncesi Bartlett, Purser ve Allom'a göre Antakya (Ovalı, E. 2017, s.46).

1867 yılında Antakya 9904 haneye çıkmıştır. Cevdet Paşa kentte çok sayıda cami, mescit, mektep, 1000 tane dükkân 8 tane han ve diğer binaların bulunduğunu söylemektedir (Şekil 3.21). Kışlanın ilerisine yeni inşa edilen hükümet konağına giden yol zamanla genişleyerek Saray Caddesi adını almıştır. Bu cadde üstünde yeni binalar ve modern mağaza, lokanta ve gazinolar inşa edilmiştir. Hamidiye Mahallesi'ne yeni inşa edilen binalar Weulersse'e göre

yeni yapılan Doğu mimarisi ile uyumlu değildi. Daha çok Avrupa sitili olan demir, tuğla ile inşa edilmiştir (Demir, A. 1996, s.177).

Anyakya 19. yy ikinci yarısına kadar surların dışına taşmamıştır. Yeni gelen Çerkezler surların dışında Yeni Mahalle adı altında yerleştirilmiştir. Bu yerleşke zamanla Cumhuriyet, Akevler ve Cebrail Mahallesi'ni oluşturmuş ve burası yeni Antakya olmuştur.

Şemsettin Sami'ye göre: ovaları, limon portakal, dut, zeytin ve çeşitli meyve ağaçları ile dolu alan Antakya'da ipek ve zeytinyağı üretimi önem taşımıştır (Şekil 3.21). Ayrıca pamuk yetiştiriliyordu. Sabun üretimi ve ihracı yapılırken, ipek gömlek, bez, çarşaf gibi dokuma ürünleri yanında ağaç oyması kuyumculuk ve demircilik de ilerlemiştir (Demir, A. 1996, s.126). 1891 yılında Fransız seyyahı Cuinete göre kentin nüfusu 23.550 ye ulaşmıştır. Antakya'da bir kışla, 24 camii, 28 mescit, 2 tekke, 42 okul, 3 kilise, 5 hamam, 117 çeşme, 3374 hane, 1451 dükkân, 35 toptancı mağazası, 20 han, 3 otel, 14 kahvehane, 1 eczane, 25 fırın, 5 su değirmeni, 9 sabunhane, 13 ipek atölyesi ile kaymakam konağı bulunmaktaydı (Demir, A. 1996,s.126).

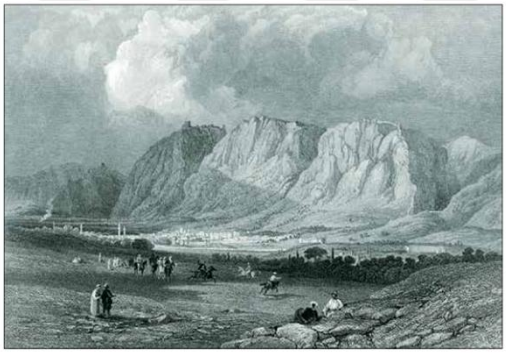

Şekil 3. 21. 1861 tarihli H. Warren'in çizdiği "Antioch in Syria" (Suriye'deki Antakya) (Demir, A. 1996, s.177).

Mezopotamya'dan Akdeniz'e gelen yollar ile Mısır'dan kuzeye çıkan yolların kesişimin de bulunan Antakya Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla ve Bağdat demir yollarının uzağında kalması sebebiyle eski önemini yitirmiştir. Ali Cevdet Bey'e göre 1896-95 yılları arasında Antakya'da 4 nahiye ve 310 köyden oluşmakta ve 62.750 kişilik bir nüfusa sahipti. Bu nüfusun 48.000'inin Müslüman olduğunu yazmaktadır (Demir, A. 1996, s.177).

Surlarla çevrili eski Antakya'nın ancak 1/10'unu kaplayan küçük bir köydü. Ortasında bir su kanalı bulunan dar sokakları, kiremit örtülü ve tüm pencereleri dışarıya kapalı evleri ile kent

mütevazı bir görünüşe sahipti. 1876 tarihli salnamede kentte 126 köy 36 mahalle; 61 hane 714 nüfus müsavi, 1279 hane- 7817 Hristiyan; 8775 hane 37346 nüfus Müslüman yaşamaktaydı (Demir, A. 1996,s.178).

Antakya'da 1888-1889 yılları arasında 5 gayrimüslim okul, 26 İslam sıbyan mektebi, 1 rüştiye, 10 ilmîye medresesi bulunmaktaydı (Şekil 3.22). 1903 senesine ait salnamelerde Antakya Halep vilayetine ait bir kaza olarak geçmektedir (Demir, A. 1996,s.178)

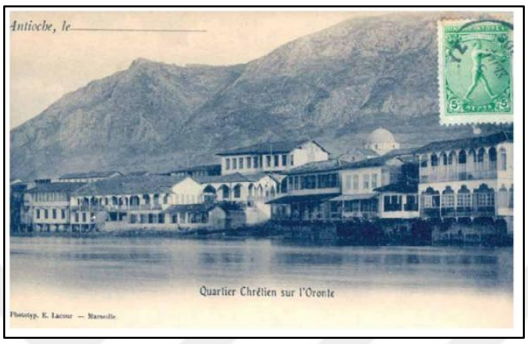

Şekil 3. 22. 1906 tarihli Asi Nehri ve kenarındaki köşklerin görünümlü posta pulu kartpostal (Ovalı, E. 2017, s.178).

3.3.11. Fransız Mandası ve Hatay Devleti Dönemi:

7 Aralık 1918 de Antakya'ya giren Fransız askerlerine şehri işgal etmiştir. Fransızlar Arap hükümetini dağıtarak idareyi ele almıştır. Antakya ve İskenderun sancağı Misak-i Milli sınırlarında yer almaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransız işgali ve bunu takiben manda yönetimine giren Antakya kuzey-güney doğrultusundaki kenti ikiye ayıran Kurtuluş Caddesi açılmıştır. Konforlu oteller inşa edilmiş, köşkler ile kent oldukça genişlemiştir (Şekil 3.23). 1931 yılında nüfusu 35.000 olan Antakya'da 31.000 Müslüman 4.000 Hristiyan yaşamaktaydı. Kentte 6 otel, Cuma pazarında 170 dükkân, 1 lise, 4 adet okul, 7 ilkokul, PTT, 42 cami, 1 sinagog, 4 kilise biri özel olmak üzere 3 hastane, 4 dernek, 1 kitaplık, 4 eczacı vardı (Şekil 3.24) (Demir, A. 1996, s.134).

Şekil 3. 23. 1920'li yıllar Asi Nehri ve Roma Köprüsü'nün görünümü (Ovalı, E. 2017, s.80).

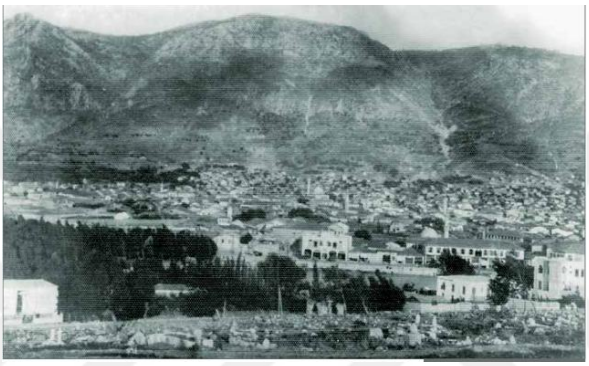

Şekil 3. 24. 1920 Antakya Müslüman mezarlığından kente bakış (Ovalı, E. 2017, s.87).

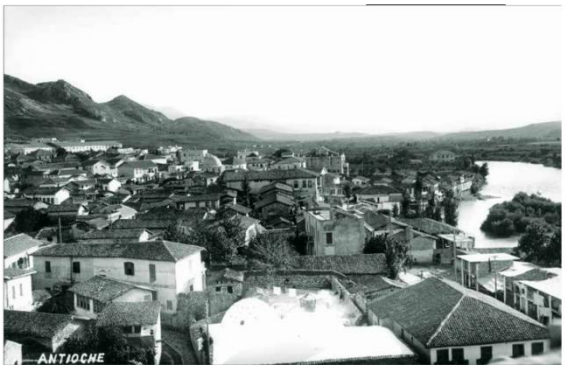

Şekil 3. 25. 1920'li yıllarda Samandağ ve Defne istikametinden bakış. Sağ tarafta kalan Asi Nehri, önde ise Cindi Hamamı'nın beyaz kubbesi gözükmektedir. Taş sokaklar seçilmektedir (Ovalı, E. s.90).

Gündüz Sineması (Meclis Binası):

Rasim Adalı tarafından yapılmıştır. Proje 1935 yılında inşaat mühendisi olan Leon Benjuda tarafından hazırlanmıştır. Sinema- gazino şeklinde tasarlanmıştır. Yapının ismi Asi Nehri

tarafındaki cephede yazdığı gibi Empire idi. Gelişmekte olan Antakya'nın ilk modern binası idi (Şekil 3.26) (Demir, A. 1996,s.135).

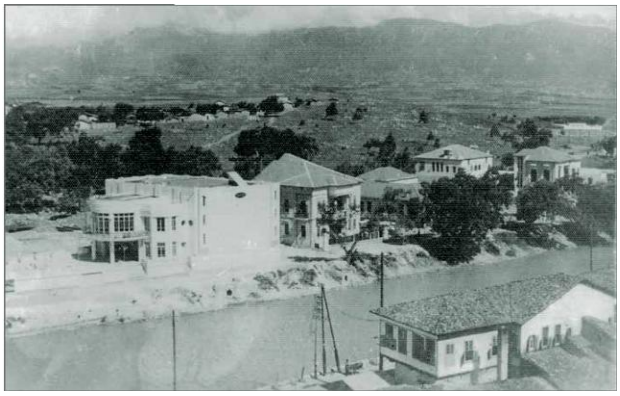

Şekil 3. 26. Ulu Cami tarafından sırasıyla Gündüz Sineması, Adalı Konağı ve Kız Enstitüsü'ne bakış (Ovalı, E. 2017, s.100).

1935 yılında Weulersse'in yaptığı incelemede Antakya nüfusunun temel öğesini oluşturan Türkler kentin merkezinde oturmaktaydı. 45 mahallenin 27 tanesi Türk Mahallesi iken 30.000 nüfusun 18.000 tanesi Türk nüfusudur. Antakya ve çevresindeki zeytinliklerden kaynaklı sabun endüstrisi çok yaygındı. Kentte toplam 16 sabunhane bulunmaktaydı. 1990'lı yıllarda Osmanlı Dönemi'nden kalan hanların birçoğu sabunhane olarak kullanılmaktaydı. Kurşunlu Han, Yeni Han, Hüsnü Sabuncu Kervansarayı, 1936 yılında Pierre Bazantay yolların büyük taşlarla döşendiği ve ortasından pis suyun gitmesi için çukurun olduğu bu çukurun çok eskiden beri var olan lağımlar aracılığı ile Asi Nehri'ne aktığını söylemektedir. Asi kenarında 9 adet su dolabı vardı (Şekil 3.27). Bazantay'a göre Antakya'da beş hamam bulunmaktadır. Bunlardan en eskisi Yeni Hamam'dır.

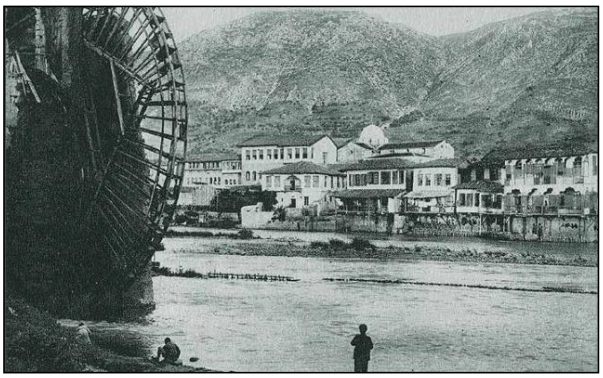

Şekil 3. 27. 1930 yılların başı Asi batı yakasında su dolabı balıkçılar (Ovalı, E. 2017,s.60).

1936 Türk Hükümeti Cenevre'de yapılan Milletler Meclisi toplantısında İskenderun sancağının bağımsızlığını Fransız hükümetine resmen bildirdi. Olayların hızı bir gelişme içerisinde girdiği bugünlerde Fransız başbakanı Leon Blum Suriye'ye bağımsızlık vereceği şeklinde beyanda bulundu. 1936 genel seçimlerine Türkler katılmayarak seçimi boykot etmişlerdir. Milletler Cemiyeti, yapılacak halk oylaması için Antakya'ya 12 Aralık 1936 tarihinde bir gözlemci heyet gönderdi. Heyetin raporunda İskenderun sancağı için yeni bir statü ve Anayasa taslağı hazırlanarak millet meclisi seçimi yapılması kararı alındı. Buna göre sancak içişlerinde bağımsız, dışişleri, maliye ve gümrük işlerinde Suriye'ye bağlı kalıp sancağın toprak bütünlüğü Türkiye ve Fransa'nın garantörlüğü altında olacaktı. 1937'de Türk konsoloslukları açılmıştır. Seçime esas sayım işleminde Türkler aleyhine tavır takınılması üzerine bu durum Türkiye Cumhuriyeti'ne, Fransız Hükümeti'ne ve Milletler Cemiyeti'ne duyurulmuştur. 19 Mayıs 1938'de M. Kemal Atatürk kararlılığını belli etmek amacıyla Adana ve civarındaki askeri birlikleri teftişe gitmiştir. Daha sonra nüfus sayımlarında kanlı olaylar olmuştur. Fransız delegesi Carreaux Hatay'ın yönetimini Türklere bırakmayı teklif etti. Gergin olaylar yüzünden seçim komisyonu 26 Haziran 1938'de sancaktan ayrılmıştır. 2500 Türk ve 2500 Fransız asker seçimin denetim altında yapılması kararı aldı. 5 Temmuz 1938'de Kurmay Albay Şükrü Kanatlı komutasındaki alay törenle Antakya'ya girmiştir. 22 Temmuz 1938'de sayım işlemlerine başlanmıştır. 1 Ağustos ayında sona ermiştir. Türkler 35.847 Aleviler 11.319 Ermeniler 5.504 Araplar 1845 Ortodoks Rumlar 2.098 diğerleri 395 kişi olarak tespit edilmiştir. Tayfur Sökmen oy birliği ile cumhurbaşkanı seçilmiştir. Kısa bir süre Hatay ayrı bir Cumhuriyet olarak kaldı ve sonunda Ankara'da Fransızlar ve Türkiye Cumhuriyeti ile imzalanan 23 Haziran 1939 tarihli antlaşmada Hatay anavatana katılacağı konusunda bir anlaşma sağlanmıştır. Anlaşmaya göre Fransız askerleri 23 Temmuz 1939 tarihine kadar Hatay'dan çıkacaktı. 29 Haziranda Hatay Meclisi fes edildi ve meclis binasında bulunan Hatay bayrağı kaldırılıp Türk bayrağı göndere çekilmiştir (Demir, A. 1996, s.146).

3.3.12. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi

İlhaktan sonra 1948, 1957 ve 1978 yıllarında üç imar planı yapılmıştır. 1987 yılında ise koruma amaçlı imar planı yapılmıştır. 1957 yılında çizilmiş imar planında kentin Asi Nehri'nin karşı yakasında gelişmesi ve Reyhanlı (kuzeydoğu), Harbiye (güneybatı) yönlerinde büyümesi planlanmıştır (Şekil 3.28-29).

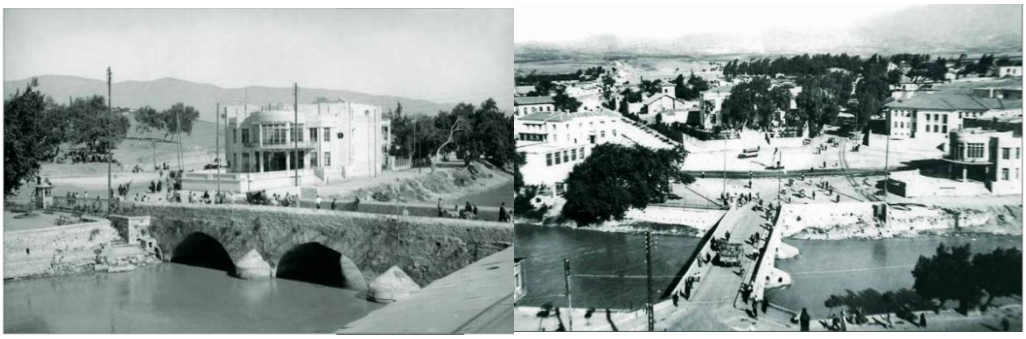

Şekil 3. 28. 1940 yıllarında tarihi Roma Köprüsü ve Gündüz Sineması (Ovalı, E. 2017, s.97).

Şekil 3. 29. Cumhuriyet Alanı ve tarihi Antakya Köprüsü'ne Ulu Cami tarafından bakış (Ovalı, 2017, s.108).

1975 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 12.07.1975 tarihli kararı ile ''…dünyaca ünlü bir şehir olarak taşıdığı bütün değerlerin mümkün olduğu kadar tümüyle ve olduğu gibi korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerektiğine ve bu nedenle imar planı çalışmasının 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nun ön gördüğü eski eserlerin, kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarının tespit edilmesi ve bunların korunması için gerekli tedbirlerin alınması ve plan kararlarının bu amaca uygun bir şekilde verilmesi…'' Antakya üzerine ilk kez koruma hareketi başlamıştır. Kültür Bakanlığı korunması gereken doğal, kentsel, arkeolojik sit alanlarını belirtmiştir. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce tarihi evlerin müdahalesine Müze Müdürlüğü'nün kontrolü altında yapılması kararı alınmıştır. 1/1000 ölçekli haritada yerleri belirtilmiş korunması gerekli yapıların listesi hazırlanmıştır. Kentsel sit alanlarında;

- Mevcut yol cephe hatları olduğu gibi muhafaza edilmesine,
- Bina yükseklikleri ve taban alanı yüzdesinin eskisinden veya yanındaki eski yapılardan fazla olmamasına,
- Yol dokusu profili taş kaplamasının eski şekliye korunma ve onarılmasına, asfalt ve beton kaplanmamasına,
- Yeni inşaata çevredeki mimariyle uyumlu olması şartıyla izin verilmesine,
- Eski ve harap yapıları mimari karakteri bozulmadan eski malzeme ile onarılmasına dikkat edilmesine,

Anıtlar Yüksek Kurulu'nca karar alınmıştır. Ekte belirtilen 1. Sınıf eski eserlerde toplam 70 yapı anıtsal eser olarak tescil edilmiş, 132 ev sivil mimarlık örneği eser olarak tescil ediliyor.

Tespiti yapılmamış eserlerin tekrar tespiti yapılması gerektiğini belirtmiştir. 1982 yılında tespitlere ilave yapılmıştır. 24 cami, 7 mescit, 4 han, 4 hamam, 7 türbe, 20 çeşme, 1 bedesten, 4 sabunhane, 2 kilise, 1 havra, 25 muhtelif anıtsal eser, 269 ev korunması gerekli sivil mimarlık örneği eser olarak tescil edilmiştir.

1985 yılında 1558 sayılı kararın ek listesinde 25 cami, 6 mescit, 3 han, 4 hamam, 7 türbe, 23 çeşme, 1 bedesten, 4 sabunhane, 1 kilise, 1 havra, 24 adet muhtelif yapı Anıtsal eser olarak ve 190 tane ev sivil mimarlık örneği olarak tescil edildiği belirtilmiştir. Sivil mimarlık örneklerinden 4 tanesini rölövesi alınmıştır. Koruma kararının ekinde 1/1000 ve 1/5000 haritalarda 1. ve 3. Dereceden arkeolojik sit alanları belirtilmiş Koruma Amaçlı imar planı ve korunacak alanda yapılacak uygulamalar anlatılmıştır. Daha sonradan 1990 yılında kanunda değişiklikler yapılmıştır (Demir, A. 1996, s.269).

Tescil fişleri hazırlanan yapılardan bazıları şunlardır:

- Camiler; Ulucami ve Çeşmesi, Habibi Neccar Cami ve Meydanı, Şeyh Ali Cami, Nakibzade Camii, Semaye Camii, Ahmediye Cami, Köşker Cami, İhsaniye Cami, Halil Ağa Cami, Tuyfaki Cami ve Çeşmesi, Mahremiye Cami, Kiremitli Cami, Kantara Cami, Orhaniye Cami ve Çeşmesi, Şekercik Cami, Şıh Muhammed Cami, Emirler Cami, Ertuğrul Cami, Osmaniye Cami, Hayrullah Cami, Meydan Cami, Selvili Cami, Sülfikar Cami, Sofular Cami ve Çeşmesi, Uçtumlu Mescidi, Develi Mescidi ve Çeşmesi, Heybeli Mescidi, Hacı Nihat Ağa Mescidi, Akça Mescidi,Ali Çavuş Mescidi, Hamza Peygamber Türbesi, Hıdır Türbesi, Şeh Şair Türbesi, Şeyh Oğlu Türbesi,
- Kilise ve Havra: St. Piyer Ortodoks Kilisesi, St Piyer Katolik Kilisesi, Havra,
- Hanlar; Kurşunlu Han, Tütün Han, Yeni Han, Bedesten,
- Hamam ve Çeşmeler; Cindi Hamamı, Saka Hamamı, Yeni Hamam, Meydan Hamamı, Şeyh Ali Çeşmesi, Kabaltı Çeşmesi, Bereketoğlu Çeşmesi, Kabaltı çeşmesi, Terziler Çarşısı Çeşmesi, Çiçek Sokak Çeşmesi, Dutbibi Çeşmesi ve Çınarı, Körpınar Çeşmesi, Buğday Pazarı Çeşmesi,
- Sabunhaneler; Sıddık Müftü Sabunhanesi, Sefa Dağlı Sabunhanesi, Şeyhoğlu Sabunhanesi, Aselci Sabunhanesi,
- Diğerleri; Roma Su Kemeri, Kaya Mezarları, Sur Duvarı, Roma Duvarları, Gündüz Sineması, Vilayet Konağı, Banka, Belediye, Ziraat Bankası, PTT binası (Demir, A. 1996 s.270).

Uygulama yönetmeliğine göre; tarihi alanda nüfusun artmasına izin verilmemeli, tarih eserlere kepçe, buldozer, vibratör, vb. makinalar kullanılmadan uygulamalar yapılmalı; arsa, bahçe duvarları, ağaçlar, avlular, avlu döşeme kaplamaları, bahçe veya avlu ocakları, havuzlar, kuyular vb. öğeler ile korunmalıdır. Yolların kadastro yönleri ve eğimleri, malzemeleri değiştirilmemelidir. Yönetmelikte sivil mimari örnekleri için, dış cephede, avlu duvarları, kiremit, kafes, dikme, renk vb. değişiklikler yapılamaz. Binanın içerisinde kalan merdiven, tavan, kapı, dolap vb. korunması gerekli özelliklere sahip mimari unsurlar, yok edilemez; ölçü, biçim ve malzemeler değiştirilemez (Demir, A. 1996 s.282). Boş parsellere yapılacak olan binaların, yöresel mimariye uygun bir şekilde malzeme ve renkler kullanılarak Bölge Kurulundan izin alınması şartıyla hükme bağlanmıştır. Tarihi sit alanındaki yeni yapılaşmada TAKS: max. 0.50, KAKS max. 1.00 ve kat adedi max. 2 kat olarak belirlenmiştir. 2009 yılında Antakya Belediyesi, Antakya Koruma İmar Planı Revizyonu adı altında bir düzenleme yapmıştır (Demir, A. 1996, s.284).

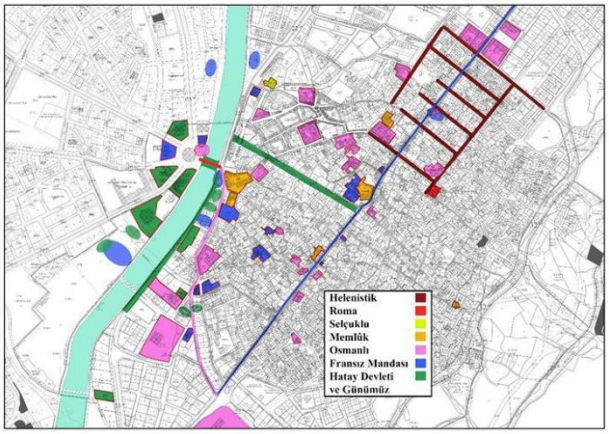

Şekil 3. 30. Antakya'nın 2023 depremi öncesine ulaşan yapıları ve katmanlaşması (Kayış, T. 2023 s.192).

Antakya Helenistik, Roma, Selçuklu, Memluk, Osmanlı, Fransız Mandası, Hatay Devleti döneminin izlerini taşımaya devam etmektedir. Sokaklar ve yapıların bir kısmı bu dönemlere ait yapılardır (Şekil 3.30).

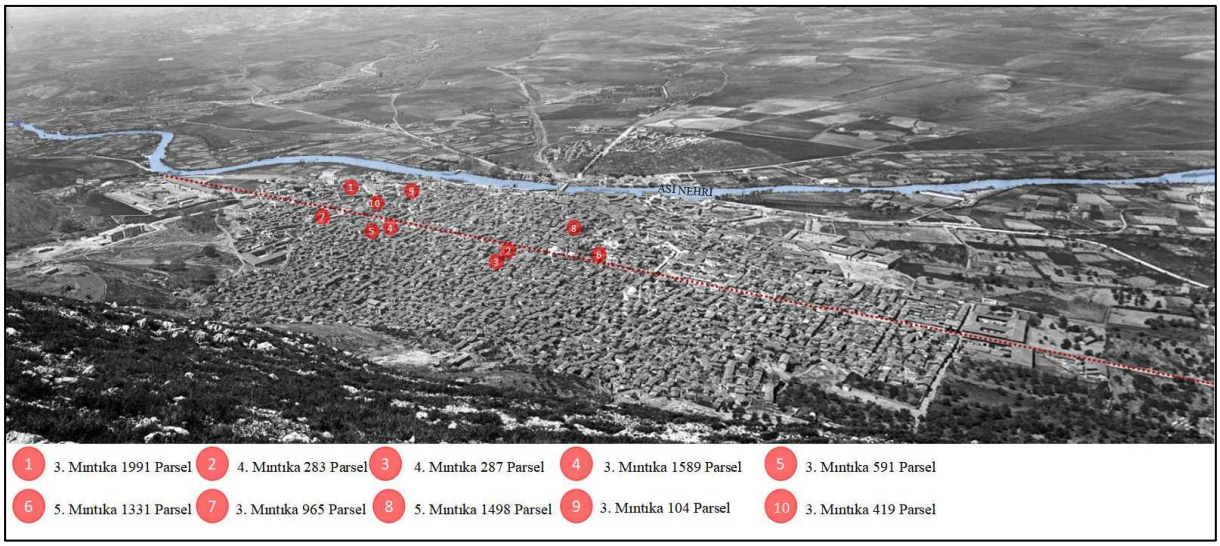

Şekil 3. 31. Antakya Habib-i Neccar Dağı'ndan 1933 yılında çekilen panoramik görüntü ve çalışılan yapıların konumunun gösterimi Kaynak: Arkitera (2025) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yukarıdaki panoramik görüntü 1933 yılında çekilmiş bir fotoğraftır. Çalışılan konakların Tarihi Antakya'daki konumu işaretlenerek gösterilmiştir (Şekil 3.31).

3.4. Antakya'nın Geçmişten Günümüze Deprem Tarihi

Antakya Deprem Kuşağı:

Çalışma alanı olan Hatay Bölgesi; Afrika, Avrasya, Arap levhalarının sınırı olan alanda yer almaktadır. Bölge tektonik açıdan önemli 2 fayın, sol yanal ÖDFZ'nin en kuzey seğmendi ile yine sol yanal DAFZ'nin en güney seğmendi arasında kalır (Şekil 3.31). Bu sebepten bölge 1. Derece deprem riski taşımaktadır. Bölge tarihte ve günümüzde deprem anında çok büyük yıkımlara sahne olmuştur (Üsküplü, S.2012).

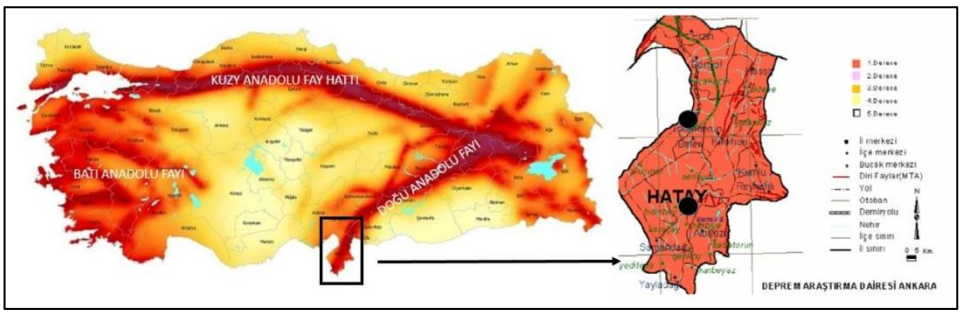

Şekil 3. 32. Antakya'nın deprem risk haritasında konumu Kaynak: Üsküplü, (2012)'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çok katmanlı kent yapısına sahip Antakya tarihte sosyokültürel yapısının oluşumunda coğrafi, konum, jeolojik ve jeomorfolojik yapısı önemli rol oynamaktadır.

Habibi Neccar Dağı ile Asi (Orantes) Nehri arasında kalan ovada kurulan Antakya şehri zamanla Asi Nehri'nin batısına da yayılmaya başlamıştır. Kent Hatay grabeninde yer almaktadır. Tektonik etkinliğin çok fazla görüldüğü graben alanı, Ölü Deniz ve Doğu Anadolu Fayları ile Kıbrıs Yayının etkisi altındadır (TAÇDAM,2023).

Şekilde gri ile gösterilen Habib-i Neccar Dağı'nın olduğu yer sağlam zemini göstermektedir. Kırmızı ile gösterilen zemin en zayıf zemindir. Asi nehrinin doğu ve batısındaki Kuaterner akarsu taraçalarından oluşur. Süreksizlik yüzeyleri tanımlamasına göre son derece zayıf kayaçlar grubunda yer alır. Bu zemin türü pembe ile gösterilen alandır. Çalışma alanın içerisinde bulunan konaklar en zayıf ve zayıf zeminde yer almaktadır (Şekil 3.32).

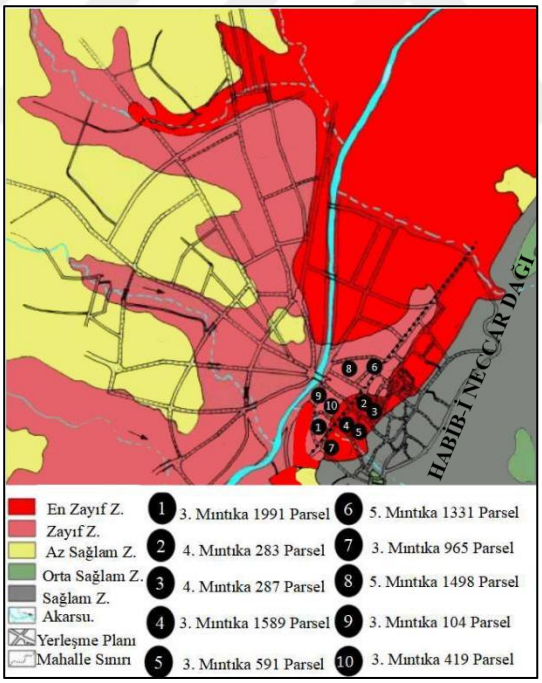

Şekil 3. 33. Antakya'nın zemin mukavemet haritası ve çalışılan konakların haritada yeri gösterilmiştir Kaynak: (Korkmaz) 2006'dan alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir).

Çalışma alanında bulunan geleneksel Antakya evleri zayıf zemin üzerinde bulunmaktadır. Alüvyon ve benzeri zeminler D ve E zemin olarak tanımlanmaktadır. Deprem anında

sıvılaşma, göçme, oturma problemi yaşanmaktadır. Sıvılaşma, deprem esnasında sarsıntıdan dolayı gözenekli zeminin basınçla dayanıklılığını kaybederek katı yerine sıvı gibi davranması durumudur. Çalışma alanında yeraltı suyunun seviyesinin sıklıkla değiştiği görülmektedir. Deprem sırasında yer altı suyunun aniden alçalıp yükselmesi önceki zemin seviyesinin bozulmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle nehir kenarında kopma ve oturmalara ve dolayısıyla yıkımlara sebebiyet vermiştir (TAÇDAM, 2023 s.10).

Şiddetli tektonizmaya bağlı gelişen bu yüzeyler ile Kuvaterner çökelleri arasında belirgin bir yamaç zonu oluşmuştur. Sarı ile gösterilen kısım kırıntılı kayaçlar göre daha sağlam zemin üzerinde B veya C zemin sınıfına girmektedir. Ancak birimin tam ortasında ve birimlerin geçiş zonlarında Doğu Anadolu Fay Hattı segmentleri olan kuzeydoğu güneybatı yönünde ölü ve diri fay hatları daha sonra kille dolmaktadır. Çalışma alanımızda Zenginler ve Gazipaşa Mahalleleri birikinti konisi üzerine oturmaktadır. Birikinti konisi alüvyona göre daha az kalınlıkladır, akiferdir (geçirimlidir) ve Anakaya ile kalın alüvyon tabaka arasında geçiş zonu oluşturmaktadır. Deprem dalgaları, kalın dolgu alanlarından kayalık zemine geçiş bölgesinde çok büyük genliğe ulaşıp depremin şiddetini 2-3 derece artırmakta ve zemin büyümesi yaşanmaktadır. Ortalarından da diri fay segmentleri geçmektedir. Fay hatları deprem riski taşımasının yansıra, kırıkların kille dolması sebebiyle zeminin geçirgenliği artmakta bu da su ile temasa geçince şişme veya ezilme oturma gibi kütle hareketleri yapmaları sebebiyle yakın çevresini stabil olmayan zemin sınıfına sokmakta ve taşıma gücünü azaltmaktadır (TAÇDAM, 2023 s.10).

Sürekli yerleşimi konu olan Antakya kentinin tarih boyunca sürekli yıkıma uğraması ve büyük hasara uğramasının ana sebebi yerleşim alanının jeolojik ve jeomorfolojik özellikleriyle doğrudan ilişkilidir. Deprem üreten faylar aynı zamanda tarıma elverişli düzlük alanlar ve tarımsal faaliyetler için gerekli olan sıcak ve soğuk mineralli su kaynaklarının oluşumunu ve yerleşim için cazibe alanı olmasını sağlamaktadırlar. Alışılmış kent dokusunun yanı sıra avantajlı iklimsel koşullar, tarih boyunca pek çok kez yıkıma uğrayan kentin aynı yerde devamına sebep olarak gösterilebilmektedir. Bugüne kadar yaşanan deprem ve yıkımların da gösterdiği üzere bu alan bundan sonra da –iklim değişiminin de artan etkisiyle olasılıkla daha da fazla- depremlerle ve doğal afetlerle karşılaşacaktır. Jet grout, geogrid gibi yöntemlerle kireç enjekte etmek suretiyle kılcal boşluklar doldurularak zemin iyileştirilmesi yapılabilmektedir (TAÇDAM, 2023 s.11).

Depremler Sonrası Antakya'nın Geleneksel Konutlarının Durumu:

Tarihsel dönemde Hatay ve yakın çevresinde şiddeti V ile XI arasında değişen çok yıkıcı depremler olmuştur. Bu depremler çok büyük can ve mal kayıplarının yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Tarihi kentin içerisinde bulunan birçok yapı ve sokaklar yıkılmış ve günümüze kadar ulaşamamıştır. Antakya'nın çok katmanlı yapısının ve şehrin oluşmasında depremler çok büyük bir rol oynamıştır.

Çalışmanın bu bölümünde literatürde var olan Antakya'nın Antik dönemlerden bu dönemlere kadar gelirken meydana gelen depremler ve bunların şehri mimari açıdan nasıl etkilediği anlatılmaya çalışılmıştır. Literatürde dağınık halde olan bilgiler toparlanmıştır.

- Roma Dönemi Depremler M.Ö. 64- M.S. 395:

M.Ö. 130-148 yılları arasında meydana gelen deprem kaynaklarda "büyük Antakya depremi" veya "Tanrının gazabı" olarak geçmektedir. Şiddetinin IX- XI arasında olduğu tahmin edilmektedir. Şehir yerle bir olmuştur. Antiokhus IV. şehri tekrardan kurmuştur (Üsküplü, S. 2012, s.29).

M.Ö. 64- 65 Antakya, Suriye, Samandağ, Kıbrıs ve Çukurova'da etkileri görülmüştür. Şiddeti IX- XI arasında olduğu büyüklüğünün ise 7.7 olduğu söylenmektedir. Antakya'da ağır hasar yaratan ikinci büyük depremdir (Üsküplü, S. 2012, s.29).

M.S 13 Aralık 115 depremi, Antakya'da önce yüksek bir uğultuyla gelmiştir. Sarsıntı ise daha sonradan hissedildiği belirtilmektedir. Bütün yer havaya kalkmış, binalar havadan düşer gibi inip parçalara ayrılmış ve bazı ağaçlar kökleri ile yıkılmıştır. Kolonadlı cadde yıkılmıştır (Demir, A. 1996 sy.60). Roma İmparatoru Trajen kışı geçirmek ve askeri dinlendirmek için burada konaklamaktaydı. Sokaklar ve eğlence mekânları doluydu. Şehirdeki bu doluluk ölen sayısının artmasına sebebiyet vermiştir. İmparator Trajen canını zor kurtarmıştır. İmparator uzun bir süre Hipodromda açık havada ikamet etmiştir. Kurtulanlar şükran ifadesi olarak Dafne'de Zeus Soter adına bir tapınak yaptırmıştır (Tekin, M.2002 s.6). 2 yıl sonra şehir Trajen tarafından yeniden kurulmuş, imar edilmiştir (Üsküplü, S. 2012, s.29).

13 Eylül 458'de sabaha karşı olan depremde kent büyük bir tahribata uğramıştır. Çıkan yangından dolayı felaket daha da büyümüştür. Yeni Şehir adıyla anılan Asi üzerindeki ada artık yerleşim merkezi halinden çıkmıştır. Adada bulunan iki saray onların yanındaki hamam

yıkılmıştır. Adanın ana caddesindeki anıt Tertapil ve Tertapilden saraya doğru giden yolun kolonları harap olmuştur. Tüm binalar yıkılmıştır. Şehir surları hasar görmüştür. Bu depremdeki sorunların çözülmesi için İmparator umumi binaların restorasyonuna maddi yardımlarda bulunmuş ve halkı vergiden muaf tutmuştur. Ancak bu depremden sonra Antakya önemini kaybetmeye başlamıştır. Antakya'da bulunan ada önemini yitirmiştir (Tekin, M.2002 s.7).

- Bizans Dönemi (458- 638):

6. yüzyıl sismik hareketliliğin en çok olduğu bir dönemdir. Halk korku ve endişe dolu bir dönem geçirmiştir. Dönemin iki büyük kenti olan Antakya ve İstanbul'da yaşanan depremler şehirlerin deprem bölgesinde kurulmasından kaynaklanmıştır. 525 yılında başlayan yangın Antakya'nın 6. yüzyılın başında yaşadığı ve uğradığı ilk felakettir. Daha sonra şehir de farklı yerlerinde bir dizi yangın çıktı ve birçok ev harap olmuştur Dönemim İmparatoru altın göndererek şehirde zarar uğrayan yerleri yaptırılmasını emretmiştir (Tekin, M. 2002 s.8).

526 depremi, Antakya şehrinin kuruluşundan bu yana olan en büyük 5. deprem olarak tarihe geçmiştir. Deprem sırasında "Meryem Ana Yortusu" arifesi olduğu için festivaller şehirde yapılmaktadır. Bu sebeple dışardan gelen birçok insanın olduğu bilinmektedir. Bu olay ölümün çok fazla olmasına sebep olmuştur. Malas'a dayanan kaynaklara göre 250.000 insanın öldüğü söylenmektedir. Bizanslı tarihçi Prokopius'a göre 300.000 kişi vefat etmiştir (Tekin, M.2002 s.8).

Dağlık alandaki evler hariç diğer alanlarda kalan yapıların hepsi yıkılmıştır. Seleucia Pieria (Samandağ) ve Daphne (Harbiye) bulunan yapılar tamamen yıkılmıştır. Yıkılmayan yapıların taban ve tavanları ikiye bölünmüştür. Büyük kilise yanmıştır. Şehir tamamıyla yıkılmış ve yanmıştır. Yıkılmayıp ayakta kalan yapıların duvarları artçı sarsıntılarda yıkıma uğramıştır Ertesi güm Meryem Ana Yortusuydu sağ kalanlar sarsıntıların dinmesi için Keraten Kilisesine gittiler. Bu sebepten bu kilisenin hala ayakta olduğu tahmin edilmektedir (Tekin, M. 2002 s.8).

Kuruluşundan bu yana yaşanan en büyük depremdir. İmparator Justinyen tarafından şehir tekrar kurulmuştur (Üsküplü, S. 2012, sy.30). Bu felakette halk kenti yağmalamış, birbirini öldürmüş ve korkarak kenti terk etmiş. İmparator tarafından kentin suretle imarı için yardım göndermiştir. Justinianus zamanında hamamları, sarnıçları, ibadethaneleri restore ettirmiştir. Hamamların onarımı halkın sağlığı açısından önem arz etmiştir (Tekin. M. 2002 s.9).

Depremden sonra şehir bir daha asla eski zenginliğine ulaşamadı. Sadece ticari zenginliğinin değil, şehrin etkinliğinin azalması ve halkın güvenli yerlere göç etmesi nedeniyle bütün Suriye'nin ticaretinin aksamasına sebebiyet vermiştir (Tekin M. 2002 s.9). Şiddeti bakımından şehrin tarihinin en önemli depremlerinden biridir.

528 depremi, şiddeti IX olan depremden 2 sene sonra şehir tekrar yıkıcı bir depreme maruz kalmıştır. 4870 kişi hayatını kaybetmiştir (Tekin M. 2002 s.8). Şehirdeki yapıların tamamına yakını tekrar yıkılmıştır. Surlar çok büyük bir yıkıma uğramıştır. Surların yıkılması şehri savunmasız bırakmıştır. Halk Sanilerin saldırısından kaçmak için deniz kenarına göç etmek zorunda kalmıştır. Bazı kiliseler yerle bir olmuştur. 526 depreminden sonra yapılan yapılar tekrar yıkıma uğramıştır. Samandağ ağır hasar almıştır (Üsküplü, S. 2012, s.30). İmparator Justinianus I döneminde başlayan felaketler şehrin sonunu getirmiş halk korkup dağlara kaçmıştır. Felakette 5000 kişi ölmüştür (Demir, A. 1996 s.65).

551 ve 557 yılında depremler ve 560 yılındaki veba salgını felaketleri artırmıştır. Depremler neticesinde surlar zayıflamış ve Antakya savunmasız kalmıştır.

577 yılındaki depremde merkez üssü Daphne yerle bir olmuştur. Antakya'da gelen hasar ciddi boyutlarda değildir. Binalar sarsılmış duvarlarda hasarlar olmuş ancak yıkım yaşanmamıştır.

587 yılında meydana gelen depremin şiddetinin VIII- IX olduğu söylenmektedir. Antakya'da 6.000 yakın insanın hayatını kaybettiği söylenmektedir. Birçok bina yerle bir olmuştur. Şehrin doğusundaki yollar zarar görmüştür. Büyük kilise ile aşağı surların kulelerinin tamamı yıkılmıştır. Depremin ardından şehirde çok büyük bir yangın çıkmıştır (Üsküplü, S. 2012, s.30).

588 yılında depremde tekrar tahribata uğramıştır. 60.000 kişi ölmüş büyük kilise ile aşağı surların üstündeki kulelerin tamamı yıkılmış ve yangın çıkmıştır. Kilisenin sadece kubbesi ayakta kalmıştır. Bu kubbe 526 yılındaki depremden sonra Dafne'deki Selvi koruluğundan kesilmiş kereste ile yapılmıştır. Bu depremde 3 mahalle yıkılmıştır. Nehir tarafındaki burçların tamamı yıkılmıştır ancak duvarlar ayakta kalmayı başarmıştır (Tekin, M.2002, s.10). İmparator Antakya'nın zararını gidermek için para yardımı yapmıştır (Demir, A. 1996, s.71).

- İslami Dönem (639- 969):

28 Şubat 713 yılında olan deprem IX şiddetinde olmuştur. Şehrin tamamına yakının yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Antakya ve Halep çok büyük bir hasar almıştır. Mısır'dan bile hissedilmiştir. Ülkenin çoğu ağır hasar almıştır. Artçılar 40 gün sürmüştür (Üsküplü, S. 2012, s.31).

8 Nisan 859 yılında yaşanan depremin büyüklüğünün M=8.0- 8.5 olabileceği tahmin edilmektedir Şiddeti XI olduğu yazılmaktadır. Antakya'da 1500 evin yıkımına ve surların 90'dan fazlasının yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Kel Dağı'nın da parçalanarak kayalarının deniz kıyısına vurduğu söylenmektedir (Üsküplü, S. 2012, s.31).

868 yılında Antakya'da ve Tunus'ta depremler olmuştur. Bütün evler yıkılmış, kale burçları harap olmuştur (Tekin, M. 2002, s.13).

- Selçuklular Dönemi (1084- 1098):

8 Mart 1053'de şiddetli deprem St. Peter Kilisesi ile beraber birçok yapı hasar görmüş ve 110.000 insan ölmüştür. Depremden sonra St. Bedros Kilisesi'nin gökten ateş düştüğüne inanılır. Kilise tamamen yanmıştır.

1072 Antakya bölgesinde yaşanan deprem büyük hasara sebep olmuştur. Rum Patriği tuttuğu kayıtlarda "yarılmış toprağa gömüldük" tabirini kullanmıştır. St. Bedros Kilisesi yıkılmıştır. (Üsküplü, S. 2012, s.32)

17-26 Eylül 1091 yılında yaşanan deprem şiddetinin X-XI olduğu tahmin edilmektedir. Antakya surlarının 70 kulesi çökmüştür. Şehirde bulunan kiliseler yıkılmıştır. Başka bir kaynağa göre ise deprem merkezi Suriye'dir Antakya'da hissedilmiştir (Üsküplü, S. 2012, s.32).

- Haçlılar Dönemi (098- 1268)

1114 Ağustos ayında olan deprem şiddetinin X olduğu söylenmektedir. St. Lauren Festivali sırasında olmuştur. Antakya'da kuvvetli hissedilen deprem deniz kenarındaki şehirlere zarar vermiştir. Deprem iki şok halinde gelmiştir. İkinci deprem Adana Ovası'nın güneydoğu kısmında meydana gelmiş ve Antakya'yı etkilemiştir. Şehrin Kuzey kapısının burcu yıkılmış ve Antakya'da birçok ev yıkılmıştır. Meşhur Basilien Manastırı yıkılmıştır. Bazı kaynaklar depremin merkez üssünün İskenderun açıkları olduğunu söylemektedir.

9 Ağustos 1156 depremin şiddetinin VIII olduğu tahmin edilmektedir. Merkez üssü Suriye'dir. Antakya depremden ağır etkilenmiştir. Bu depremden dolayı Antakya'da bulunan Büyük Rum Kilisesi ve Franklara ait Kawasyana Kilisesi'nin kurban töreni bölümü yıkılmıştır (Tekin, 2000, s.47). Bu dönemde aynı zamanda kuraklık ve kıtlık yaşanmıştır.

29 Haziran 1170 depremin şiddeti IX-X olduğu tahmin edilmektedir. Antakya'da surlarla birlikte St. Pierre Kilisesi, Büyük Rum Kilisesi, Rusyana Kilisesi tamamen yıkılmıştır (Üsküplü, S. 2012, s.33).

- Memluklular Dönemi (1268- 1510):

1303 yılında peşpeşe 2 deprem olmuştur. Bu depremde kent çok büyük hasar almıştır (Kayış, T. 2023). Yıkılan yapılar hakkında literatürde bir bilgi bulunamamıştır.

29 Nisan-28 Mayıs 1407 yılında depremin büyüklüğünün M=7 olduğu söylenmektedir (Üsküplü, S. 2012, s.34).

- Osmanlı Dönemi (1516-1918):

25 Eylül 1738 yılında gerçekleşen depremde Elma Dağı bölgesinde çok büyük bir hasar olmuştur. Avrupalı bir gezgine göre Antakya'da birçok ev yıkılmıştır. Belen Geçidi'nin doğu tarafında yer alan ismi belli olmayan birçok köy harabe olmuştur. Payas ve İskenderun arasındaki Kız Kalesi'nin bir bölümü yıkılmıştır. Antakya'da VIII şiddetinde hissedilmiştir (Üsküplü, S. 2012, s.34).

13 Ağustos 1822 yılında gerçekleşen depremin şiddeti IX olduğu bilinmektedir. Asi Nehri taşmış ve üzerinde bulunan birçok köprü çökmüştür. Deprem Antakya'da VII şiddetinde hissedilmiştir (Üsküplü, S. 2012, s.35).

3 Nisan 1872 yılında bölgeyi yıkan bir deprem meydana gelmiştir. Antakya'daki 3003 evin 1960 tanesi tamamıyla yıkılmış, 894 tanesi hasar almıştır sadece 149 ev sağlam kalmıştır. Rum Katedrali, Amerikan Protestan Kilisesi çökmüştür. Antakya'daki meşhur Ortodoks Kilisesi ile Süveydiye, Sevriye ve Cenbidu Kiliselerinin depremde yıkıldığı söylenmektedir. Depremde güney surlarının tamamı yıkılmış ve sadece izleri kalmıştır. Demir kapı 18 metrelik kocaman gövdesi ile ayakta kalmıştır. Aynı depremde St. Paul Kapısı tamamen yıkılmıştır.

Samandağ ve Belen arasındaki 38 köy tamamen yıkılmıştır. Samandağ'da 250 ev yıkılmıştır. Deprem Akdeniz sahilinde önemli etkiler yaratmıştır. Deniz yükselmiş, kıyı bölgeleri sular altında kalmıştır (Üsküplü, S. 2012, s.36). 6 Şubat 2023 depreminden önce yaşanan son ağır depremdir.

- Türkiye Cumhuriyeti Dönemi:

1900 ve 2000 yılları arasında şiddeti 4 ile 6.3 arasında değişen toplam 100 adet deprem olmuştur. En fazla sarsıntı 1971 ve 1986 arasında yaşanmıştır. Ancak büyük bir yıkım yaşanmamıştır (Tekin M. 2002 s.5). 1998 yılında Adana Ceyhan'da meydana gelen 6.,4 lük deprem Antakya'da sarsıntı oluştursa da önemli bir hasar oluşturmamıştır. 2000 ile 2023 yılları arasında yaşanan küçük depremler bölgede hasara sebebiyet vermemiştir.

6 Şubat 2023 Deprem Sonrası Tarihi Antakya Kent Merkezi:

6 Şubat 2023'de Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler ve 20 Şubat 2023 yılında gerçekleşen Hatay (Samandağ) merkezli 6.4 büyüklüğündeki depremler neticesinde 11 ilde (Kahramanmaraş, Gaziantep, Osmaniye, Adana, Adıyaman, Malatya, Şanlıurfa, Elazığ, Diyarbakır, Kilis, Hatay) yıkımlar gerçekleşmiştir. Ağırlıklı olarak Hatay'da gerçekleşen yıkımlar Antakya kent merkezine çok büyük bir hasar vermiş ve yıllarca sürecek sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Antakya'da yapı stokunun %85'i yıkılmış veya ağır hasar nedeniyle zorunlu bir şekilde yıkılmıştır. Depremin hemen ardından kent tekrar inşa edilmeye başlamıştır. Ancak kentin inşasının yanı sıra kentin ekonomisi, sosyolojisi, toplum psikolojisi, ekolojisi, demografisi, eğitimi, tarımı, işgücü, göç vermiş olması, kentlilerin yerine ikame etmeyi bekleyen göçmenlerin varlığı, moloz döküm alanları, enkaz ayrıştırma merkezleri, şehir içi trafik ve ulaşım problemleri, kalıcı konutların inşasından sonra geçici barınma birimlerinin ve alanlarının çevresel etkileri gibi her biri ayrı ayrı çözümlenmeyi beklemektedir Çalışma alanı olan tarihi Antakya kent merkezinde Kültür ve Turizm Bakanlığının yaptığı hasar çalışmaları neticesinde Vakıf Eserleri de dâhil olmak üzere 587 Tescilli Kültür Varlığının 186 yıkık, 175 ağır hasarlı, 84 orta hasarlı, 67 az hasarlı, 72'si hasarsız durumdadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yürüttüğü Kamu Yapıları ve Vakıf Eserlerinin restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmaları iyi niyetle gerçekleştirilmeye çalışılsa da geriye kalan Tescilli Kültür Varlıklarının halk tarafından yüksek maliyetler nedeniyle restore edilmesinin zorluğu ile karşı karşıya kalmaktayız (Mimarist,2025).

2023 depremleri sonucunda Antakya'daki pek çok tarihi ve dini yapı ağır hasar görmüş ya da tamamen yıkılmıştır. Saint Pierre Kilisesi'nin istinat duvarı çökmüş; Habib-i Neccar Camii'nin kubbesi ve duvarları yıkılmış; Sarımiye Camii'nin minaresi yıkılmıştır. Aynı bölgede yer alan Antakya Sinagogu, Türk Katolik Kilisesi ve Azizler Petrus ve Pavlus Rum Ortodoks Kilisesi büyük ölçüde tahrip olmuştur. Asi Nehri kıyısındaki Ulu Cami ile Antakya Protestan Kilisesi tamamen yıkılmıştır. Kültürel ve idari işlevlere sahip modern dönem yapıları da zarar görmüştür. 1927'de inşa edilip Hatay Devleti'nin meclis binası olarak kullanılan yapı, Hatay Valiliği binası, Antakya Postane Binası, Antakya Lisesi, eski belediye binası ve Hatay El Sanatları Teşhir ve Satış Merkezi'nin tarihi binası yıkılmış veya ağır hasar almıştır. Kentin önemli ticaret ve sosyal yaşam alanlarından Uzun Çarşı'nın büyük kısmı zarar görmüş; Eski Antakya'daki geleneksel konutların yanı sıra Kurtuluş Caddesi'nin simge mekânlarından Affan Kahvesi de yıkıntıya uğramıştır. Ayrıca Hatay Arkeoloji Müzesi'nin bir bölümü yıkılmış, taşınabilir eserlerin korunması amacıyla acil önlemler alınmıştır.

Tarihi yapılarda oluşan hasarın düzeyi yalnızca depremin merkez üssüne uzaklığa değil, zemin özellikleri, yapı malzemesi, taşıyıcı sistem elemanları ve bakım durumu gibi çok sayıda parametreye bağlıdır. Zayıf zemin koşulları, oturmalar, malzeme ve işçilik kalitesi, duvar örgüsü ve açıklıkları, yapının simetrisi, geçmiş onarım ve restorasyonların niteliği ile çevresel etkiler; deprem büyüklüğü, fayın hareket tipi, topoğrafı koşulları hasarı belirleyen başlıca etkenlerdir. Ayrıca, metal kenetlerin durumu ve insan kaynaklı müdahaleler de dayanıklılığı etkileyen unsurlardandır (Çetin K. Ö. ve ark. 2023 s.83-84).

Yıkılan veya ağır hasara uğrayan yapılar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Kültür Enkazı Döküm ve Ayrıştırma Alanı'na götürülmek için kepçelerle yıkılarak kaldırılmıştır (Şekil 3.34a-b). Ayrıştırma merkezine götürülen enkazlar burada ayrıştırılarak parsel numarasıyla muhafaza edilmiştir (Şekil 3.34.c).

Şekil 3.34.(a). **Şekil 3.34.(b).** **Şekil 3.34.(c).**

Şekil 3. 34. (a). Tescilli Tarihi yapıların ayrıştırma işlemi yapılırken kepçelerle müdahalesi (Yazar Arşivi, 2024).

Şekil 3.34.(b). Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Envanteri Döküm ve Ayrıştırma Merkezi (Yazar Arşivi, 2024).

Şekil 3.34.(c). 4. Mıntıka 371 Parseldeki taşların ayrıştırılmış hali (Yazar Arşivi, 2024).

Molozlar kaldırılırken yapı sahiplerine haber verilmemiştir. 1975 yılında yayınlanan Amsterdam Bildirgesine göre Halkı bilgilendirme çabalarının bir bölümü olarak, yerel yetkililerin kararlarını açıkça anlaşılır bir dil kullanarak halka sunması gerekmektedir. Halk toplantıları, sergiler, halk oylamaları yapılmalıdır. Diyerek bu süreçte halkın desteğinin alınarak yapılması gerektiğini anlatmaktadır. Ancak mülk sahiplerinin haberinin olmaması bu ilkeye aykırıdır.

Tarihi yapıların kalıntılarına iş makinalarıyla müdahale edilmesi yüzünden taşlar zarar görmüştür. Koruma Amaçlı İmar Planında "tarihi yapılara ağır iş makinasıyla müdahale edilemez. Söküm ve kazı işleri el aletleriyle ve kontrollü şekilde yapılmalıdır." der. Yapılan müdahale Koruma Amaçlı İmar Planına aykırıdır.

Tarihi alanlara asfalt döküm işleminin yapılması yasalara ve tüzüklere göre uygun değildir. Koruma Amaçlı İmar Planları Yönetmeliği'nde asfalt gibi kalıcı yüzey kaplamaları, sit alanının doğal ve tarihi dokusunu bozabileceğinden yasaklanmıştır. Ancak Antakya kent merkezinde mülk sahiplerinin haberi olmadan asfalt yollar yapılmaya başlanmıştır (Şekil 3.35). Eğer açılacaksa sokaklar eski yapısına uygun bir şekilde, tarihi eser kalıntılarının üstüne gelmeyecek şekilde yapılmalıdır.

Şekil 3. 35. Deprem sonrasında Antakya'nın tarihi alanlarına yapılan asfalt çalışması (Yazar Arşivi, 2025).

Felaketin büyüklüğü nedeniyle alınan olağanüstü kararların kötü niyetli olmadığı anlaşılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından depremden zarar gören Tescilli Yapılar için Proje ve Uygulama hibe yardımları yapılmaktadır. Bu yardımlar proje çizim aşamasında halka destek sağlasa da uygulamada maliyetlerin çok yüksek olması nedeniyle depremden dolayı maddi zarar çeken halka destek olmamaktadır. 1975 yılında ICOMOS tarafından yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde mülk sahiplerine yapıların bakımı, onarımı için ne eksik ne fazla olmayacak şekilde bütçe ayrılması gerektiği söylenmiştir.

Bu durumlar yıkıma uğrayan mülk sahiplerinin moralinin bozulmasına sebebiyet vermiştir. Yapılacak olan uygulamalardan halkı ve mülk sahiplerini haberdar ederek yazılı olarak onların onayının ve rızasının alınması gerekmektedir.

Moloz kaldırma sırasında yapılara iş makinasıyla müdahale edilmesi yasalara ve tüzüklere aykırı bir işlemdir. Taşlar elle, büyük bir hassasiyet içerisinde numara verilerek depolara kaldırılmalıydı.

Kentte yapılan yanlış müdahalelerden kaçınılmalıdır. Tarihi Antakya kent merkezi sadece sokak ve yapı bazında değil bütüncül bir şekilde çevresiyle ele alınmalı ve restore edilmelidir.

Tablo 3. 1. Tarih Boyunca Antakya ve çevresinde olan depremler ve aldığı hasar Kaynak: Tekin, M. (2002); Çetin, K. Ö., ve ark. (2023); Üsküplü, S. (2012); Demir, A. (1996). Yazar tarafından düzenlenmiştir.

YIL	ŞİDDET ve BÜYÜKLÜK (Mw)	YAPILARIN ve ŞEHRİN UĞRADIĞI HASAR
ROMA	DÖNEMİ	
M.Ö. 130-148	IX-XI	Şehir yerle bir olmuştur.
M.Ö. 64-63	IX-XI 7.7 Mw	-
M.S ARALIK 115	-	Kolonadlı cadde yıkılmıştır.
13 EYLÜL 458	-	Yeni Şehir adıyla anılan Asi üzerindeki ada artık yerleşim merkezi halinden çıkmıştır. Adada bulunan iki saray onların yanındaki hamam yıkılmıştır. Adanın ana caddesindeki anıt Tertapil ve Tertapilden saraya doğru giden yolun kolonları harap olmuştur. Tüm binalar yıkılmıştır. Şehir surları hasar görmüştür.

BİZANS	DÖNEMİ	
526	-	Dağlık alandaki evler hariç diğer alanlarda kalan yapıların hepsi yıkılmıştır. Seleucia Pieria (Samandağ) ve Daphne (Harbiye) bulunan yapılar tamamen yıkılmıştır. Yıkılmayan yapıların taban ve tavanları ikiye bölünmüştür. Büyük kilise yanmıştır. Şehir tamamıyla yıkılmış ve yanmıştır. Yıkılmayıp ayakta kalan yapıların duvarları artçı sarsıntılarda yıkıma uğramıştır.
528	IX	Şehirdeki yapıların tamamına yakını tekrar yıkılmıştır. Surlar çok büyük bir yıkıma uğramıştır. Surların yıkılması şehri savunmasız bırakmıştır. Bazı kiliseler yerle bir olmuştur. 526 depreminden sonra yapılan yapılar tekrar yıkıma uğramıştır. Samandağ ağır hasar almıştır.
577	-	Daphne yerle bir olmuştur. Antakya'da gelen hasar ciddi boyutlarda değildir. Binalar sarsılmış duvarlarda hasarlar olmuş ancak yıkım yaşanmamıştır.
587	VIII-IX	Büyük kilise ile aşağı surların üstündeki kulelerin tamamı yıkılmış, yangın çıkmıştır. Kilisenin sadece kubbesi ayakta kalmıştır. Bu depremde 3 mahalle yıkılmıştır. Nehir tarafındaki burçların tamamı yıkılmıştır ancak duvarlar ayakta kalmayı başarmıştır.
İSLAMİ	DÖNEM	
28 Şubat 713	IX	Şehrin tamamına yakınının yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Antakya ve Halep çok büyük bir hasar almıştır.
8 Nisan 859	8.0- 8.5 MW IX	Antakya'da 1500 evin ve surların 90 dan fazlasının yıkılmasıyla sonuçlanmıştır.
868	-	Bütün evler yıkılmış, kale burçları harap olmuştur.
SELÇUKLU	DÖNEMİ	
8 Mart 1053	-	St. Peter Kilisesi ile beraber birçok yapı hasar görmüştür.
1072	-	Yaşanan deprem büyük hasara sebep olmuştur. Rum Patriği tuttuğu kayıtlarda ''yarılmış toprağa gömüldük'' tabirini kullanmıştır. St. Bedros kilisesi yıkılmıştır.
17-26 Eylül 1091	X-XI	Antakya surlarının 70 kulesi çökmüştür. Şehirde bulunan kiliseler yıkılmıştır.
HAÇLILAR	DÖNEMİ	
1114 Ağustos	X	Şehrin Kuzey kapısının burcu yıkılmış ve Antakya'da birçok ev yıkılmıştır. Meşhur Basilien Manastırı yıkılmıştır.
9 Ağustos 1156	VIII	Antakya depremden ağır etkilenmiştir. Bu depremden dolayı Antakya'da bulunan Büyük Rum Kilisesi ve Franklara ait Kawasyana Kilisesi'nin kurban töreni bölümü yıkılmıştır.

29 Haziran 1170	IX- X	Antakya'da surlarla birlikte St. Pierre Kilisesi, Büyük Rum Kilisesi, Rusyana Kilisesi tamamen yıkılmıştır
MEMLUK	DÖNEMİ	
1303	-	Kent çok büyük hasar almıştır.
29 Nisan- 28 Mayıs 1407	7MW	-
OSMANLI	DÖNEMİ	
25 Eylül 1738	VII	Avrupalı bir gezgine göre Antakya'da birçok ev yıkılmıştır. Belen geçidinin doğu tarafında yer alan ismi belli olmayan birçok köy harabe olmuştur. Payas ve İskenderun arasındaki Kız Kalesi'nin bir bölümü yıkılmıştır.
13 Ağustos 1822	IX	Asi Nehri taşmış ve üzerinde bulunan birçok köprü çökmüştür.
3 Nisan 1872	-	Antakya'daki 3003 evin 1960 tanesi tamamıyla yıkılmış, 894 tanesi hasar almıştır sadece 149 ev sağlam kalmıştır. Rum Katedrali, Amerikan Protestan Kilisesi çökmüştür. Antakya'daki meşhur Ortodoks Kilisesi ile Süveydiye, Sevriye ve Cenbidu Kiliselerinin depremde yıkıldığı söylenmektedir. Depremde güney surlarının tamamı yıkılmış ve sadece izleri kalmıştır. St. Paul Kapısı tamamen yıkılmıştır.
TÜRKİYE	CUMHURİYET	DÖNEMİ
6 Şubat 2023	MW 7,8 XI	Antakya kent merkezini yok olma noktasına getirmiştir. 6.369 yapı yıkıldı. Acil yıkılması gereken yapıların 3.734 bina olduğu tespit edildi. Ağır hasarlı olarak 21.830 yapı tespit edildi
20 Şubat2023	MW 6,4	6 Şubat depreminde yıkılmayan ve ağır hasar alan bazı yapılarda yıkılmıştır.

Tablo 3.1. Tarih Boyunca Antakya ve çevresinde olan depremler ve aldığı hasar Kaynak: Tekin, M. (2002); Çetin, K. Ö., ve ark. (2023); Üsküplü, S. (2012); Demir, A. (1996). Yazar tarafından düzenlenmiştir.**(devamı)**.

Roma'nın en büyük 3 şehrinden biri olan Antakya tarih boyunca birçok depreme maruz kalmıştır. Bu depremlerde şehrin en önemli yapıları, konutları, hamamları, sarayları, surları, su kemerleri, dini ibadethaneleri, hipodromları ve sokakları yıkıma uğramıştır. Bu yapıların çoğu depremler nedeniyle günümüze kadar ulaşamamıştır (Tablo3.1).

Yıkılan yapıların yanı sıra felaketler sırasında halk can kaybına uğramış ve korkarak şehri terk etmiştir. Yerli halkın göç etmesi Antakya'nın önemini kaybetmesine ve küçülerek köy haline gelmesine sebebiyet vermiştir.

Ticaret yolları üzerinde bulunan, ordugâh kenti olan ve olimpiyatların şehri olan Antakya depremlerin ardından önemini kaybetmeye başlamıştır. Öneminden dolayı ticaret sekteye uğramıştır. Özellikle VI. yy depremlerinden sonra şehir artık eski önemini kaybetmeye başlamıştır. Surların tahrip olması şehri savunmasız bırakmış ve saldırılara uğramasına sebebiyet vermiştir.

İmparatorlar ve yöneticiler şehre bağış yaparak ayağa kaldırmaya çalışsa da Antakya eski ihtişamlı günlerine hiçbir zaman ulaşamamıştır. Depremlere rağmen halk temiz havası, suyu, bitki örtüsünün zenginliği, kışın çok sert geçmemesi gibi nedenlerle bölgeyi hiçbir zaman tam anlamıyla terk etmemiştir.

Antakya sadece kentin merkezinde değil çevre illerde yaşanan depremlerden de çok büyük yıkıma uğramıştır. Çukurova, Kahramanmaraş, Suriye, Akdeniz gibi yerlerde olan depremler Antakya'da yıkıma sebep olmuş olup can ve mal kayıplarına yol açmıştır. Antakya'nın küçük büyük tüm depremleri incelendiğinde, depremler yönünden suskunluk dönemleri arasında belirli bir periyod ve düzenli bir dağılım olmadığı görülmektedir. Bölge çevresindeki depremlerden sürekli etkilenmektedir. Dolayısıyla buna dayanarak tahminlerde bulunmak doğru değildir. Halk panik yapmadan her an depreme hazırlıklı olmalıdır (Tekin, M. 2002 s.21).

4. KONAKLAMA YAPISI OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN GELENEKSEL EVLER VE DEPREM SONRASI KORUMA DURUMU

Çalışmanın bu bölümünde, seçilen Geleneksel Antakya Evleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. İlk olarak, seçilen yapılara ilişkin genel bir çerçeve sunmak amacıyla, Geleneksel Antakya Mimarisi kapsamlı bir literatür taramasıyla ele alınmıştır. Bu bölümde, Antakya evlerinin tarihsel gelişimi, mimari özellikleri ve kültürel bağlamı ortaya konmuştur. Ardından, belirlenen on adet geleneksel Antakya evi dört aşamalı bir yöntemle incelenmiştir. İlk aşamada, her yapının konumu ve tarihçesi ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. İkinci aşamada,

evlerin mimari özellikleri detaylandırılmış; plan şemaları, yapım teknikleri ve özgün tasarım unsurları değerlendirilmiştir. Üçüncü aşamada, bu yapıların yeniden işlevlendirme süreçlerinde geçirdiği dönüşümler ele alınmış ve yapılan müdahalelerin mimari kimlik üzerindeki etkileri incelenmiştir. Son aşamada ise, 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında yapıların ve çevrelerinin maruz kaldığı hasar durumu kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu sistematik yaklaşım, hem Geleneksel Antakya Evleri'nin özgün mimari değerlerinin hem de deprem sonrası korunma ve yeniden işlevlendirme süreçlerinin bütüncül bir bakış açısıyla anlaşılmasını sağlamaktadır.

4.1. Geleneksel Antakya Mimarisi

4.1.1 Antakya'nın Sokak Dokusunun Tarihsel Gelişimi

Antakya'nın Sokak dokusu, Helenistik Dönem'in ızgara plan şeması ile oluşmuştur (Demir, 1996, s.250).

Bu düzen, kesişen doğrusal sokaklardan oluşmakta ve Antik Çağ'ın tipik şehircilik anlayışını yansıtmaktadır (Erdoğan, 1996, s.310).

Zaman içerisinde farklı kültürlerin etkisiyle bu düzen bozulmuş, sokaklar İslam kentlerinde görülen girift ve organik bir yapıya dönüşmüştür (Bozkurt, 2019, s.7).

Bu dönüşüm, monoton ve katı ızgara düzeninin kaybolmasına yol açmıştır (Demir, 1996, s.250). Günümüzde bu eski düzenin korunabildiği örnek olabilecek yer Orhanlı ve Meydan Mahalleleridir (Demir, 1996, s.250). Helenistik dönemde sokaklar güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda planlanmış olup, bu yönlendirme sayesinde hâkim rüzgârın sokaklara doğal havalandırma sağlaması amaçlanmıştır (Erdoğan, 1996, s.311). Bu plan, yaz aylarında sokakların doğal hava kanalı olarak çalışmasına olanak tanımıştır (Bozkurt, 2019, s.7).

4.1.2. Sokakların Fiziksel Özellikleri

Antakya sokaklarının genişlikleri genellikle 3.25 m, 3.60 m ve 2.60 m'dir (Demir, 1996, s.250). Sokakların ortasında yer alan su kanalı (arık) 60-90 cm genişliğinde ve 6-10 cm derinliğindedir (Arıman, 2002, s.73). Arığın her iki yanında yayalar için 100-130 cm genişliğinde kaldırımlar bulunmaktadır (Demir, 1996, s.250). Arıklar, kış aylarında dağlardan gelen sel suları ile yağmur sularını toplayarak Asi Nehri'ne taşır (Erdoğan, 1996, s.311). Böylece sokaklar hem drenaj sistemi olarak işlev görür hem de yayaların sel sularından

korunmasını sağlar (Demir, 1996, s.250). Sokak döşemeleri ise ortalama 10-50 cm kalınlığında doğal blok taşlardan yapılmıştır (Arıman, 2002, s.73).

Modern Müdahaleler ve Değişimler

Antakya sokakları 1975 yılında ilk kez koruma altına alınmıştır (Bozkurt, 2019, s.7).
Ancak 1985 yılında Antakya Belediyesi tarafından sokakların üzerine beton döşeme kaplanmış, bu durum özgün taş dokunun kaybolmasına neden olmuştur (Demir, 1996, s.250). Sonraki yıllarda sokakların aslına uygun şekilde korunması hedeflenmiş olsa da uygulamada yeterli başarı sağlanamamıştır (Arıman, 2002, s.73).

4.1.3. Antakya Çarşıları

Çarşılar, Asi Nehri ile Kurtuluş Caddesi arasında kalan bölgede, Meydan, Haraparası, Yeni Cami, Akbaba ve Ulucami Mahallelerini kapsayacak şekilde yer almaktadır (Demir, 1996, s.254). Bu bölge, kentin yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır (Bozkurt, 2019, s.7). Antik Çağ'da kentin agorası, günümüzde çarşıların bulunduğu yerde konumlanmaktaydı (Erdoğan, 1996, s.310). Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen hanlar, bilinçsiz müdahaleler ve kötü kullanım nedeniyle zamanla değer kaybetmiştir (Demir, 1996, s.254). Çarşı sokaklarının özgün taş döşemeleri ise modern müdahalelerle beton kaplamaya dönüştürülmüştür (Arıman, 2002, s.73).

4.1.4. Geleneksel Antakya Konut Mimarisi

- ***4.1.4.1. Tarihsel Köken***

Antakya'da yapılan arkeolojik kazılarda Helenistik ve Seleukos Dönemi'ne ait konut kalıntılarına rastlanmamış, ancak Roma Dönemi'ne ait evler ortaya çıkarılmıştır (Demir, 1996, s.299). Bu evlerin içe dönük ve dışa kapalı plan düzenine sahip olduğu, ışık ve havanın planın merkezindeki avludan alındığı belirlenmiştir (Bozkurt, 2019, s.7). Dış cephelerde pencereler ya tamamen yoktur ya da göz hizasının üstünde konumlandırılmıştır (Arıman, 2002, s.73). Bu tasarım, mahremiyet duygusunun mimari karakter üzerindeki belirleyici etkisini ortaya koymaktadır (Erdoğan, 1996, s.310). Roma dönemi evlerinde özellikle Triclinium (yemek odası) ve Nymphaeum (su öğesi, dar portik) önemli mekânlar olarak öne çıkmaktadır (Demir, 1996, s.299).

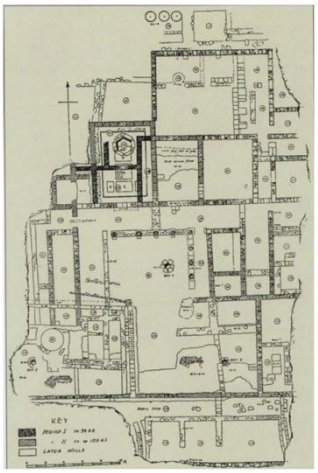

Şekil 4. 1. Avlulu Ev Planı (Demir, A. 1996 s.301).

- ***4.1.4.2. Plan Şemaları ve Avlu Düzeni***

Antakya evlerinde sofalı plan tipi görülmez (Bozkurt, 2019, s.7). Evler tek veya çift katlı olsa bile avlu, planın merkezi unsurudur ve tüm mekânlar avlu etrafında şekillenir (Erdoğan, 1996, s.310). Avlu, hem ışık ve hava kaynağıdır hem de ev içi ilişkilerin merkezidir (Demir, 1996, s.302).

Avlunun Özellikleri

Avlu genellikle yaz aylarında kullanılan ve döşemesi düzgün kesme taş olarak tasarlanmıştır. Toplanma ve mekân geçiş elemanı olarak kullanılır. Evlerdeki sofanın karşılığıdır. Ancak bazı evlerde avlunun bir genişlemesi veya odalar arasında genişlik olması nedeniyle eyvanlar yer alabilir. Özellikle üst katlarda odalar avluya bakan taş konsollar üzerine ahşap dikmeler ile yükselen koridorun arkasına yerleştirilir. Avlularda ise genellikle portakal, limon, mandalina, greyfurt, yenidünya, muşmuş, hurma, muz, zeytin, asma, dut ve erik gibi meyve ağaçları dikilidir. Bunlar arasında ise çiçekler yer alır (Demir, 1996 s.322).

Avlu Tipleri:

Antakya evlerinde üç ana avlu tipi vardır:

- Orta Avlulu Yerleşim: Avlu, yapı kitlelerinin ortasında yer alır (Erdoğan, 1996, s.310).
- İç Avlulu Yerleşim: Avlu dört yandan odalarla çevrilidir ve sokaktan giriş birkaç basamakla sağlanır (Erdoğan, 1996, s.311).

Tek Tarafı Yapı ile Çevrelenmiş Avlu: Avlunun yalnızca bir tarafında odalar bulunur, diğer üç tarafı yüksek duvarlarla kapatılır (Demir, 1996, s.316).

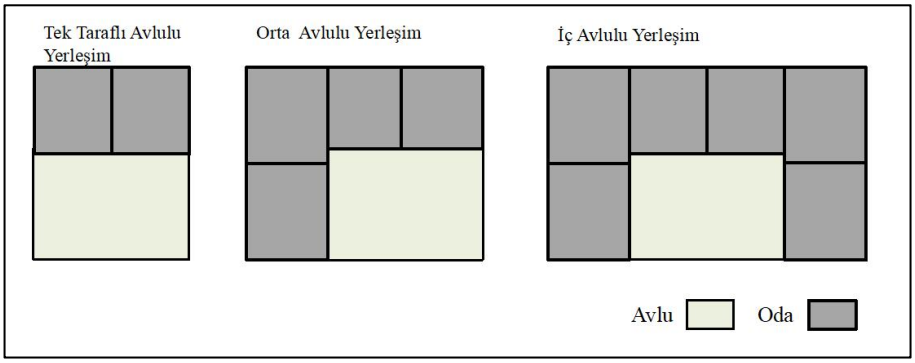

Şekil 4. 2. Orta Avlulu plan tipi Kaynak: (Erdoğa) 1996; (Arıman) 2002' den faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

- ***4.1.4.3. Yapı Malzemesi ve Teknik Özellikler***

Yapısal sistemler; Antakya evleri deprem riski nedeniyle genellikle *tek veya iki katlıdır* (Arıman, 2002, s.73).İki ana yapı sistemi görülür:

Tamamen Yığma Taş Sistem (Demir, 1996, s.16)

Alt Kat Yığma, Üst Kat Ahşap Karkas ve Taş Dolgu Sistem (Demir, 1996, s.16). Üst katlar genellikle cumbalıdır (Erdoğan, 1996, s.310). Alt katlarda taş süslemeler kullanılmıştır (Arıman, 2002, s.74).

Konut yapımında kullanılan taş malzemeler, Antakya çevresindeki farklı taş ocaklarından temin edilmiştir (Demir, 1996, s.16). Demir Kapı Ocağı'ndan çıkarılan taşlar beyaz ve krem renkli olup oldukça sert bir yapıya sahiptir. Şenköy Ocağı, Yayladağı'na yaklaşık 15 km uzaklıkta yer almakta ve buradan çıkarılan taşlar beyaz renkli, daha yumuşak bir yapıda bulunmaktadır. Salkın Ocağı, Antakya'dan 30 km uzaklıkta, Suriye sınırları içinde yer almakta olup buradan elde edilen taşlar fildişi renginde ve orta sertliktedir. Topboğazı Ocağı'ndan çıkarılan taşlar ise pembe ve kırmızı renk tonlarına sahiptir. Ayrıca Dörtyol ve İskenderun Ocakları'ndan çıkarılan taşlar siyah damarlı bir görünüme sahiptir. Bunun yanı sıra Yayladağı ve Kırıkhan Ocakları'ndan az miktarda açık pembe, kırmızı ve krem renkli mermer üretilmektedir. Bu ocaklardan temin edilen farklı renk ve sertlikteki taşlar, Antakya evlerinin cephe düzenlemelerinde, taşıyıcı duvarlarında ve süsleme detaylarında kullanılarak mimari çeşitlilik sağlamıştır (Demir, 1996, s.16).

➢ *4.1.4.4. Cephe Özellikleri*

Geleneksel Antakya evlerinde cephe düzeni, mahremiyet, iklim koşulları, sosyal yaşam alışkanlıkları ve geleneksel zanaatkârlık gibi unsurların bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Demir, 1996, s.316; Arıman, 2002, s.74; Bozkurt, 2019, s.7; Erdoğan, 1996, s.311). Bu nedenle, cephe tasarımında sokak cephesi (dış cephe) ve avlu cephesi (iç cephe) olmak üzere iki temel anlayış hâkimdir. Evin içe dönük plan şeması, bu iki farklı cephe düzeninin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Avlu cephesi genellikle kemerli pencereleri üstünde kemerli kuş takaları bulunan ve moloz taş üstü kesme taşla kaplanan cephelerdir. Zengin evlerinde kuş takalarının üstü çeşitli özgün taş motiflerle süslenmiştir. Kemerli pencerelerin, 80 cm üstünde yer alan kuş takaları, tek cepheli Antakya Evlerinde ışık ve havalandırma sirkülasyonu amacıyla yapılmıştır. Avlu cephesinde aynı zamanda fanus takaları da bulunmaktadır. Fanus takası, aydınlatma veya su saklama amaçlı niş türündeki tek açıklıklı, taş elemanlardır. Her Antakya evinde en az iki adet bulunmaktadır. Takaların üst kısmı taş motiflerle süslenmiştir. Hristiyan ailelerine mum yakılıp dua edilen Müslüman ailelerinde adak kesilen yer olarak da bilinir (Bozkurt, S.G. 2019 s.9).

➢ *4.1.4.5. Sabit Donatılar ve İç Mekân Elemanları*

Eşiklik (Atabe): Avlu ile oda arasında bulunan, mermer kaplı geçiş alanıdır (Arıman, 2002, s.74).Ayakkabı çıkarma ve yıkanma alanı olarak kullanılır (Arıman, 2002, s.74). Yanında kitabiye adı verilen dolap bulunur (Demir, 1996, s.324).

Giriş Kapısı ve Kapı Arası: Dış kapı kalın ve madeni levhalarla güçlendirilmiştir (Demir, 1996, s.316). İç kapı daha ince olup görsel teması keser (Erdoğan, 1996, s.311). Kapı arası, selamlık bölümüne açılan geçiş mekânıdır (Demir, 1996, s.316).

Mabeyn: Üst kata gizli geçiş sağlayan, dolap kapağı ardında saklanan merdivendir (Demir, 1996, s.324).

Mahmel: Duvarlarda mahmel denilen ve çok amaçlı kullanılan dolaplar genellikle yorgan yastık gibi eşyaların konulduğu yerdir. Bu dolaplar çıplak ağaçtan ince işlemeli, oymalı ya da üzeri kahverengi, kırmızı, açık yeşil, sarı ve pembe tonlarında renklendirilmiş motifli el işi süslemeleridir. Dolap bir perdeyle kapatılır.

Kitabe: Eşikliğin hemen yanında ahşaptan kapaklı bir dolap bulunurdu. Avluya çıkarken gerekli eşyaların veya çanak çömlek konulan yerdir (Arıman, B. 2002 s.74).

Mahzen (Hazin): Serinliğiyle gıda muhafazasına uygun yarı gömülü kiler veya depo alanıdır (Arıman, 2002, s.73).

Matmah: Geleneksel mutfak alanıdır ve oturma odalarından ayrıdır (Arıman, 2002, s.73).

Dolap: Eskiden dış kapının yanında dolaplı ve raflı bir kapak evin hanımının dışardan geleni görmesi ve dışardan bir şey alınmak istendiğinde kullandığı bir pencere niteliğindedir. Ancak bu yapılara rastlamak kullanım koşulunu kaybettiğinden dolayı pek mümkün değildir.

Zokmak: Evin dış kapısına dar bir geçit veya çıkmaz sokaktan ulaşılır, bu da mahremiyeti ve güvenliği artırır (Demir, 1996, s.316).

Kerevit: Oda içerisinde bulunan bu eleman aslen divandır. Bazen taştan ama çoğu zaman ahşaptan yapılır. 2- 3 m uzunluğunda olan kerevet üzerine minder atılarak oturulur. Odayı çevreleyen divan ve pencere hizasındaki raflar odanın mimarisini tamamlayan bir diğer sabit elemanlardır.

Kuyu: Mutfak ve hela için avluda yer alan kuyu avlunun temel elemanlarındandır. Yontulmuş iki ahşap üzerinde yer alan çıkrık ve taş kuyu sade bir işçilikle avludaki yerini almıştır (Demir, A. 1996 s. 322).

Seki: Avlunun büyüklüğüne uygun olarak konumlandırılan seki, geleneksel Antakya evlerinde çok amaçlı olarak kullanılan önemli bir elemandır. Genellikle desenli karo mozaik, kesme taş veya mermer ile kaplanan sekiler, avlu kotundan 60-80 cm yüksekte yer alır (Demir, 1996,s.322). Bu alan, ailenin yemek yeme, oturma ve dinlenme mekânı olarak işlev görmektedir. Seki, mevsimsel olarak da farklı amaçlarla kullanılmaktaydı. Özellikle Ağustos aylarında, kış hazırlıkları kapsamında meyve, sebze ve zahire kurutmak ya da salça yapmak için kullanılırdı. Ayrıca düğünlerde gelin ve damadın oturduğu alan veya sünnet törenlerinde çocukların karyolasının yerleştirildiği mekân olarak da değerlendirilirdi (Demir, 1996, s.322).

Bazı sekilerin üstü kapatılarak gölgelik bir alan oluşturulurdu. Bu şekilde düzenlenen sekilere "livan" adı verilirdi (Demir, 1996, s.322). Avlunun bir köşesinde, üst katlara çıkışı sağlayan

merdiven bulunurdu. Bahçe duvarına ankastre edilmiş masif taş basamaklar, üst kattaki odaların önünde uzanan koridora ulaşımı sağlardı. Bu koridor, avluya bakan açık bir balkon niteliğindeydi. Ayrıca merdivenin alt kısmında, genellikle bir niş içerisine yerleştirilmiş musluk bulunmaktaydı (Demir, 1996, s.322).

Aşağıdaki şekilde çalışma kapsamında incelenen Antakya'nın Geleneksel Evlerinin özgün sabit donatılarını ve iç mekân tasvirlerinin fotoğrafları konulmuştur (Şekil 4.3).

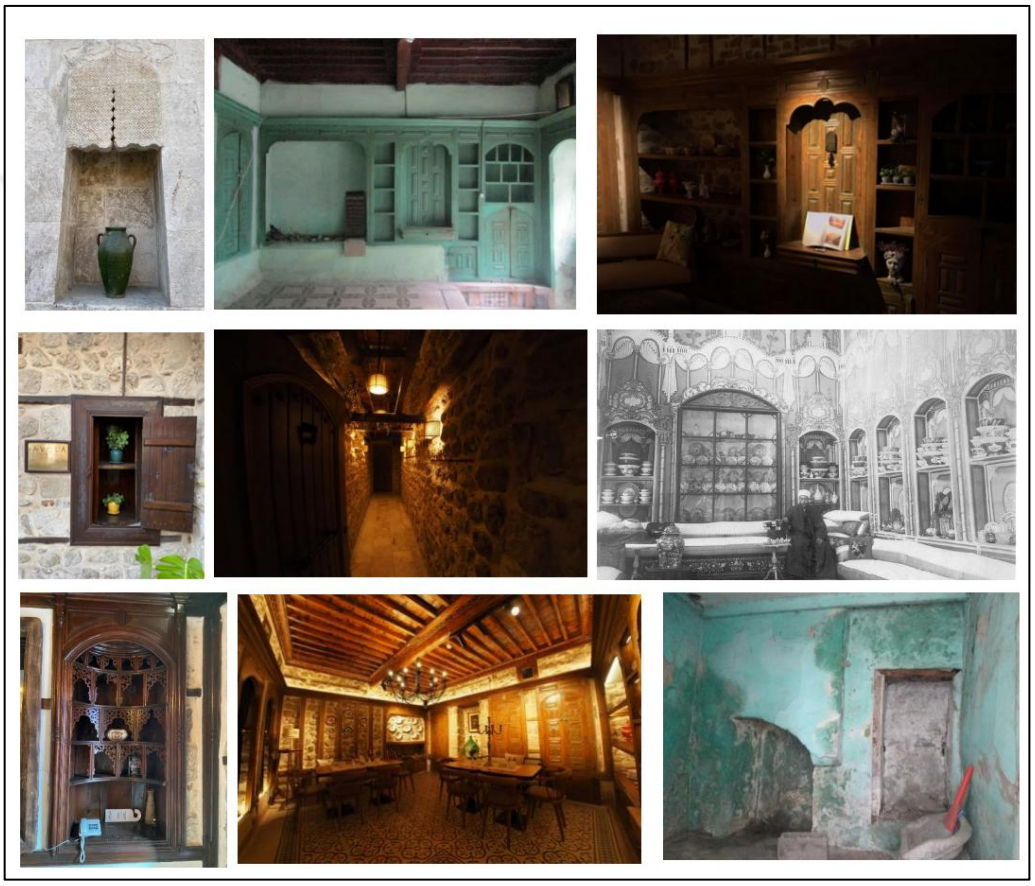

Şekil 4. 3. Geleneksel evlerin özgün sabit donatıları (Yazar Arşivi, 2025).

- **4.1.4.6. Çatı ve Su Yönetimi**

Çatılar iki yöne eğimli kırma çatı şeklindedir (Demir, 1996, s.16). Kaplama malzemesi olarak alaturka kiremit kullanılmıştır (Arıman, 2002, s.74). Yağmur suları oluk kullanılmadan doğrudan avluya veya sokağa akmaktadır (Demir, 1996, s.16).

4.2 Bereketoğlu Konağı

4.2.1. Konağın Tarihçesi ve Konumu

Hatay ili Antakya ilçesinde yer alan Bereketoğlu Konağı, Tarihi Antakya'nın merkezinde, 3. derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde konumlanmaktadır. Güllübahçe Mahallesi'nde bulunan konak, Silahlı Kuvvetler Caddesi ile Gül Sokak'ın kesiştiği yerdedir. 3. Mıntıka 1191 numaralı parselde yer almaktadır. Bölgedeki dükkân yoğunluğu, mahallenin günümüzde de canlı bir ticari işlev taşıdığını göstermektedir. Konağın, Antakya'nın en eski yerleşim akslarından biri olan Kurtuluş Caddesi ile Saray Caddesi'nin kesişim noktasına yakın konumu, ona tarihî ve kentsel açıdan ayrı bir değer kazandırmaktadır. Bu merkezi konum aynı zamanda, yapıya Tarihi Antakya dokusunu, Asi Nehri'ni ve Habibi Neccar Dağı'nı içine alan geniş bir manzara olanağı sunmaktadır. Yakın çevresinde kilise ve caminin bir arada bulunması ise kentin çok kültürlü yapısını ve tarihsel çeşitliliğini ortaya koymaktadır (Şekil 4.4).

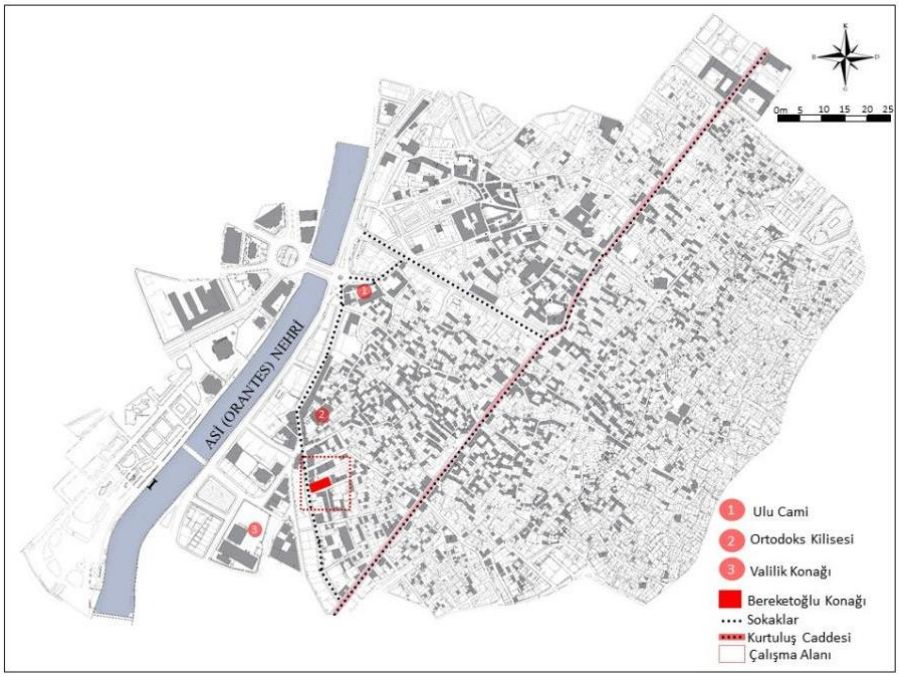

Şekil 4. 4. Tarihi Antakya'da Halefoğlu Konağı'nın konumu Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Güllübahçe Mahallesi günümüzde hem ticaret hem de konut işlevleri bir arada sürmektedir. Konağın etrafındaki konut yapılarında, Antakya'nın avlulu ev tipolojisi görülmektedir. Ana caddedeki evlerin çoğu alt katı ticaret amaçlı kullanılırken üst katlar konut alanı olarak

kullanılmaktadır. Konağın yakın çevresinde tarihi Ata Koleji ve Valilik hizmet binası bulunmaktadır. Evler genellikle 1-2 katlı olup bazı yapılar 4-5 katlıdır (Şekil 4.5).

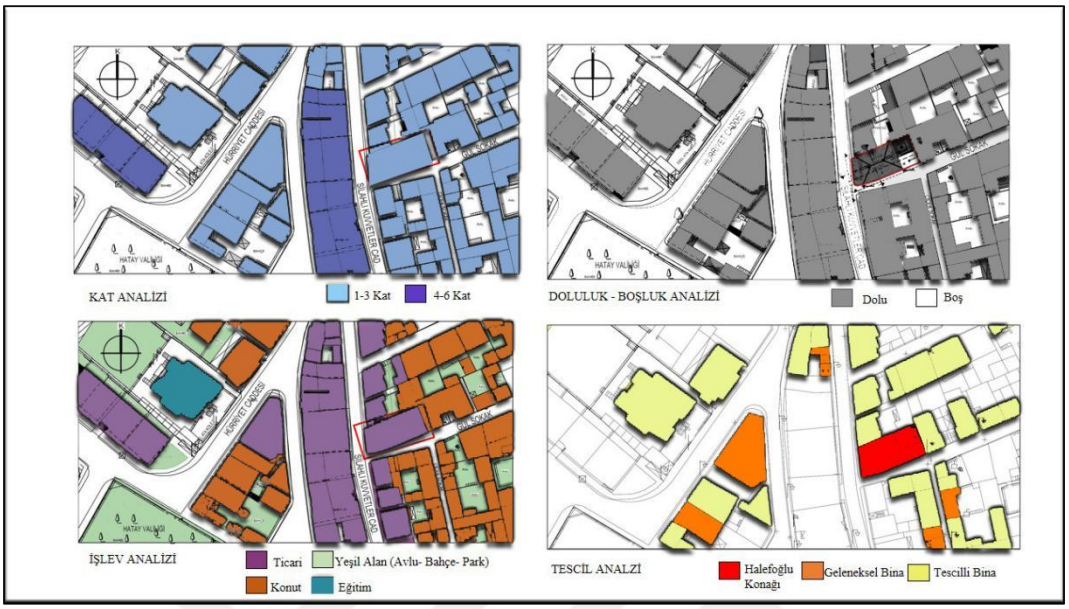

Şekil 4. 5. 1/200 ölçek 6 Şubat öncesi çevre analiz paftası Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

[1]Binanın ilk sakinleri Suriye'deki görevi bittikten sonra Antakya'ya dönen Suriye'nin ilk Cumhurbaşkanı Sayın Suphi Bereketoğlu'dur. Yapı 1926 yılında Halepli mimar Abdüllatif tarafından çizilmiştir. 1928 yılında inşası tamamlanmıştır. Yapının inşasından kullanılan malzemeler ve inşaat işçileri Halep'ten özel olarak getirtilmiştir (Nakip 2012, s.346).

Konut ve ticaret yapısı olarak inşa edilen bina Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 15.11.1985 tarihinde ve 1558 sayılı kararı ve 84-303 envanter numarası ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (KVMGM,2024).

Konak Fransız Mandası Dönemi'nde Fransız Rezidansı, Elektrik Şirketi Yönetim Merkezi ve hususi muhasebe olarak işlevlendirilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ise Mursaloğlu ve Kalaycıoğlu tarafından tekrar konak olarak kullanılmıştır (Şekil 4.6) (Nakib, B. 1994 s.285)

[1] Sanat Tarihi raporunda ve bazı kaynaklarda, binanın ilk yaptıran ve ilk oturanın Cemile Halefoğlu olduğu yazmaktadır. (Geçer, Eren, Camlı, 2019s.51).

Şekil 4. 6. 2005 öncesi restorasyonu yapılmadan Bereketoğlu Konağı Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden görünüş (Çakmak, S.Ü. 2024).

2005 yılında Tevfik ve Hüseyin Pehlivan tarafından satın alınmıştır. Tarihi dokusuna uygun bir şekilde restore edilen konak 2008 yılında "The Liwan Hotel Restaurant Cafe- Bar" adıyla turist tesisine olarak hizmet vermeye başlamıştır (Şekil 4.7) (Çakmak, S.Ü. 2024). 2023 Şubat ayında gerçekleşen depremde yapının ön cephesi yıkılmıştır (Şekil 4.8) (Tablo 4.1). .

Şekil 4. 7. Deprem öncesi ve restorasyon sonrası 2022 Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden görünüş (Çakmak, S.Ü. 2024).

Şekil 4. 8. Silahlı Kuvvetler Caddesi görünüş (Yazar Arşivi, 2024).

Tablo 4. 1. Bereketoğlu Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Bereketoğlu Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Güllübahçe Mahallesi, Silahlı kuvvetler Caddesi ile Gül Sokağı'nın kesiştiği köşe
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka 1191 Parsel
Yapım Tarihi	1926
Yapının Mimarı	Halepli Mimar Abdüllatif
Mimari Üslup	Fransız Manda Dönemi eklektik mimari
Yapının Özgün İşlevi	Konut ve Dükkân
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Elektrik Şirketi Yönetim Merkezi Hususi Muhasebe
Yapının Mevcut İşlevi	Butik Otel- Kafe -Bar
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Yıkık
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Yapının İç Görünüşü
 (Çakmak, S.Ü. 2024).	 (Çakmak, S.Ü. 2024).
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş
 (Çakmak, S.Ü. 2024).	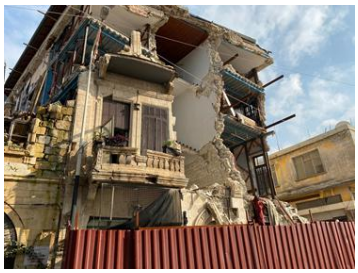 (Yazar Arşivi,2024)

4.2.2. Mimari Özellikleri

Bereketoğlu konağı, iki sokağın kesiştiği noktada dükkân ve konut olarak inşa edilen bir köşe yapıdır. Yapı üç katlı olup dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Zemin katta Silahlı Kuvvetler Caddesine açılan iki dikdörtgen dükkân ve ortasında bir merdivenden oluşmaktadır. Yapının birinci katı iki farklı merdivenle ulaşılan bağımsız evler olarak tasarlanmıştır. Silahlı kuvvetler caddesine bakan iki balkona ve bir avluya sahiptir.

Yapının zemin katı 32 şer m^2'lik iki adet dükkâna ayrılmıştır. Zemin katla üst kat arasındaki bağlantı merdiven ile sağlanmaktadır. Dükkânların girişleri birbirinden bağımsızdır. Dükkânlar dikdörtgen planlıdır ve kemerli girişe sahiptir. Kapılar camekânlı ve ahşaptır. Dükkânların kat yüksekliği 4.00 m'dir. Yapının bulunduğu bölgede zemin katı caddeye açılan kemerli dükkânlar yapılış döneminde yaygın olarak görülmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4. 9. Dükkânlar iç görünüş (Çakmak, S.Ü. 2024).

Üst katta çıkış yine Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden, dükkânlar arasındaki merdivenle bağımsız bir şekilde sağlanmaktaydı. Konut birimine çıkışın olduğu merdivende ara hol mevcuttur.

Şekil 4. 10. Girişin olduğu merdivenli hol (Çakmak, S.Ü. 2024).

Arazinin eğiminden dolayı dükkânların arka kısmı toprak altında kalmıştır (Şekil 4.11). Bu bölümde yapının temelini oluşturan taş kemerler bulunmaktadır.

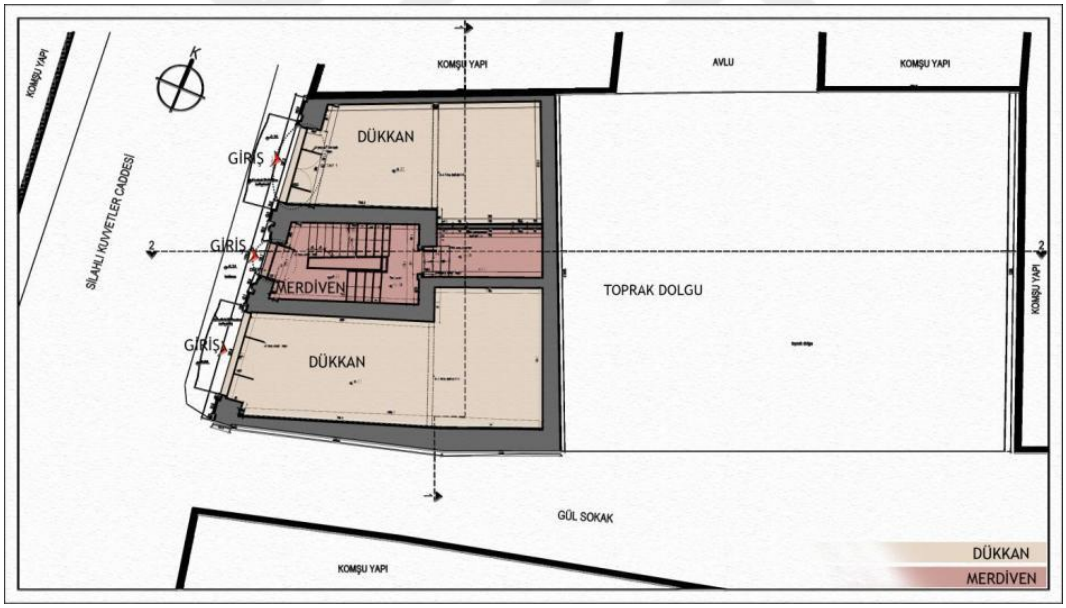

Şekil 4. 11. Bereketoğlu Konağı restitüsyon projesi zemin kat plan ve işlev şeması Kaynak: (Behzatoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tavan betonarme olup kıtıklı sıva kaplıdır. Duvarlar yine kıtıklı sıvalıdır. Zemin kat döşemesi karosiman kaplamadır.

Birinci kat L şeklinde plan şemasına sahiptir. İki farklı ev olarak tasarlanmıştır. Birinci kata çıkış zemin katta bulunan taş merdiven ile sağlanmıştır. Merdiven ile hole varılır, holden

sonra eve giriş yapılmaktadır. Gül Sokak üzerinden avluya direk ulaşılan taş bir merdiven mevcuttur. Yine aynı sokaktan eve ulaşılan taş bir merdiven daha vardır. Merdiven sahanlığı dilimli kemerli ikiz pencere ile aydınlatılmıştır (Şekil 4.12).

Şekil 4. 12. Bereketoğlu Konağı birinci kat merdiven holü (Çakmak, S.Ü. 2024).

Mutfakta bir adet ocak bulunmaktadır. Avluya açılan kapılar kemerli ve süslemelidir(Şekil 4.13). Kapılar ve pencereler çift kanatlı ve ahşaptır. Avlu klasik Antakya mimarisinin bir yansımasıdır. Silahlı Kuvvetler Caddesi'ne bakan odaların iki adet taş korkuluklu balkonları vardır (Şekil 4.14).

Şekil 4. 13. Bereketoğlu Konağı birinci kat restorasyon öncesi iç mekanları (Çakmak, S.Ü. 2024).

Şekil 4. 14. Bereketoğlu Konağının Balkonlu odası (Çakmak, S.Ü. 2024).

Yapının birinci katında odalar, mutfak banyo tuvalet, avlu ve balkon birimleri bulunmaktadır. İki farklı aile için tasarlanmış olsa da daireler birbiriyle bağlantılıdır (Şekil 4.15). Döşeme

karosiman parke kaplıdır. Parkeler terrazzo süslemelidir. Duvar sıva üzeri boya kaplıdır. Tavan da yine sıva üzeri boya kaplanmıştır.

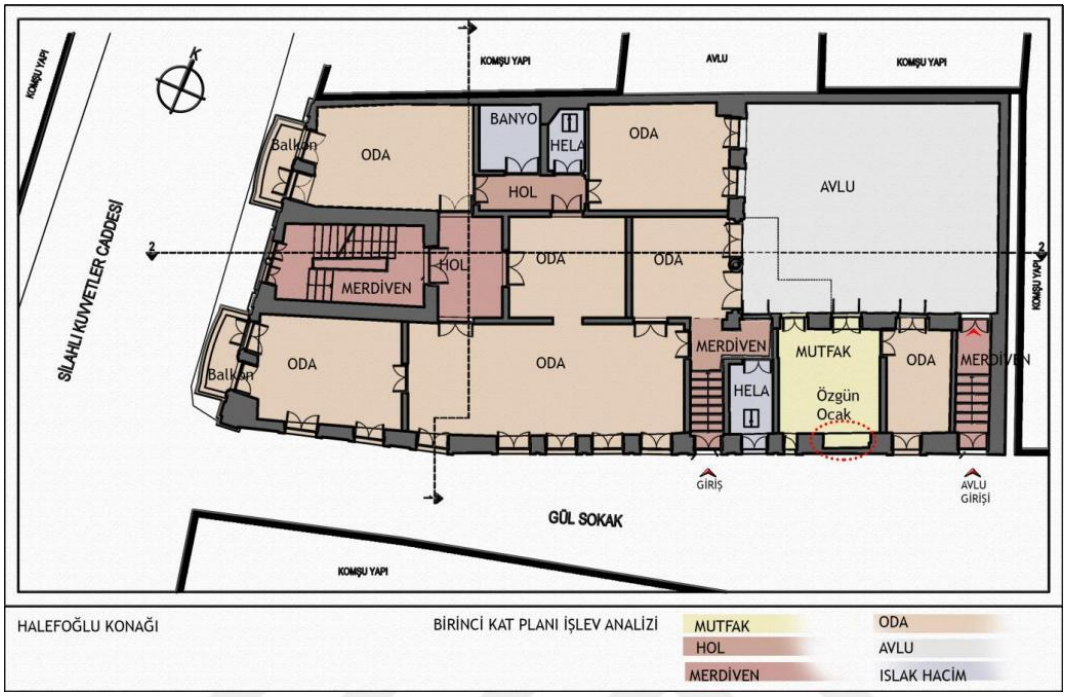

Şekil 4. 15. Restitüsyon projesi birinci kat planı Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Birinci katın oturduğu alanı tekrarlayan L biçiminde bir plana sahiptir. İç sofalı plan tipi gösteren kat dikdörtgen planlı 6 adet odadan oluşmaktadır. Bu kata Silahlı Kuvvetler caddesinden girilen merdivenle sağlanmaktadır. Sofanın bir ucu ikiz kemerli kapı ile balkona açılmaktadır. Balkona çift kanatlı ahşap kapılar ile ulaşılmaktadır. Balkon avluya bakmaktadır (Şekil 4.16). Genelde çift kanatlı ahşap kapılar ile odalara giriş sağlanmaktadır. Cadde ve sokağa 10 adet avluya ise 7 adet dikdörtgen planlı çift kanatlı ahşap pencereler bulunmaktadır.

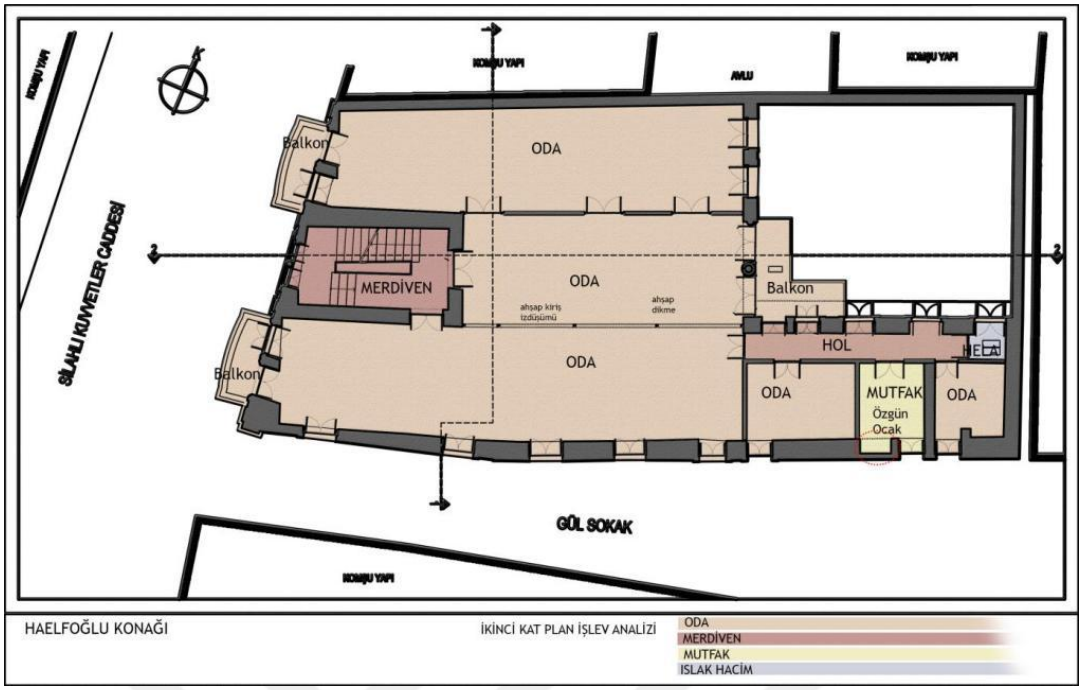

Şekil 4. 16. Bereketoğlu Konağı restitüsyon projesi ikinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 17. İkinci kat iç mekân fotoğrafları (Çakmak, S.Ü. 2024).

Tüm mekânlar terrazzo süslemeli karosiman parke kaplıdır. Tavanlar ahşap kaplama duvarlar sıva üzeri boyadır (Şekil 4.18).

Üst örtü ahşap kırma çatı olup çatı katı mevcuttur. Çatının üstü alaturka kiremit kaplıdır. Eğim %31dir.

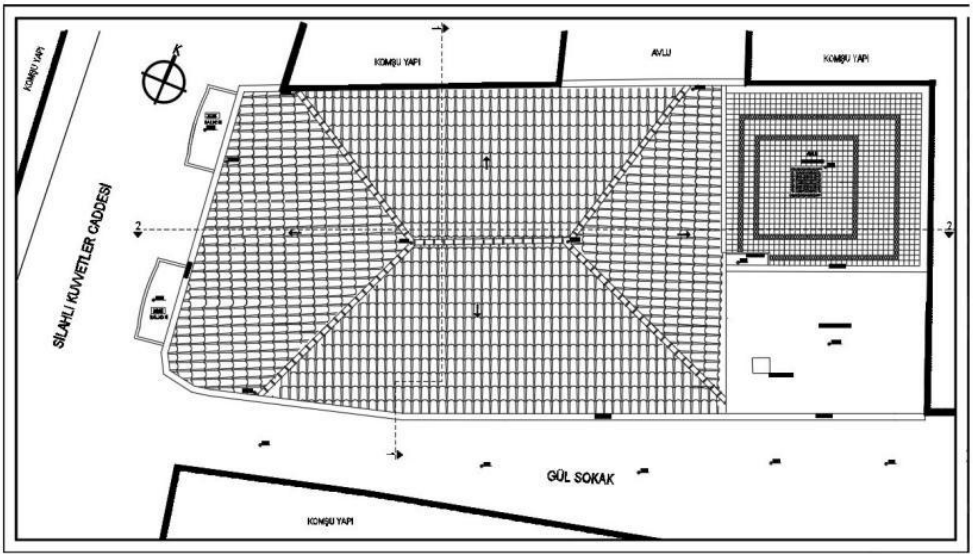

Şekil 4. 18. Berektoğlu Konağı restitüsyon projesi çatı planı 1/50 (Behzetoğlu, E.C. 2024).

Yapının Doğu cephesi Gül Sokak'a ve Batı cephesi Silahlı Kuvvetler Caddesi'ne bakmaktadır. Kuzey doğu cephesi avluya bakmaktadır. Batı cephesi yandaki tarihi dükkânlarla bitişik nizam durumundadır.

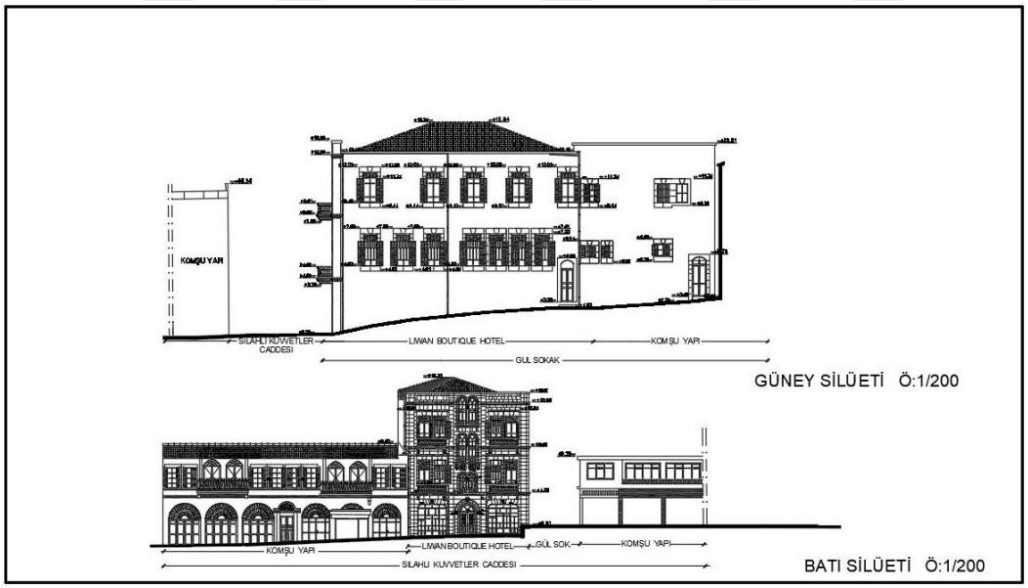

Şekil 4. 19. Bereketoğlu Konağı batı ve güney silüeti (Behzetoğlu E.C.2024).

Silahlı Kuvvetler Caddesi'ne bakan Batı cephesi oldukça süslemeli olup ritmik olarak tekrarlayan süslemelerle süreklilik göstermektedir. Zemin katın cephesi dükkânların genişlikleriyle orantılı kemer dizileriyle belirlenmiştir. Kemer araları ahşap doğramalı camekânlarla kapatılmıştır. İki dükkân arasında binanın girişini sağlayan ana giriş kapısı yer

almaktadır. Giriş kapısının üzerinde merdiven evini aydınlatan ikiz kemerli pencereler vardır. İçte dilimli kemerli pencerelerin etrafı dışta yuvarlak kemer şeklinde silmelerle çevrelenmiştir. Pencerelerin parapet silmeleri vurgulanmış ve altlarında furuşlara yer verilmiştir. Birinci ve ikinci kat simetrik olarak birbirini tekrar etmiştir. İki katta da odalar balkona açılmaktadır. Balkonların altında profilli taş destekler vardır. Desteklerin yan ve üst düzeyleri bitkisel motiflerle süslenmiştir. Odaların pencere ve balkon kapıları ahşap doğramalıdır. Kapı ve pencereler kademeli silme taş çerçevelidir. Pencereler ahşap panjurludur. Tüm cephe ince yonu taş kaplamalıdır.

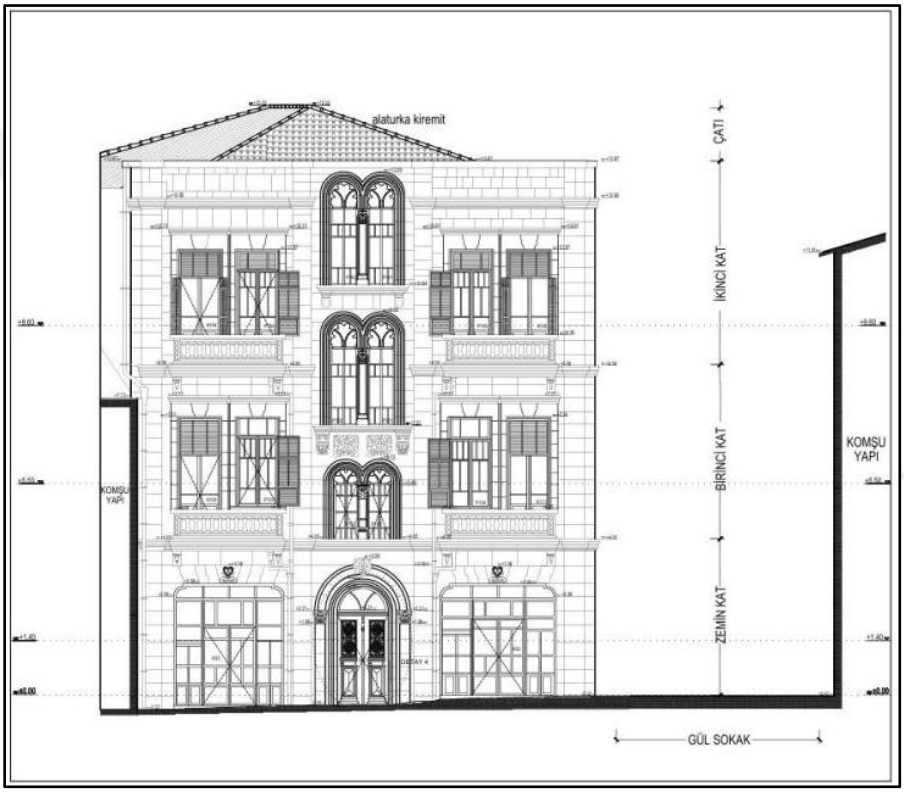

Şekil 4. 20. Bereketoğlu Konağı restitüsyon projesi 1/50 ölçek Batı cephesi görünüş (Behzetoğlu,C.E. 2024).

Şekil 4. 21. Bereketoğlu Konağı Batı Cephesi (Behzetoğlu E.C. 2022).

Gül Sokak'a bakan güney cephe ise daha sadedir. Bu cephede binaya girişi sağlayan ikinci kapı ve doğrudan avluya girişi sağlayan bir kapı daha bulunmaktadır. Kapılar yuvarlak kemerli ve taş söveye sahiptir. Sokağa açılan pencereler farklı boyutlarda dikdörtgen ve düz taş sövelidir. Pencereler yine çift kanatlı ve ahşap doğramalıdır. Pencereler de ahşap panjur vardır. Cephe moloz taş üzeri sıvalıdır (Şekil 4.22-23).

Şekil 4. 22. Bereketoğlu Konağı 2006 Güney Cephesi (Çakmak, S.Ü. 2024).

Şekil 4. 23. Bereketoğlu Konağı restitüsyon Projesi 1/50 Güney Cephesi (Behzetoğlu, C.E. 2024).

Avluya bakan kuzey doğu cephesi L şeklinde olup birinci ve ikinci kat avluya açılan kapılar at nalı formlu kemerlerden oluşan ikiz kapıdır. İkinci katta L planlı betonarme döşemeli ve demir ferforje korkuluklu balkon bulunmaktadır. Avlu cephesi tüm özgün özelliklerini koruyarak günümüze ulaşmıştır (Şekil 4.24). Odalara açılan kapının bulunduğu kısımlar kemerli ve sütunludur. Sütunlar bitkisel motiflerle süslenmiştir. Cephe sıvalıdır. Kat yüksekliği 4.50m'dir (Şekil 4.24).

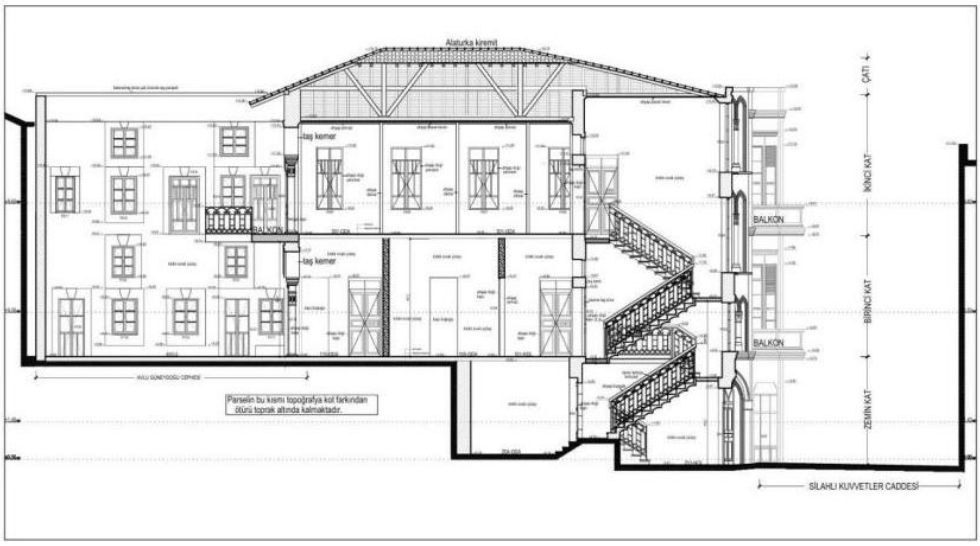

Şekil 4. 24. 2-2 kesiti ve avlu güneydoğu cephesi 1/50 restitüsyon projesi (Behzetoğlu, C.E. 2024).

Şekil 4. 25. Bereketoğlu Konağı Avlu kuzey doğu cephesi 2006 (Çakmak, S.Ü. 2024).

Taş, ahşap, karosiman, betonarme, metal, tuğla ve kiremit malzemelerle inşa edilmiştir.

Ana taşıyıcı malzemesi kaba yonu taştır. Binanın tüm katlarında cephede giriş kapıları ve pencere sövelerinde, merdivenlerde balkon korkulukları ve destekleri ile dış cephe kaplamasında kullanılmıştır. Kesme taş ile dış cepheler kaplanmıştır. Dış cephedeki taş kaplamalar farklı motiflerle süslenmiştir. Yapıda ahşap malzeme, kapı ve pencerelerde, pencere panjurlarında, üst kat tavan kaplamalarında ve merdiven küpeştesinde kullanılmıştır. (Geçen,F .Eren,A.Camlı,T.2019 s.55).

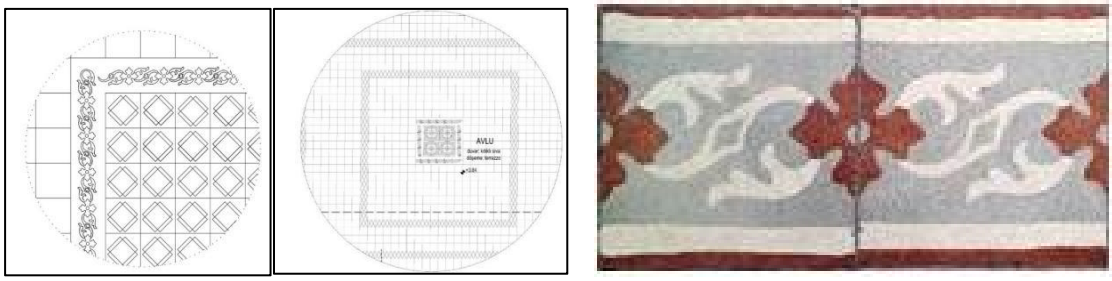

Şekil 4. 26. 1/5 odalar terrazzo detayı (Behzetoğlu, E.C. 2024).

Dükkânlarda ve odalarda kullanılan karo kendi içinde ½ simetrik düzenden oluşur. Selçuklu döneminde oluşan geometrik geçmelerle Selçuklu Düğümünden oluşan bir kompozisyon oluşturulmuştur. Ortada ise 8 köşeden oluşan çiçeğin kuş bakışı görünümünü temsil eden bir penç motifi görülür. Motifin ortasındaki daire ise can noktası denilmektedir (Şekil 4.26-27) . Karo geometrik şekillerden ve bitkisel motiflerden meydana gelmiştir (Geçen, F.Eren, A.Camlı, T.2019 s.52).

Şekil 4. 27. Dükkânlarda ve odalarda kullanılan bitkisel motifli karo (Behzetoğlu, E.C. 2024).

Avluya bakan Kuzey Batı cephesi kemerli taş sütunlarla işlenmiştir. Birinci ve ikinci katta birbirini tekrar eden simetrik bir cephe kurgulanmıştır. Kemerler kademeli bir şekilde kaplanmıştır. Sütunlar ve kemerler cepheye sade ve şık bir görüntü katmaktadır. Sütunların arasında ahşap kanatlı kapılar yerleştirilmiştir. Avluya odadan bu kemerler sayesinde çıkılmaktadır (Şekil 4.28).

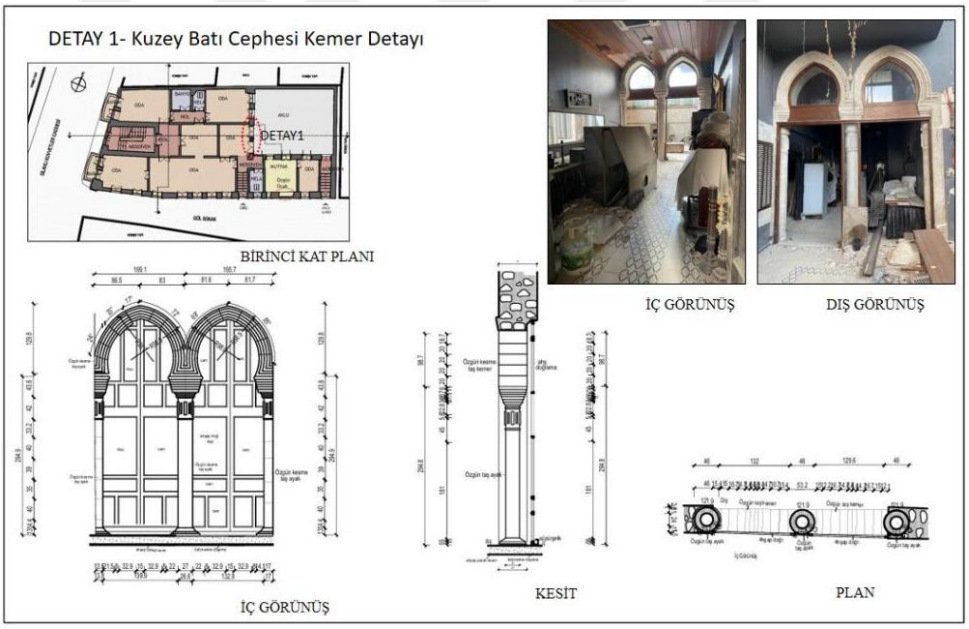

Şekil 4. 28. Detay 1 Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Batı cephesinde görülen plasterler, kapı ve pencere sövelerini kademeler halinde çevreleyen silmeler, eğrisel alınlıklar, düz atkı taşları ve kemerlerin merkezindeki kabartma taş bezemeler, kat silmeleri Neoklasik üslupta özgün öğelerdir. Her katta yer alan dilimli kemerli pencere açıklıkları oryantalist bir etki yansıtır (Şekil 4.29). Süslemeler özellikle pencere ve kapıların sütun üstlerinde, kapı kenar bordürlerinde, kapı ve pencereler etrafında ve balkon korkuluk ile

taş desteklerinde kabartma olarak bitkisel bezemeler işlenmiştir (Çakmak, S.Ü. 2024). Yapıda en çok süslemenin kullanıldığı cephe Batı cephesidir.

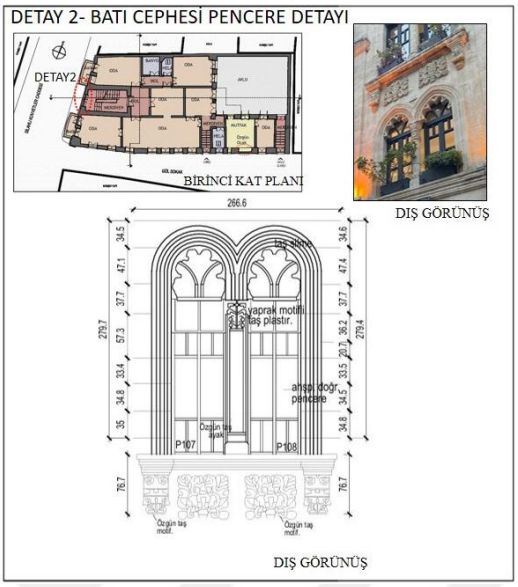

Şekil 4. 29. Pencere Detayı Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cephede barok etkili bu bezemelerde çiçek ve tomurcuklar ile akantus yaprakları görülmektedir. S-C kıvrımlı süslemeler de barok tarzının etkisini göstermektedir.(Çakmak, S.Ü. 2024) (Şekil1 4.30). Yapıda, özellikle giriş kapıları ve ikiz pencereler üzerinde vurgulanmış taşkın ve hareketli silmeler barok esintileri taşımaktadır (Şekil 4.31).

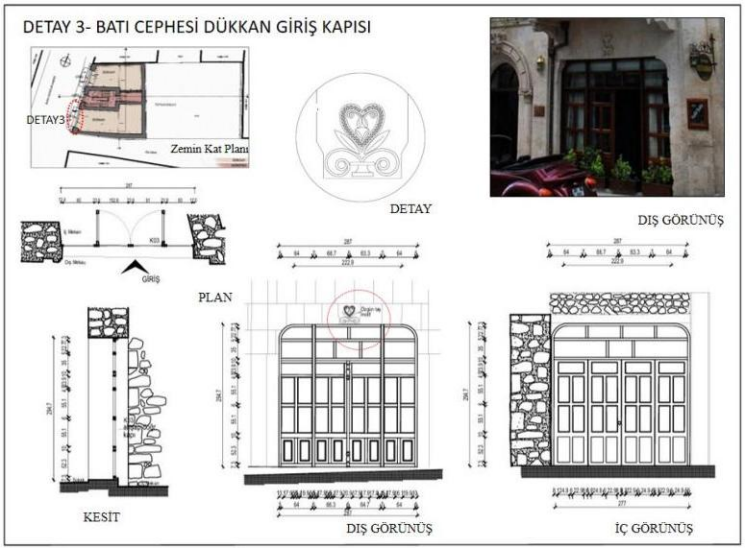

Şekil 4. 30. Detay Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

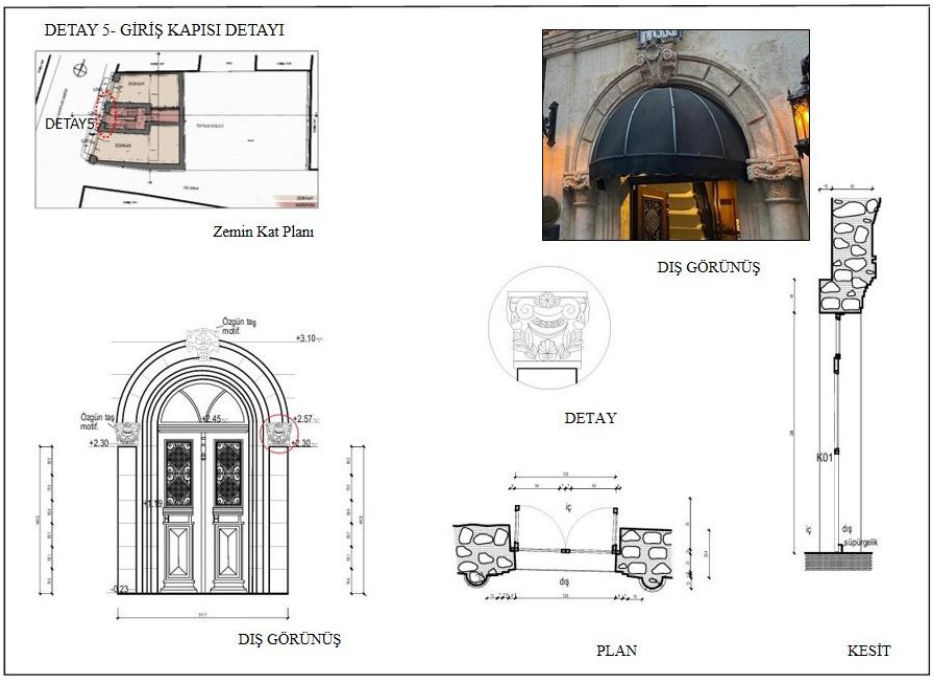

Şekil 4. 31. Detay Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eğrisel profilli taş balkon korkuluğu ve taş konsollar Neoklasik üslubu yansıtmaktadır (Çakmak, S.Ü. 2024) (Şekil 4.32).

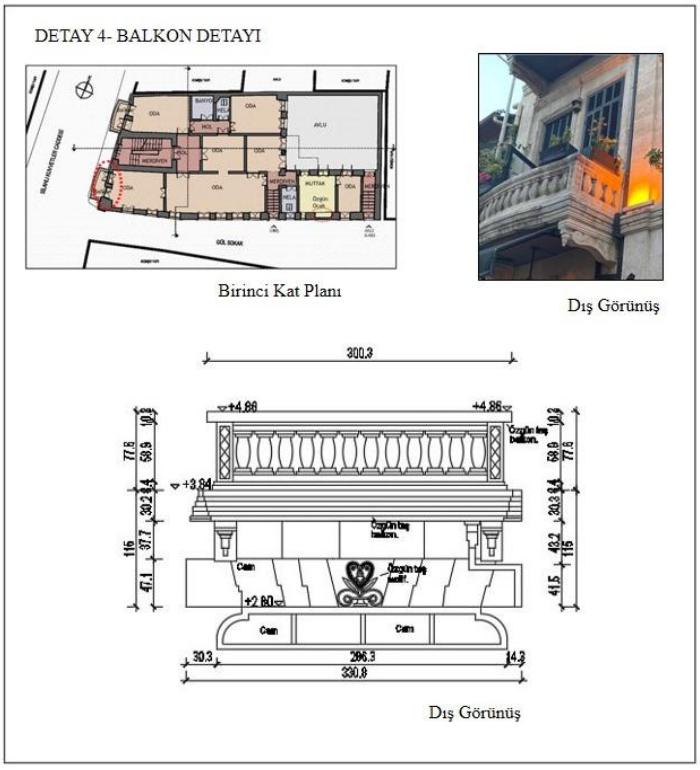

Şekil 4. 32. Detay Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Neoklasik üslup, barok ve oryantalist ögelerden dolayı yapı eklektik mimarının en güzel örneklerinden biridir.

4.2.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

Çalışmanın bu bölümünde bulgular kısmında incelenen geleneksel Antakya evlerinin yeniden işlevlendirme süreci, restorasyon ve güçlendirme çalışmaları, deprem sonrasında aldığı hasar durumu incelenmiştir. Çalışılan 10 adet yapının plan, görünüş, kesitleri incelenerek yeniden işlevlendirme süreci anlatılmaya çalışılmıştır. Deprem sonrasında yapının ve çevresinin analizi yapılmıştır.

2005 yılında Tevfik ve Hüseyin Pehlivan tarafından satın alınmıştır. Tarihi dokusuna uygun bir şekilde restore edilen konak 2008 yılında ‘’The Liwan Hotel Restaurant Cafe- Bar’’ adıyla turist tesisi olarak hizmet vermeye başlamıştır (Şekil 4.33) (Çakmak, S.Ü. 2024).

Şekil 4. 33. Liwan Otel batı cephesi (Ceturturizm,2020).

Restorasyon sırasında duvarlar çelik I profiller ile güçlendirilmiş bu I profiller ahşap üstü gri boya ile kapatılarak gizlenmiştir (Şekil 4.34).

Şekil 4. 34. Güçlendirme amaçlı eklenen çelik I profiller ahşapla kapatılmıştır (Erikli, M.2023 s.103).

2008 yılında yapılan restorasyon çalışmalarında zemin katta bulunan dükkanlar kahvaltı salonu ve resepsiyon olarak işlevlendirilmiştir. Topografyadan dolayı toprak altında kalan ve temeli oluşturan kemerlerin bulunduğu kısımda toprak dolgu temizlenerek taş kemerler ortaya çıkarılmıştır. Bu kısım bar, bilgi işlem ve ofis olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Şekil 4.36). Bar kısmı için servis alanı ve tuvaletler alçı panel bölücü duvarlarla eklenmiştir (Şekil 4.35).

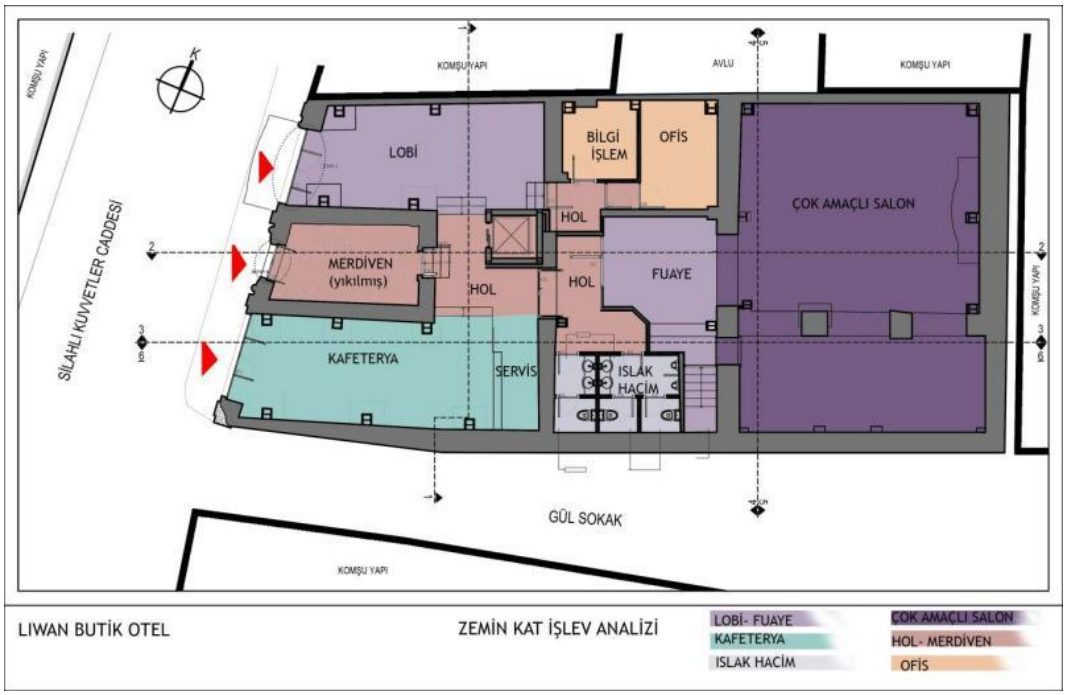

Şekil 4. 35. Liwan Butik Otel restorasyon projesi zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 36. Liwan Otel kahvaltı salonu ve bar (Erikli, M.2023 s.112) (Yazar Arşivi).

Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden giriş yapılan kemerli dilimli pencerelerle aydınlatılan merdiven holüne asansör eklenerek düşey sirkülasyon sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 4.37).

Şekil 4. 37. Merdiven holü (Erikli,M.2023 s.104).

Birinci kata müşteri girişi Silahlı Kuvvetler Caddesi'nden merdiven ve hol ile sağlanmaktadır. Bu katta odalar alçı panel duvarlarla otel odası olarak bölümlere ayrılmıştır. Her odaya yine alçı panel duvar ile 8 m^2'lik banyolar eklenmiştir. Bu katta toplam 6 adet otel odası mevcuttur. Hol bölümünden restorana ve avluya giriş yapılmaktadır (Şekil 4.38).

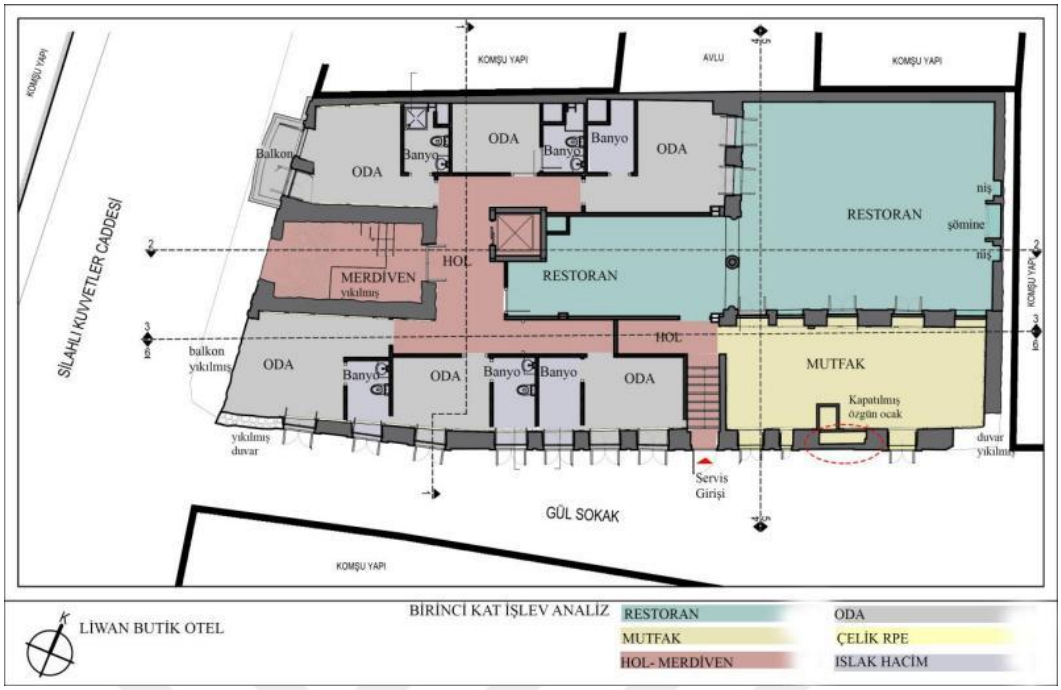

Şekil 4. 38. Liwan Butik Otel birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Avlunun bulunduğu kısım restoran olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.39). Özgün işlevinde mutfak olan kısım aynı işlev kalmış diğer odalar eklenerek daha da büyütülmüştür.

Şekil 4. 39. Liwan Otel avlunun restoran olarak işlevlendirilmesi (Erikli, M.2023 s.113).

Gül Sokak'tan merdivenle binaya girişin olduğu yer servis girişi olarak kullanılmaya başlamıştır. Gül Sokak'tan doğrudan avluya açılan merdivenli giriş kapatılmış ve mutfağa eklenmiştir. Bu katta tavan ahşap paneller ile kapatılmıştır. Duvarlar bazı yerlerde sıva+boya iken bazı yerlerde sıva ve boya raspası yapılarak özgün taş malzeme ortaya çıkartılarak otantik bir hava katmaya çalışılmıştır. Kat yüksekliği 4.50 m'dir. Zemin döşemesi özgün hali

ile korunarak temizlenmiştir. İkinci katta tavan yüksekliği 4.20 metre iken 2.30 metreye düşürülerek üçüncü bir kat oluşturulmuştur. Hasır çelik malzeme ile döşeme eklenmiştir (Şekil 4.40).

Şekil 4. 40. Liwan Butik Otel restorasyon projesi 4-4 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

İkinci katta toplam 9 adet otel odası bulunmaktadır. Her odada $8m^{2'}$ lik banyolar bulunmaktadır. Odalardan üçü balkonludur. Balkonlu odalardan ikisi Silahlı Kuvvetler Caddesi'ne bakarken biri avluya bakmaktadır (Şekil 4.41).

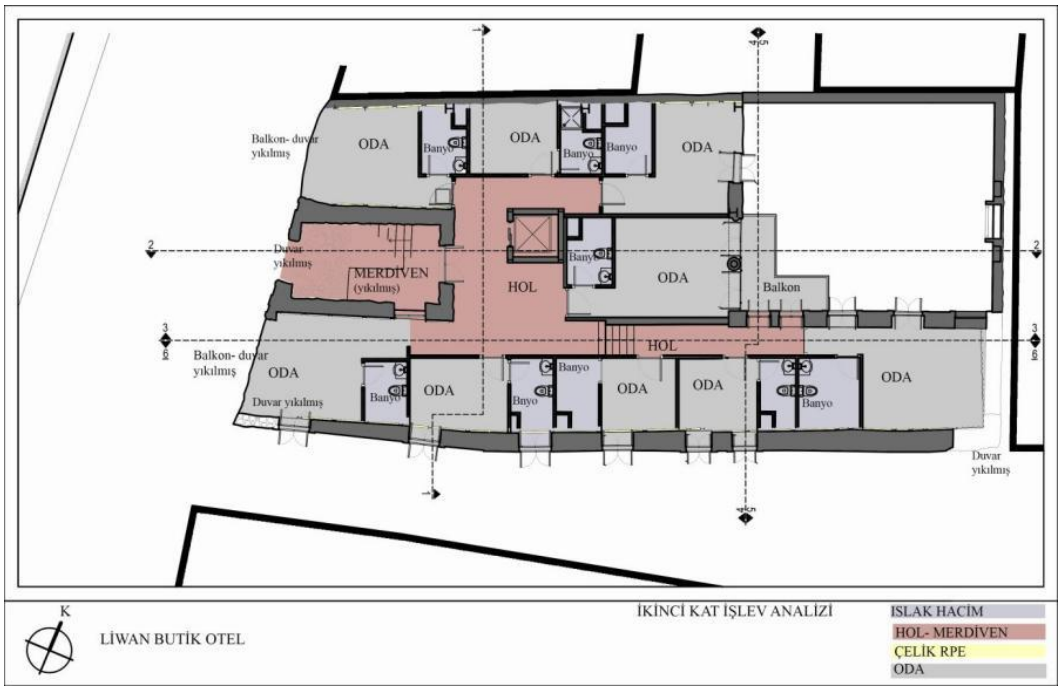

Şekil 4. 41. Liwan Butik Otel İkinci Kat İşlev Analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Üçüncü kat çatı katıyla birleştirilerek oluşturulmuştur. Kat yüksekliği 2.45 m'dir. İkinci katın tekrar şekilde plan şemasına sahiptir. Bu katta balkonlar bulunmamaktadır. Merdiven ve asansörle ulaşım sağlanır (Şekil 4.42). Aydınlatma ve havalandırma çatı pencereleri ile sağlanmıştır (Şekil 4.43).

Şekil 4. 42. Liwan Butik Otel üçüncü kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 43. Liwan Otel oda örneği (Ceturizm,2025).

4.2.4. Deprem Sonrası Koruma Durumu

6 Şubat Kahramanmaraş merkezli 7.8- 7.5 depremleri ve devamında gelen depremler neticesinde zarar gören Antakya tarihi kent merkezi depremlerde çok büyük bir yıkıma uğramıştır. Yıkıma uğrayan yerlerden biride Liwan Otel'in bulunduğu tarihi Güllü Bahçe Mahallesi'dir. Otel ağır hasar almıştır (Şekil 4.44). Tescilli ve geleneksel konutlar yıkılmış, bazı yapılar hafif hasarla atlatsa da çevrenin tamamen yıkılması sonucu terk edilmiştir (Şekil 4.45).

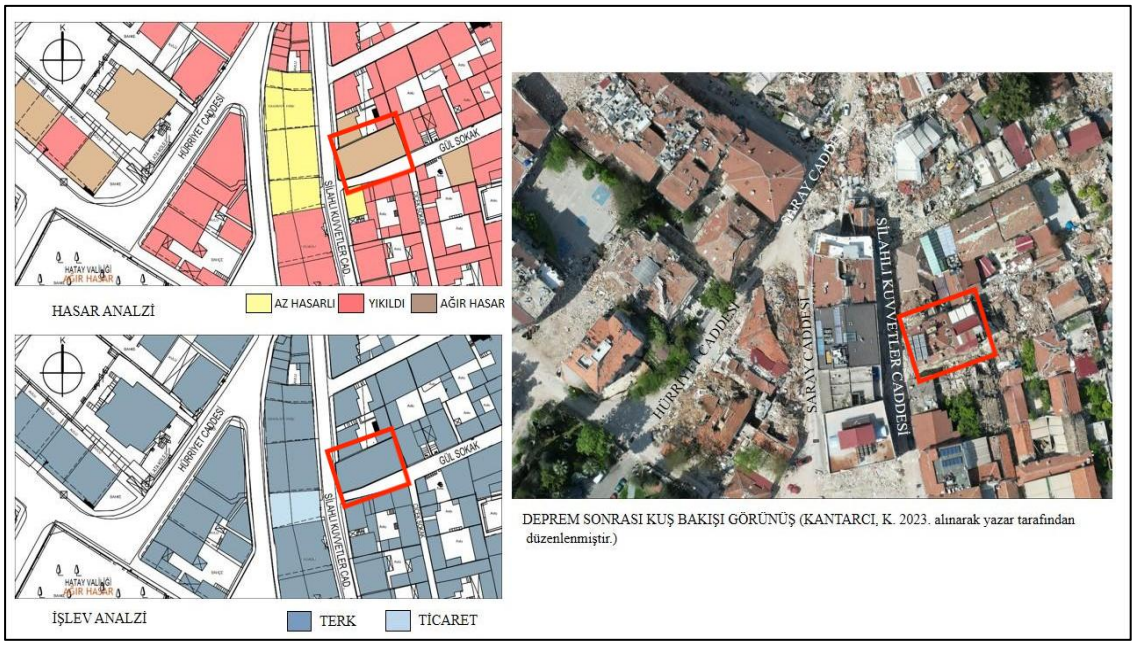

Şekil 4. 44. Liwan Otel çevresi deprem sonrası analiz tablosu Kaynak: (HBB); Kültür ve turizm Bakanlığı (KTB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

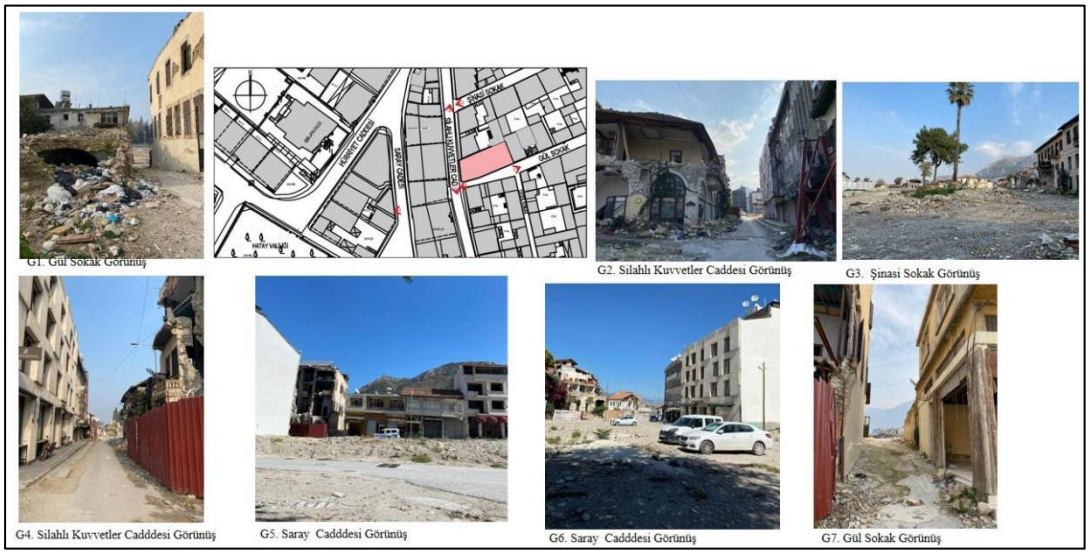

Şekil 4. 45. Liwan Otel Deprem Sonrası Çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

2008 yılında Liwan Butik Otel- Kafe- Bar- Restoran olarak işlevlendirilen Halefoğlu Konağı 6 Şubat depremine kadar işlevine otel olarak kullanılmaya devam etti. Depremden öncesinde restorasyon sırasında çelik I profiller eklenerek yapıda güçlendirme yapılmıştır. Ancak ek kat çıkılırken çelik profiller özellikle Batı cephesine tam olarak entegre edilememiştir (ODTÜ,2023). Gerekli güçlendirme işlemleri yapılmış bile olsa depremin şiddetinin çok büyük ve ön görülemez olması sebebiyle yapı hasar almıştır. İncelenen ve ölçümleri yapılan konağın ön cephesinin yıkıldığı anlaşılmıştır. Yapının barok, oryantalist ve neoklasik üslup barındıran özgün batı cephesinin tamamına yakını yıkılmıştır. Cephede bulunan 4 balkonun 3'ü cepheyle birlikte yıkılmıştır (Şekil 4.46).

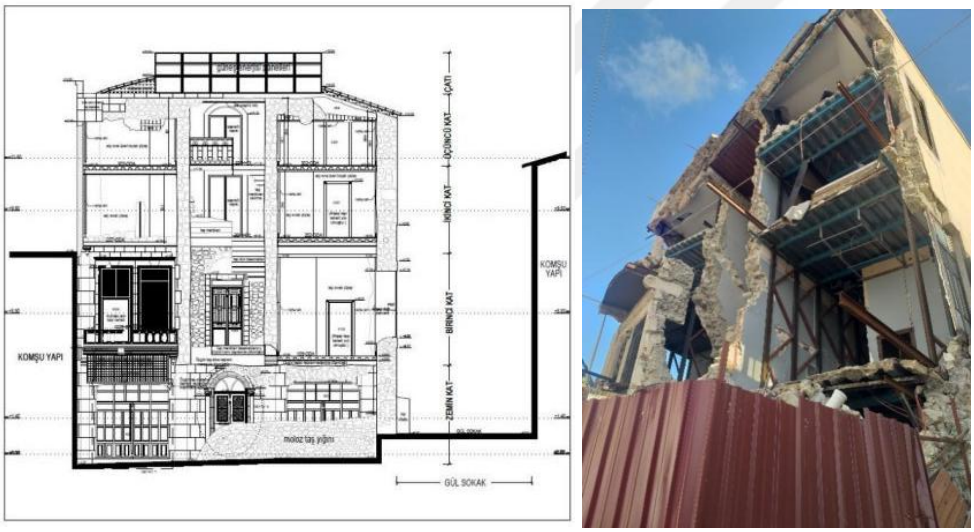

Şekil 4. 46. Liwan Butik Otel Deprem sonrası Batı Cephesi Kaynak: (HBB); Kültür ve turizm Bakanlığı (KTB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Güney cephesinde gözlemlenen çatlakların 25 mm'yi aşması, bu bölümün ağır hasar aldığını göstermektedir. Hasarın temel nedeni, cephe duvarlarının köşe bağlantılarının uygun şekilde inşa edilmemesi olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde, avluya bakan doğu ve batı cephelerinde de 25 mm'nin üzerinde çatlaklar ölçülmüş olup, bu cephelerin de ağır hasar gördüğü belirlenmiştir. Ayrıca, yapının taşıyıcı elemanlarından olan tonoz taşlarında çatlaklar ve kaymalar tespit edilmiştir. Bu bulgular, yapının genel strüktürel bütünlüğünün ciddi ölçüde zayıfladığını ortaya koymaktadır. (Şekil 4.47). Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği

Bakanlığı'nın yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı yıkık olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025).

Şekil 4. 47. Deprem sonrası Güney ve Batı cephesi (Yazar Arşivi,2024).

Tablo 4. 2. Bereketoğlu Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024).

Yapının Adı	Bereketoğlu Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	4 kat
Bodrum Kat	Var
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Ağır hasar
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	Yağmalama
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ çelik veya beton döşeme+ ahşap çatı
Hasarın Nedeniyle İlgili Gözlemler	Döşeme eklenmesi
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	Çelik RPE ile askıya alınması

4.3. Rahibe Konağı ve Yalçınkaya Konağı

4.3.1. Konakların Konumu ve Tarihçesi

Hatay ili, Antakya ilçesinde yer alan Rahibe Konağı ve Halef Yalçınkaya Konağı, Tarihi Antakya merkezinde 3. derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde konumlanmaktadır. Gaziler Mahallesi'nde bulunan konaklar, Kurtuluş Caddesi üzerinde, Atalar ve Ay Yıldız Sokak arasında, 4. Mıntıka 283 parsel ve 287 parselde yer almaktadır. Kurtuluş Caddesi Antakya'nın en eski ticaret caddesidir. Günümüzde de canlı bir ticaret merkezi olma konumunu korumaktadır. Konaklar; Habib-i Neccar Cami, Tarihi Uzun Çarşı'ya yakın olması ve Kurtuluş Caddesi'nde bulunması nedeniyle tarihi ve kültürel anlamda merkezi bir konumda yer almaktadır (Şekil 4.48).

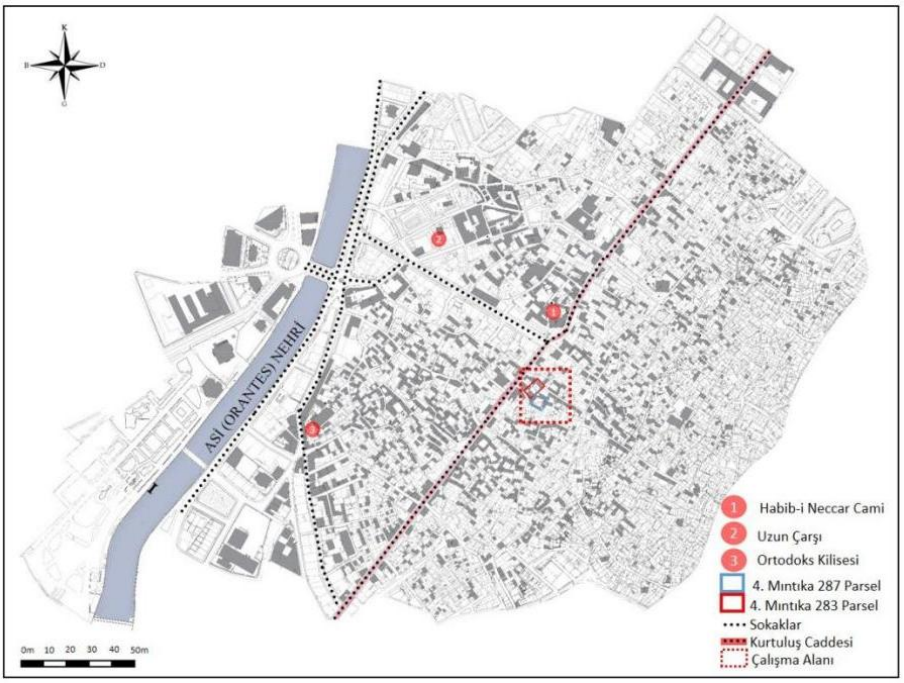

Şekil 4. 48. Rahibe Konağı ve Yalçınkaya Konağı'nın kentsel sit alanında konumu Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konakların çevresi genellikle 2-3 katlı yapılardan oluşmaktadır. Konut, ticaret, ofis, büro olarak kullanılan yapılar görülmektedir (Şekil 4.49). Çevresindeki konut yapıları Geleneksel Antakya Avlulu Konut yapısını niteliği taşımaktadır.

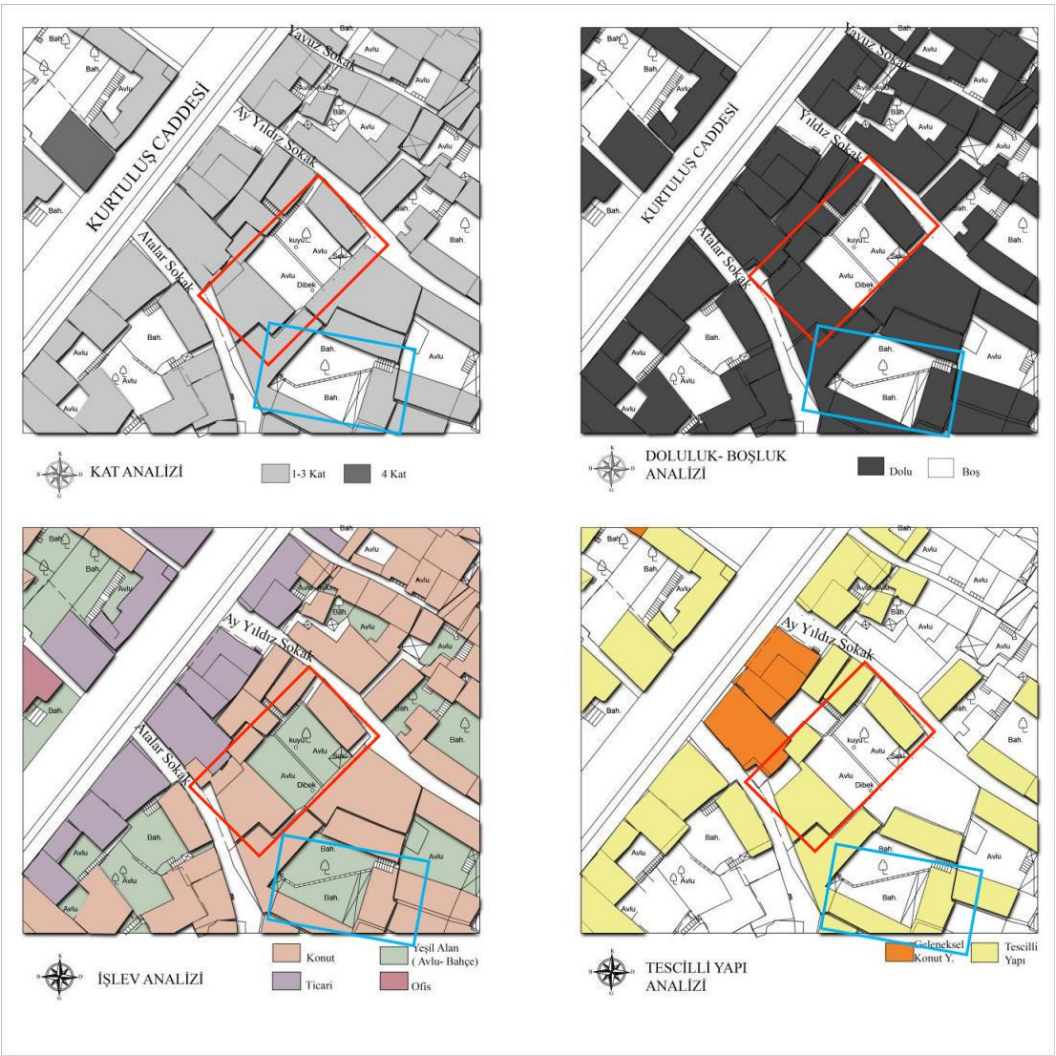

Şekil 4. 49. Rahibe Konağı ve Yalçınkaya Konağı'nın 6 Şubat öncesi çevre analiz paftası Kaynak: (HBB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Rahibe Konağı Tarihçesi:

Hristiyan Ruhban okulunun yanında rahibelerin yaşadığı yer olan geleneksel yapı Rahibe konağı olarak bilinmektedir. Yapının yapılış tarihi tam olarak bilinememekle birlikte 1929 tarihli Fransız paftalarında olduğu görülmektedir. Bu nedenle yapıların bu zamanlardan önce inşa edildiği tahmin edilmektedir. 150 senelik bir tarihi olduğu öngörülmektedir (Şekil 4.50) (BUKA,2025).

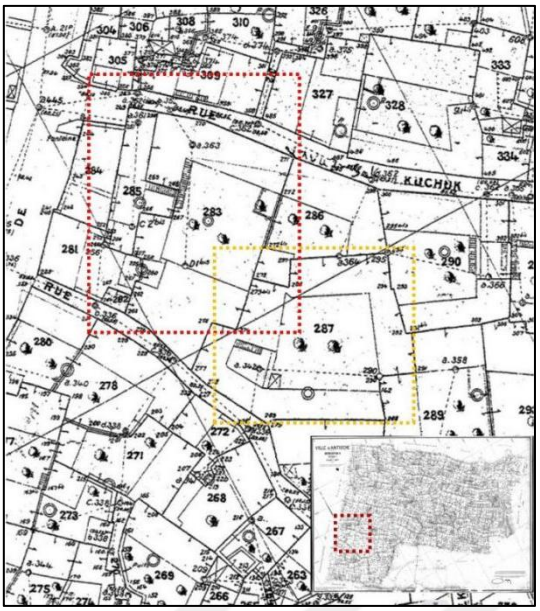

Şekil 4. 50. Fransız paftasında Rahibe Konağı (kırmızı) ve Yalçınkaya Konağı (sarı) gösterimi.

4. Mıntıka 283 Parseldeki konut yapısı olarak inşa edilen bina Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 15.11.1985 tarihinde ve 1558 sayılı kararı ve 150 Envanter numarası ile tescillenmiştir (KVMGM,2024). Sonraki sürecinde literatürde bir bilgiye rastlanamamıştır. Uzun yıllar terk edilmiş bir şekilde kalan ve harabeye dönen yapı 2019 yılında çizimleri yapılarak restorasyonu yapılmış ve bitişiğindeki 2371 ve 2373 parseldeki yapılarla birleştirilerek Sam Franss Butik Otel -Kafe'ye çevrilmiştir.

Tablo 4. 3. Rahibe Konağı künyesi (Yazar Arşivi, 2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Rahibe Konağı
Yapının Adresi	Hatay İli Antakya İlçesi Gaziler Mahallesi Atalar ve Ay Yıldız Sokak arasında
Yapının Ada ve Parsel No	4. Mıntıka, 283 Parsel
Yapım Tarihi	1800ler
Yapının Mimarı	-
Mimari Üslup	Osmanlı dönemi Geleneksel Antakya Konut Mimarisi
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel- Kafe
Yapının Mevcut İşlevi	Butik Otel- Kafe
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Ağır Hasar
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Yapının İç Görünüşü
Ay Yıldız Sokak görünüş. (KVMGM ,2002)	Restorasyon öncesi Harabe haldeki fotoğrafı. (Hatay KVMGM, 2002)
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş
2022 avlu cephesi (BUKA,2022)	Avlu Görünüş (Yazar Arşivi,2024)

4.3.2. Rahibe Konağı Mimari Özellikleri

Ay Yıldız ve Yavuzlar Sokağı'nın arasında Kurtuluş Caddesi'nin arkasında konut olarak inşa edilmiştir. Yapı iki katlı olup avlunun 3 tarafına dizilen dikdörtgen planlı binalardan oluşmaktadır. Yavuz Sokak'tan kapıyla bir koridordan geçilerek 225 m^2 olan geniş avluya girilir. Yapılar avlunun kuzeydoğu ve güneybatısındadır. Kuzeydoğuda bulunan yapılar yaklaşık 15m'dir. Kâgir, sokağa sırtını sağır olarak vermiş ve iki odalıdır. Mermer kaplı ayakkabılıktan birer sekiyle içeri geçilir. Ahşap dolapları yüklükleri ve ahşap kirişli tavanı vardır. Zemin kat ince yonu kaplamalı ve pencerelidir.

Avluya girişin üstünden açıkta taş bir merdivenle üst kata çıkılır. Üst kat beşik çatılı, alaturka kiremitli, 2 odalı ve bağdadidir. Avlu yüzü sık pencereli olmasına rağmen sokağa bakan cephelerde pencere sayısı daha az ve ahşap panjurludur. Tek katlı güneybatı kanadı iki odalı ve avlu yüzü ince yonu taş kaplamalıdır. Üst örtüsü yine beşik çatılı alaturka kiremit kaplıdır. Eskiden avlu ikiye bölünerek iki ayrı ev olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.51).

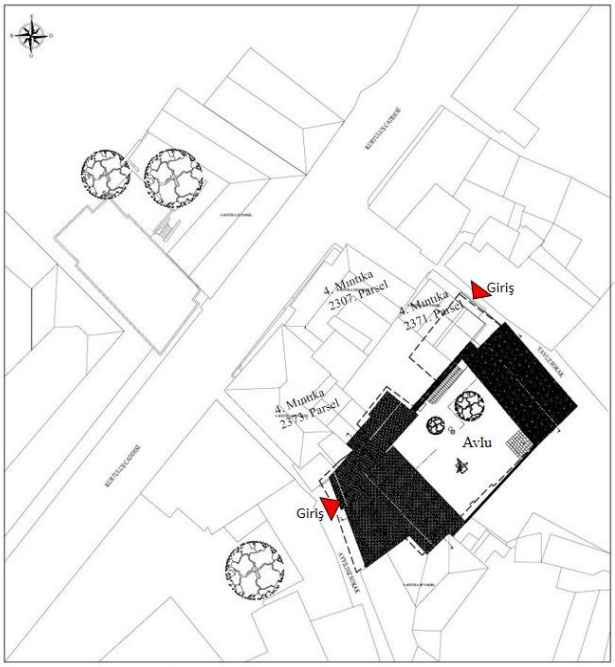

Şekil 4. 51. Rahibe konağı restitüsyon projesi vaziyet planı (BUKA,2025).

Yapının ana taşıyıcı sistemi yığma kâgirdir. Malzeme kaba yonu taştır. Bazı duvarlarda tuğla malzeme kullanılmıştır. Avlu duvarları ince yonu taş kaplamadır. Döşemeler, dolaplar, çatı ahşaptır. Çatı beşik kırma üzeri alaturka kiremittir. Merdiven korkulukları demirdir. İç mekânlarda seramik üstüne çini işlemeler kullanılmıştır (KVMGM,2025).

Kesme taşla kaplanmış avluyu kuzey, batı ve doğudan çepeçevre saran binalardan oluşmaktadır. Avlusu yenidünya ağaçlarıyla yeşillendirilmiştir. Avluda klasik Antakya evlerinde bulunan zeminden 50 cm yüksekte batı cephesine yaslanan taş seki, su ihtiyacı için kuyu, cephesinde taka ve üst kata çıkmak için merdiven bulunmaktadır (Şekil 4.52).

Şekil 4. 52. 2000 yılı Rahibe Konağı (KVMGM, 2025).

Mahremiyet duygusu nedeniyle sokağa dönük duvarlarda bu katta pencere bulunmaz. Havalandırma ve ışık avlu cephesine bakan dikdörtgen çift ve ahşap kanatlı pencerelerle sağlanmaktadır. Bu katta 9 oda, 3 adet ıslak hacim ve bir mutfak bulunmaktadır (Şekil 4.53).

Şekil 4. 53. Rahibe Konağı restitüsyon projesi zemin kat planı işlev analizi Kaynak: (BUKA) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Bazı odalara, avludan giriş yapılmaktadır. Bu odalara zemininden aşağıda kalan birkaç taş basamaklı eşiklerle ulaşılmaktadır. Odaların tavanı ahşap gemici tavan ortası oymalı ve süslemeli tavan göbekleriyle süslenmiştir. Her odada mahmel, kitabiye ahşap kanatlı gömme dolap bulunmaktadır. Ahşap gömme dolap ve mahmellerin altında seramikten çini, bitkisel motifli süslemeler yapılmıştır (Şekil 4.54).

Şekil 4. 54. Mahmel ve gömme dolap (BUKA,2025).

Tavan, çıtalı ahşap tahta tavan, döşeme kirişlerinin oymalarla süslendiği farklı seviyelerde elips ortasında ise oyma süslemelerle işlenmiş göbek bulunan bordürlerle çevrilidir.

Birinci kata kuzeydoğu kütlesinde avludan taş mermer, demir korkuluklu merdiven ile çıkılır (Şekil 4.55). Burada toplam 3 adet oda vardır. Duvarlar bağdadi üzeri sıva ve boyalıdır. Güney batıdaki binaya giriş içerden ahşap merdiven ile sağlanmaktadır. Tek bir odaya sahiptir(Şekil 4.56). Bu katta da avluya bakan dikdörtgen ve çift kanatlı ahşap pencereler vardır.

Şekil 4. 55. 2024 yılı birinci kata çıkan merdivenler (Yazar Arşivi,2024).

Şekil 4. 56. Rahibe Konağı birinci kat işlev analiz paftası Kaynak: (BUKA) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Beşik çatılı ahşap üstü alaturka kiremittir. Eğim %18-19'dur (Şekil 4.57).

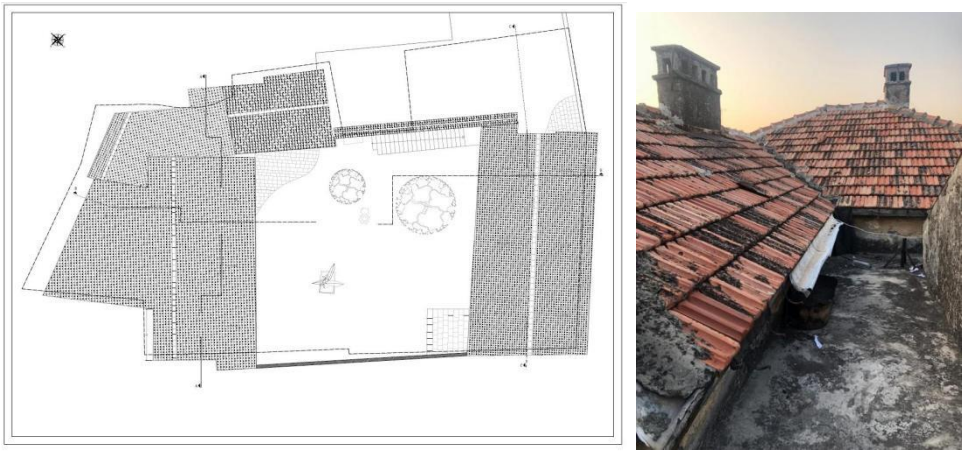

Şekil 4. 57. Rahibe Konağı restitüsyon projesi çatı planı ve çatı görünüşü 2019 (BUKA,2025).

Yapının Ayyıldız ve Yavuzlar Sokağı'na bakan kısmı sade ve sağırdır. Zemin kat yığma taş duvarın üstü boyasız ve sıvasızdır. Kesme taş kemerle çerçevelenmiş ahşap giriş kapısı vardır. Birinci kat bağdadi üzeri sıva ve boyalıdır. Pencere sayısı az ve küçüktür. Amaç hava sirkülasyonunu sağlamaktır. Mahremiyet duygusu sebebiyle sokakla ilişkisi çok sınırlıdır. Sokağa çıkma yapmamıştır (Şekil 4.58).

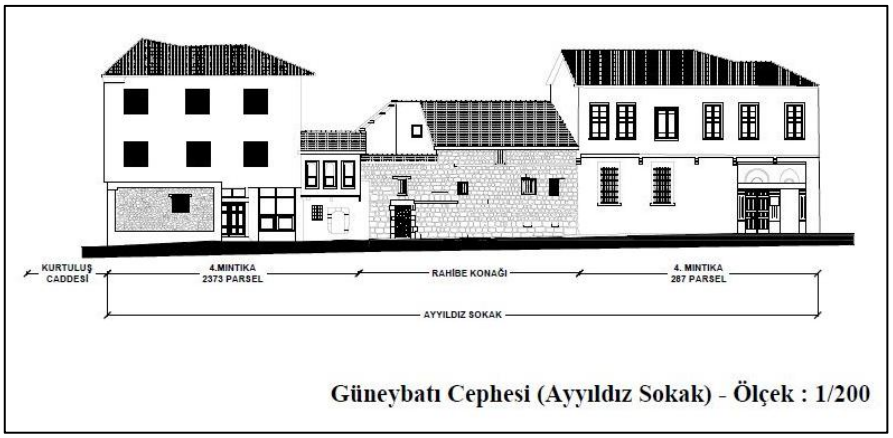

Şekil 4. 58. Ayyıldız ve Yavuz Sokak silueti (BUKA,2025).

Avlu cephesi yapının asıl cephesidir. Kesme taş kemerle geçilmiş ahşap doğramalı çift kanatlı pencereleri ve kapıları vardır. Cephelerde süslemeli fener takası bulunmaktadır. Pencerelerin üstünde aydınlanma ve havalanma sirkülasyonunu sağlamak için kuş takaları vardır. Bazı pencereler ahşap panjurludur. Üst kat pencereler ahşap giyotinlidir. Katlar arasında ahşap kat silmeleri vardır. Kuzeydoğu cephesine bitişik 60 cm taş seki mevcuttur (Şekil 4.59).

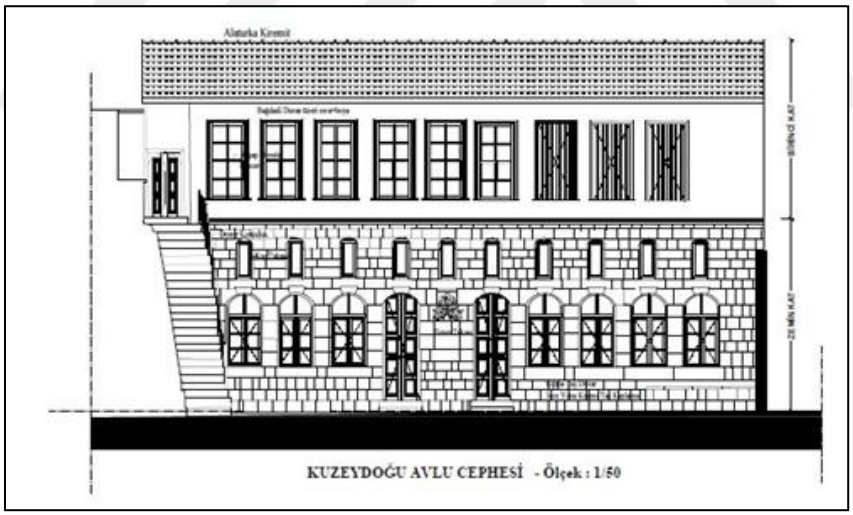

Şekil 4. 59. Restitüsyon projesi avlu cepheleri (BUKA,2025).

Taş, ahşap, karosiman, metal, seramik, malzemelerle inşa edilmiştir. Yapının zemin kat taşıyıcı malzemesi yığma taş duvardır. Avlu cephesinde bu malzeme ince yonu kesme taş ile kaplanmıştır. Birinci kat ise bağdadi ahşap yapım tekniği ile yapılmıştır. Tek katlı kütlelerin tavanları taş kemerdir. Yapıda ahşap malzeme; kapı, pencere, tavan döşemesi, zemin döşemesi, mahmel, kitabe, gömme dolaplar ve çatıda kullanılmıştır. Zemin üst katlarda ahşap döşeme iken alt katlarda karosiman kaplama üstü terrazzo süslemelidir.

Avlunun dış cephesini süsleyen bu takalar alçak rölyef kabartma ve şebekeli oyma tekniği ile yuvarlak motif içine baklava dilim yapılarak geometrik şekillerin kompozisyonu ile yapılmıştır. Sivri kemerin üstünde lale şekli kondurulmuştur. Etrafında iki adet hayvan figürü laleye bağlanmıştır (Şekil 4.60) (Bayta, Z.).

Şekil 4. 60. Fener Takası Detayı Kyanak: (BUKA) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Dilimli taş kemerlerin uçlarında yayılan kıvrımlı dallar helezoni şeklinde içe kıvrılarak uçlarına yerleştirilen papatya ve yaprak motifi ile bir buketi andırmaktadır. Çanak formundaki motif en üstte bir laleyi barındırmaktadır. Selçuklu Dönemi Samarra işi alçı süslemelerini anımsatmaktadır (Şekil 4.61) (Bayta, Z.).

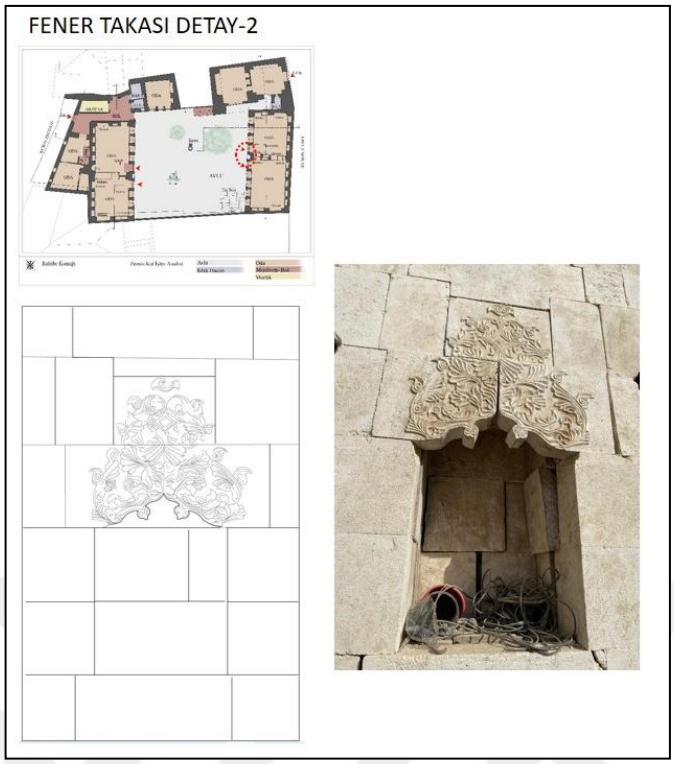

Şekil 4. 61. Kuzeydoğu avlu cephesi fener takası detayı Kaynak: (BUKA) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konağın genellikle karo desenlerinde birbirini tekrar eden geometrik düzen içerisinde çiçek ve haç motifi görülür (Şekil 4.62). Geçmişten bu yana haç motifi Hristiyanlık dinin simgesi olup tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Dünyanın ve evrenin temel ilkesini ve devamlılığı temsil eder. Bordürler ise stilize edilmiş penç motifi görülmektedir (Geçen. Eren. A. Camlı, T. 2019).

Şekil 4. 62. Rahibe Konağı karo süslemeler (Yazar Arşivi, 2024).

4.3.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

Rahibe Konağı, 2018 yılında çizimleri yapılarak 2019 yılında komşu parsellerle birleştirilerek Sam Franss Butik otel olarak işlevlendirilmiştir.

Tarihi konağı zemin katı servis alanları, mutfak ve depo olarak işlevlendirilmiştir. Zemin katta toplam 4 adet otel odası bulunmaktadır. Bu odaların içerisine cam kabinlerle 3.5 metre karelik banyo ve lavabo eklenmiştir (Şekil 4.63). Özgün ahşap dolap, mahmel ve kitabeler temizlenerek oda içerisinde dolap olarak kullanılmıştır. Avlu bölümüne restoran ve bar eklenmiştir. Kahvaltı salonu olarak kullanılmaya başlamıştır. Özgün olan kuyu, seki, kuş takaları ve ağaçlar korunmaya devam etmiştir (Şekil 4.64). Genel olarak plan şemasının dışına çıkılmamıştır. Sonradan eklenen cam duvarlar yapıya yük vermemekte ve sökülebilir şekilde tasarlanmıştır.

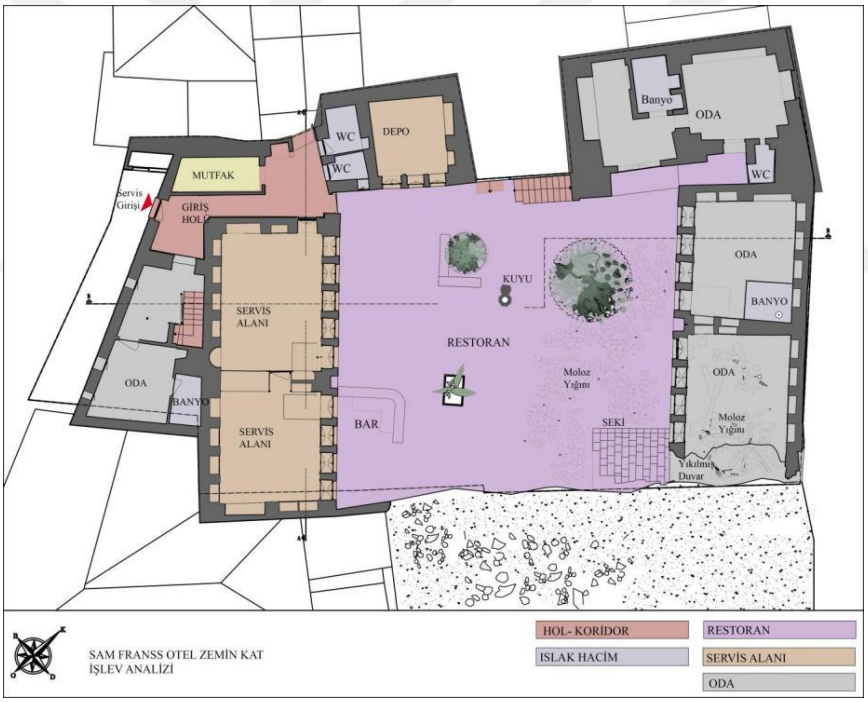

Şekil 4. 63. Sam Franss Butik Otel zemin kat işlev analizi tablosu (BUKA) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 64. Restoran olarak işlevlendirilen avlu (Hotel,2025), servis alanları 2025 (Yazar arşivi).

Odalar bağdadi duvar ile bölünmüş ve cam bölücü duvarlarla banyolar eklenmiştir (Şekil 4.65).

Şekil 4. 65. Sam Franss Butik Otel zemin kat işlev analizi tablosu Kaynak: (BUKA) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 66. Sam Franss Butik Otel standart oda ve banyo 2025 (Yazar Arşivi, 2024).

4.3.4. Deprem Sonrası Koruma Durumu

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen deprem serisi sonucunda, konağın bir kütlesi ağır hasar almıştır (Şekil 4.67). Komşu parselde yer alan betonarme yapının, yıkılarak kuzeybatıdaki yapı kütlesine doğru devrilmesi neticesinde, özellikle duvar köşe bağlantılarının bulunduğu bölgede ciddi hasar oluşmuştur (Şekil 4.68) (BUKA, 2023). Yapının ön cephesinde bulunan kesme taş kaplamalarda ise şişme meydana gelmiş ve bu durum kaplamaların dökülmesine yol açmıştır. Hasar gören kütle, kısa sürede yapılan güçlendirme müdahaleleri ile depreme karşı dayanıklı hale getirilmiştir (Tablo 4.4). Deprem öncesinde gerekli güçlendirme çalışmalarının yapılmış olmasına rağmen, depremin beklenenden çok daha büyük bir şiddete sahip olması ve öngörülemez nitelikteki yıkıcı etkileri nedeniyle yapının hasar görmesi kaçınılmaz olmuştur. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı ağır hasarlı olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025).

Şekil 4. 67. Sam Franss Otel deprem sonrası avlu cephesi 2025 (Yazar Arşivi, 2024).

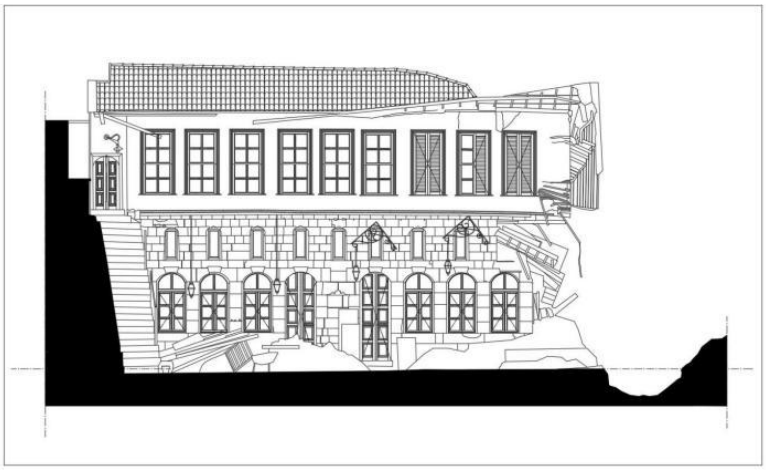

Şekil 4. 68. Hasar alan ön cephe (BUKA,2023).

Konağın bulunduğu mahalle ve Kurtuluş Caddesi deprem sonrası yıkılmıştır. Özgün değerini kaybetmiştir (Şekil 4.71).

Şekil 4. 69. Rahibe Konağı ve çevresi 2025 yılı fotoğraflar (Yazar Arşivi, 2024).

Tablo 4. 4. Rahibe Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2024

Yapının Adı	Rahibe Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok

Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Ağır hasar
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	Artçı Depremler
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ ahşap çatı
Hasarın Nedeniyle İlgili Gözlemler	Komşu parseldeki beton döşemenin deprem anında konağa doğru yıkılması
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	Bir müdahale yapılmamıştır.

Yalçınkaya Konağı Tarihçesi:

Yapının ilk kullanıcıları ve mimarı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yapı 19.yy'da ermeni taş ustaları tarafından yapılmıştır. Uzun süre konut olarak kullanılmıştır. Daha sonra bir dönem İmam Hatip Lisesi olarak işlevlendirilmiştir. Bir süre düğün salonu olarak kullanılan yapı Halef Yalçınkaya tarafından satın alınarak tekrar konut olarak kullanılmıştır. Uzun süre terk edilen yapı (Şekil 4.70), 2012 yılında Hatay Valiliği tarafından satın alınarak restore edilmiştir. 2013 yılında Hatay Tıbbı Aromatik Bitkiler Müzesi olarak açılmıştır. Türkiye'de açılan ilk bitki müzesidir (Hatay Valiliği,2013). Yalçınkaya Konağı Türkiye'nin ilk Tıbbi ve Aromatik Müzesi olarak kullanılmaya başlamıştır. 6 Şubat depreminde orta hasar alan yapı Valilik tarafından tekrar restore edilip Valilik konuk evine çevrilmiştir (Tablo 4.5).

Şekil 4. 70. Restorasyon öncesi giriş cephesi ve avlu görünüşü 2012 (KVMGM,2012) (Hatay Valiliği,2013).

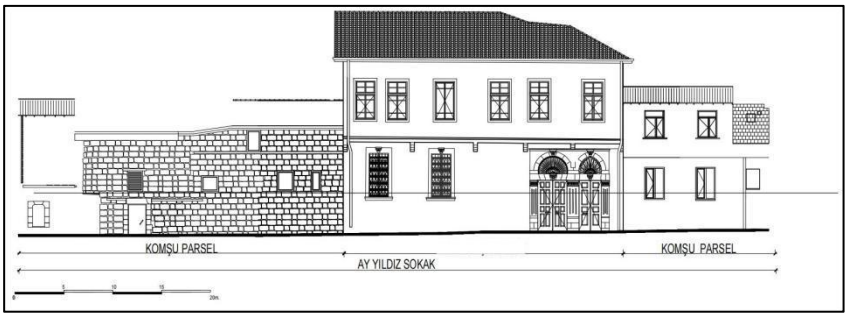

Şekil 4. 71. Deprem öncesi Ayyıldız Sokak silueti Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.).

4. Mıntıka 287 Parseldeki konut yapısı olarak inşa edilen bina Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 15.11.1985 tarihinde ve 1558 sayılı kararı ve 147 Envanter numarası ile tescillenmiştir (KVMGM,2024). 19.yy'da konut yapısı olarak inşa edilen yapı 2012 yılında restore edilerek Tıbbi Aromatik Müze ve Valilik konut evi olarak kullanılmaya başlanmıştır. 6 Şubat 2023 depreminde arkasında betonarme yapının üzerine doğru yıkılması sonucu ağır hasar almıştır. Restore edilene kadar kapalı durumdadır (Tablo 4.5).

Tablo 4. 5. Halef Yalçınkaya Konağı künyesi 8Yazar Arşivi,2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Halef Yalçınkaya Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka 1589 Parsel
Yapım Tarihi	19. yy
Yapının Mimarı- Ustaları	Ermeni taş ustaları
Mimari Üslup	Osmanlı dönemi Geleneksel Konut Mimarisi
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	İmam Hatip Lisesi Düğün Salonu Tıbbı ve Aromatik Bitkiler Müzesi
Yapının Mevcut İşlevi	Valilik Konuk evi (Butik Otel)
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Hasarısz
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Yapının İç Görünüşü

(KVMGM,2020)	(KVMGM, 2012)
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş
(Behzetoğlu, 2024)	(Behzetoğlu, 2024)

4.3.5. Yalçınkaya Konağı Mimari Özellikleri

Ayyıldız Sokak'tan bir aralıkla 210 m^2 kadar gelen ince yonu kaplamalı dörtgen bir avluya girilmektedir. Batısı komşuya bakar diğer yönleri yapıyla çevrili ortası taş avluludur. Geleneksel Antakya evlerinde olduğu gibi yapı avlu merkezli bir plana sahiptir (Şekil 4.72) (KVMGM,2012).

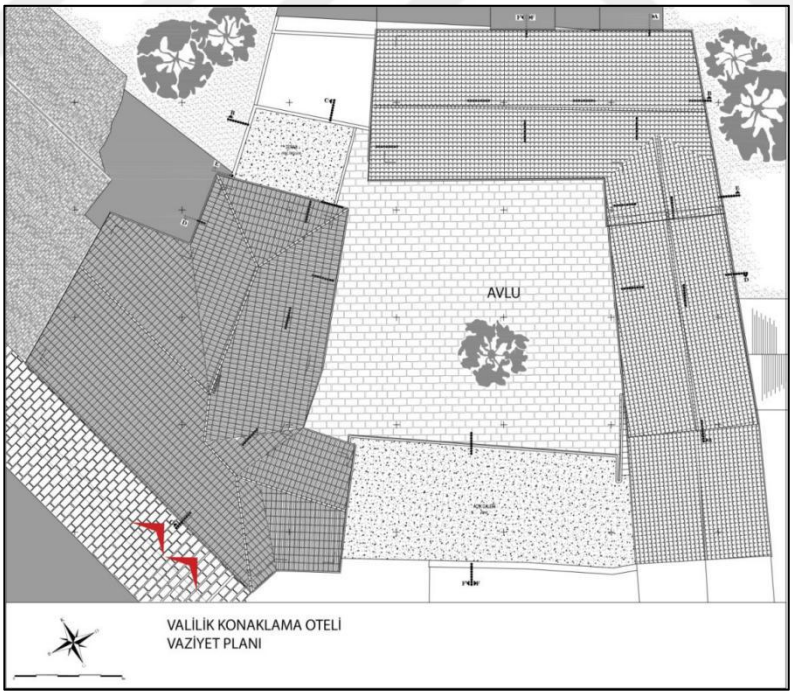

Şekil 4. 72. Restorasyon projesi vaziyet planı (Behzetoğlu, C.E.2025).

Zemin katta iki adet giriş vardır. Birisi giriş taşlığının ardından avluya ulaşmaktayken diğeri giriş holüne ulaşır. Avlunun güney doğu yönündeki kütleleri matmah ve ıslak hacmi

barındırmaktadır. Alt kat günlük yaşamın geçirildiği yerdir. Alt katta 3 adet merdiven vardır. Bunlardan biri avludan üst kata çıkış merdivenidir. Avlusunda yenidünya ağacı bulunur. Odalarda eşiklik, ahşaptan kitabe, matmah ve gömme dolaplar bulunmaktadır. Alt katın avlu cephesi kaba yonu taş üzeri kesme taş ile yapılmıştır. Pencereler ve kapılar basık kemerlidir (Şekil 4.73).

Şekil 4. 73. Restorasyon öncesi 2012 yılında giriş taşlığı ve odaların fotoğrafı (Behzetoğlu, C.E.2012).

Üst kat ahşap bağdadi tekniğiyle yapılmıştır. Üst katta teras, hela ve odalar bulunmaktadır. Genellikle gece yatılmak üzere yukarı çıkılır. Pencereler ve kapılar çift kanatlı ve ahşaptır (Şekil 4.74). Tavan ahşap kaplamadır. Kitleyi U şeklinde beşik bir çatı örter.

Şekil 4. 74. Yalçınkaya Konağı üst kat fotoğrafları (Behzetoğlu, C.E.2012).

4.3.6. Yeniden İşlevlendirme Süreci:

2023 yılında restorasyonu yapılarak 16 odalı Valilik Konuk evine dönüştürülmesi planlanmaktadır. Zemin katta iki adet giriş vardır biri müşteri girişi diğeri teknik personel girişi olarak kullanılmaktadır. Giriş taşlığından sonraki geniş alan resepsiyon olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.76). Zemin katta 6 adet misafir odası, idari ofis, toplantı salonu, mutfak ve avlu restoran olarak kullanılmaktadır. Odalar alçı panel ile bölünmüştür. Odaların içerisine yine alçı panel ile ıslak hacimler eklenmiştir (Şekil 4.75).

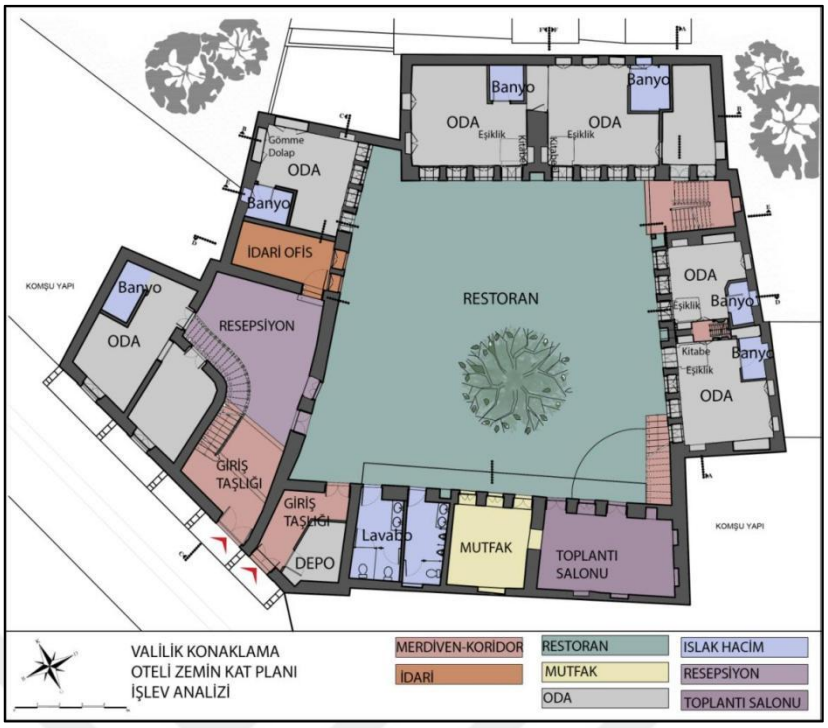

Şekil 4. 75. Valilik Konaklama Oteli Zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 76. İşlev verildikten sonra restore edilmiş hali (Behzetoğlu, C.E.2025).

Üst kata 3 adet merdivenle çıkılmaktadır. Bu alana terastan çıkılan bir merdivenle teras olarak kullanılan yarı açık mekân restoran ve kafe olarak işlevlendirilmiştir. 10 adet misafir odası vardır (Şekil 4.78). Odalar aşağı katta olduğu gibi alçı panel ile bölünmüş ve içerisine alçı panel ile ıslak hacimler eklenmiştir. Burada bu kata hizmet etmek için depo, idari ofis, mutfak ve personellere ait teras bulunmaktadır (Şekil 4.77).

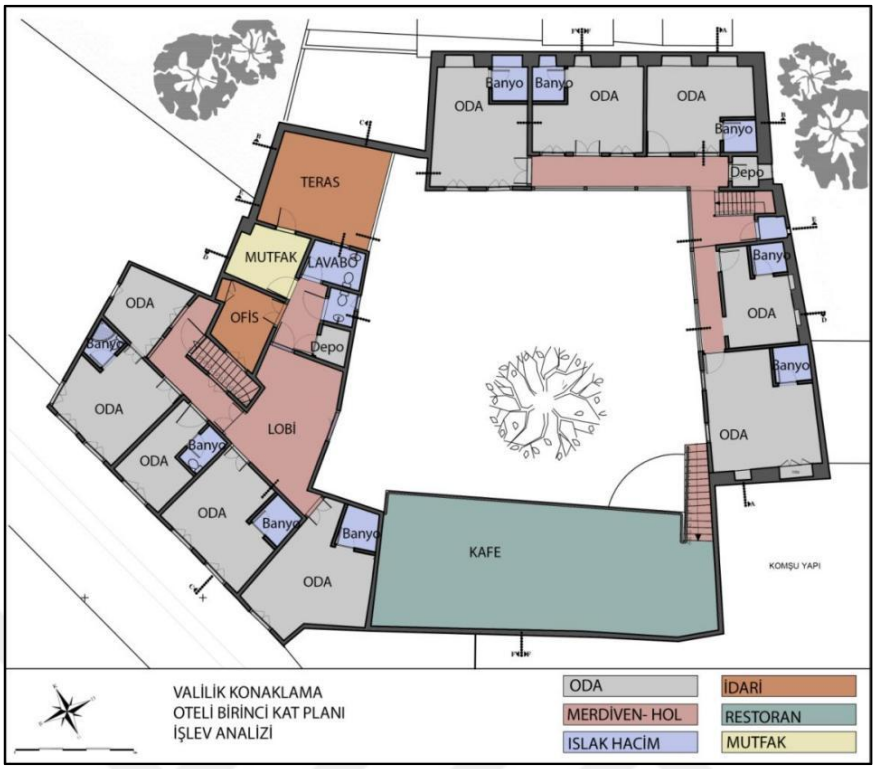

Şekil 4. 77. Valilik konaklama oteli birinci kat planı işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 78. Birinci kat oda örnekleri (Behzetoğlu, C.E.2025).

4.3.7. Deprem Sonrası Korunma Durumu

6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen depremi hasarsız bir şekilde atlatmayı başarmıştır (Şekil 4.79). Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığının yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı hasarsız olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit, 2025). 2023 yılından itibaren

restorasyon projesi çizilmiş ve konaklama yapısına çevrilmiştir. Projeleri Hatay Valiliği'nin desteği ile çizilmiş ve depreme dayanıklı bir şekilde restore edilmiştir (Tablo 4.6).

Şekil 4. 79. Deprem sonrası restorasyon çalışmaları (Yazar Arşivi,2024).

Tablo 4. 6. Halef Yalçınkaya Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024).

Yapının Adı	Halef Yalçınkaya Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Hasarsız
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	-
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ beton döşeme+ahşap bağdadi duvar
Hasarın Nedeniyle İlgili Gözlemler	-
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	Güvenlik altına alınmıştır.

Aşağıdaki şekilde konakların etrafının sokak siluetleri verilmiştir. Çevrenin çok büyük hasara uğraması sonucu Antakya'nın Geleneksel Sokak dokusu da zarar görmüştür (Şekil 4.80-81)

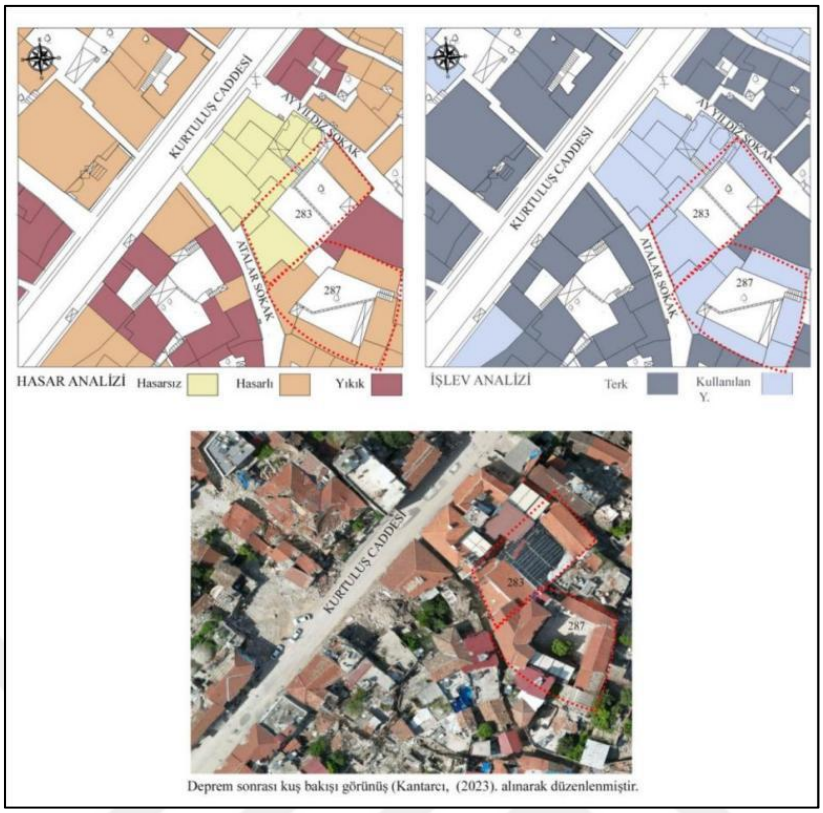

Şekil 4. 80. Konakların çevre analizleri Kaynak: (HBB) 2025 arşivinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

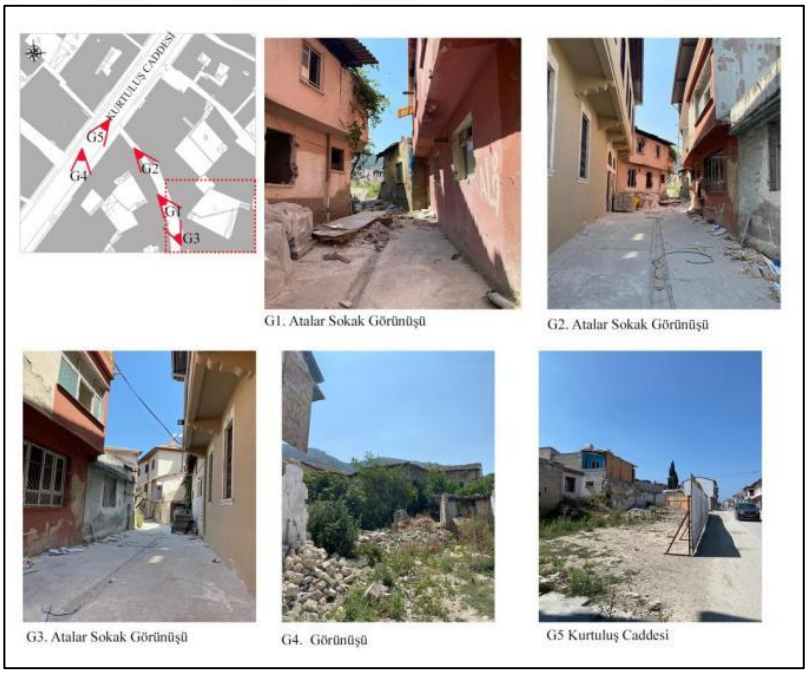

Şekil 4. 81. Konakların deprem sonrası Sokak görünüşleri (Yazar Arşivi, 2025).

4.4. Dökmeci Konağı ve Kurtböke Konağı

4.4.1. Konakların Konumu:

Hikmet Dökmeci Konağı ve Aytül Kurtböke Konağı olarak bilinen yapılar, Hatay İli Antakya İlçesi, Gazi Paşa Mahallesi, Ülkü Sokak'ta yer almaktadır. Hikmet Dökmeci Konağı: 3. Mıntıka 1589 parselde, Aytül Kurtböke Konağı; 3. Mıntıka 391 parselde yer almaktadır. Tarihi Antakya'nın merkezinde 3. Dereceden kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Eski çağlardan beri yerleşim yeri olarak kullanılan Kurtuluş Caddesi'nde ve Ülkü Sokak'ta bulunan iki yapı Osmanlı Dönemi Türk konut yapısının başarılı örneklerinden biridir. Yapının bulunduğu konum Müslümanların çoğunlukta olduğu Gazi Paşa Mahallesi'dir. Buna rağmen etrafında Antakya Havrası, Sermaye Cami ve Antakya Katolik Kilisesi bulunmaktadır. Kurtuluş Caddesi'ne yakınlığı sebebiyle çarşı merkezi konumundadırlar (Şekil 4.82).

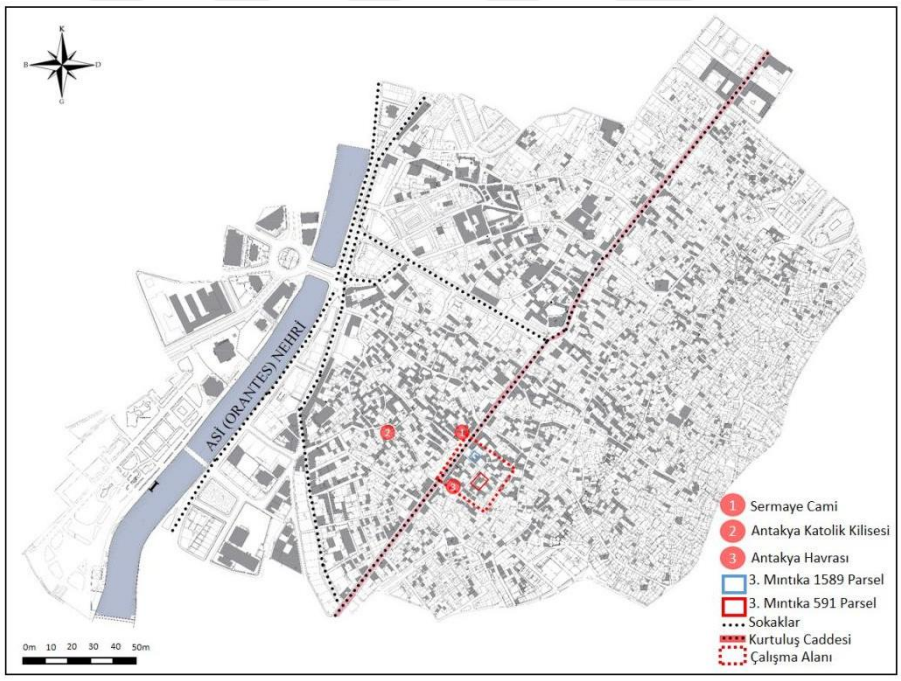

Şekil 4. 82. Hikmet Dökmeci Konağı 3. Derece kentsel sit alanında yeri Kaynak: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tarihi avlulu Antakya konut tipolojisi, dükkânlar ve tarihi ibadet yapılarının bulunduğu bir konumdadırlar. Etrafındaki yapılar genellikle 2-3 katlıdır. Geleneksel ve tescilli yapıların yanı sıra yeni betonarme 4 katlı binalar da bulunmaktadır. Fakat bu binalar kat yüksekliği olarak 2-4 kat arasında olup diğer binalarla uyum içerisindedir (Şekil 4.83).

Şekil 4. 83. Çevre analiz paftası Kaynak: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

4.4.2. Dökmeci Konağı'nın Tarihçesi

Yapının ilk kullanıcıları ve mimarı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yapı 1895 yılında ermeni taş ustaları tarafından yapılmıştır. Uzun süre kuyumcu ustası Hikmet Dökmeci tarafından konut olarak kullanılan yapı 1590 parsel ile birlikte aslında tek bir yapı olarak tasarlanmıştır. Ancak parsel mirasçılar tarafından bölünmüş ve değişime uğramıştır (Şekil 4.84) (Behzetoğlu, E.C. 2022).

Şekil 4. 84. Ülkü Sokak dış cephe görünüş (Behzetoğlu, C.E. 2016).

Konak 2021 yılında Mimar Ceren Behzetoğlu tarafından satın alınarak restorasyon, restitüsyon ve rölöve çizimleri yapılarak otel olarak işlevlendirilmiştir. 6 Şubat 2023 yılındaki depremlerde hasarsız atlatmayı başarmıştır. Ancak depremlerden sonra şehrin terk edilmesinden dolayı 2024 yılında tekrardan güçlendirilmesi yapılarak Avrupa Birliği delegasyonu STGM (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği) Antakya Ofisi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Depremi hasarsız atlatması dolayısıyla yeniden işlevlendirilmenin ve restorasyonun başarılı örneklerinden biridir (Şekil 4.85).

Şekil 4. 85. Depremden önce Ülkü Sokak silüeti (Behzetoğlu,E.C. 2021).

4.4.3. Mimari Özellikleri

Gazipaşa Mahallesi Ülkü Sokak'ta bulunan konak, avluyu kuzeydoğu ve güneybatı cephesinde sarmalayan 2 katlı kütlelerden meydana gelmektedir. Antakya konut mimarisinde olduğu gibi avlu konağın odak noktası durumundadır. Yapım tekniği zemin katta yığma kireç taşıyken üst kat ahşap bağdadi tekniği ve yığma taş ile tasarlanmıştır. Ahşap bağdadi duvar ile birinci katta Ülkü Sokak'a çıkma yapmaktadır (Şekil 4.86).

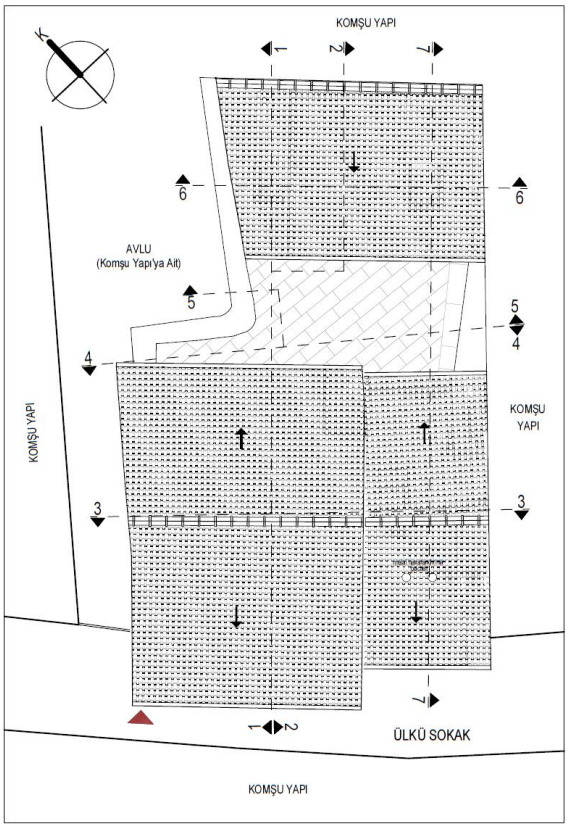

Şekil 4. 86. Hikmet Dökmeci Konağı restitüsyon projesi vaziyet planı (Behzetoğlu, E.C. 2021).

Zemin katta Ülkü Sokak'tan dar bir giriş taşlığı ile eve giriş sağlanır. Zemin katta günlük yaşamın geçirildiği bir oda bulunmaktadır. Odaya 50 cm aşağıda taş eşiklik ile girilir. Burada mahmel kitabe ve ahşap kapaklı gömme dolaplar bulunur. Gece burada uyulurken gündüz oturma odası olarak kullanılır. Avluda aynı zamanda ocaklı yerel dilde matmah adı verilen mutfak vardır (Şekil 4.86). Avlunun 50 cm yüksekliğinde evin beyinin çoğunlukta vakit geçirdiği ve yemek yediği divan bulunmaktadır. Hela giriş taşlığının sonunda merdivenin altındadır (Şekil 4.87).

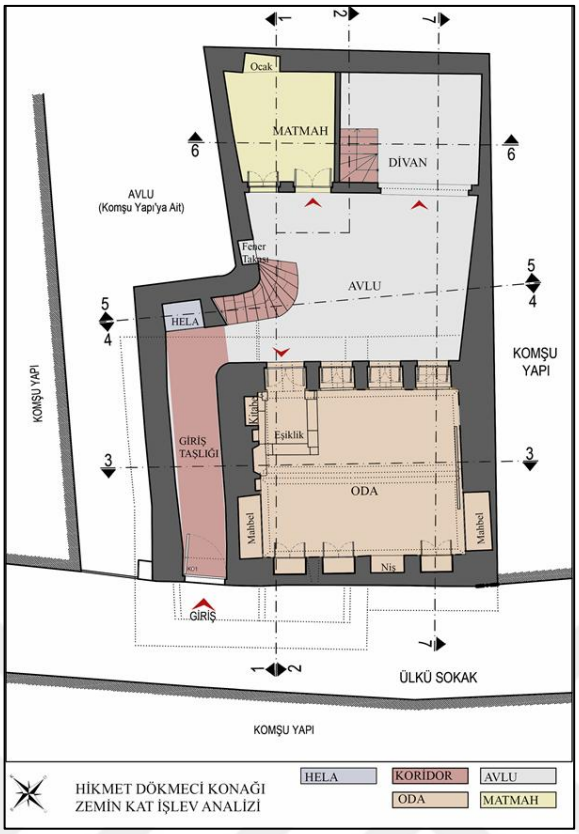

Şekil 4. 87. Hikmet Dökmeci Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 88. Restorasyon öncesi zemin kat oda ve matmah fotoğrafı (KVMGM, 2016).

Birinci kata avludan iki merdivenle çıkılır. Toplam 3 oda vardır (Şekil 4.89). Ülkü Sokak'a açılan penceresi olan odaya yerel dilde selamlık denir. Selamlıkta evin beyi oturur ve gelen misafirleri ağırlar. Yanındaki oda haremdir. Genellikle kadınların zaman geçirdiği yerdir. Mahremiyet duygusuyla sokağa bakan cephesinde pencere bulunmaz. Haremde pencere avluya açılır. Havalandırma ve aydınlatma buradan sağlanır (Şekil 4.90).

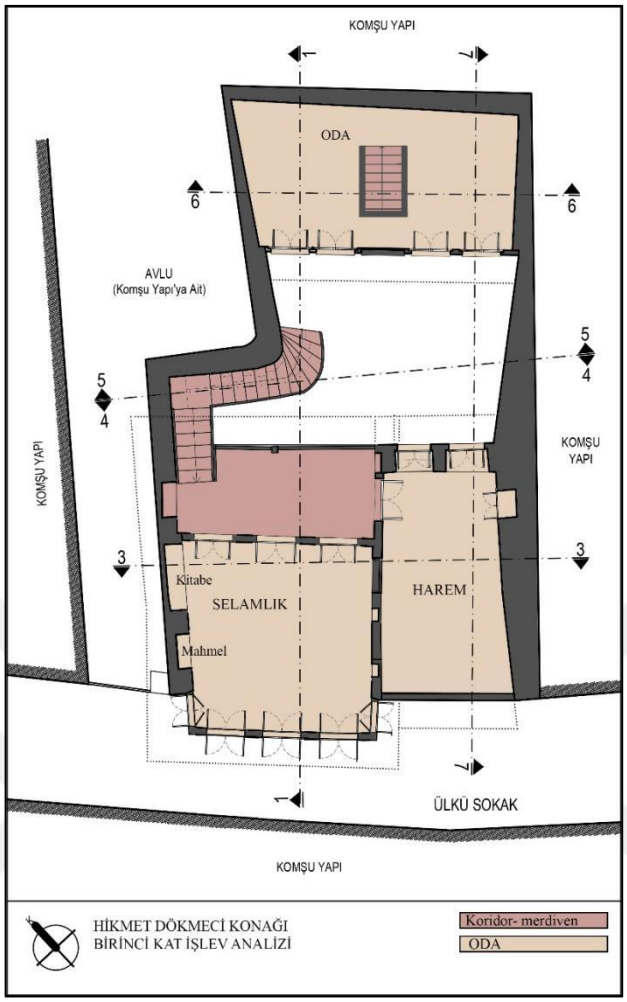

Şekil 4. 89. Hikmet Dökmeci Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 90. Restorasyon öncesi birinci kat koridor ve selamlık odası iç görünüşü (KVMGM,2016).

Zemin katta odaların bulunduğu yerde kat yüksekliği 3 metredir. Selamlık kısmı 4 metreye kadar çıkmaktadır. Avlunun taş ve masif duvarlarla örülerek dışarıya tamamen bağlantısı kesilmiştir. Aşağıdaki şekilde 1-1 kesitinde kütlelerin avluyla ilişkisi gösterilmiştir (Şekil 4.91).

Şekil 4. 91. Hikmet Dökmeci Konağı restitüsyon projesi 1-1 Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Cephede her Antakya evinde olduğu gibi aydınlık ve havalandırma sirkülasyonu sağlamak için kıvrımlı 3 yapraklı yonca süslemeli kuş takaları bulunmaktadır. Aşağıda takaların görünüşleri ve çizimleri eklenmiştir (Şekil 4.92).

Şekil 4. 92. Kuş Takası detayı Kaynak: (Behzetoğlu) 2024 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 4. 7. Hikmet Dökmeci Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Hikmet Dökmeci Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Gazipaşa Mahallesi, Kurtuluş Caddesi, Gül Sokak
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka 1589 Parsel
Yapım Tarihi	1895
Yapının Mimarı- Ustaları	Ermeni taş ustaları
Mimari Üslup	Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Mimarisi
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel Ofis
Yapının Mevcut İşlevi	STGM Antakya Ofisi
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Hasarsız
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Yapının İç Görünüşü
 (KVMGM,2016)	 (KVMGM,2016)
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş

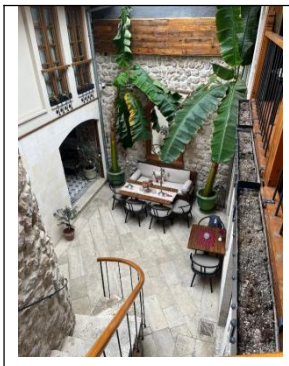 (Behzetoğlu, 2022)	(Behzetoğlu, 2022)

4.4.4. Yeniden İşlevlendirme Süreci:

2021 yılında Ceren Behzetoğlu tarafından satın alınan tarihi konak çizimleri yapılarak restorasyon sonrası 4 odalı Butik Otel olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.93).

Şekil 4. 93. Nest Butik Otel Avlu cephesi (Nest,2025).

Zemin katta mutfak ve hela aynı işleviyle kullanılmaya devam etmiştir. Avlu müşteriler için restoran olarak kullanılmıştır (Şekil 4.96). Ülkü Sokak tarafındaki oda ise kahvaltı ve toplantı salonuna çevrilmiştir (Şekil 4.94). Divan resepsiyon ve bekleme alanına çevrilmiştir (Şekil 4.95).

Şekil 4. 94. Kahvaltı salonu (Nest, 2025).

Şekil 4. 95. Divan ve mutfak (Nest, 2025).

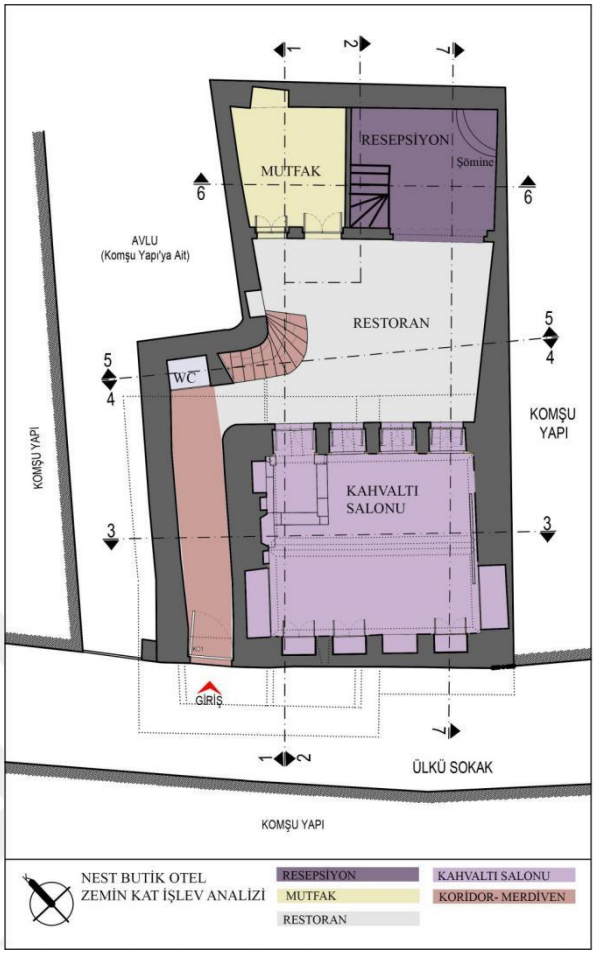

Şekil 4. 96. Nest Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu), 2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Birinci katta harem ve selamlık kısımları otel odasına çevrilmiştir. Her odanın içerisine pencere olmayan sağır duvarlara 5 metre karelik banyolar eklenmiştir. Odalar alçı paneller ile bölünmüştür (Şekil 4.97). Daha iyi aydınlatma için odalara çatı pencereleri açılmıştır (Şekil 4.98).

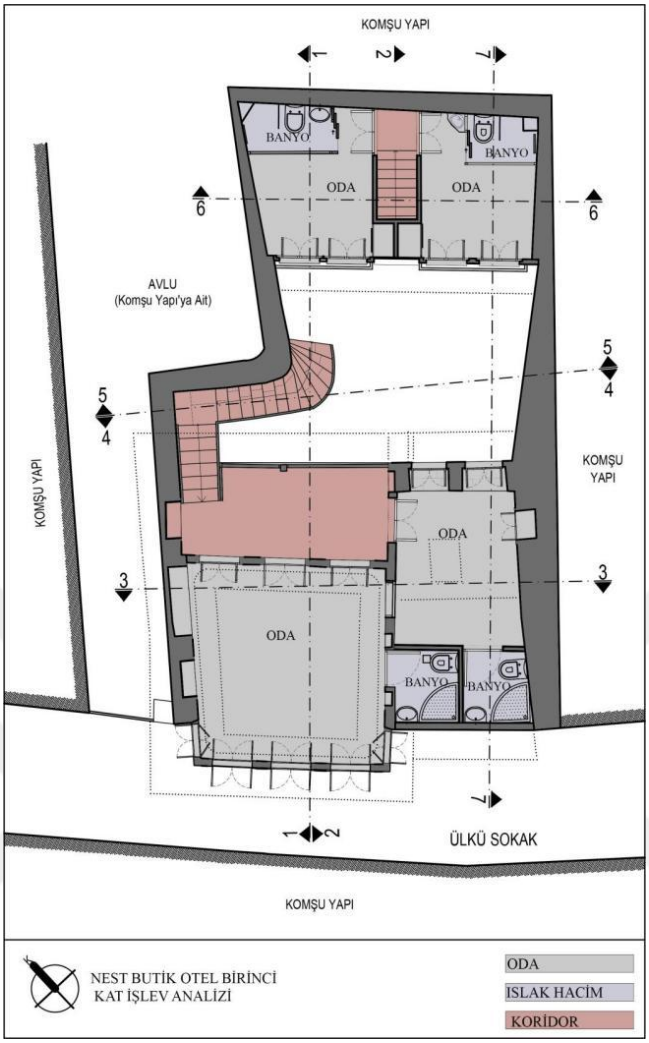

Şekil 4. 97. Nest Butik Otel birinci kat işlev analizi (Behzetoğlu), 2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 98. Nest Butik Otel oda örnekleri (Nest, 2025).

Şekil 4. 99. Koridor ve giriş taşlığı (Nest, 2025).

4.4.5. Deprem Sonrası Korunma Durumu

Hikmet Dökmeci konağı 6 Şubat 2023 ve devamında gerçekleşen depremlerden hasar almadan kurtulmuştur. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığının yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı hasarsız olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025). Ancak depremden sonra komşu parseldeki 4 katlı binanın yıkımı sırasında kuzeybatı cephesinin bir kısmı yıkılmıştır (Şekil 4.100). Kısa bir süre içerisinde duvar tekrar tamir edilmiştir. Konağın çevresindeki bazı yapılar yıkılmıştır. Ancak hasarsız atlatmayı başaranlar da vardır (Şekil 4.100).

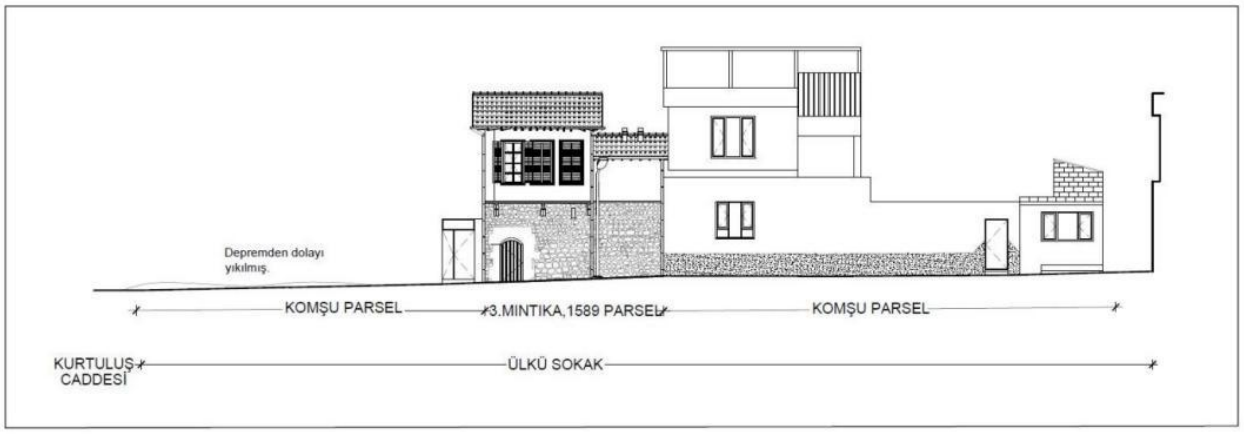

Şekil 4. 100. Deprem sonrası siluet Kaynak: (Behzetoğlu) 2022 arşivinden alınarak düzenlenmiştir.

Şekil 4. 101. Depremden sonra yıkım sırasında aldığı hasar/ Depremden sonra restore edilmiş hali (Yazar Arşivi, 2023).

Hızlı bir şekilde restorasyonu ve güçlendirmesi yapılan konak AB'nin STGM Antakya Temsilciliği Ofisi olarak kullanılmaya başlamıştır (Tablo 4.8).

Tablo 4. 8. Hikmet Dökmeci Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024).

Yapının Adı	Hikmet Dökmeci Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Hasarsız
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	Komşu parseldeki yıkım
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ ahşap çatı
Hasarın Nedeniyle İlgili Gözlemler	Deprem anında yıkılmamıştır.
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	Bir müdahale yapılmamıştır.

4.4.6. Kurtböke Konağı'nın Tarihçesi

3. mıntıka 591 parselde yer alan konak hakkında literatürde herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır. Kurtuluş Caddesi'nin arkasında Ülkü Sokak'ta yer alan yapı (Şekil 4.102) konut yapısı olarak inşa edilmiştir. Avluyu iki taraftan saran L şeklinde bir plana sahiptir. İlk kullanıcısı ve yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte mimari özelliklerine bakılarak XX. yy Fransız mandası konut yapısı olduğu tahmin edilmektedir. Yığma taş tekniği ile yapılan yapının içerisinde betonarme yapılmış farklı dönem ekleri de mevcuttur (KVMGM,2009).

Şekil 4. 102. Restorasyon öncesi avlu görünüş (KVMGM,2009) Restorasyon sonrası avlu görünüş (Yazar,2025).

Tablo 4. 9. Aytül Kurtböke Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Aytül Kurtböke Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Gazipaşa Mahallesi, Kurtuluş Caddesi, Gül Sokak
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka 591 Parsel
Yapım Tarihi	XX. yy
Yapının Mimarı- Ustaları	Ermeni taş ustaları
Mimari Üslup	Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Mimarisi
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel
Yapının Mevcut İşlevi	Butik Otel
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Hafif Hasarlı

4.4.7. Mimari Özellikleri:

Avluyu L şeklinde saran konak ikişer katlı iki kütleden oluşmaktadır (Şekil 4.103). Antakya mimarisinde olduğu gibi mahremiyet duygusu nedeniyle dışarıyla ilişkisi kısıtlıdır. Yapıya Ülkü Sokak'tan giriş yapılır (Şekil 4.104).

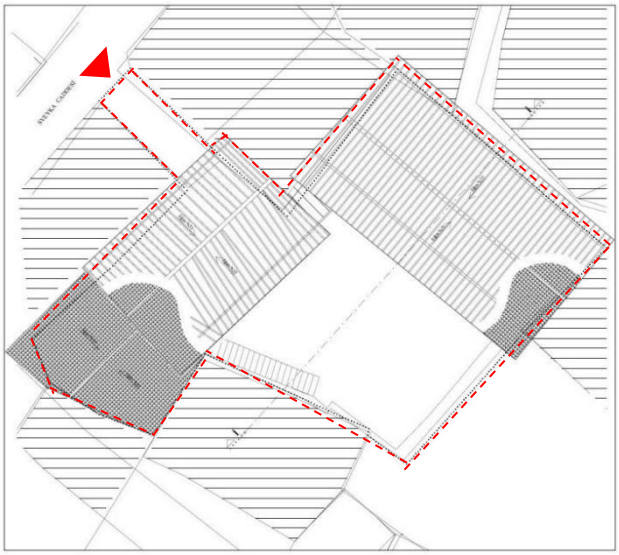

Şekil 4. 103. Vaziyet planı (Atölye-de, 2022).

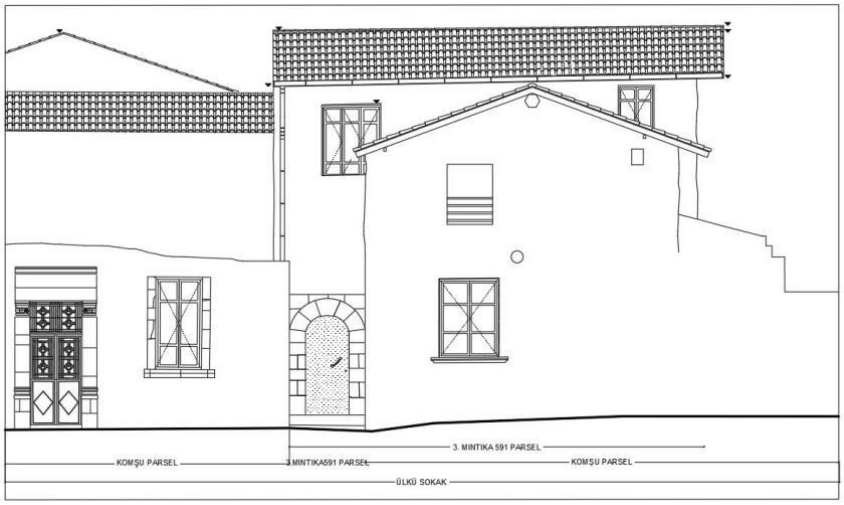

Şekil 4. 104. 3.Mıntıka 571 parsel siluet (Atölye-de,2016).

Sokaktan dar yığma taş duvarlarla örülü taşlıktan avluya girilmektedir. Avlu planın merkezi öğesini oluşturmaktadır (Şekil 4.105). Avludan merdiven ile üst kata çıkılmaktadır (Şekil 4.106). Avluda portakal ağacı vardır. Hela ve matmah avlunun batı kısmında konumlandırılmıştır. Diğer konutlardan farklı olarak sofa bulunmaktadır.

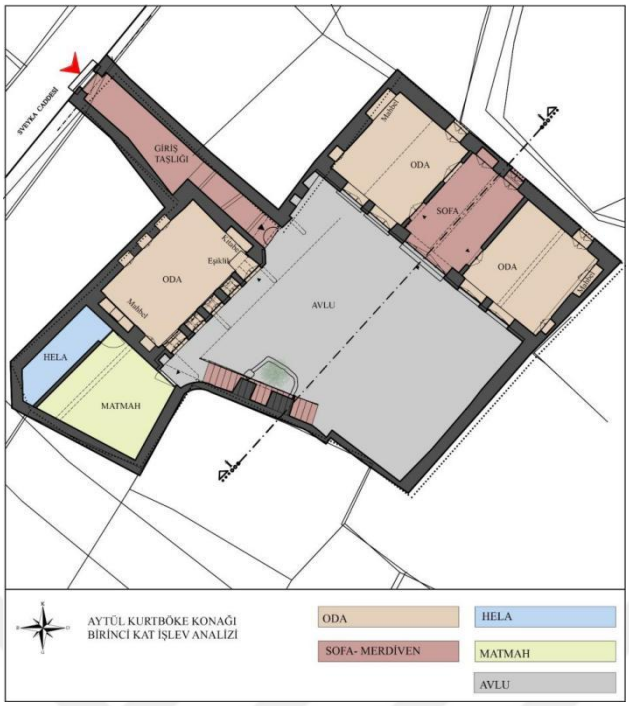

Şekil 4. 105. Kurtböke Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak:(Atölye-De)2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 106. Restorasyon öncesi zemin kat oda ve batı cephesi avlu (KVMGM,2009).

Birinci kata avludan betonarme bir merdivenle ulaşılmaktadır. Üst katta toplam 5 adet oda bulunmaktadır. Bu odalara livandan ulaşılmaktadır (Şekil 4.107).

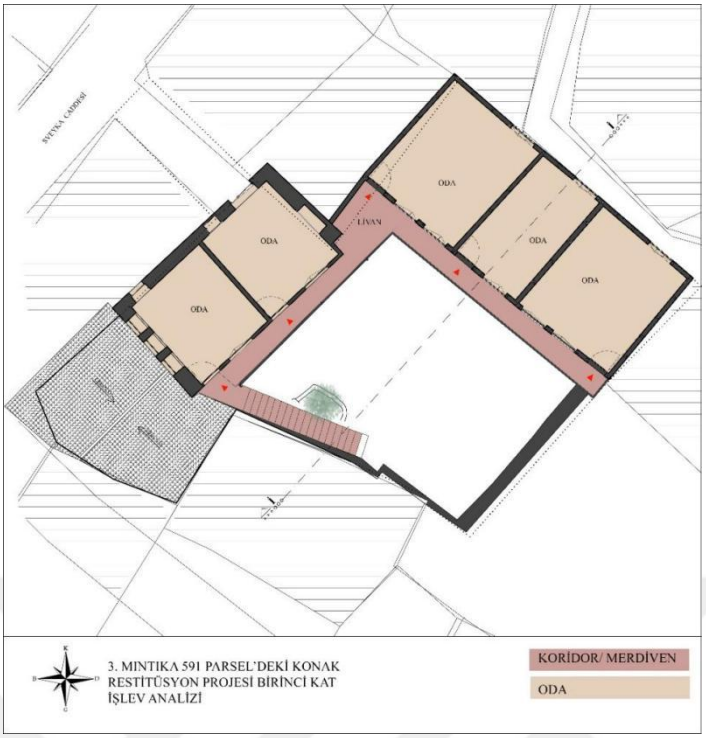

Şekil 4. 107. Kurtböke Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak:(Atölye-De)2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

İ-İ kesiti avludan geçerek kuzeybatı cephesine bakmakta ve kuzeydoğu kütlesini kesmektedir. Kat yüksekliği zemin katta 330 cm iken üst katta 270 cm olarak ölçülmüştür. Zemin katlar kaba yonu taş kaplama üstü kesme taşlarla kapatılmıştır. Üst kat ise ahşap bağdadi tekniği ile örülmüştür. Fener ve kuş takaları süslemelidir (Şekil 4.108).

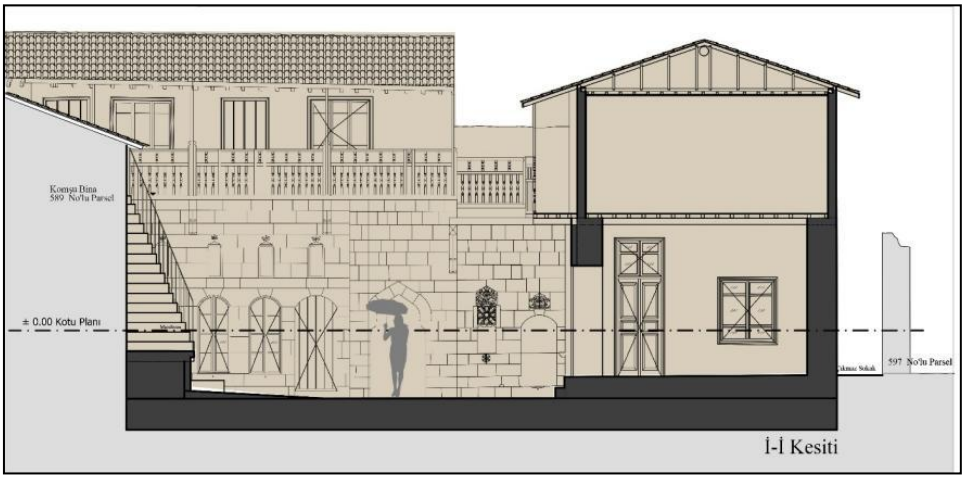

Şekil 4. 108. 3. Mıntıka 591 parsel İ-İ kesiti restitüsyon projesi Kaynak: Atolye-De) 2016 den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 109. 3. Mıntıka 591 parsel üst kat oda örneği (KVMGM,2009).

Üslüplaştırılmış hayat ağacı motifine Antakya evlerinde sıkça rastlanılmaktadır. Hristiyanlarda mum yakılıp dua edilen yer olarak kullanılırken Müslüman evlerinde adak adanıp dua edilen yer olarak kullanılırdı. Alçak kabartma rölyef tekniği ile yapılan hayat ağacı motifi koruyucu, ölüm, bereket, ölümden sonraki hayat ve varoluş anlamlarına gelmektedir (Baytar, Z. 2022). Çiçek motifli rozas detaylarına da rastlanılmaktadır (Şekil 4.110).

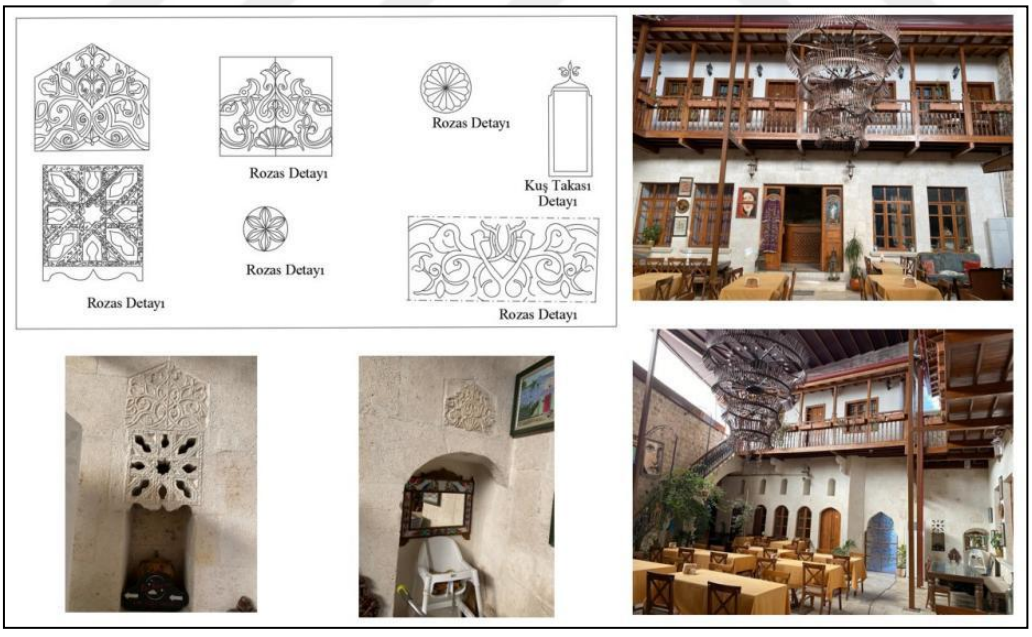

Şekil 4. 110. Taka ve rozas detayı Kaynak: (Atölye-de) 2016 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

4.4.8. Yeniden İslevlendirme Süreci

2021 yılında Aytül Kurtböke tarafından satın alınarak restitüsyon, rölöve projeleri çizilerek T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla restorasyonu gerçekleştirilen konak butik otel olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Restorasyonu sırasında tarihi dokusu korunan konak 10 odalı Le Reve Butik Otel'e dönüştürülmüştür.

Şekil 4. 111. 3. Mıntıka 591 parsel yeniden işlevlendirme sonrası avlu fotoları (Yazar Arşivi).

Zemin katta 4 adet oda, banyo, mutfak ve resepsiyon bölümleri oluşturuldu. Kuzeydoğu cephesindeki sofa alçı panel levhalar ile bölünerek iki adet banyoya dönüştürülmüştür. Odaların içerisine alçı panel levhalar ile banyo eklenmiştir. Avlu zemin katta müşteriler için restoran ve kahvaltı salonuna çevrilmiştir. Restoran için servis alanı restitüsyon projesindeki mutfakla aynı konumda bulunmaktadır.

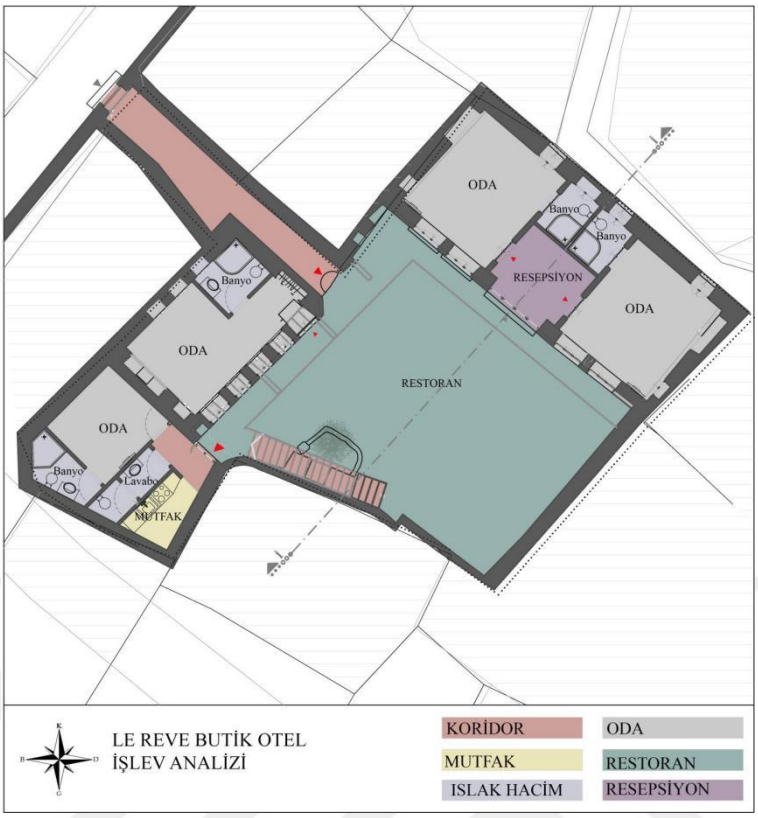

Şekil 4. 112. Le Reve Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Atolye-De) 2022 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 113. Resepsiyon, zemin kat oda örneği ve otel odası ıslak hacim (Yazar arşivi, 2025).

Birinci katta odalar alçı panel duvar ile bölünerek 6 adet otel odasına çevrilmiştir (Şekil 4.114). Otel odalarının içerisinde yine alçı panel duvarlar ile ıslak hacimler eklenmiştir. Odalara girişler avluya bakan yarı açık koridorlardan sağlanmaktadır (Şekil 4.115).

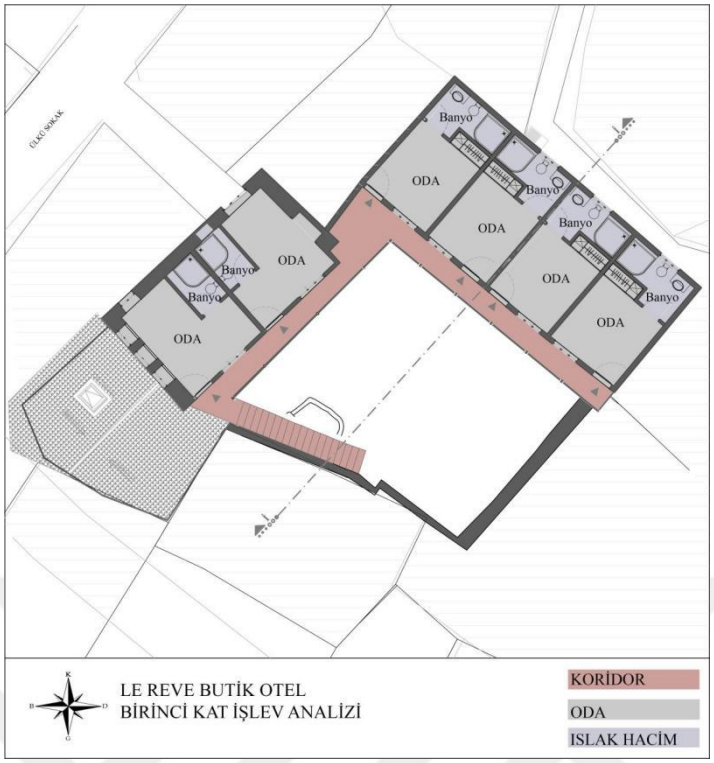

Şekil 4. 114. Le Reve Butik Otel birinci kat işlev analizi (Atölye- de) arşivinden alınarak yazar tarafından yeniden düzenlenmiştir.

Şekil 4. 115. Birinci kat livan ve oda örnekleri (Lerevebutikotel,2025).

4.4.9. Deprem Sonrası Koruma Durumu

Otel olarak işlevlendirilen konak, yapılardaki çatlakların 1mm'den az olması nedeniyle hafif hasarlı olarak tespit edilmiştir. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı hafif hasarlı olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025) (Şekil 4.116). Bu yüzden restorasyonun ve yeniden işlevlendirmenin başarılı örneklerinden biridir (Tablo 4.10).

Şekil 4. 116. Hikmet Dökmeci Konağı giriş Taşlığı (Yazar Arşivi, 2025).

Tablo 4. 10. Kurtböke Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2024).

Yapının Adı	Aytül Kurtböke Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Hafif Hasarlı
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	-
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ ahşap çatı +beton döşeme
Hasarın Nedeniyle İlgili Gözlemler	-
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	-

Konakların bulunduğu sokak çok büyük hasar almamıştır. Ancak yıkılan evler vardır. Bunlar konaklara bitişik olmadığı için zarar vermemişlerdir. Çevresinde hala kullanılmaya devam eden binalar vardır (Şekil 4.117-118).

Şekil 4. 117. Hasar analiz tablosu Kaynak: (HBB)'den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

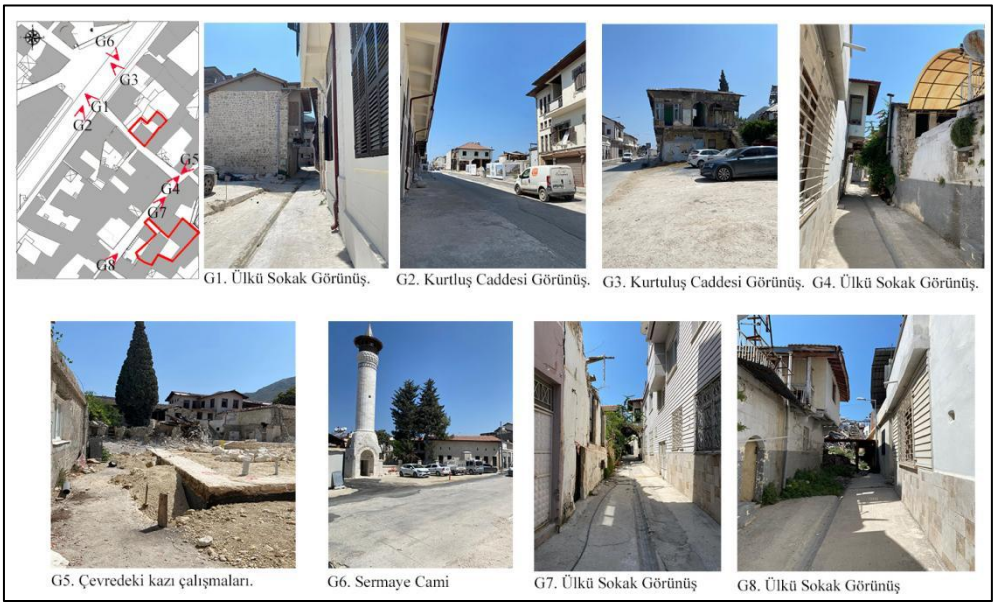

Şekil 4. 118. Aytül Kurtböke Konağı ve Hikmet Dökmeci Konağı çevresinin deprem sonrası fotoğrafları (Yazar Arşivi, 2025)

4.5. Halefoğlu Konağı

4.5.1. Konağın Konumu ve Tarihçesi

Hatay İli Antakya İlçesi Habib-i Neccar Mahallesi'nde, Kurtuluş Caddesi ile Örnek Sokak'ın kesiştiği yerde Helefoğlu Konağı, 5. Mıntıka 1331 parsel üzerinde konumlanmaktadır. Osmanlı Dönemi Türk konut mimarisinin özgün örneklerinden biri olan yapı, tarihi Antakya'nın merkezinde, üçüncü derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Habib-i Neccar Mahallesi, Antakya'nın geleneksel çarşı ve konut alanlarını barındıran, yoğun ticari faaliyetlerin sürdüğü bir yerleşim dokusuna sahiptir. Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunması, yapının tarih boyunca çarşı merkeziyle bütünleşmesini sağlamış ve işlek bir konum kazanmasına neden olmuştur. Konak, bulunduğu konum itibarıyla tarihi Antakya silüetine, Kurtuluş Caddesi'ne, Habib-i Neccar Camii'ne ve Habib-i Neccar Dağı'na yönelen bir manzaraya sahiptir. Çevresinde Uzun Çarşı ve Habib-i Neccar Camii gibi kentin simgesel yapıları yer almaktadır (Şekil 4.119).

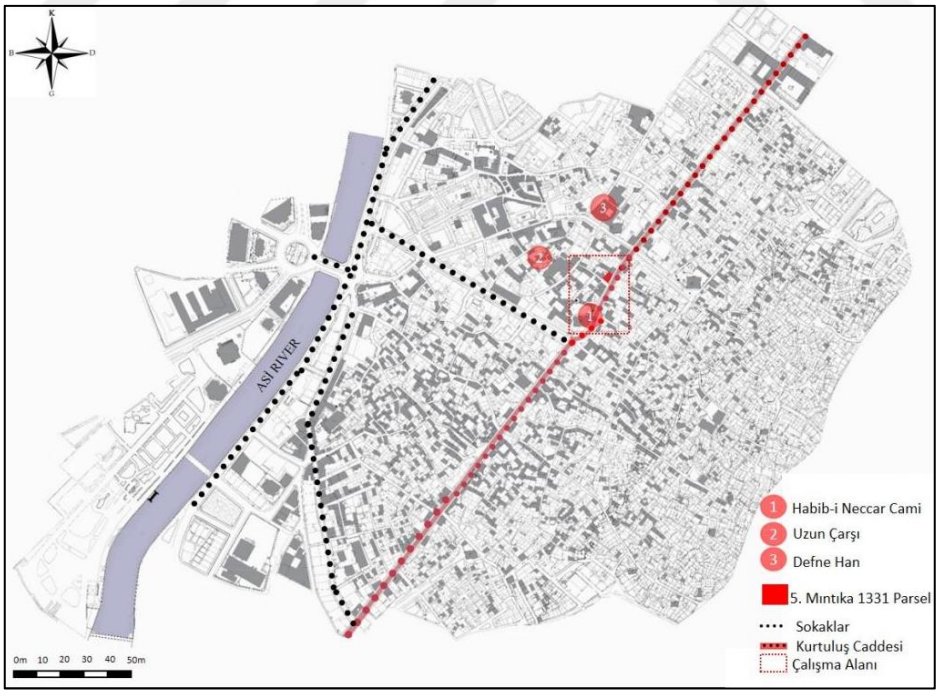

Şekil 4. 119. 1/1000 Tarihi Antakya'da Halefoğlu Konağı'nın konumu Kaynakça: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konağın etrafında Antakya'nın geleneksel avlulu konutları görülmektedir. Ana caddedeki evlerin çoğu ticaret amaçla kullanılmaktadır. Evler 1-3 kat arasındadır. Geleneksel ve tescilli binalar bulunmaktadır (Şekil 4.120).

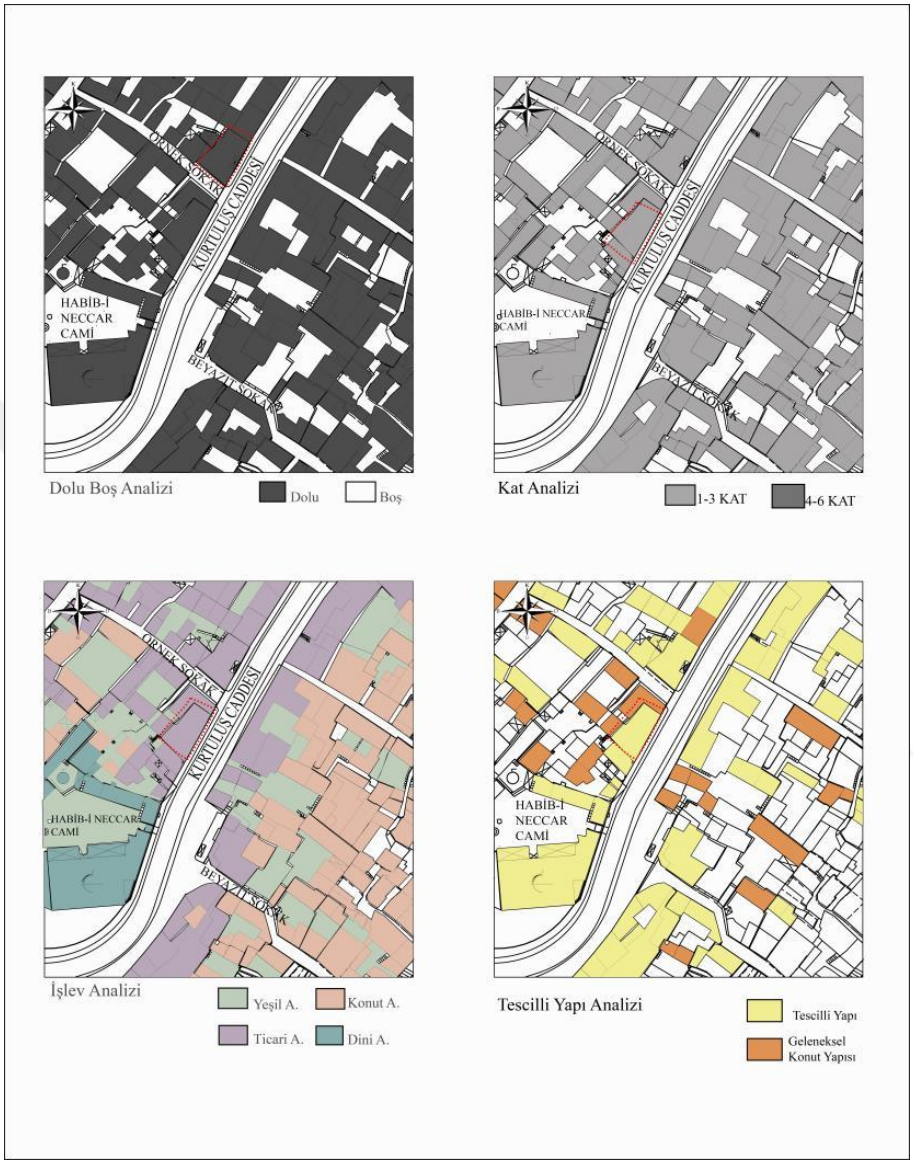

Şekil 4. 120. Halefoğlu Konağı çevre analiz paftası Kaynak: (HBB); Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Halefoğlu ailesi tarafından inşa edilen yapı Cemile Halefoğlu Konağı olarak da bilinmektedir. Yapı 1925 yılında Halepli Mimar Abdüllatif tarafından çizilmiştir (Geçen-Eren-Camlı, 2019, s.51). 1927 yılında inşası tamamlanmıştır (Şekil 4.121). Yapının inşasından kullanılan malzemeler ve inşaat işçileri Halep'ten özel olarak getirtilmiştir (Nakip 2012, s.346).

Şekil 4. 121. Halefoğlu Konağı 2009 Kurtuluş Caddesi'nden fotoğraf (KVMGM, 2009).

Konut yapısı olarak inşa edilen bina Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 15.11.1985 tarihinde ve 1558 sayılı kararı ve 1183 envanter numarası ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (KVMGM,1985).

Şekil 4. 122. Konağın Liwan Butik olarak işlevlendirilmiş fotoğrafı (Liwan,2025), deprem sonrası Kurtuluş Caddesi görünüş (Yazar Arşivi, 2023).

Konak Cemile Halefoğlu tarafından inşa ettirilmiştir. Üst katında kendisi yaşamaya başlamış alt katını ise konut olarak kiraya verilmiştir. Daha sonraları iki katını da ev olarak kullanılmaya başlamıştır. 1963 aile konaktan çıkıp kiraya vermiştir. Üst katı konut alt katı diş hekimliği muayenesi olarak kullanılmıştır. 2009 yılında projeleri çizilerek Liwan Delux Otel olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.122). 6 Şubat 2023 yılındaki depreme kadar otel olarak işlevlendirilmiştir. Ancak 2023 depremlerinde ağır hasar almıştır (Tablo 4.11). Bina yerinde sökülerek tekrar rekonstrüksiyon projesi çizilmiştir.

Tablo 4. 11. Halefoğlu Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Cemile Halefoğlu Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Habib-i Neccar Mahallesi, Kurtuluş Caddesi ile Örnek Sokak'ın kesiştiği köşe
Yapının Ada ve Parsel No	5. Mıntıka 1331 Parsel
Yapım Tarihi	1927
Yapının Mimarı	Halepli Mimar Abdüllatif
Mimari Üslup	Fransız Manda Dönemi eklektik mimari
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Diş Hekimi Muayenesi Otel
Yapının Mevcut İşlevi	Otel
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Ağır Hasar
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Yapının İç Görünüşü
 (KVMGM, 2009)	 (KVMGM, 2009)
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş
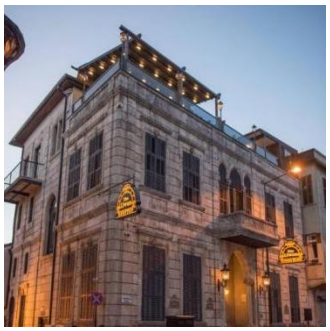 (Liwan, 2019)	 (Yazar Arşivi, 2023)

4.5.2. Mimari Özellikleri

Deprem nedeniyle yapının restitüsyon ve rölöve projesine ulaşılamamıştır. Yapı ağır hasara uğradığı için içine girilememiş ve sonrasında yeniden inşa için sökülmüştür. Ancak 2009 yılında yapılan restorasyon projesi yapının müellif mimarından alınabilmiştir. Bu yüzden restorasyon öncesi işlev analizleri hazırlanamamıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın depremden etkilenen illerde proje ve uygulama yardımı kapsamına girmektedir. Projenin çoğunluğu bakanlık kapsamında yürütülmektedir.

Konak 2 katlıdır ve kesme taştan inşa edilmiştir. Kurtuluş Caddesi'ne bakan cephesinde 8 adet ahşap kepenkli panjuru vardır. Üç kemerli kapı mevcuttur. Kapının üstünde süslemeli bir taş korkuluklu balkon mevcuttur (Şekil 4.123). Balkona 3 kemerli kapıdan çıkılmaktadır. Örnek Sokak'a bakan cephede aynı özelliklere sahiptir (KVMGM,1985).

Şekil 4. 123. 2009 yılı dış cephe ve Kurtuluş Caddesi görünüş (KVMGM,2009).

Üst örtü gizli oturtma çatıdır. İç kısımları ve cephesi sade ve şıktır (KVMGM,1985). Orta sofalı plan tipine sahiptir (Şekil 4.124). Fransız Manda Dönemi mimari özelliklerini taşımaktadır.

Şekil 4. 124. Halefoğlu Konağı 2009 iç cephe fotoğrafları (KVMGM,2009).

Cephede barok etkili bezemelerde çiçek ve tomurcuklar ile akantus yaprakları görülmektedir. S-C kıvrımlı süslemeler de barok tarzının etkisini göstermektedir. Yapıda, özellikle giriş kapıları ve ikiz pencereler üzerinde vurgulanmış taşkın ve hareketli silmeler barok esintileri taşımaktadır. Eğrisel profilli taş balkon korkuluğu ve taş konsollar Neoklasik üslubu yansıtmaktadır. Bu sebeple eklektik mimarinin başarılı örneklerinden biridir(Şekil 3.125).

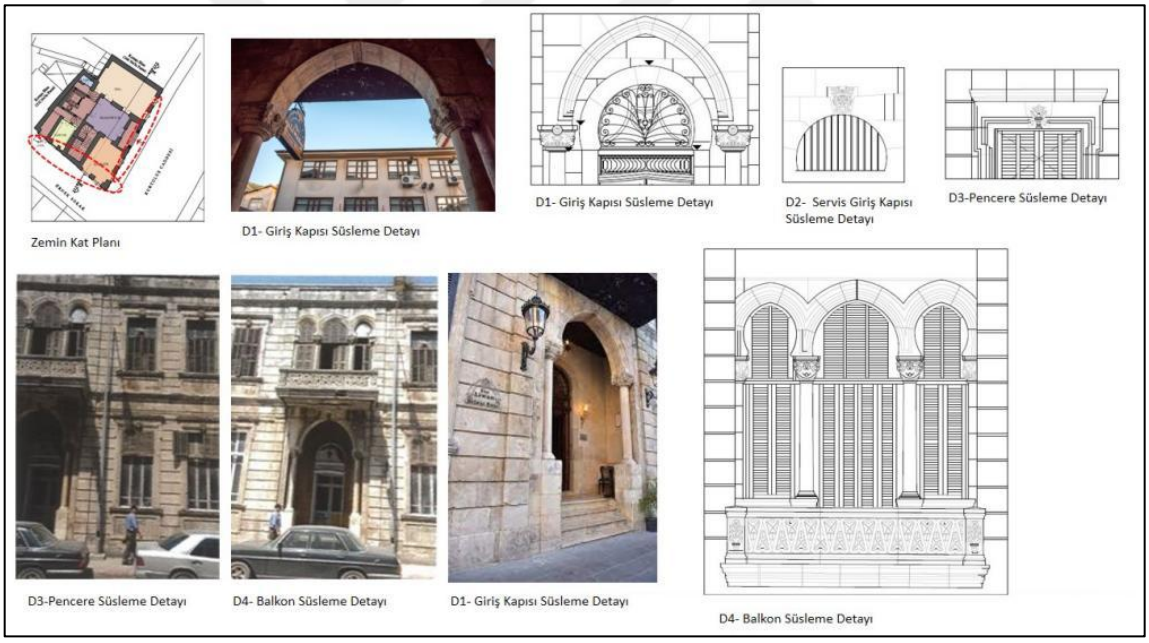

Şekil 4. 125. Halefoğlu Konağı dış cephe süsleme detayları Kaynak: (Atölye-de)'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Odalarda kullanılan karo kendi içinde ½ simetrik düzenden oluşur. Selçuklu Dönemi'nde oluşan geometrik geçmelerle Selçuklu Düğümünden oluşan bir kompozisyon oluşturulmuştur (Şekil 4.126).

Şekil 4. 126. Halefoğlu Konağı karo süslemeler (Yazar Arşivi,2024).

4.5.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

Yapı 2009 yılında rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi çizilerek Liwan Delux Otel olarak yeniden işlevlendirilmiştir. 6 odalı otel olarak 6 Şubat depremlerine kadar kullanılmıştır (Şekil 4.127).

Şekil 4. 127. Otel olarak işlevlendirilen Halefoğlu Konağı 2022 (Liwan-delux-hotel,2025).

Zemin katta iki adet giriş vardır. Örnek Sokak'tan giriş servis alanı için kullanılırken, Kurtuluş Caddesi'nde 3 kemerli giriş müşterilerin kullandığı ana kapıdır. Sofa resepsiyon olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.128). Zemin katta mutfak, servis alanı, asansör, idari ofis ve bir oda vardır (Şekil 4.129).

Şekil 4. 128. Otel olarak işlevlendirilen Halefoğlu Konağı kemerli giriş kapısı ve resepsiyon 2022 (Liwan-Delux-Hotel,2025), (Hotels, 2025).

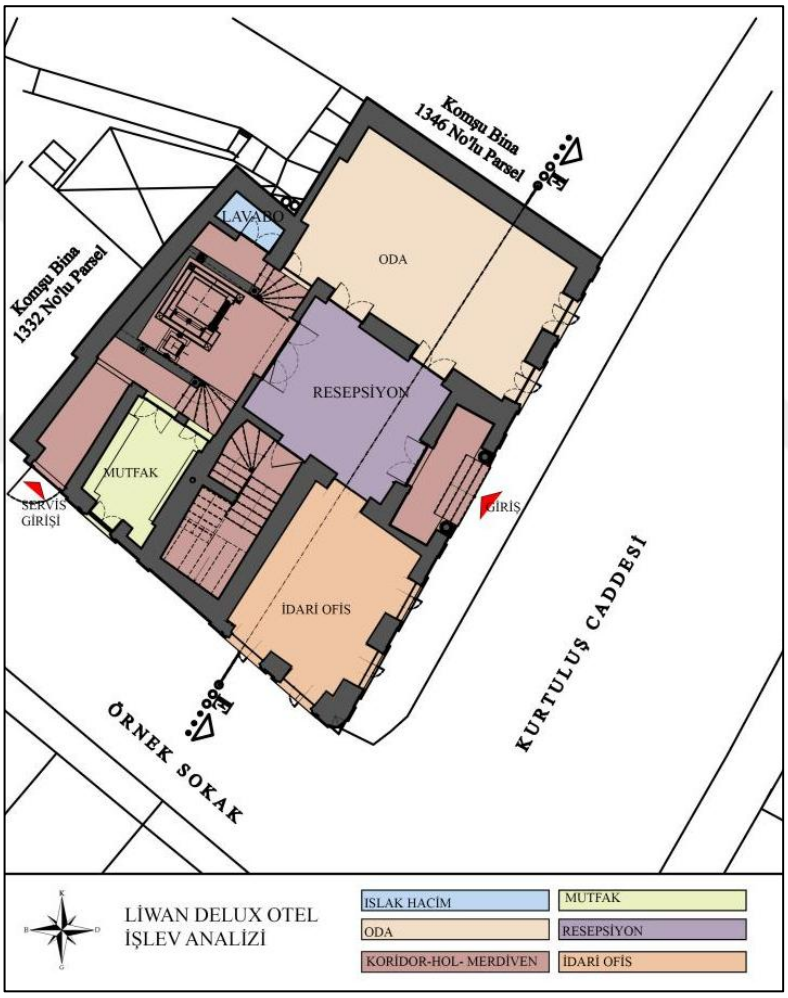

Şekil 4. 129. Liwan Delux Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-de)'den alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Birinci katta 3 adet misafir odası ve tuvalet vardır. Merdiven asansör ve odalar sofaya açılmaktadır (Şekil 4.130). Her odada tuvalet ve banyo için camlı sonradan kaldırılabilen paravanlar yapılmıştır (Şekil 4.131).

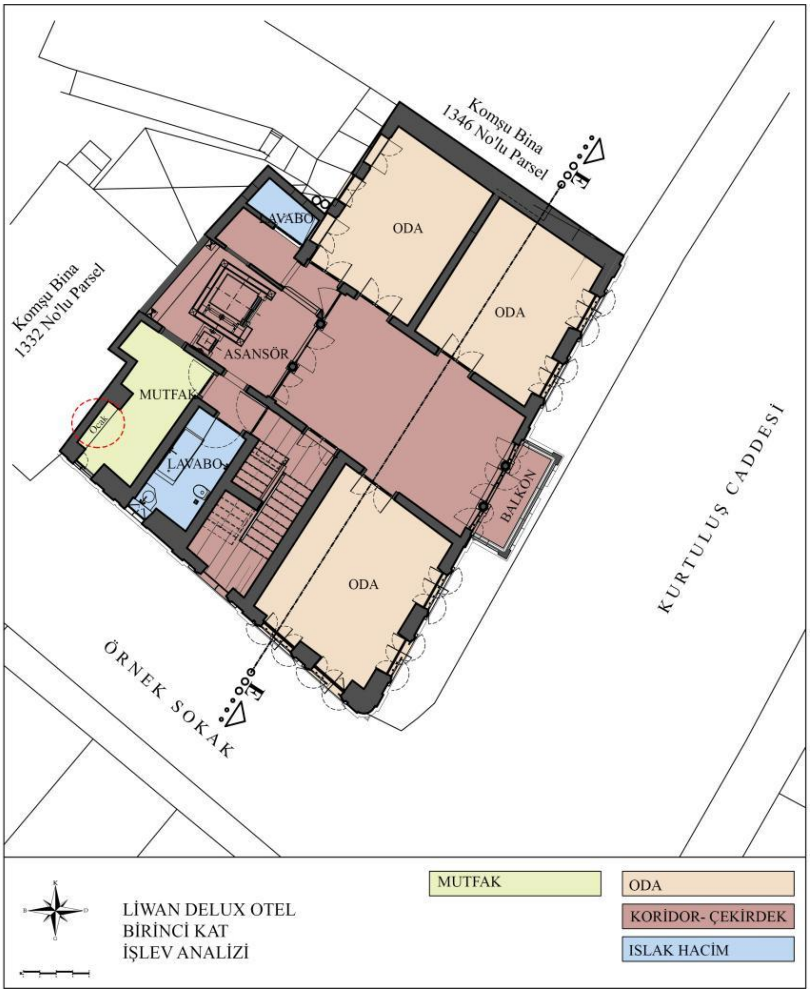

Şekil 4. 130. Restorasyon projesi işlev analiz paftası Kaynak: (Atölye-de) 2009 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 131. Birinci kat sofa ve oda örneği 2022 (Liwan-delux-hotel,2025).

İkinci kat teras katıdır. Bu katta bir adet oda bulunmaktadır(Şekil 4.132) . Çatı terasının olduğu kısım restoran olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.133).

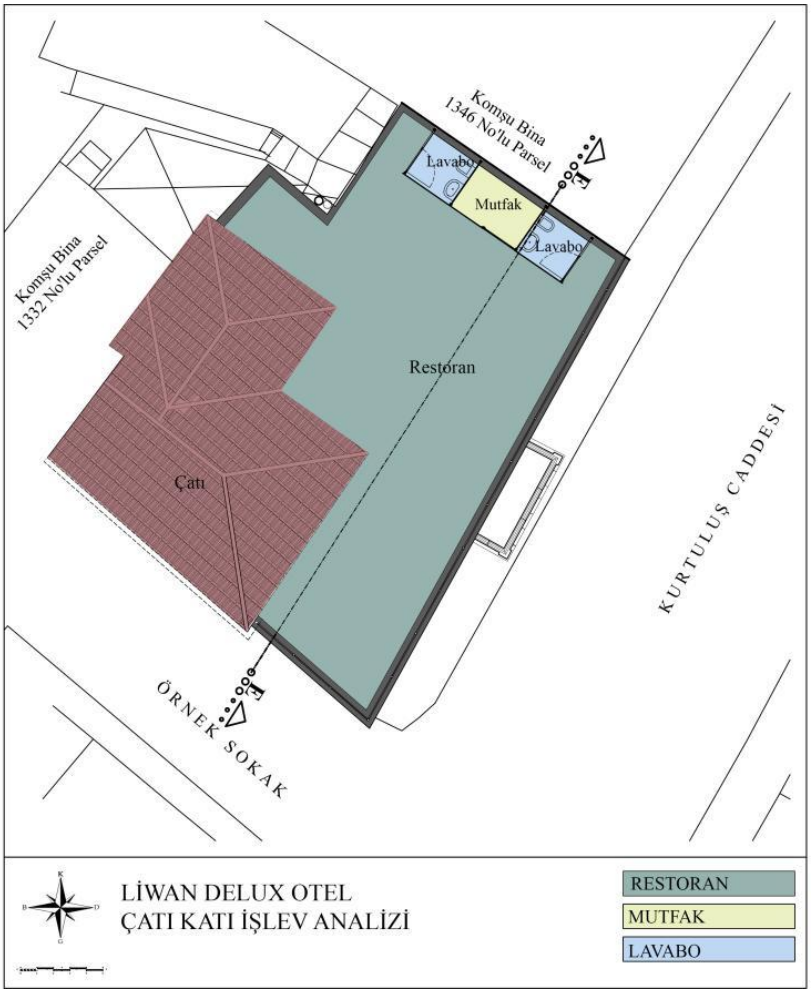

Şekil 4. 132. Liwan Delux Otel çatı katı işlev analizi Kaynak: (Atölye-De) 2009 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 133. Teras katının restoran olarak işlevlendirilmesi (2022 Liwan-delux-hotel,2025).

Şekil 4. 134. E-E Kesiti (Atölye-de) 2009 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

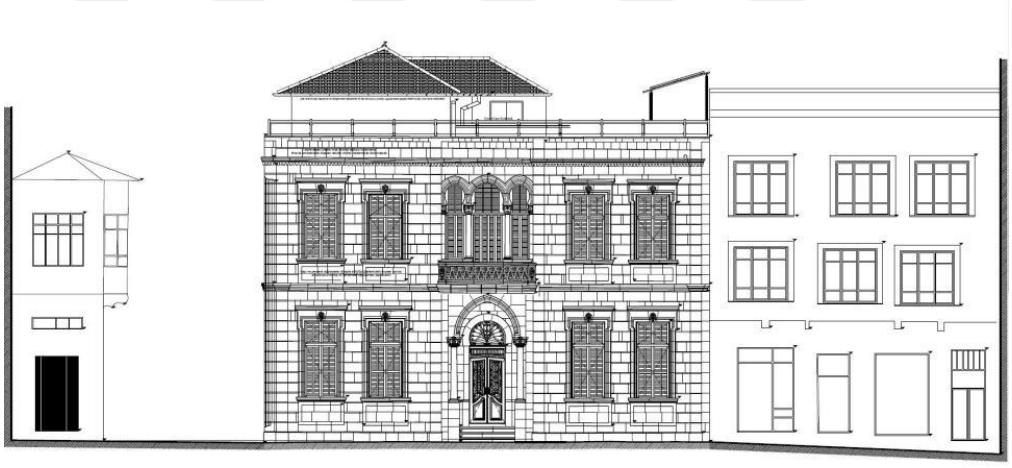

Şekil 4. 135. Deprem öncesi Kurtuluş Caddesi'nden görünüş (Atölye-de, 2009).

4.5.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu

Yapı ve yapının bulunduğu Kurtuluş Caddesi ağır hasar almıştır. Çevresindeki birçok yapı deprem anında yıkılmış veya ağır hasara uğramıştır.

Yapıda yapılan ölçümler sonucunda, çatlak genişliklerinin 25 mm'nin üzerinde olduğu tespit edilmiş ve bu durum yapının ağır hasar aldığını göstermiştir. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı ağır hasarlı olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit, 2025) Yapı içerisinde, geçmişte gerçekleştirilen güçlendirme çalışmaları kapsamında eklenen betonarme duvarların, deprem sırasında yığma duvarlarla birlikte hareket etmediği belirlenmiştir. Bu uyumsuzluk, yapıdaki gerilmenin düzensiz

dağılmasına neden olarak ağır hasarın artmasına yol açmıştır. Zeminde sıvılaşma olduğu, aldığı çatlaklar ve zemin etüt raporlarında incelenmiştir (Tablo 4.12).

Deprem öncesinde gerekli güçlendirme işlemlerinin yapılmış olmasına rağmen, depremin olağanüstü büyüklükteki şiddeti ve öngörülemeyen yıkıcı etkileri sebebiyle yapı yine de ciddi hasara uğramıştır. Hasarın boyutunun onarım ile giderilemeyecek düzeyde olması nedeniyle, yapı tamamen sökülmüş ve özgün mimari özellikleri korunarak rekonstrüksiyon projesi hazırlanmıştır. Bu kapsamda, yapı depreme karşı güvenli bir şekilde yeniden inşa edilmeye başlanmıştır.

Şekil 4. 136. Deprem sonrası Kurtuluş Caddesi'nden görünüş (Yazar Arşivi, 2023).

Tablo 4. 12. Halefoğlu Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2024)

HASAR ANALİZ TABLOSU	
Yapının Adı	Cemile Halefoğlu Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Ağır hasar
Hasara Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	Yağmalama
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ beton güçlendirme duvarı+ ahşap çatı

Hasarın Nedeniyle İlgili Gözlemler	Beton duvar
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	-

Kurtuluş Caddesi ve üzerinde yer alan yapılar, deprem sonrasında ağır hasar görmüştür. Çevredeki pek çok yapı ya yıkılmış ya da ciddi yapısal zarar almıştır. Bu nedenle cadde büyük ölçüde kullanıma kapatılmış, alanın güvenlik ve inşa çalışmaları Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmeye devam etmektedir. Bu süreçte bölge büyük ölçüde terk edilmiştir. Buna karşın, Antakya'nın en önemli ticaret akslarından biri olan Uzun Çarşı, işlevini sürdürmeye devam etmektedir. Dükkânları ayakta kalan esnaflar faaliyetlerine yeniden başlamış, Saray Caddesi ve alışveriş merkezleri gibi alternatif ticaret alanlarının yıkılması ise kentin alışveriş ve sosyalleşme ihtiyacının büyük ölçüde Uzun Çarşı'ya yönelmesine neden olmuştur.

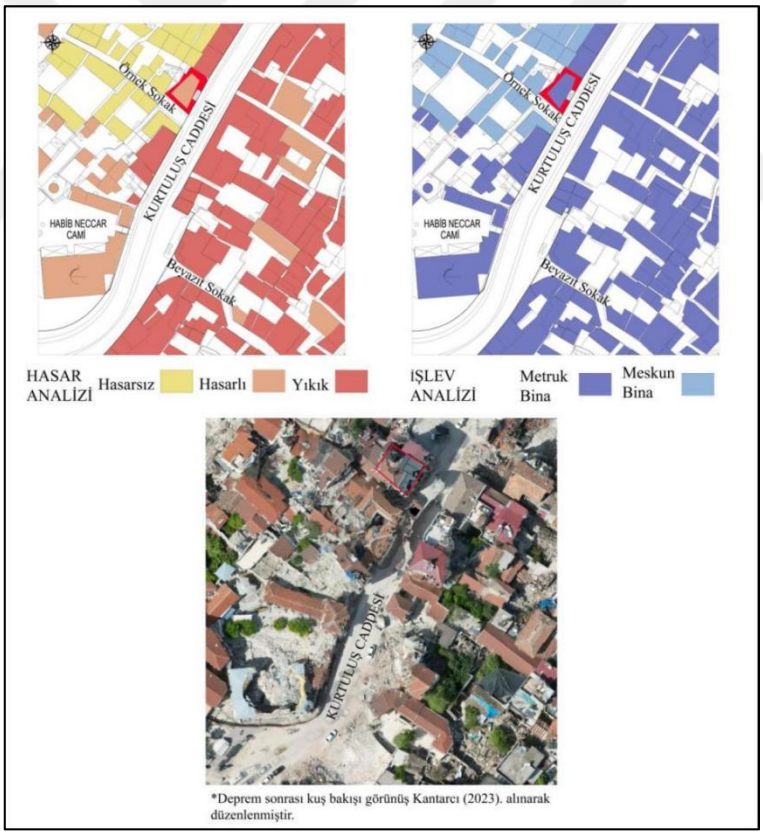

Şekil 4. 137. Deprem sonrası hasar analizi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

4.6. Fransız Asker Konağı

4.6.1. Konağın Çevresi Ve Tarihçesi

Hatay ili Antakya ilçesi Fevzi Çakmak Mahallesi'nde, Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alan Fransız Askeri Konağı, 3. Mıntıka 965 parsel üzerinde konumlanmaktadır. Osmanlı son döneminde inşa edilen yapı, tarihi Antakya'nın merkezinde, üçüncü derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Fevzi Çakmak Mahallesi, geleneksel Antakya evlerinin yoğun olarak bulunduğu, çarşı ve konut alanlarının iç içe geçtiği bir yerleşim dokusuna sahiptir. Kurtuluş Caddesi üzerinde konumlanması, yapının tarih boyunca ticari merkezle bütünleşmesini sağlamış ve hareketli bir çevreye açılmasına olanak tanımıştır. Konak, bulunduğu konum itibarıyla Kurtuluş Caddesi, tarihi Antakya dokusu ve çevresindeki ticaret alanlarına yönelen bir manzaraya sahiptir (Şekil 4. 138).

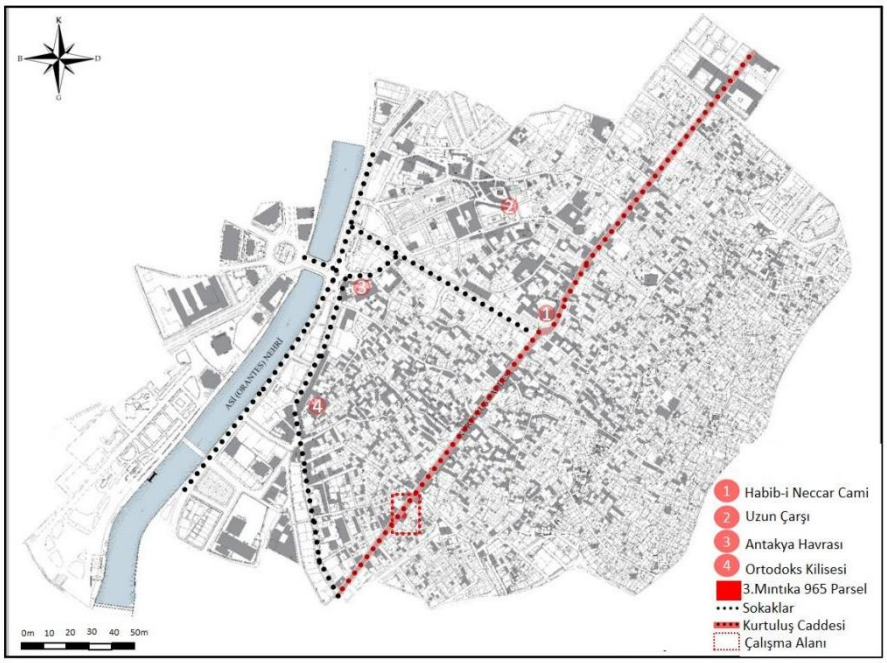

Şekil 4. 138. 1/1000 Tarihi Antakya'da Halefoğlu Konağı'nın konumu Kaynak: (HBB)' den alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konağın etrafında Antakya'nın avlulu ev tipolojisi görülmektedir. Ana caddedeki evlerin çoğu ticaret amaçlı kullanılmaktadır. Evler 1-4 kat arasındadır(Şekil 4.139).

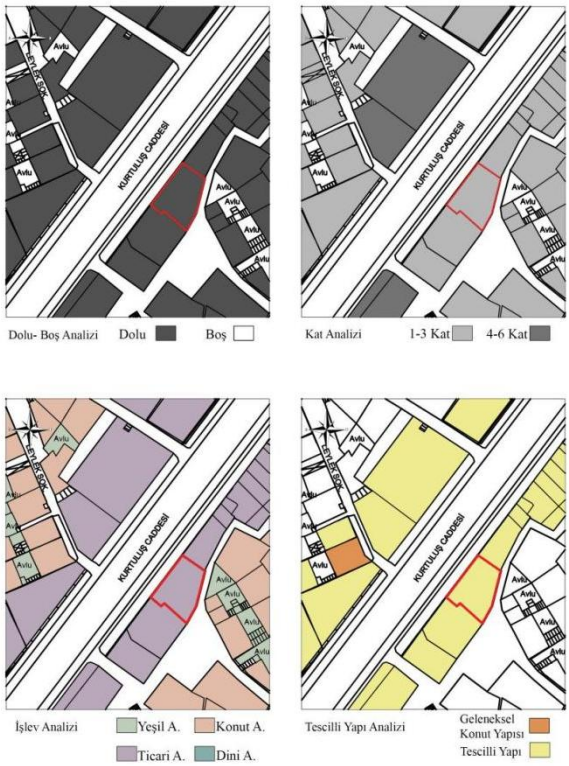

Şekil 4. 139. Askeri Konak Çevre Analiz Paftası Kaynak: (HBB); (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tarihi konak Fransız mandası sırasında Fransız Askerler için konut olarak inşa edilmiştir. Yapının mimarı ve ustaları hakkında bir bilgiye rastlanamamıştır. Daha sonraları Kurtuluş Caddesi'ne bakan tarafı zemin katta dükkân olarak kullanılmıştır. Birinci kat ise depo olarak işlevlendirilmiştir. İkinci Kat konut olarak kullanılmaya devam etmiştir (Şekil 4.140).

Şekil 4. 140. Askeri Konak Çevre Analiz Paftası (KVMGM,2012)

Dükkan+ konut yapısı olarak inşa edilen bina Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 15.11.1985 tarihinde ve 155 B sayılı kararı ve 64 envanter numarası ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (KVMGM,1985).

2014 yılında satın alınarak Luwi Butik Otel- Kafe olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Restitüsyon, restorasyon ve rölöve projeleri çizilmiştir. Restorasyon geçirerek açılmıştır (Şekil 4.141).

Şekil 4. 141. Restorasyon sonrası Kurtuluş Caddesi görünüş (Luwiotel,2022).

2023 deprem sonrasında ağır hasar almıştır. Tadilat yapılana kadar kapalı kalmıştır (Tablo 4.13).

Tablo 4. 13. Fransız Asker Koangı künyesi (Yazar Arşivi,2024).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Fransız Askeri Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Fevzi Paşa Mahallesi, Kurtuluş Caddesi,
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka 965 Parsel
Yapım Tarihi	XX. yy
Yapının Mimarı- Ustaları	-
Mimari Üslup	Fransız mandası dönemi geleneksel konut yapısı
Yapının Özgün İşlevi	Konut+ Dükkân
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel
Yapının Mevcut İşlevi	Butik Otel
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Ağır Hasarlı
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Yapının İç Görünüşü

 (KVMGM,2012)	-
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş
 (Luwiotel, 2022)	 (Hasar Tespit,2023)

4.6.2. Mimari Özellikleri

Fransız manda dönemi mimari özellikler taşımaktadır. Diğer Antakya evlerinden farklı olarak avlu konakta bulunmamaktadır (Şekil 4.142). Konak 2 katlıdır. Zemin katın duvarları taştan yapılmıştır. Sivri kemerlidir. Zemin katın kemerli üst kısmı sonradan kapanarak asma kat elde edilmiştir. Üs kat ahşap olup cephesi sıvanmıştır (Şekil 4.143) . Üst katta Kurtuluş Caddesi'ne ve arka sokağa çıkma yapılmıştır (KVMGM,2014).

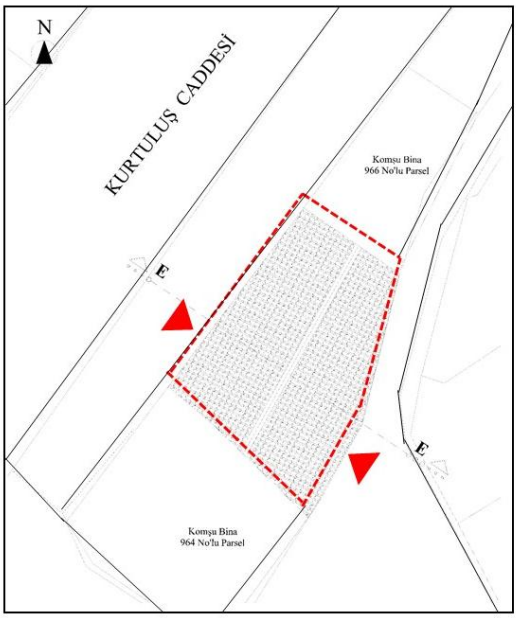

Şekil 4. 142. Vaziyet planı Kaynak: (Atölye-de) 2014 arşivinden düzenlenerek oluşturulmuştur.

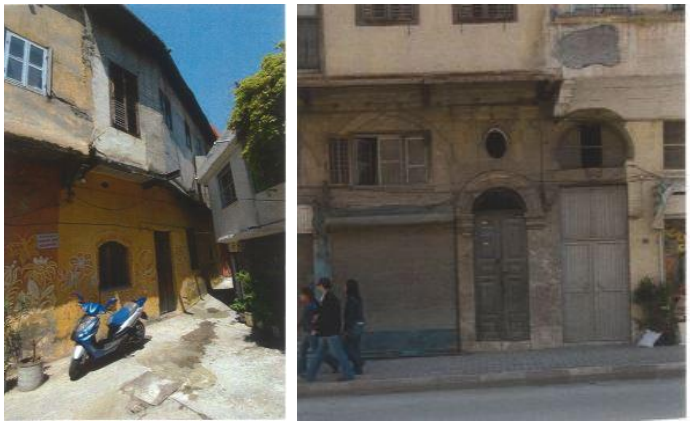

Şekil 4. 143. Kuzeydoğu ve kuzeybatı cephesi (KVMGM,2014).

Zemin katta Kurtuluş Caddesi'ne bakan 3 adet dükkân bulunmaktadır. Buradan Üst kata ayrı bir giriş için kapı ve merdiven vardır. Kuzeydoğu cephesinde çıkmaz sokaktan bir giriş vardır. Burası dükkânlardan bağımsız bir ev girişidir. 2 adet oda, hela ve asma kata (birinci kat) çıkan merdiven mevcuttur (Şekil 4.144).

Şekil 4. 144. Asker Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak:(Atölye-de) 2014 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Asma katta 2 adet oda bulunmaktadır. İkinci katta sofalı plan tipi görünmektedir. 4 adet oda, 1 hela ve ocaklı matmah mevcuttur. Bu kat iki cepheye doğru taşma yapmaktadır. Ahşap kapaklı yüklükler bulunmaktadır (Şekil 4.145).

Şekil 4. 145. Askeri Konak ikinci kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-de) 2014 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Dükkânların kat yükseklikleri 2 m 75 cm'dir. İkinci katın kat yüksekliği 3 m 70 cm'dir. Asma kat 2 m olarak alınmıştır (Şekil 4.146).

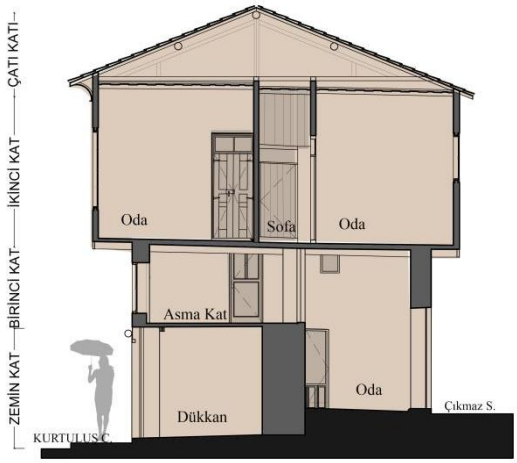

Şekil 4. 146. 3. mıntıka 965 parsel E-E kesiti Kaynak: (Atölye-De) 2014 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Şekil 4. 147. Deprem öncesi Kurtuluş Caddesi'nden 3. Mıntıka 965 parsel silueti Kaynak: (Atölye-de) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

4.6.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

2014 yılında çizimleri yapılan konak 2015 yılında restorasyonu tamamlanarak Luwi Butik Otel- Kafe olarak işlevlendirilmiştir. Toplamda 3 adet misafir odası bulunmaktadır (Şekil 4.148).

Zemin kat resepsiyon, servis alanı ve kafe olarak işlevlendirilmiştir. Kafe bölümü genellikle restoran ve kahvaltı salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.149).

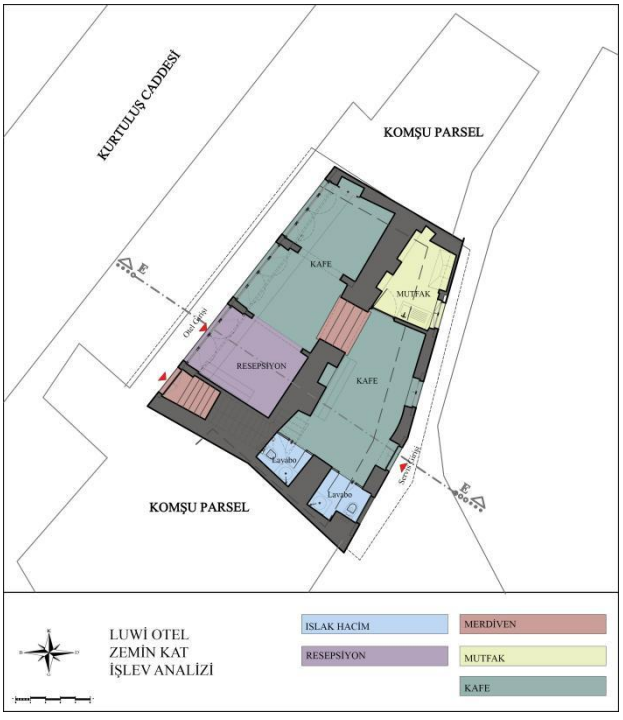

Şekil 4. 148. Restorasyon projesi Luwi Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-De) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 149. Luwi Otel zemin kat resepsiyon ve kafe (Luwiotel,2025).

Asma kat depo olarak kullanılmıştır. Birinci kat ise otel odalarının bulunduğu kat olup burada 3 adet misafir odası ve ıslak hacimler vardır (Şekil 4.150-151).

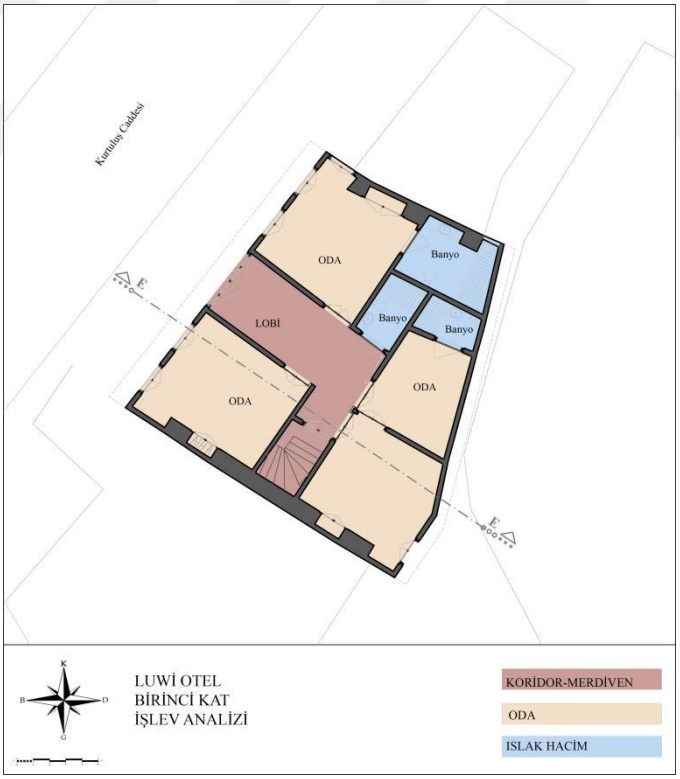

Şekil 4. 150. Luwi Otel birinci kat işlev analizi Kaynak: (Atölye-De) 2015 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 151. Birinci Kat lobi ve otel odası örneği (Luwiotel,2025).

4.6.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu

2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri sonrasında, tarihi konağın bulunduğu bölge ciddi bir yıkıma uğramıştır. Özellikle konağın çevresinde yer alan bitişik yapıların büyük bir kısmı ağır hasar görmüş veya tamamen yıkılmıştır (Tablo 4.14). Bu geniş çaplı yıkımın ardından bölge büyük ölçüde terk edilmiş, sosyal ve ekonomik faaliyetler durma noktasına gelmiştir (Şekil 4.152). Artan güvenlik riskleri nedeniyle Kurtuluş Caddesi araç ve yaya trafiğine kapatılmıştır. Deprem sonrası süreçte, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğinde, caddenin yeniden canlandırılmasına yönelik koruma ve restorasyon projeleri başlatılmıştır (Şekil 4.153).

Tarihi konak, çevresinde meydana gelen bu ağır yıkımın doğrudan etkisiyle ağır hasar almıştır. Bitişik binaların yıkılması sonucu, konağın taşıyıcı sistemine ek yükler ve darbe kuvvetleri binmiş, bu durum da yapının hasar seviyesini önemli ölçüde artırmıştır. Deprem sonrası güvenlik gerekçeleriyle yapıya yaklaşmak ve iç mekânlara giriş sağlamak mümkün olmamış, bu nedenle detaylı gözlem ve ölçümler gerçekleştirilememiştir.

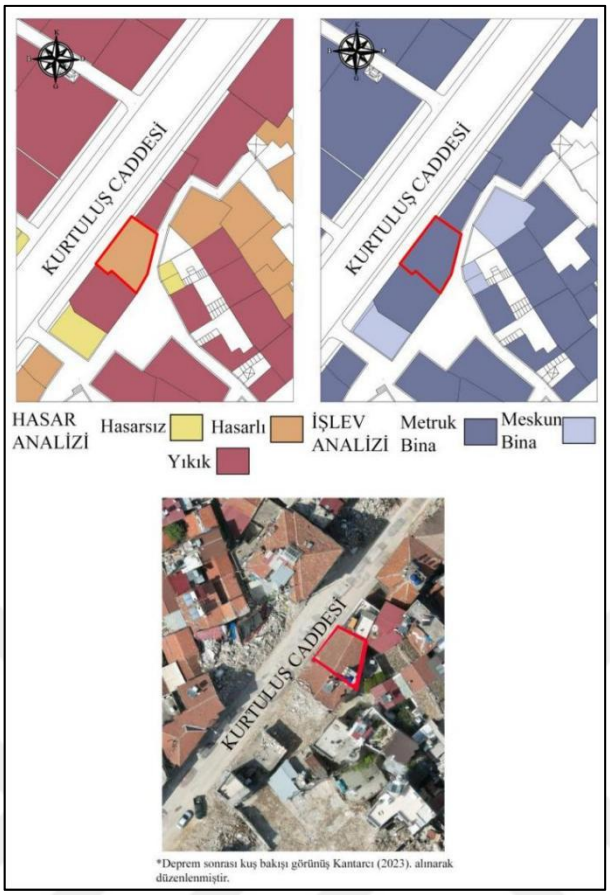

Şekil 4. 152. Askeri Konak'ın deprem sonrası çevresinin durumu Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

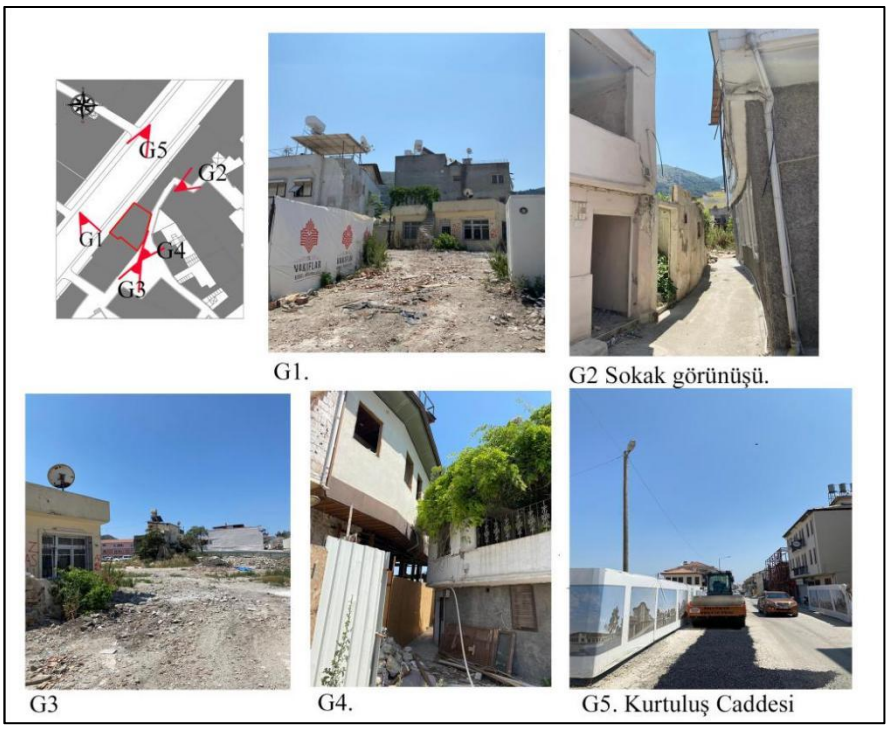

Şekil 4. 153. Fransız Askeri Konağı'nın deprem sonrası çevre fotoğrafları (Yazar Arşivi,2025).

Tablo 4. 14. Asker Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2025).

Yapının Adı	Askeri Konak
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut+ Dükkân
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Hasarsız
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	-
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ bağdadi duvar+ ahşap çatı
Hasar Nedeniyle İlgili Gözlemler	Deprem anında yıkılmamıştır.
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	-

4.7. Kuseyri Konağı

4.7.1. Konağın Çevresi ve Tarihçesi

Hatay ili Antakya ilçesi Yeni Camii Mahallesi'nde, Terziler Sokak üzerinde yer alan Kuseyri Konağı, 3. Mıntıka 1498 parselde konumlanmaktadır. Reşit Kuseyri' ye ait konut olarak uzun yıllar kullanılan yapı, tarihi Antakya'nın merkezinde, üçüncü derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Konak, Antakya'nın en eski ticaret alanlarından biri olan Uzun Çarşı üzerinde bulunmakta olup, çarşı dokusuyla bütünleşmiş bir konuma sahiptir. Dükkânların yanı sıra cami, han ve hamam gibi yapılarla çevrili bu yoğun ticari aks, yapıya hem işlek bir çevre hem de kentin canlı sosyal dokusu ile yakın ilişki kazandırmaktadır (Şekil 4.155).

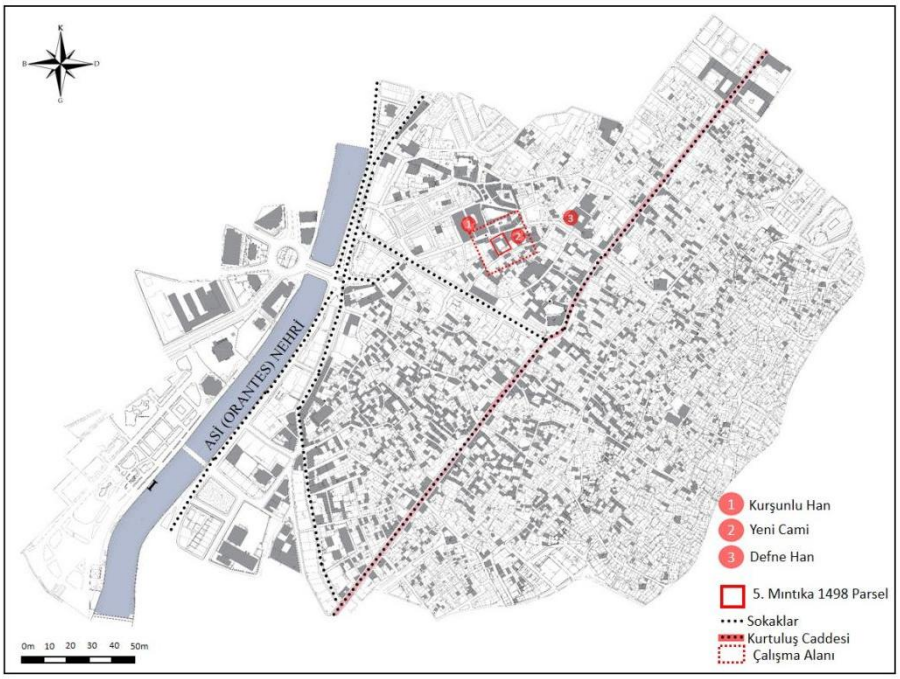

Şekil 4. 154. 1/1000 haritada 3. Derece Sit alanın içerisinde Kuseyri Konağı'nın konumu ve çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yeni Camii Mahallesi eski tarihi Antakya evlerinin bulunduğu çarşı ve konut alanı olarak kullanılan bir mevkidir. Otelin etrafında Antakya'nın avlulu ev tipolojisi görülmektedir. Ana caddedeki evlerin çoğu ticaret amaçlı kullanılmaktadır. Evler 1-4 kat arasındadır(Şekil 4.155).

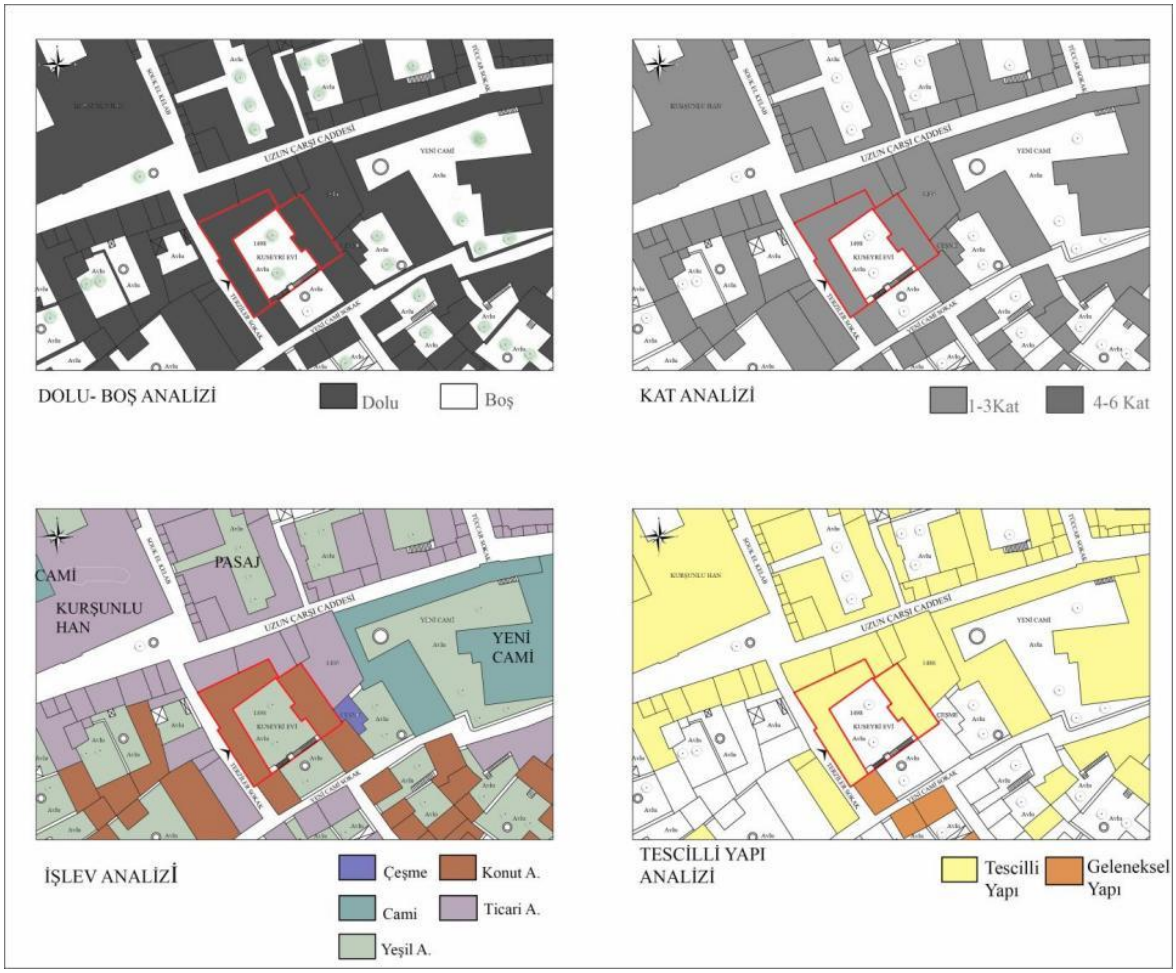

Şekil 4. 155. Kuseyri Konağı Çevre Analiz Paftası Kaynak: (HBB);(KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konak 19. yy sonlarına doğru konut olarak inşa edilmiştir. Osmanlı Dönemi mimari özellikler taşımaktadır. 1982 yılında Antakya Müze Müdürlüğü tarafından, yapının etnografya müzesi olması kararlaştırılmıştır. Evin sahipleri Valiliğe başvurarak süreci durdurmuştur. 2006 yılında etrafındaki yapılar 1497 parsel de alınmış, konak genişletilmiş ve restorasyonu yapılarak Konak Avula Butik Otel olarak işlevlendirilmiştir. Fakat diğer yapılar tescilli olmadığı için tez kapsamına girmemektedir. Bu yüzden incelenmemiştir (Şekil 4.156).

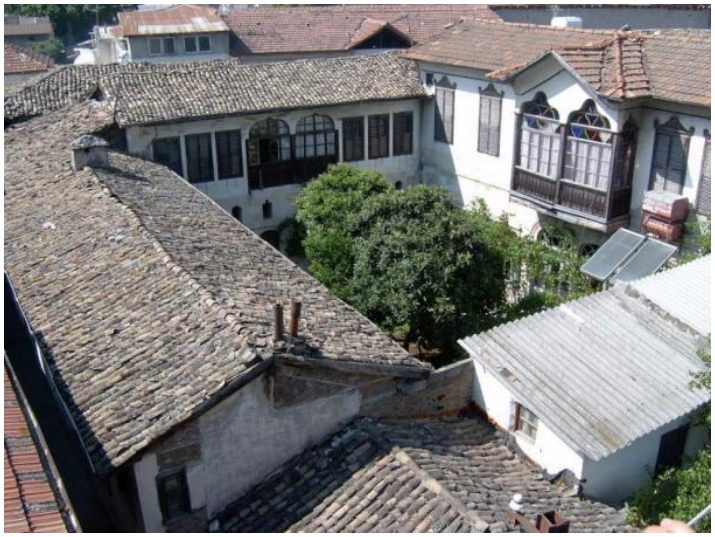

Şekil 4. 156. Kuseyri Konağı'nın Restorasyon öncesi güney yönünden kuşbakışı görünüşü (Emir, H.C.2006).

2023 Maraş ve Hatay merkezli depremlere kadar butik otel işlevinde kullanılan konak depremde yıkılmıştır. Depremden kısa bir süre sonra tadilatı yapılarak tekrar açılmıştır (**Ş**ekil 4.157) (Tablo 4.15).

Şekil 4. 157. 2023 yılı deprem sonrası hasar durumu ve 2025 deprem sonrası restore edilmiş hali (Yazar Arşivi,2023)

Tablo 4. 15. Kuseyri Konağı yapının künyesi (Yazar Arşivi,2025).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Kuseyri Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Yeni Camii Mahallesi, Terziler Sokak
Yapının Ada ve Parsel No	5. Mıntıka- 1498 Parsel
Yapım Tarihi	XIX. yy
Yapının Mimarı- Ustaları	Ermeni Taş Ustaları
Mimari Üslup	Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Yapısı
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel
Yapının Mevcut İşlevi	Butik Otel
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Yıkık
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Restorasyon Öncesi Yapının İç Görünüşü
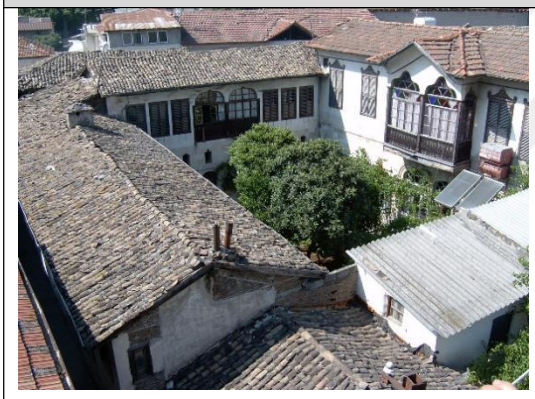 (Emir, H.C., 2006)	(Emir, H.C., 2006)
Restorasyon sonrası görünüş	Deprem sonrası görünüş
(Yazar Arşivi,2024)	(Yazar Arşivi,2023)

4.7.2. Mimari Özellikleri

Osmanlı Dönemi mimari özellikleri taşımaktadır. O dönem yapılan diğer yapılar gibi Kuseyri Konağı avlu merkezde olmak üzere avluyu kuzey, batı ve doğu yönünde çepeçevre saran 2 katlı kütlelerden meydana gelmektedir (Şekil 4.159).

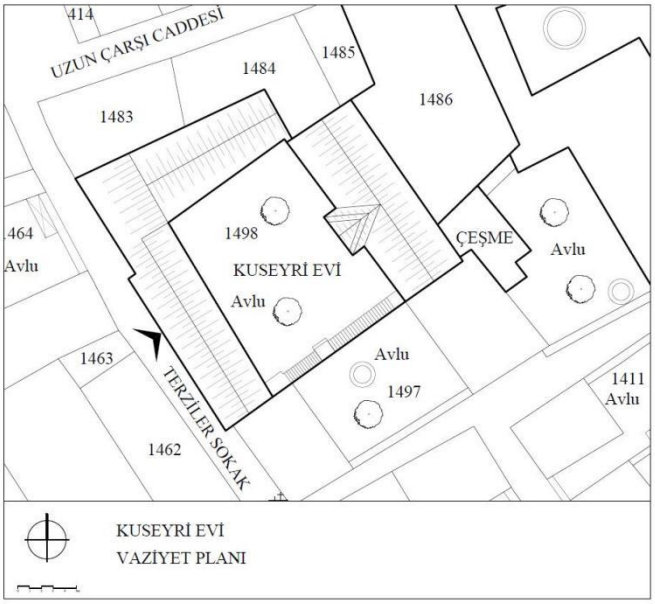

Şekil 4. 158. Vaziyet planı Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yapıya güneybatı cephesinden terziler sokaktan girilmektedir. Giriş holünden bir kapıyla avluya girilir. Giriş holünde nişin içerisinde döner dolap vardır. Bu dolap bir mil etrafında dönen ahşap raflardan oluşmaktadır (Şekil 4.159). Dışardan birisi eve bir şey getirdiğinde evin hanımını görmeden içeri alınması için tasarlanmıştır.

Zemin katta depo, kiler, matmah (mutfak), hela, banyo 5 adet oda bulunmaktadır (Şekil 4.160). Günlük hayat genellikle bu katta geçirilir. Baklava dilimi kesme taşlardan oluşan avluda yukarı çıkmak için merdiven; gölgelik amaçlı ise turunç, portakal gibi yerel ağaçlar bulunmaktadır (Şekil 4.161). Seki avlunun güney doğu cephesinde yerden 60 cm yükseklikte kesme taştan yapılmıştır. Avlunun ortasında ise buğday ve biber dövmek için soku bulunur (Şekil 4.161).

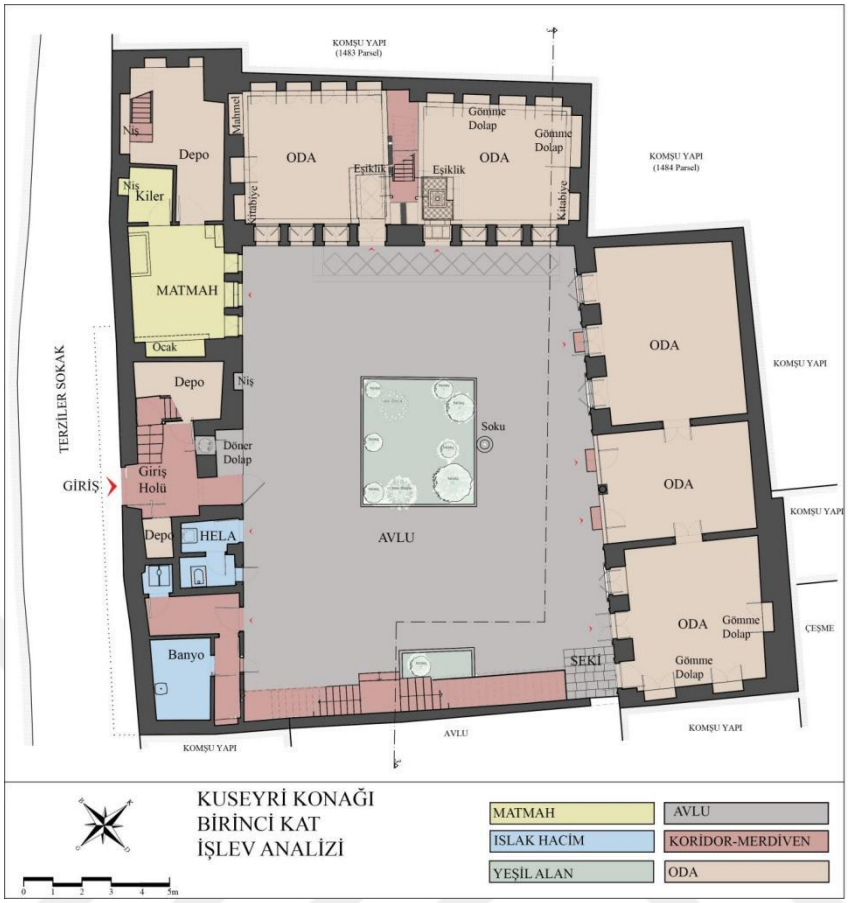

Şekil 4. 159. Kuseyri Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Şekil 4. 160. Zemin kat avlu dolap detayı ve matmah ocak fotoğrafı (Emir, H.C..2006).

Şekil 4. 161. Zemin kat oda ve tefriş elemanları, Zemin kat oda fotoğrafları (Emir, H.C. 2006).

Avludan merdivenle üst kata çıkılır burada 8 adet yatak odası bulunmaktadır. Bu kat genellikle akşam ve gece kullanılan bölümdür. 2 adet kiler ve hela bulunmaktadır (Şekil 4.162).

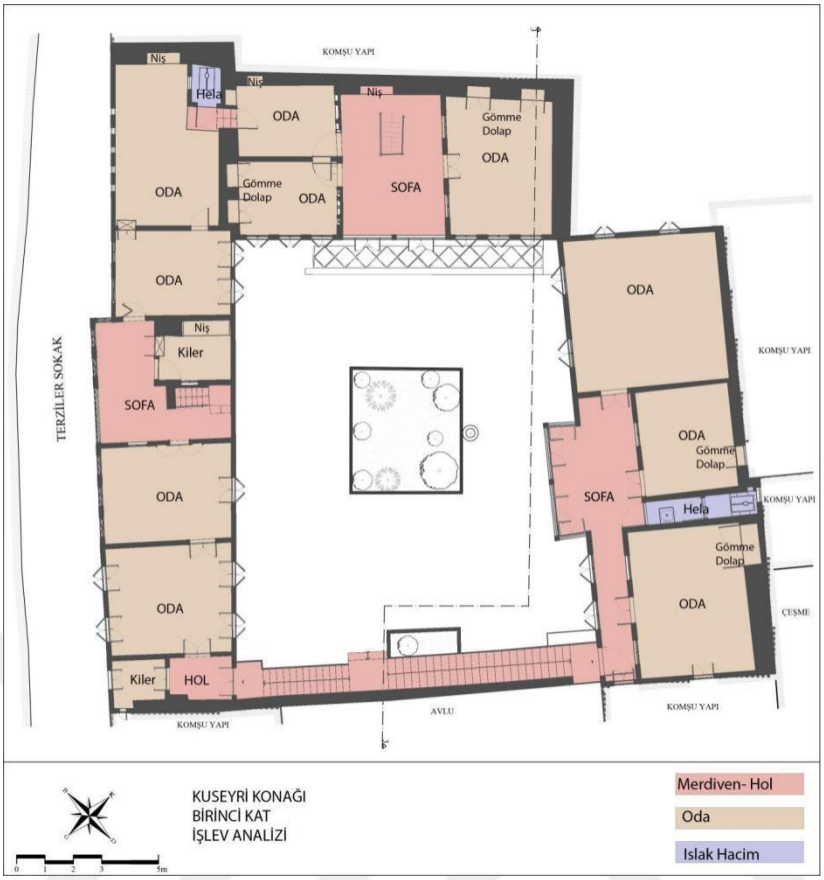

Şekil 4. 162. Kuseyri Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 163. Birinci giriş holü ve oda fotoğrafları (Emir, H.C. 2006).

Aşağıda avlunun kütleler ile ilişkisi verilmiştir. Cepheler sade ve süslemelidir (Şekil 4.164). Alt kat taş üst kat ise bağdadi çıtalarla ahşaptır. Kat yükseklikleri 3.50 cm'dir. Ahşap üst kat avluya ve sokağa çıkma yapmaktadır (Şekil 4.165).

Şekil 4. 164. Kuseyri Konağı restitüsyon projesi 3-3 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 165. Avlu cephesi ve Terziler Sokak cephesi görünüşler. (Emir, H.C.2006).

4.7.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

2006 yılında çizimleri yapılan konak 2007 yılında restorasyonu tamamlanarak Konak Avula Butik Otel olarak işlevlendirilmiştir. Toplamda 15 adet misafir odası bulunmaktadır (Şekil 4.167).

Zemin kat resepsiyon, servis alanı ve toplantı odası ve 2 adet otel odası olarak işlevlendirilmiştir. Avlu genellikle müşteriler için restoran ve kahvaltı salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.166).

Şekil 4. 166. Koank Avula zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 167. Konak Avula Butik Otel 2025 bahçesi (Yazar Arşivi, 2025).

Şekil 4. 168. Zemin kat oda örneği (Yazar Arşivi, 2025)

Şekil 4. 169. Niş, döner dolap, ahşap dolap örneği (Yazar Arşivi, 2025).

Üst kata avludan ve sofalardan çıkılır. 6 adet otel odası vardır (Şekil 4.170). Odalarda alçı panel ile bölünmüş duvarlar ile banyo eklenmiştir (Şekil 4.172). İdari birimler olan; toplantı salonu, ofis birimleri eklenmiştir (Şekil 4.171). Üst katın hizmeti için kiler ve servis alanları eklenmiştir (Şekil 4.173).

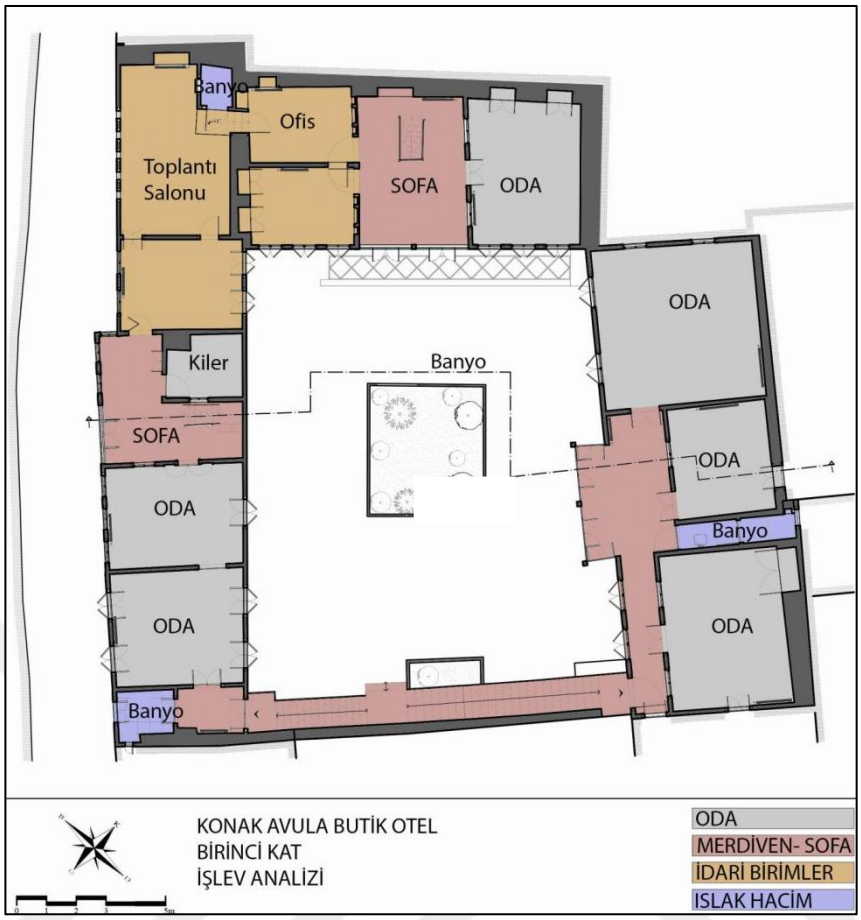

Şekil 4. 170. Koank Avula birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2006 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4. 171. Avludan çıkış merdiveni, avluya birinci kattan bakış, toplantı salonu (Yazar Arşivi, 2025).

Şekil 4. 172. Birinci Kat Sofa ve Koridor, örnek oda fotoğrafı (Yazar Arşivi, 2025).

4.7.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu

6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen depremler serisinde restorasyonu yapılmasına rağmen konak yıkılmıştır. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı yıkık olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025). Deprem sırasında konağa bitişik olan Uzun Çarşı Caddesi'ndeki 1483 ve 1483 numaralı parsellerdeki tescilli yapılar yıkılmış ve konağa zarar vermiştir (Şekil 4.173). Hasarın olduğu kütlenin avlu cephesi duvar ince yonu taş kaplamaları ayrılmış ve düşmüştür (Tablo 4.16).

Şekil 4. 173. 2023 yılı Uzun Çarşı Caddesi cephesinde yıkılan tescilli dükkânlar ve konağın avludan hasar alan cephesi (Yazar Arşivi,2023).

Konak Tarihi Uzun Çarşı'da yer almaktadır. Uzun Çarşı hasara uğramıştır ancak Saray Caddesi ve alışveriş merkezlerinin yıkılması sonucu Antakya'nın yerel halkı tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Dükkânları yıkılmayan Uzun Çarşı esnafı tadilat yaparak dükkânlarını kısa sürede açmıştır (Şekil 4.174-175).

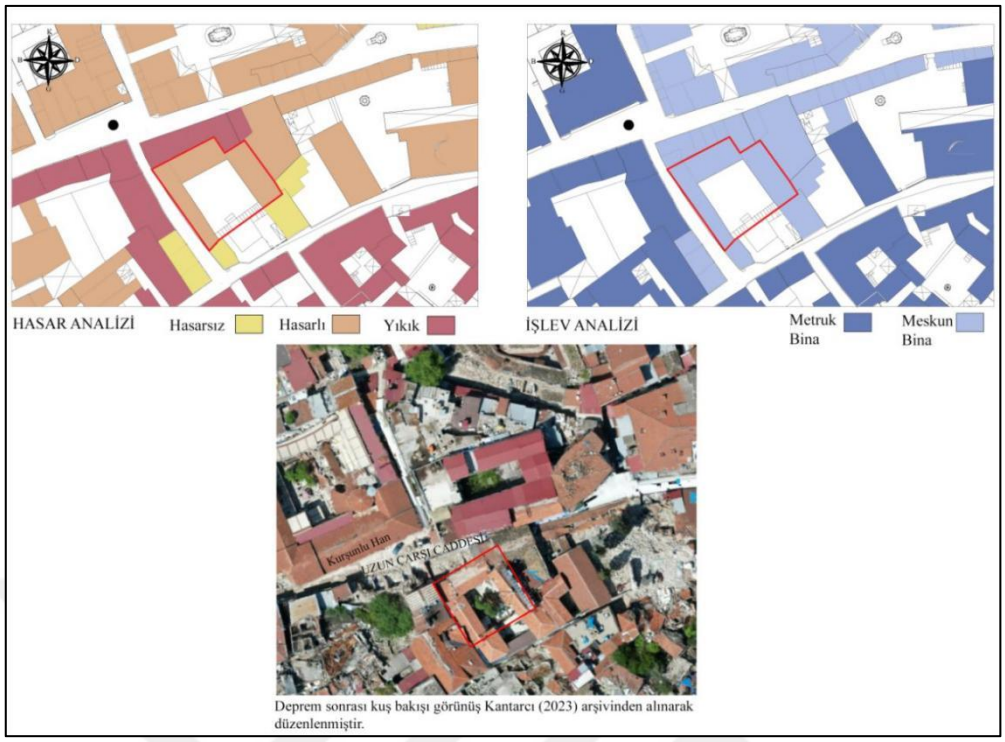

Şekil 4. 174. Kuseyri Konağı deprem sonrası çevre analiz paftası Kaynak (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 175. Kuseyri Konağı deprem sonrası sokak silueti fotoğrafları (Yazar Arşivi, 2025).

Tablo 4. 16. Kuseyri Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2025)

Yapının Adı	Kuseyri Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Yıkık
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	-
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ bağdadi duvar+ ahşap çatı
Hasar Nedeniyle İlgili Gözlemler	Yan parseldeki yapının kuzeybatı kütlesine doğru yıkılması
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	-

4.8. Özdemir Konağı

4.8.1. Konağın Tarihçesi ve Konumu

Hatay ili Antakya ilçesi Zenginler Mahallesi'nde, Kahraman Sokak üzerinde yer alan Nida Özdemir Konağı, 3. Mıntıka 104 parselde konumlanmaktadır. 19. yüzyıl sonlarında inşa edilen ve uzun süre Yahudi bir aile tarafından konut olarak kullanılan yapı, tarihi Antakya'nın merkezinde, üçüncü derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Zenginler Mahallesi, özellikle gayrimüslim ailelerin yaşadığı bir yerleşim dokusu olup, Antakya Ortodoks Kilisesi'ne de ev sahipliği yapmaktadır. Konağın bulunduğu alan, Uzun Çarşı, Saray Caddesi ve Asi (Orontes) Nehri gibi kentin önemli odaklarına yürüme mesafesinde yer almakta ve böylece tarihi kent dokusu ile bütünleşen bir konum sunmaktadır (Şekil 4.176).

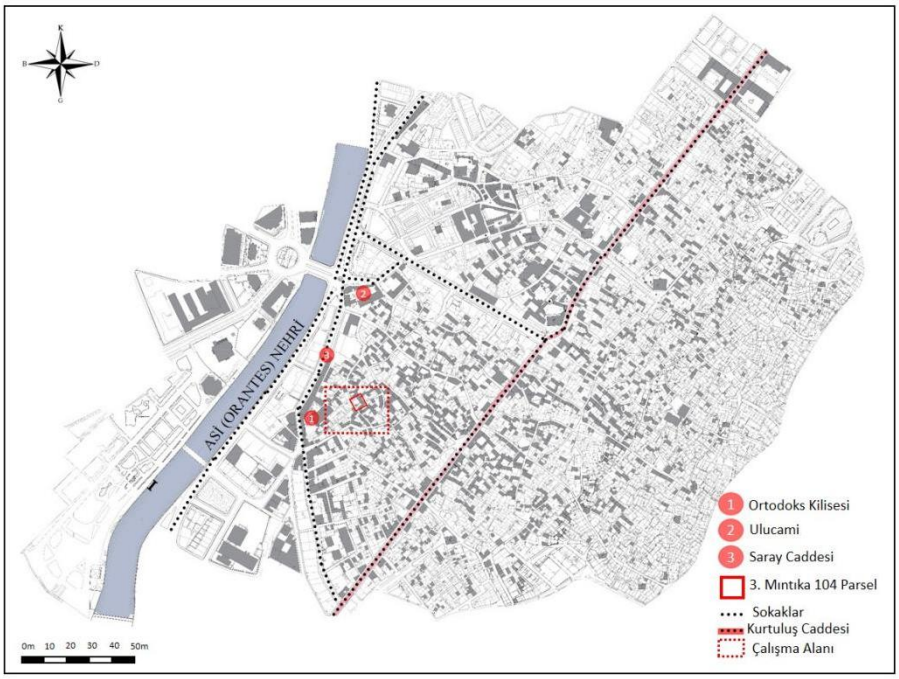

Şekil 4. 176. 1/1000 haritada 3. Derece Sit alanın içerisinde Özdemir Konağı' nın konumu ve çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Zenginler Mahallesi eski tarihi Antakya evlerinin bulunduğu ticari ve konut alanı olarak kullanılan bir mevkidir. Otelin etrafında Antakya'nın avlulu ev tipolojisi görülmektedir. Yapıların çoğu tescilli veya geleneksel konut yapısıdır. Zenginler Mahallesi geçmişten günümüze yapılan yanlış uygulamalar sonucu tarihi dokusunu korumayı başaramamıştır (Kök, S.D. Uşma,G.2022,s.637). Ana caddedeki evlerin çoğu ticaret amaçlı kullanılmaktadır. Evler 1-3 kat arasındadır (Şekil 4.177).

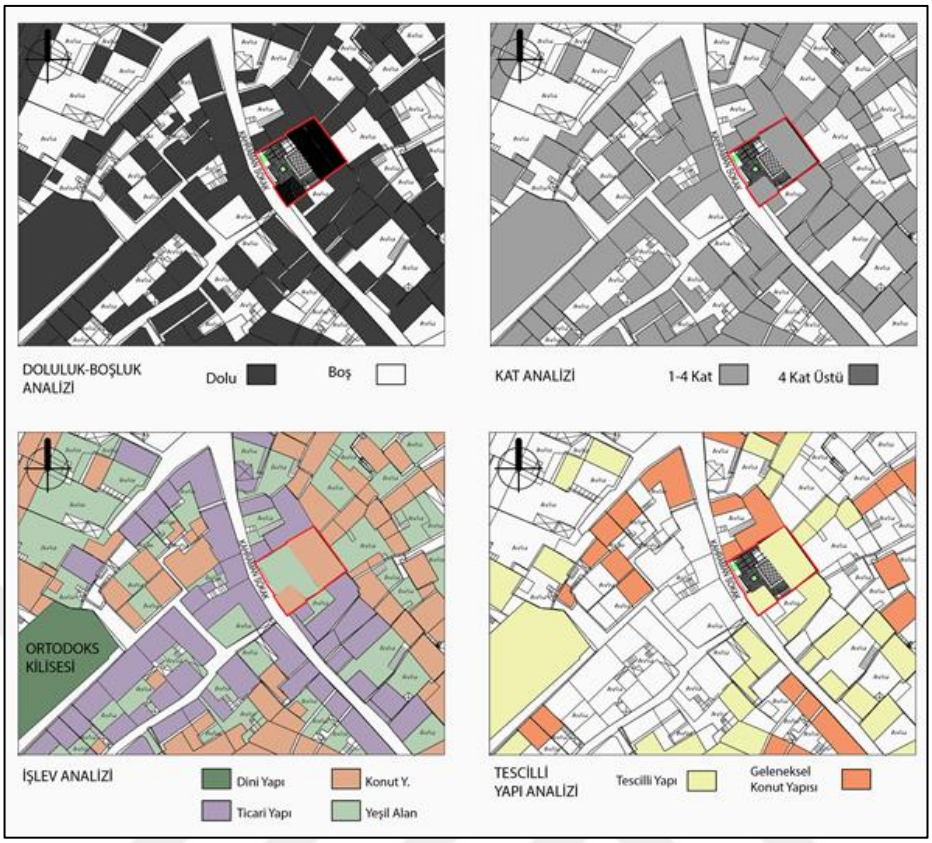

Şekil 4. 177. Özdemir Konağı Çevre Analiz Paftası Kaynak: (HBB); (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konak 19. yy sonlarına doğru konut olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.178). Osmanlı Dönemi mimari özellikler taşımaktadır. Nida Özdemir'in yapıyı satın almasıyla 2011 yılında başlayan restorasyon 2017 yılında tamamlanmıştır. Restorasyon sırasında tarihi dokuya zarar verilmemiştir. 2019 yılında 5 odalı butik otel ve kafe hizmeti vermeye başlamıştır (Şekil 4.179) (Tablo 4.17).

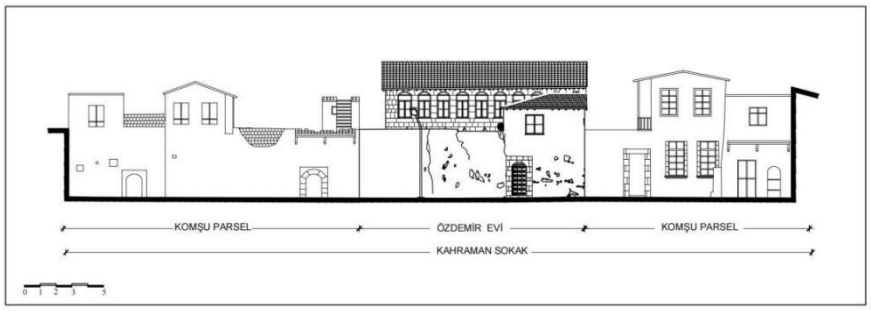

Şekil 4. 178. Kahraman Sokak silueti Kaynak: (KVMGM) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. 179. Özdemir Konağı Restorasyon öncesi Kahraman Sokak'tan görünüş (KVMGM,2012).

Tablo 4. 17. Özdemir Konağı yapının künyesi (Yazar Arşivi, 2025)

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Özdemir Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Zenginler Mahallesi, Kahraman Sokak
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka- 104 Parsel
Yapım Tarihi	XIX. yy
Yapının Mimarı- Ustaları	Ermeni Taş Ustaları
Mimari Üslup	Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Yapısı
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel
Yapının Mevcut İşlevi	Butik Otel
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Yıkık
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Restorasyon Sonrası Dış Görünüş
(KVMGM,2012)	(Tripdavisor,2022).

4.8.2. Mimari Özellikleri

Konak Osmanlı Dönemi mimari özellikleri taşımaktadır. O dönem yapılan diğer yapılar gibi Özdemir Konağı avlu merkezde olmak üzere avluyu kuzeydoğu ve güneybatı yönünde saran 2 katlı kütlelerden meydana gelmektedir (Şekil 4.180).

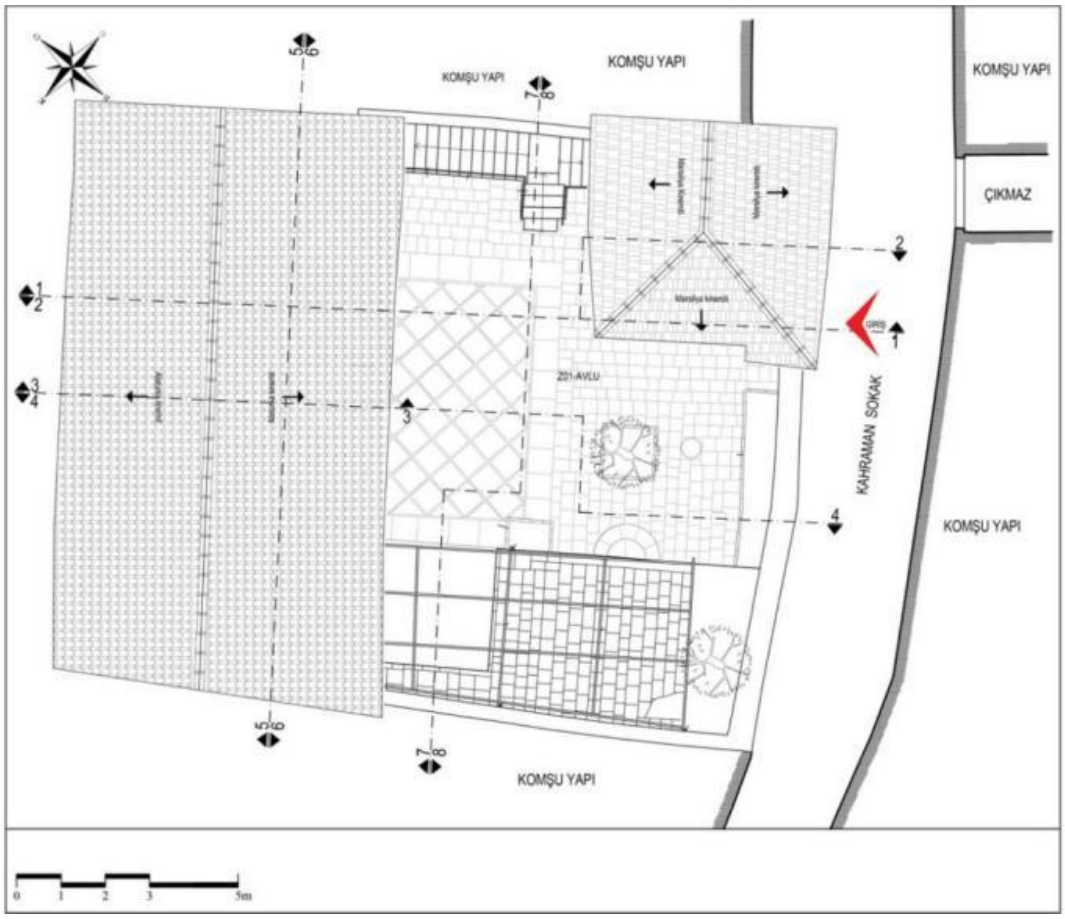

Şekil 4. 180. Rölöve projesi vaziyet planı Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yer yer ince yonu kaplamalı ve mermer ferah bir avlunun solunda 0.70 cm. kadar yükseklikte bir sekisi vardır. Kuzeydoğu kanadı 2 katlıdır. Döşemesi mermer ve yer desenli karo mozaik kaplamadır. Soldaki odada seki, mermer kaplamadır. Tavan ahşap kirişlidir. Avlu yüzü ince yonu kaplamalıdır. Pencere ve kapılar basık kemerlidir. Dehliz pencereleri bezelidir. Güneybatı kütlesi matmah ve heladan oluşmaktadır (Şekil 4.181).

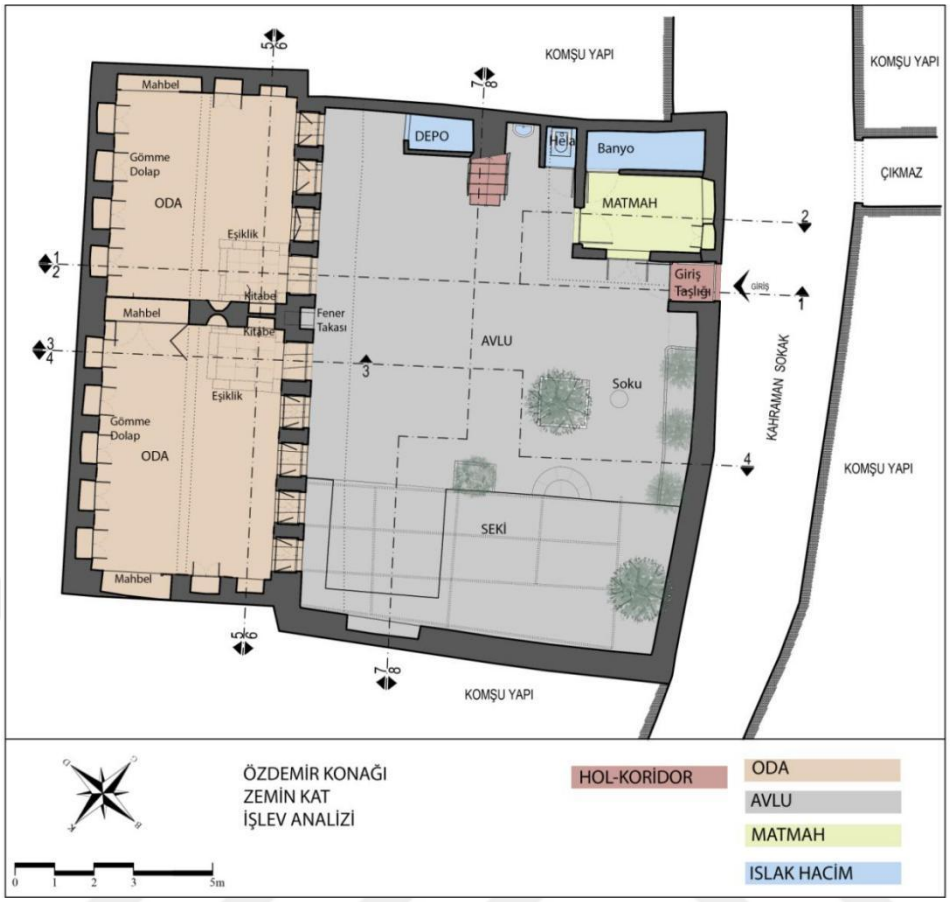

Şekil 4. 181. Özdemir Konağı zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Kuzeydoğu kütlesinde toplamda 3 adet oda vardır. Odalar taş ile örülmüştür. Girişte sağ köşede avlu ve güneybatı yönünde iki katlı ufak bir yapı vardır. Üst kata oda vardır. Üst kat basık çatılıdır. Alaturka ve marsilya kiremit kaplamadır (Şekil 4.182).

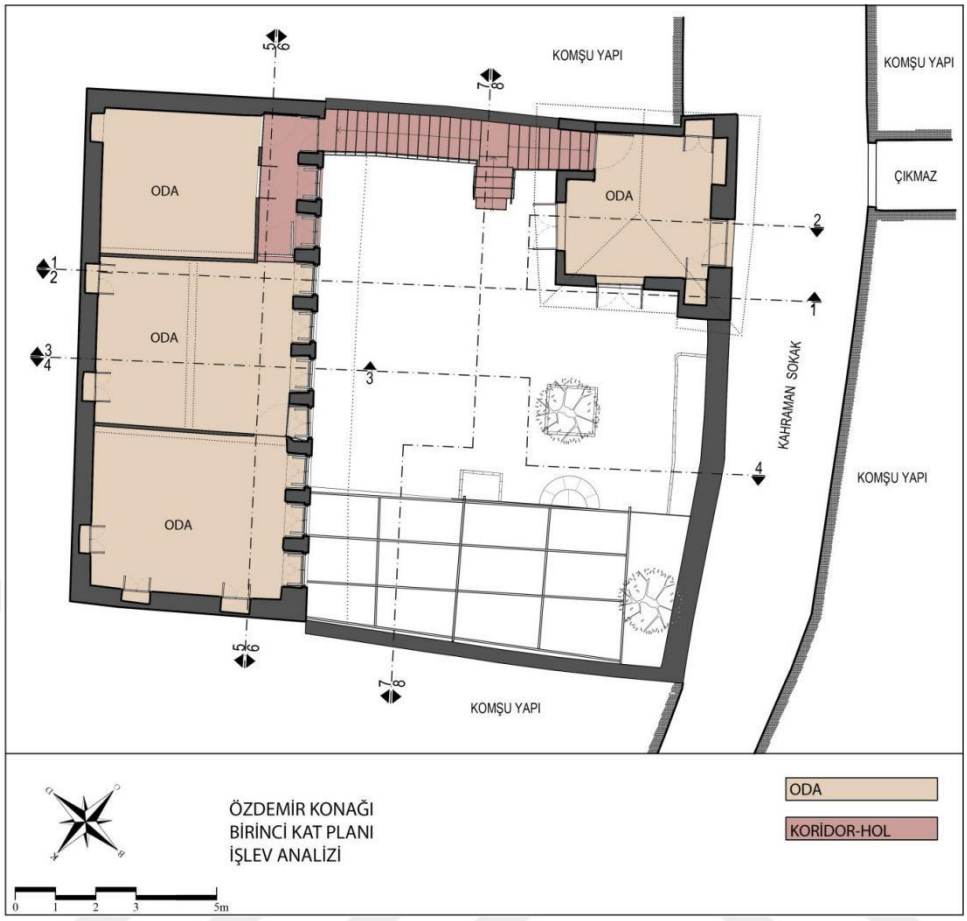

Şekil 4. 182. Özdemir Konağı birinci kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yapının avlu, sokak, kütle ilişkisi aşağıda 2-2 kesitinde verilmiştir. Herhangi bir tarafa çıkması yoktur (Şekil 4.183).

Şekil 4. 183. Rölöve projesi 2-2 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2012 arşivinden alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

4.8.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

Konak 2017 yılında açılarak 5 odalı Yeşil Ev Butik otel olarak işlevlendirilmiştir. Alt katta oda olarak kullanılan yerde bir otel odası ve kahvaltı veya toplantı salonu vardır (Şekil 4.184). Matmah ve helanın olduğu kütle ise servis alanı olarak kullanılmaktadır. Avludan taş merdivenler ile üst kata çıkılmaktadır. Üst katta toplam 4 adet oda ve bir idari ofis bulunmaktadır. Avlu ve seki restoran veya kafe olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.185).

Şekil 4. 184. Yeşil Ev Butik Otel Giriş kapısı ve avlu fotoğrafları 2022 (Tripdavisor,2022).

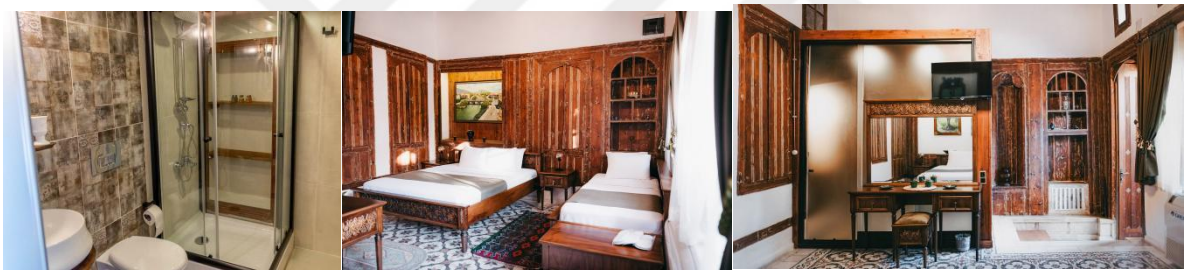

Şekil 4. 185. 2022 Yeşil Ev Butik Otel banyo ve oda örnekleri (Tripdavisor,2012).

4.8.4. Deprem Sonrası Korunma Durumu

6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen depremler serisinde restorasyonu yapılmasına rağmen konak yıkılmıştır. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığının yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı yıkık olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025). Can güvenliği nedeniyle yapıya girilememiş ve detaylı inceleme yapılamamıştır. Bu sebeple hasar nedeni hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Projeleri çizilerek rekonstrüksiyonu gerçekleştirilmeyi beklemektedir. Taşlar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "tarihi eser moloz toplama alanına götürülmüş ve ayrıştırılmıştır". Bu şekilde taşların çalınmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Gerekli güçlendirme işlemleri yapılmış bile olsa depremin şiddetinin çok büyük ve ön görülemez olması sebebiyle yapı yıkıma uğramıştır (Tablo 4.18).

Tablo 4. 18. Özdemir Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi,2025).

Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Yıkık
Hasar Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	Yağma
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ ahşap çatı+ beton döşeme
Hasar Nedeniyle İlgili Gözlemler	-
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	Taşlar koruma altına alınmıştır.

4.9. Azap Konağı

4.9.1. Konağın Çevresi Ve Tarihçesi

Uzun yıllar konut olarak kullanılan Azap Konağı olarak bilinen yapı Tarihi Antakya'nın merkezinde 3. Derece kentsel ve arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır. Eski çağlarından beri çarşı ve yerleşim yeri olarak kullanılan Tarihi Kurtuluş Caddesi'nde bulunmaktadır. Yapının bulunduğu Zenginler Mahallesi Antakya'nın en çok kullanılan çarşısıdır (Şekil 4.186).

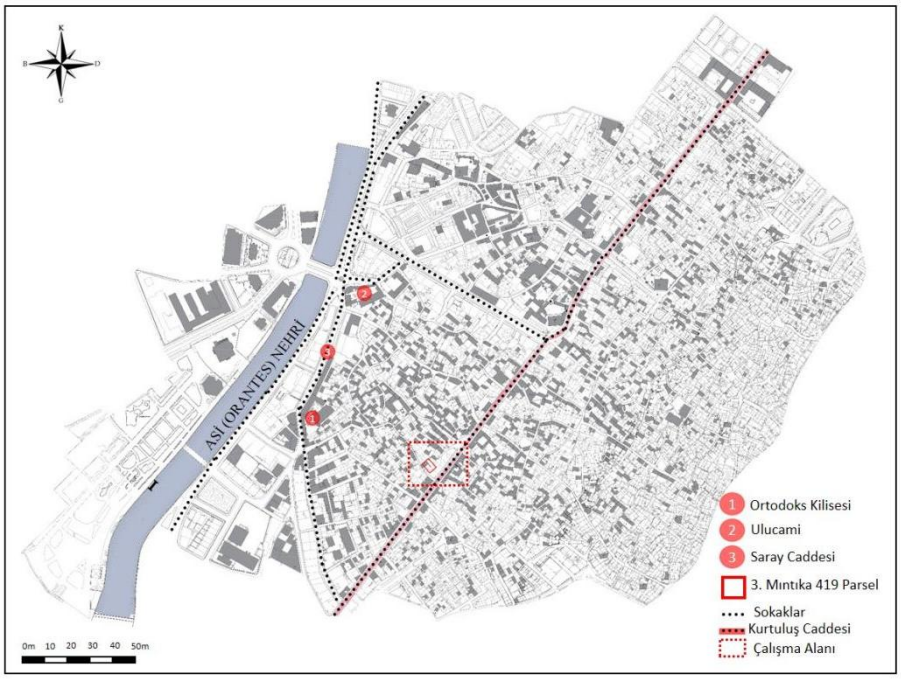

Şekil 4. 186. 1/1000 haritada 3. Derece Sit alanın içerisinde Azap Konağı'nın konumu ve çevresi Kaynak: (HBB) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tarihi konak; Hatay ili Antakya ilçesi Zenginler Mahallesi, Günlü Sokak'ta 3. Mıntıka 419 Parselde yer almaktadır. Zenginler Mahallesi genellikle gayrimüslimlerin bulunduğu tarihi konakların bulunduğu bir mevkidedir. Otelin etrafında Antakya'nın avlulu ev tipolojisi görülmektedir. Ana caddedeki evlerin çoğu ticaret amaçlı kullanılmaktadır. Evler 1-5 kat arasındadır (Şekil 4.187).

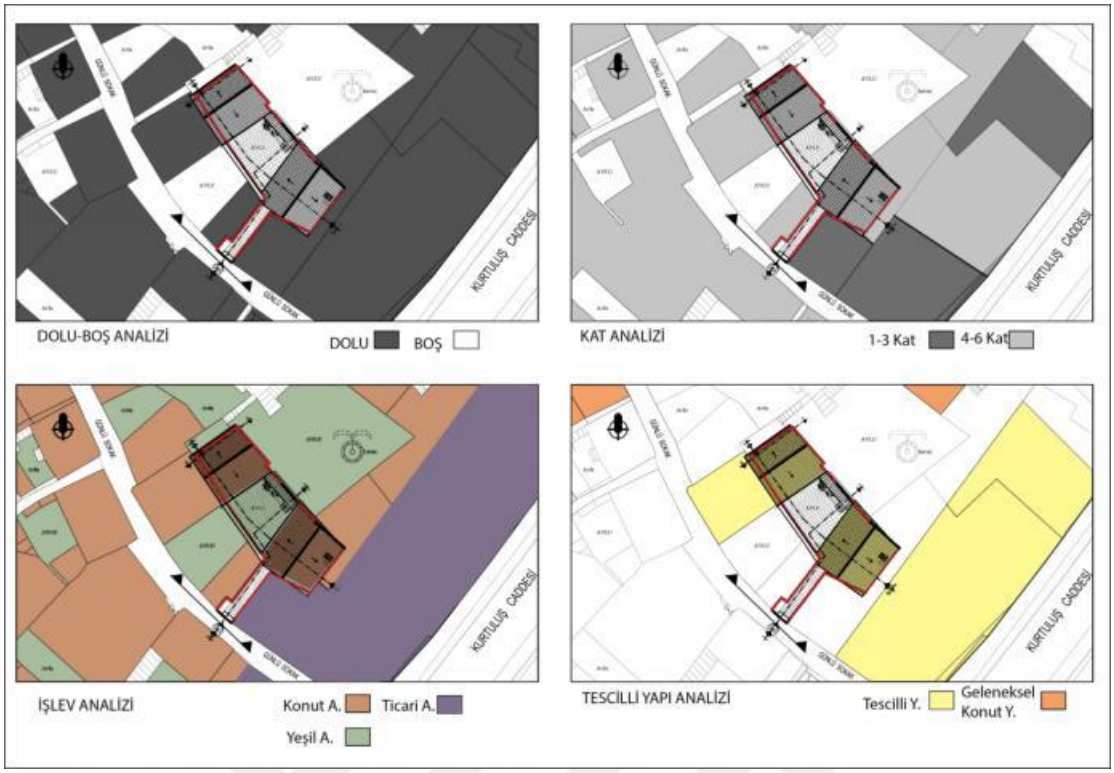

Şekil 4. 187. Konağı çevre analiz paftası Kaynak: (HBB); (KTB) alınarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Konak 19. yy sonlarına doğru konut olarak inşa edilmiştir. Osmanlı Dönemi mimari özellikler taşımaktadır. Yapının ilk sakinleri ve yaptıranı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Uzun süre terk edildiği için harabeye dönmüştür. Depremlerinde kütlelerinden biri yıkılmış ve diğeri ağır hasar almıştır (Şekil 4.188). Depremden sonra satın alınmış ve restore edilerek Antıochus Butik Otel'e çevrilmesi planlanmaktadır (Tablo 4.19).

Şekil 4. 188. Deprem öncesi (KVMGM,2012) ve deprem sonrası Günlü Sokak'tan görünüş (Yazar Arşivi,2025).

Tablo 4. 19. Azap Konağı künyesi (Yazar Arşivi,2025).

YAPININ KÜNYESİ	
Yapının Adı	Selva Azap Konağı
Yapının Adresi	Hatay ili Antakya İlçesi Zenginler Mahallesi, Günlü Sokak
Yapının Ada ve Parsel No	3. Mıntıka- 418 Parsel
Yapım Tarihi	XIX. yy
Yapının Mimarı- Ustaları	-
Mimari Üslup	Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Yapısı
Yapının Özgün İşlevi	Konut
Özgün İşlevinin Dışında Kullanılan İşlevler	Butik Otel
Yapının Mevcut İşlevi	Terk
2023 Deprem sonrası Hasar Durumu	Ağır Hasarlı
Restorasyon Öncesi Yapının Dış Görünüşü	Deprem Sonrası Görünüş
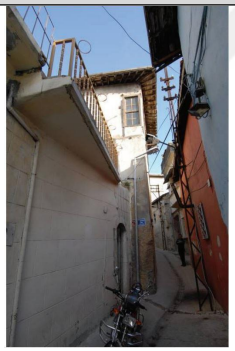 (KVMGM,2012)	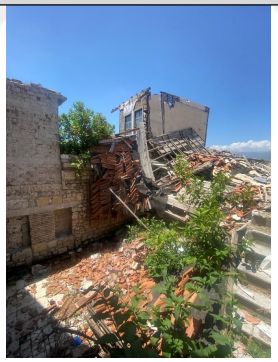 (Behzetoğlu, 2025)

4.9.2. Mimari Özellikleri

Günlü Sokak'ta, Kurtuluş Caddesi'nin arkasında konut olarak inşa edilmiştir. 19. yy sonlarında yapıldığı için Osmanlı Geleneksel Konut yapısının izlerini taşımaktadır. Yapı iki katlı olup avlunun 2 tarafına dizilen dikdörtgen planlı binalardan oluşmaktadır (Şekil 4.189). İlk yapıldığında 418 parsel ile birlikte olan konut yapısı mirasçılar nedeniyle ikiye bölünmüştür. Günlü Sokak'tan kapıyla bir koridordan geçilerek avluya girilir. Yapılar avlunun kuzeybatı ve güneydoğusundadır. Kuzeybatıda bulunan yapılar günlük hayatın

yaşandığı odalardan oluşmaktadır. Güneydoğu cephesindeki dikdörtgen kütle mutfak ve heladan oluşmaktadır.

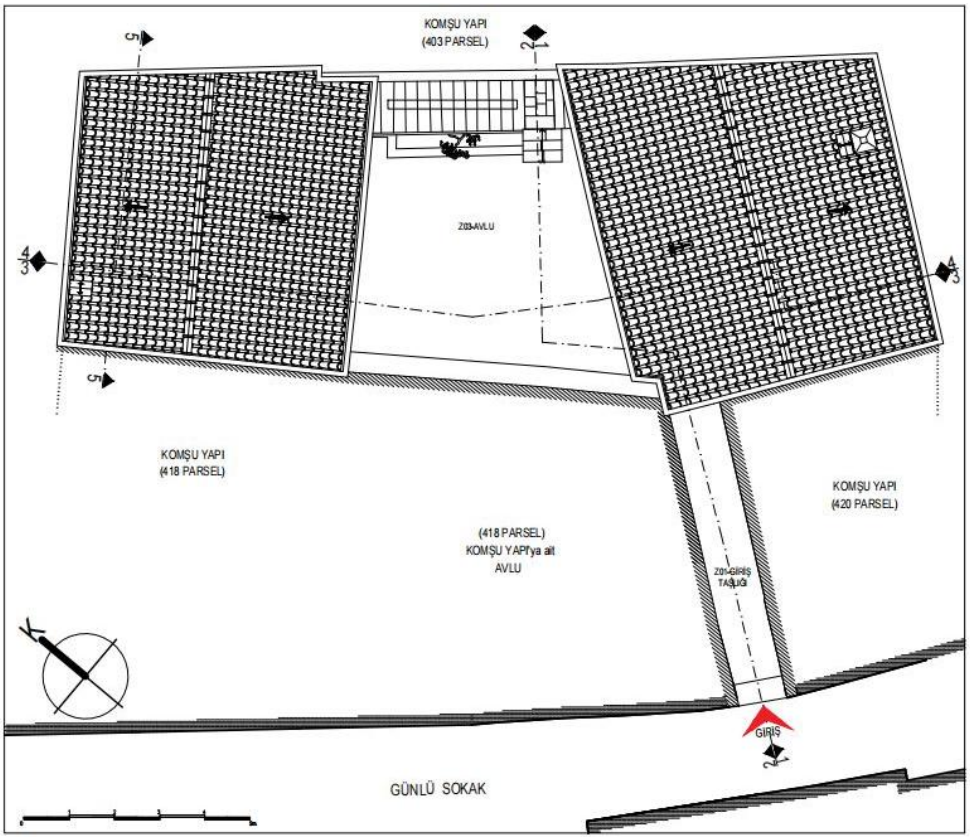

Şekil 4. 189. Restorasyon Projesi vaziyet planı (Behzetoğlu, E.C. 2025).

Üst katı yine ahşap bağdadi tekniğiyle yapılmış bir odası vardır. Cephe caddeye sağırdır ve yüksek kaba yonu taş üzerine sıvadan oluşmaktadır. Üst katlat ahşap bağdadi üzeri sıvalıdır ve avluya çıkma yapmaktadır. Ahşap dolapları yüklükleri ve ahşap kirişli tavanı vardır. Zemin kat ince yonu kaplamalı ve basık kemerli pencerelidir (Şekil 4.190).

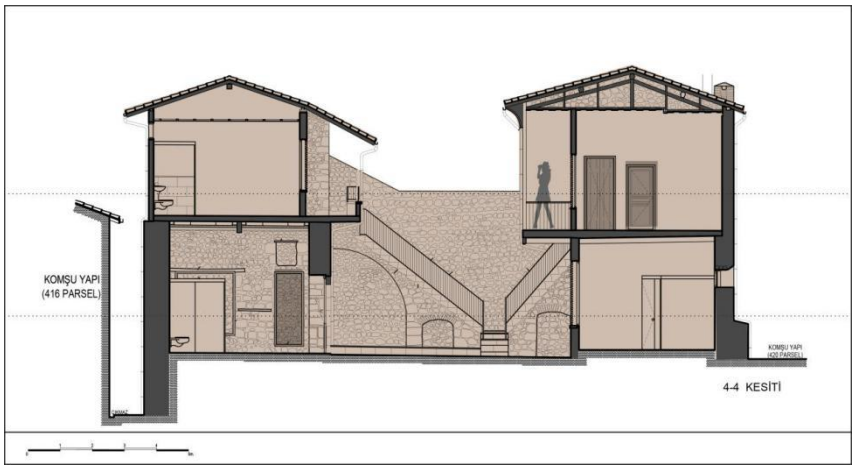

Şekil 4. 190. 4-4 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Avluya girişin üstünden açıkta taş bir merdivenle üst kata çıkılır. Üst kat beşik çatılı, alaturka kiremitli, 2 odalı ve bağdadidir. Avlu yüzü sık pencereli olmasına rağmen sokağa bakan cephelerde pencere yoktur. Üst örtüsü yine beşik çatılı alaturka kiremit kaplıdır (Şekil 4.191).

Şekil 4. 191. Giriş taşlığı ve Avlunun yıkılmayan güneybatı cephesi (Yazar Arşivi 2025).

4.9.3. Yeniden İşlevlendirme Süreci

Deprem öncesinde atıl durumda olan konut yapısı depremden sonra satın alınarak butik otele çevrilmesi düşünülmektedir. Restorasyon süreci devam etmektedir.

Günlü Sokak'tan bir giriş taşlığı ile içeri girilir sol tarafta bir lavabo bulunmaktadır. Zemin katta iki adet oda bulunur. Odalara alçı panel malzeme ile banyo eklenmiştir. Avlu restoran, kafe ve kahvaltı salonu olarak işlevlendirilmiştir. Buraya servis mutfaktan yapılmaktadır (Şekil 4.192).

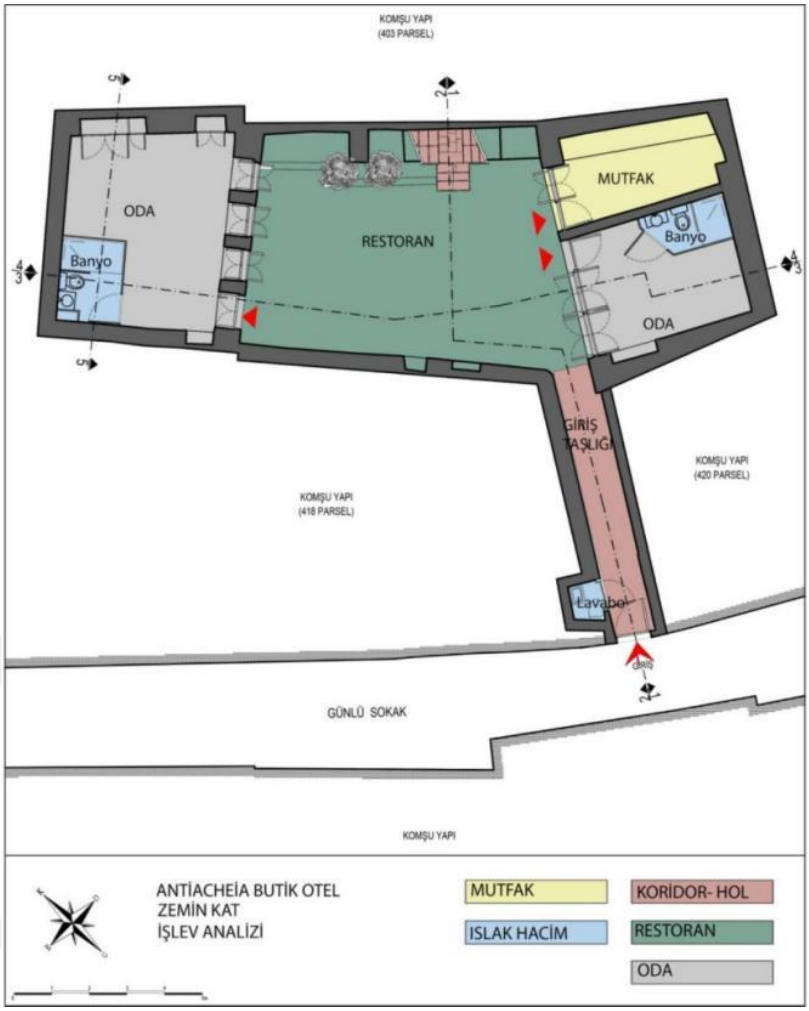

Şekil 4. 192. Antiacheia Butik Otel zemin kat işlev analizi Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

Avluda bulunan taş merdiven ile üst kata çıkılır. Üst katta 3 adet otel odası bulunmaktadır. Odaların içerisine alçı panel ile banyolar eklenmiştir. Avluya çıkma yapan yerler koridor olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.193).

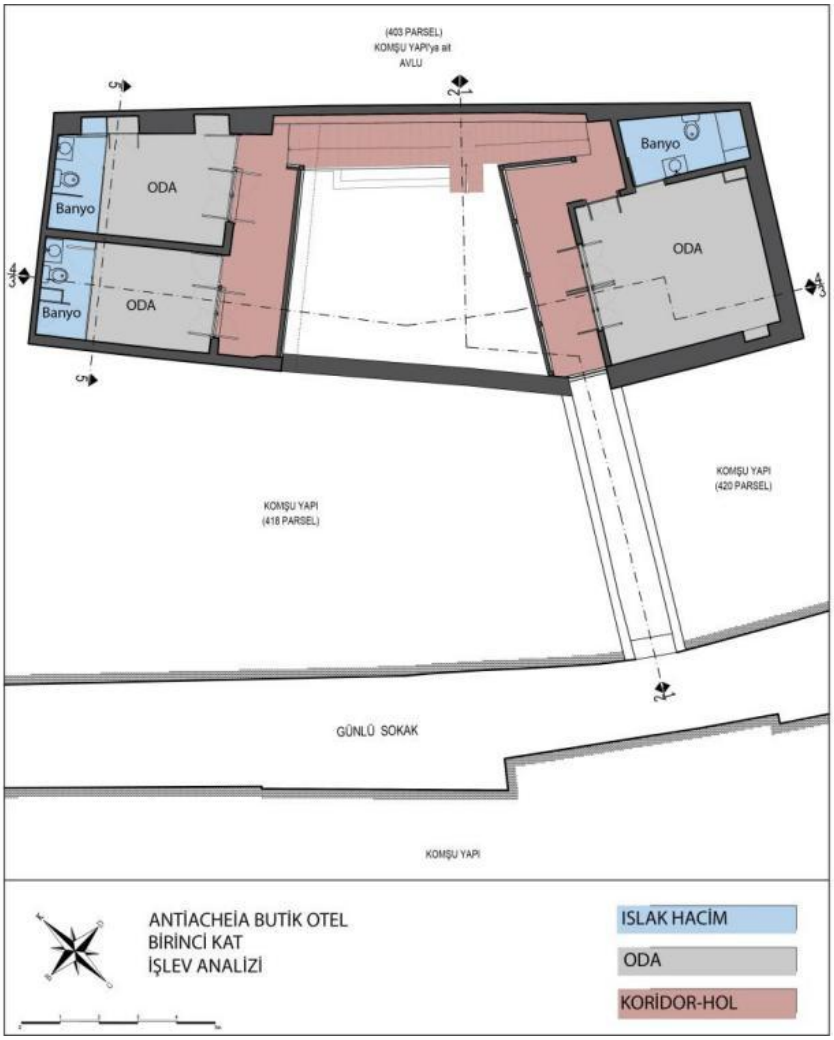

Şekil 4. 193. Antiacheia Butik Otel birinci kat işlev analizi Kaynak:(Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

4.9.4. Deprem Sonrası Koruma Durumu

3. Mıntıka 419 Parseldeki konut yapısı depremden hemen önce satın alınarak butik otele dönüştürülmeye çalışılmıştır. 6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen depremde Kuzeybatı kütlesinin yıkılmış ve güneydoğudaki kütle ağır hasara uğramıştır (Şekil 4.194). Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yapmış olduğu hasar tespit çalışmalarında yapı ağır hasarlı olarak belirlenmiştir (Hasar Tespit,2025) Deprem öncesinde herhangi bir restorasyon sürecine tabi tutulmamıştır. Depremden sonra restorasyonu yapılarak Butik Otel-Kafe olarak işlevlendirilmesi düşünülmektedir (Tablo 4.20).

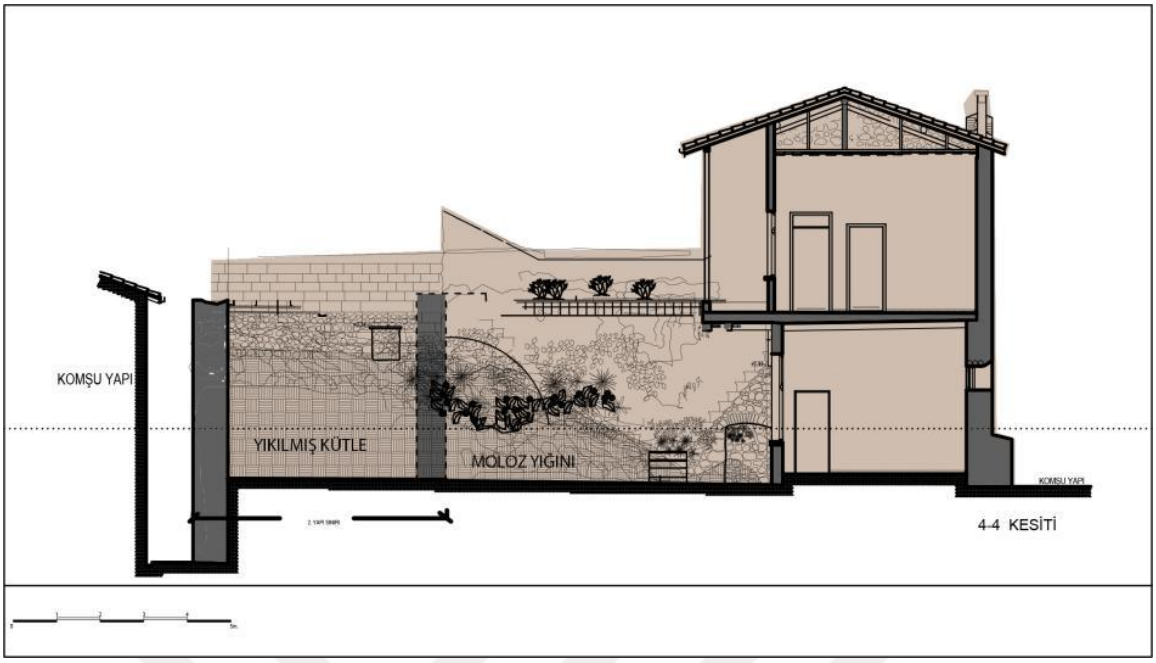

Şekil 4. 194. Deprem sonrası 4-4 kesiti Kaynak: (Behzetoğlu) 2025 arşivinden alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Depremden ötürü zarar gören yapının moloz taş duvar bölümü kalmış olup, diğer alanları yıkılmıştır (Şekil 4.195).

Şekil 4. 195. Depremde hasar alan kuzeybatı cephesi ve onun sokağa bakan moloz taş duvarı (Yazar Arşivi,2025).

Tablo 4. 20. Azap Konağı hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2025).

Yapının Adı	Selva Azap Konağı
Yapının Niteliği Ve Koruma Statüsü	Tescilli Kültür Varlığı
Özgün İşlevi	Konut
Kat Sayısı	2 kat
Bodrum Kat	Yok
Yapıda Gözleme Dayalı Hasar Seviyesi	Ağır Hasar
Hasara Neden Olan Deprem Sonrası İkincil Tehlikeler	Yağma
Yapı Taşıyıcı Sistemi ve Malzemesi	Taş duvar+ ahşap çatı+ bağdadi duvar
Hasar Nedeniyle İlgili Gözlemler	Restorasyon yapılmamıştır.
Deprem Sonrası Yapılan Acil Müdahale	Bir müdahale yapılmamıştır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kültürel kimliğimizi oluşturan, insanlığın ortak malı kabul edilmiş, bütünleşik değerleriyle gelecek kuşaklara aktarılması gereken yapı ve yapı gruplarına mimari miras denir. Geleneksel mimari, halkın yaptığı ve yaşadığı evleri kapsamaktadır. Halkın ihtiyaçlarını karşılaması sebebiyle toplumun kültürünü, yaşayış tarzını, ekonomik durumunu, değerlerini ve yapı taşlarını en iyi temsil eden gruplardır. Bu mirasın yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması kültürün, sosyal hafızanın korunması ve sürdürülebilir olması açısından önem arz etmektedir. Geleneksel mimari; eskimesi, işlevini yitirmesi, terk edilmesi, atıl halde bırakılması ve günümüz şartlarına ayak uyduramaması gibi sebeplerle terk edilmiştir. Geleneksel konutların korunması ve kullanıma açılması için yeniden işlevlendirme ve restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Konutlar; otel, kafe, bar, restoran, müze, konuk evi, ofis gibi farklı işlevler verilerek yaşatılmaya ekonomiye, sosyal hayata geri döndürülmeye çalışılmıştır.

Geleneksel konutları tehdit eden unsurlar yalnızca terk edilme olgusu ile sınırlı değildir. Bu yapıların korunmasında en az ihmalkârlık kadar önemli olan bir diğer mesele, insan kaynaklı ve doğal afet kaynaklı tahribatlardır. Yangın, yanlış müdahaleler ya da bilinçsiz kullanım gibi

insan faktörleri kadar; doğal etkenler de bu yapıların özgün değerlerini yitirmesine yol açabilmektedir. Özellikle deprem olgusu, yeryüzü hareketlerinin sürekliliği nedeniyle dünyanın her bölgesinde ortaya çıkmakta; İtalya, Japonya ve Türkiye gibi birinci derece deprem kuşağında yer alan ülkelerde ise kültürel miras yapıları için çok daha ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Bu tehlikeler sonucunda, birçok geleneksel konut hem fiziksel bütünlüğünü hem de kültürel kimliğini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla bu yapıların korunması yalnızca işlevsel açıdan yeniden değerlendirilmeleriyle sınırlı tutulmamalı; aynı zamanda depreme dayanıklılıklarının artırılmasına yönelik yapısal tedbirler de alınmalıdır. Geleneksel konutların çağdaş kullanım biçimlerine adapte edilmesi sürecinde mühendislik çözümleriyle güçlendirilmesi, onların hem gelecek kuşaklara aktarılmasını hem de yaşayan birer kültürel miras unsuru olarak kent yaşamına entegre edilmesini mümkün kılacaktır.

Geleneksel Antakya'nın avlulu konutları, yalnızca mimari estetikleriyle değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve toplumsal değerleriyle de büyük önem taşımaktadır. Bu yapılar, özellikle Roma ve Bizans dönemlerinde gelişen kent dokusunun izlerini taşımakla birlikte, esas karakteristik biçimlerini Ortaçağ'da, özellikle de Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kazanmış; böylece farklı uygarlıkların mekânsal deneyimlerini bir arada yansıtan özgün bir konut tipolojisi olarak ortaya çıkmıştır. Avlunun merkezde konumlandığı bu plan anlayışı, Antakya'nın çok katmanlı medeniyetler tarihinden izler taşıyarak farklı kültürlerin mekânsal pratiklerini bir arada barındırır. Ancak Cumhuriyet Dönemi'nde kentin hızla büyümesi ve evlerin yaşam standartların altında kalmasının bir sonucu olarak Antakya tarihi kent merkezinden göç etmeye başlamışlardır. Bu sebeple evler terk edilmeye başlamış ve düşük gelirli aileler tarafından kullanılarak uzun süre bakımsız kalmışlardır. Ancak son 20 yılda turizmin etkin hale gelmesi ve tarihi konakların öneminin anlaşılması sonucunda birçok Geleneksel Antakya Konağı yeni işlev verilerek restore edilmeye başlamıştır. Yapılan restorasyon uygulamaları, yeniden işlevlendirme, güçlendirme çalışmaları doğru bir şekilde yapılamamış ve yüzeysel kalmıştır. Bunun sonucunda 6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen ve depremi çok şiddetli bir şekilde hisseden Antakya tarihi kent merkezindeki Geleneksel Konutlar ve Antakya'nın özgün tarihi dokusu yok olma noktasına gelmiştir. Tez kapsamında 10 adet tarihi tescilli geleneksel konut yapısı incelenmiştir. Bu yapılar depremden önce restorasyon ve yeniden işlevlendirme ile otel olarak kullanılmaya başlamıştır.

Geleneksel konut yapıları deprem de hasar alanlar, (hafif) hasar almayanlar ve yıkılanlar olarak üç grupta incelenmiştir. İncelenen 10 yapıdan 3 tanesinin depremi hafif hasarlı veya hasarsız atlattığı gözlemlenmiştir. 4 adet yapı deprem anında ağır hasara uğramıştır. 3 adet yapı deprem anında yıkılmıştır (Ek-C).

Hasarsız veya hafif hasarlı yapılar:

- Yalçınkaya Konağı
- Dökmeci Konağı,
- Kurtböke Konağı,

Ağır hasar alan geleneksel konut yapıları:

- Rahibe Konağı,
- Halefoğlu Konağı,
- Fransız Asker Konağı,
- Azap Konağı'dır.

Yıkılan geleneksel konut yapıları;

- Bereketoğlu Konağı,
- Kuseyri Konağı,
- Özdemir Konağı,

Bereketoğlu Konağı: Konak 1926 yılında konut yapısı olarak yapılmıştır. Fransız Manda Dönemi geleneksel konut yapısı özelliklerini taşımaktadır. 2006 yılında restorasyonu yapılarak Liwan Butik Otel Kafe Bar olarak işlevlendirilmiştir. Deprem öncesi dönemde kısmen başarılı bir şekilde yeniden işlevlendirilmiş olsa da bazı önemli sorunlar barındırmaktadır. Yapının taş dokusu ve bazı süslemeleri korunmuş, zemin kat resepsiyon ve kahvaltı alanı, üst katlar ise otel odaları olarak düzenlenmiştir. Ancak, kat yüksekliğinin düşürülerek üçüncü kat eklenmesi yapının özgün plan şemasını bozmuştur (Ek-A). Gül Sokak'tan avluya açılan özgün girişin kapatılması geleneksel Antakya konut dokusuna aykırı

bir müdahale olmuştur. Modern tesisatlar ve güçlendirme unsurları yeterince belirgin şekilde ayrıştırılamamış, bu da yapının tarihi karakterini zayıflatmıştır. Otel olarak kullanımı turizme ve yerel ekonomiye katkı sağlamış olsa da çevresel sürdürülebilirlik ve kentsel bütünlük açısından yeterli önlem alınmamıştır. Genel olarak, yapı özgün değerlerini kısmen korumuş, ancak yapılan bazı müdahalelerle tarihi kimliğinde kayıplar yaşanmıştır. Restorasyon sırasında çelik I profiller eklenerek yapıda güçlendirme yapılmıştır. Ancak ek kat çıkılırken çelik profiller özellikle Batı cephesine tam olarak entegre edilememiştir. Yapı yeniden işlevlendirme ilkelerinden; özgün plan şemasına uyulmaması, doğru güçlendirme yapılmaması, eklenen katın taşıyıcıya zarar vermesi sonucu 6 Şubat depremlerinde ağır hasar almıştır (Ek-B). Yapıda yapılan eklemeler sonradan kaldırılamayacak şekilde yapının özgün taşıyıcı ve plan şemasına zarar vermiştir. Bunun sonucunda yapının en önemli özgün değere sahip cephesi yıkılmıştır.

Rahibe Konağı: 19. yy.da yapılan rahibe 3 kız kardeşin yaşadığı konak; Osmanlı Dönemi, Orta Avlulu, Geleneksel Antakya konut yapısı özellikleri taşımaktadır. 2019 yılında restorasyonu yapılarak Samm Franss Butik Otel olarak işlevlendirilmiştir. Deprem öncesi dönemde, yeniden işlevlendirme sürecinde büyük ölçüde başarılı bir koruma yaklaşımı sergilemiştir. Yapının taş, ahşap ve karosiman gibi özgün malzemeleri korunmuş, cephe düzeni, kuş takaları ve avlu gibi geleneksel unsurlar aslına uygun şekilde restore edilmiştir. Plan şeması ve avlu düzeni bozulmamış, yeni işlev olarak otel ve kafe kullanımı yapının özgün konut tipolojisiyle uyumlu olmuştur (Ek-A). Modern müdahaleler, tesisatlar ve eklemeler yapıya zarar vermeyecek şekilde yapılmış, büyük oranda geri dönüşebilir nitelikte tasarlanmıştır. Otel olarak kullanılması hem kültürel belleğin yaşatılmasına hem de turizm yoluyla ekonomik katkı sağlamıştır. Çevresindeki tarihi doku ile bütünleşmiş, erişimi kolay ve yerel kimliğe saygılı bir şekilde kentsel bağlamla uyum göstermiştir. Genel olarak yapı, tarihi değerlerini koruyarak yeniden işlevlendirilmiş ve iyi bir uygulama örneği oluşturmuştur (Ek-B). Komşu parselde bulunan betonarme yapının kuzeybatıda bulunan yapı kütlesine doğru yıkılması sonucu bu kısımda ağır hasar meydana gelmiştir (Ek-C). Depremden sonra bu kütle korumaya alınarak otelin diğer kısımları kullanılmaya devam etmiştir. Yeniden işlevlendirme ilkelerine uygun bir şekilde yapılsa da yapı restore edilirken tek başına değil çevresiyle bütüncül şekilde işlevlendirilmelidir. Yapıyı tek başına restore etmek çevresi göz önünde bulundurulmadığı sürece yapıyı korumamaktadır.

Yalçınkaya Konağı: 19. yy.da yapılan konak; Osmanlı Dönemi, Orta Avlulu, Geleneksel Antakya konut yapısı özellikleri taşımaktadır. Cumhuriyet döneminde İmam Hatip Lisesi, Düğün Salonu, Tıbbi Aromatik Bitkiler Müzesi olarak işlevlendirilmiştir. Yapının yığma taş duvarları, bağdadi üst kat yapısı, ahşap doğramaları ve avlu düzeni korunarak restorasyon gerçekleştirilmiş, herhangi bir ek yük ya da strüktürel zarar verici müdahale yapılmamıştır. Plan şeması, geleneksel Antakya ev tipolojisine uygun olarak avlu merkezli şekilde korunmuş, alt kat ve üst kat kullanımları özgün işlevine sadık kalınmıştır (Ek-A). Müze olarak kullanıma dönüştürülmesi, yapının tarihi ve kültürel değerini canlı tutmuş ve kamu yararı sağlanmıştır. Çevresindeki tarihi doku ile bütünleşmiş, kent merkezinde kolay erişilebilir bir konumda olması yapının kentsel bağlamını güçlendirmiştir. Deprem öncesi müze olarak kullanılan Yalçınkaya Konağı, deprem sonrası eklerin kaldırılmasıyla konaklama yapısına dönüştürülmüştür. Bu durum, yapının özgünlüğünü koruyan ve geri dönüştürülebilir müdahalelerle esnek bir koruma anlayışı benimsendiğini göstermektedir (Ek-B). Depremden sonra ise Hatay Valiliği tarafından Valilik Konukevi olarak restore edilmeye başlanmıştır. Yapı depremi hasarsız bir şekilde atlatmayı başarmıştır (Ek-C).

Dökmeci Konağı: 1895 yılında yapılan konak; Osmanlı Dönemi, Orta Avlulu, Geleneksel Antakya Konut yapısı özellikleri taşımaktadır (Ek-A). 2021 yılında Nest Butik Otel olarak işlevlendirilmiştir. Butik otel olarak işlevlendirilirken özgün taş ve ahşap malzemeleri, avlu düzeni, haremlik ve selamlık bölümleri korunmuş, yalnızca gerekli olan alanlara alçı panellerle geri dönüşebilir müdahaleler yapılmıştır (Ek-B). Depremde herhangi bir hasar almaması, taşıyıcı sistemin doğru tekniklerle güçlendirildiğinin göstergesidir (Ek-C). Modern tesisatlar kısmen görünür olmakla birlikte yapıya kalıcı zarar vermemiştir. Yapı, deprem sonrası dönemde STGM Antakya Ofisi olarak yeniden işlevlendirilmiş ve bu durum, yapının farklı işlevlere uyarlanabilecek esnek bir koruma yaklaşımıyla ele alındığını ortaya koymuştur. Genel olarak, Dökmeci Konağı fiziksel, mekânsal ve kültürel değerlerini koruyarak başarılı bir yeniden işlevlendirme örneği oluşturmuştur (Ek-A).

Kurtböke Konağı: 20. yy.ın ilk çeyreğinde yapıldığı tahmin edilen konak; Osmanlı Dönemi, Orta Avlulu, Geleneksel Antakya Konut yapısı özellikleri taşımaktadır. Konak, restorasyon sonrasında butik otel olarak yeniden işlevlendirilmiş ve deprem öncesi dönemde büyük ölçüde başarılı bir koruma anlayışı sergilemiştir. Avlu merkezli L plan düzeni, taş ve ahşap malzemeler ile geleneksel mimari öğeler titizlikle korunmuştur (Ek-A). Zemin katta mutfak

ve restoran alanı, üst katlarda ise otel odaları düzenlenmiş; yeni banyolar ve bölümler alçı panellerle eklenerek yapıya kalıcı zarar verilmeden uygulanmıştır. Depremde herhangi bir hasar almamış olması, restorasyonun teknik açıdan doğruluğunu ve malzeme seçiminin uygunluğunu kanıtlamaktadır (Ek-C). Modern tesisatlar kısmen görünür olsa da yapının tarihi karakteri korunmuştur. Bu durum, konağın hem kültürel kimliğini sürdürdüğünü hem de turizm yoluyla ekonomik ve sosyal katkı sağladığını göstermektedir. Yapı, kent dokusuyla bütünleşmiş olup, kent merkezinde yer alması sayesinde ulaşım açısından erişilebilirliği yüksek bir konumdadır. (Ek-B).

Halefoğlu Konağı: 1925 yılında yapılan konak; Fransız Manda Dönemi, Geleneksel Antakya Konut yapısı özellikleri taşımaktadır. Uzun yıllar konut yapısı ve diş hekimi muayenesi olarak kullanılmıştır. 2009 yılında restore edilerek Liwan Delux Otel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Deprem öncesi dönemde koruma ve yeniden işlevlendirme açısından genel olarak başarılı bir örnek oluşturmuştur. Yapının taş ve ahşap gibi özgün malzemeleri korunmuş, cephe düzeni ve barok etkili süslemeleri aslına uygun olarak restore edilmiştir. Orta sofalı plan şeması korunarak otel işleviyle uyum sağlanmış, banyolar ve bölmeler geri dönüşebilir şekilde düzenlenmiştir (Ek-A). Ancak, betonarme güçlendirme duvarlarının kullanılması deprem sırasında ciddi hasara yol açmış ve teknik müdahalelerin yetersizliğini ortaya koymuştur. Ayrıca zeminde sıvılaşmadan dolayı yapıda temel oturması meydana gelmiştir. Modern eklemeler ve asansör gibi unsurlar bazı noktalarda özgün doku ile görsel olarak karışmıştır. Yapı, kent dokusuyla bütünleşmiş olup, kent merkezinde yer alması sayesinde ulaşım açısından erişilebilirliği yüksek bir konumdadır. Genel olarak yapı, cephe ve plan korumasında başarılı olsa da, teknik müdahale kriterlerinde kısmi eksiklikler taşımaktadır (Ek-B). Restorasyonu sırasında güçlendirme amaçlı yapılan beton duvarlar yapıyı koruyamamıştır. 6 Şubat depreminden sonra yapı ağır hasar almıştır (Ek-C). Daha sonrasında sökülerek rekonstriksiyon çalışmaları yapılmaya başlamıştır. Yapının özgün değerleri korunamamıştır.

Fransız Asker Konağı: 20. yy.da yapılan konak; Fransız Manda Dönemi, Geleneksel Antakya Konut yapısı özellikleri taşımaktadır. Fransız döneminde Fransız askerleri için konak ve dükkân olarak kullanılmıştır. Uzun süre terk edilen yapı 2015 yılında satın alınarak Luwi Butik Otel olarak işlevlendirilmiştir. Fransız Askeri Konağı, deprem öncesi dönemde yapılan restorasyon ve yeniden işlevlendirme çalışmalarıyla genel olarak koruma ilkelerine uygun bir

şekilde ele alınmıştır. Yapının taş ve bağdadi taşıyıcı sistemi korunmuş, restorasyonda özgün malzemeler ve geleneksel teknikler kullanılmıştır. Cephe düzeni, süslemeler ve çıkmalar aslına uygun olarak restore edilmiştir. Otel ve kafe işlevleri yapının tarihî kullanım biçimine uygun bir şekilde entegre edilmiş, zemin katın kafe ve resepsiyon, üst katın otel odaları olarak düzenlenmesi konut+ dükkân tipolojisini korumuştur (Ek-A). Modern tesisatlar ve servis alanları yapıya entegre edilmiş olsa da bazı kısımlarda görünür kalmıştır. Ayrıca, yeni eklemeler her zaman özgün yapıdan net bir şekilde ayırt edilememektedir. Yapı, Kurtuluş Caddesi'nin merkezinde bulunması nedeniyle kent dokusuyla bütünleşmiş ve ulaşım açısından kolay erişilebilir bir noktada yer almaktadır. Ancak avlunun bulunmaması ve doğal iklimlendirme eksiklikleri nedeniyle ekolojik sürdürülebilirlik sınırlı düzeyde kalmıştır. Genel olarak, yapı hem fiziksel ve mekânsal bütünlüğü korumuş hem de Antakya'nın kültürel belleğine katkı sağlayarak başarılı bir yeniden işlevlendirme örneği oluşturmuştur. (Ek-B).Depremde bitişik nizamdaki yapıların zarar vermesi sonucu ağır hasara uğramıştır (Ek-C)

Kuseyri Konağı: Konak 19. yy sonlarına doğru konut olarak inşa edilmiştir. Osmanlı Dönemi mimari özellikler taşımaktadır. 2006 yılında restore edilerek Avula Butik otel olarak kullanılmıştır. Kuseyri Konağı, deprem öncesi dönemde yapılan restorasyon ve yeniden işlevlendirme çalışmalarıyla koruma ilkelerine büyük ölçüde uygun bir proje sergilemiştir. Taş ve ahşap gibi özgün malzemeler korunmuş, avlu merkezli geleneksel plan şeması muhafaza edilmiştir (Ek-A). Otel işlevi, yapının tarihî konut karakterine uyumlu biçimde entegre edilmiş, odalardaki banyo ve bölmeler alçı panel gibi geri dönüşebilir malzemelerle oluşturulmuştur. Modern tesisatlar yapıya eklenmiş olsa da bazı bölümlerde görsel olarak belirgin kalmıştır. Cephe düzeni, özgün süslemeler ve avlu düzeni titizlikle korunarak Antakya'nın geleneksel mimari kimliği yansıtılmıştır. Tarihi Uzun Çarşı'nın merkezinde bulunması yapının kent dokusuyla bütünleşmesini ve erişilebilirliğini güçlendirmiştir. Genel olarak yapı, fiziksel, kültürel ve mekânsal değerlerini koruyarak başarılı bir yeniden işlevlendirme örneği sunmuştur (Ek-B). 6 Şubat 2023 depreminde, bitişik konumdaki tescilli yapının kuzeybatıdaki kütleye doğru yıkılması sonucu, kuzeybatı kütlesi yıkılmıştır Depremden sonra restore edilerek yeniden Butik Otel olarak kullanılmaya başlamıştır (Ek-C).

Özdemir Konağı; 19.yy'da Osmanlı Dönemi, Orta Avlulu, Geleneksel Antakya Konağı olarak inşa edilmiştir. Özdemir Konağı, Yeşil Ev Butik Otel olarak yeniden işlevlendirilmiş ve deprem öncesi dönemde koruma ilkelerine büyük ölçüde uygun bir proje sergilemiştir. Özgün

taş ve ahşap malzemeler korunmuş, avlu merkezli geleneksel plan şeması ve cephe düzeni aslına uygun olarak restore edilmiştir (Ek-A). Otel işlevi, yapının geleneksel konut tipolojisine uyumlu bir şekilde entegre edilmiştir. Banyolar ve bölmeler geri dönüşebilir malzemelerle yapılmış, böylece yapıya kalıcı zarar verilmemiştir. Ancak teknolojik müdahalelerin eksikliği, yapının çağdaş kullanım ihtiyaçlarına tam olarak cevap verememesine neden olmuştur. Kent merkezindeki konumu sayesinde ulaşım ve erişilebilirlik açısından avantaj sağlamış, fakat enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik konularında bazı eksiklikler gözlemlenmiştir. Genel olarak yapı, fiziksel ve kültürel değerlerini korumuş olsa da modern teknolojik entegrasyonun yetersizliği önemli bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır (Ek-B). Yapı 6 Şubat 2023 depreminde yıkılmıştır (Ek-C).

Azap Konağı; 19.yy'da inşa edilen konak; Osmanlı Dönemi, Orta Avlulu, Geleneksel Antakya konut yapısı özellikleri taşımaktadır. Depremden önce yapıda herhangi bir restorasyon çalışması yapılmamıştır. Bu yüzden yapı ağır hasar almıştır (Ek-C). Depremden sonra restorasyonu yapılarak Butik- Otel- Kafe olarak işlevlendirilmesi amaçlanmaktadır (Ek-A). Yapı 6 Şubat 2023 depreminde ağır hasar almıştır (Ek-C).

Bu çalışmada incelenen on adet tescilli Geleneksel Antakya Konağı, hem yeniden işlevlendirme süreçleri hem de 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri atlatma biçimleri açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir (Ek-B/C). Elde edilen bulgular, yapıların koruma kararları, restorasyon teknikleri ve yeniden işlevlendirme yaklaşımlarının doğrudan deprem performansları ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Konakların Benzerlikleri

- İncelenen on konağın mimari, yapısal ve işlevsel açıdan ortak özellikleri şu şekilde belirlenmiştir:
- Tüm konaklar, avlu merkezli ve iç sofalı plan düzenine sahiptir. Taş ve ahşap gibi geleneksel malzemeler kullanılmıştır. Doğal havalandırma ve iklim uyumunu sağlayan geleneksel çözümler uygulanmıştır.
- Yapılar Osmanlı ve Fransız Manda Dönemi mimarisini yansıtan özgün cephe düzeni ve süslemelere sahiptir. Tarihi dokunun parçası olarak Antakya'nın çok katmanlı kültürel mirasını temsil etmektedir.

- Tüm yapılar, zamanla işlevlerini kaybedip terk edilme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. 2000'li yıllardan itibaren turizm odaklı yeniden işlevlendirme ile çoğu butik otel, kafe, restoran veya konuk evi olarak kullanıma açılmıştır.
- Bitişik nizamlı kent dokusunda yer alan yapılar, zincirleme yıkım riskine açıktır. Komşu yapıların çökmesi, sağlam yapılarda bile ağır hasara neden olmuştur.
- İncelenen yapıların tamamı zayıf veya en zayıf zemin sınıfında yer almaktadır. Bu durum, deprem sırasında yapılar arasındaki hasar farklılıklarını azaltmış ve tüm konaklar yüksek sismik tehlike altında kalmıştır. Zemin zayıflığı nedeniyle sıvılaşma, oturma ve dengesiz yük dağılımı gibi sorunlar ortaya çıkmış, yapısal dayanımı yüksek olan konaklar bile ciddi risklerle karşı karşıya kalmıştır. Zemin koşulları, yapının kendi mimari özelliklerinden bağımsız olarak hasarın bölgesel olarak homojen bir şekilde yüksek seviyede olmasına neden olmuştur.

Konakların Farklılıkları

- Çalışmada konaklar arasında restorasyon kalitesi, deprem performansı ve işlevlendirme biçimleri bakımından önemli farklılıklar tespit edilmiştir:
- Hikmet Dökmeci, Aytül Kurtböke ve Kuseyri Konakları'nda, özgün plan şeması, cephe düzeni ve malzeme bütünlüğü korunmuştur.
- Geri dönüşümlü ve ayırt edilebilir eklerle yapılan müdahaleler sayesinde yapılar depremi hasarsız veya hafif hasarla atlatmıştır.
- Bereketoğlu ve Cemile Halefoğlu Konakları'nda, betonarme ekler veya entegrasyonu yetersiz çelik profiller uygulanmış; bu müdahaleler deprem sırasında dayanıklılığı azaltarak ağır hasara ya da tam yıkıma neden olmuştur.
- Rahibe ve Fransız Askeri Konakları, restorasyonları görece başarılı olmasına rağmen, komşu betonarme yapıların çökmesi nedeniyle ağır hasar almıştır.
- Bu durum, tek yapı ölçeğindeki restorasyonların yeterli olmadığını ve çevresel bütünlük gözetilmeden yapılan müdahalelerin korumayı garanti edemediğini göstermektedir.
- Bazı yapılarda turizm odaklı kullanım ekonomik kaygılarla ön plana çıkarken, bazı konaklarda kültürel mirasın korunması temel amaç olmuştur.
- Yapıların tümü zayıf zeminde bulunsa da, hasar düzeyleri restorasyon kalitesi ve müdahale yöntemlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir. Örneğin, Hikmet Dökmeci

ve Aytül Kurtböke Konakları, doğru restorasyon ve uygun güçlendirme sayesinde hafif hasarla depremi atlatmıştır. Buna karşın, Bereketoğlu ve Cemile Halefoğlu Konakları gibi betonarme ekler ve hatalı müdahaleler yapılan yapılarda tam yıkım veya ağır hasar meydana gelmiştir. Bu durum, aynı zemin koşullarında bile yapının dayanıklılığının büyük ölçüde müdahale kalitesine bağlı olduğunu göstermektedir. Bazı konaklar, bitişik parsellerdeki betonarme yapıların yıkılması nedeniyle zeminden kaynaklanan yanal yükler ve göçük baskısı gibi ek risklerle karşılaşmıştır.

Araştırma sonucunda Antakya'nın geleneksel konutlarının korunmasıyla ilgili şu temel sonuçlara ulaşılmıştır:

- Mevcut restorasyon ve koruma uygulamaları, deprem riskine karşı yeterli koruma sağlayamamış ve yapıların kırılganlığını artırmıştır.
- Antakya'nın bitişik nizam dokusu, bir yapının çökmesiyle komşu yapıların da zarar görmesine yol açarak zincirleme yıkımlar yaratmıştır.
- Betonarme ekler, uygunsuz güçlendirme teknikleri ve özgün yapıya aykırı modern müdahaleler, depremde yıkımı hızlandıran temel faktörler olmuştur.
- Zayıf zemin yapısı, depremin yüksek şiddeti ve fay hattına yakınlık hasarın boyutunu belirleyen başlıca unsurlar olmuştur.
- Yeniden işlevlendirme süreçlerinde turizm ve ekonomik kazanç kaygıları ön planda olmuş, çoğu zaman koruma ilkeleri geri planda kalmıştır.

Öneriler

Antakya'nın geleneksel konutlarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için aşağıdaki stratejiler geliştirilmiştir:

1. Bütüncül Koruma ve Planlama

Koruma yalnızca tek yapı ölçeğinde değil, sokak, mahalle ve kent bütününde ele alınmalıdır. Bitişik nizam yapılarda zincirleme yıkımı önlemek için tampon bölgeler ve yapısal ayrıştırıcı çözümler geliştirilmelidir. Tüm koruma projeleri, kentsel bağlamı gözeten planlama ilkelerine uygun olmalıdır.

2. Deprem Dayanıklılığının Artırılması

Restorasyon projelerinde statik ve sismik analizler zorunlu hale getirilmelidir. Betonarme yerine çelik veya ahşap gibi geri dönüşümlü ve esnek güçlendirme yöntemleri tercih edilmelidir. Yapılar için risk haritaları hazırlanarak koruma planlarına entegre edilmelidir. Deprem sonrası hızlı müdahale için acil eylem planları oluşturulmalıdır.

3. Turizm ve Koruma Dengesinin Sağlanması

Yeniden işlevlendirme projelerinde özgün değerlerin korunması öncelikli hedef olmalıdır. Turizmden kaynaklanan ek yükler (tesisatlar, ek katlar vb.) yapının taşıyıcı sistemine zarar vermeyecek şekilde planlanmalıdır. Yerel halkın koruma sürecine aktif katılımı sağlanmalı, yapılar yalnızca ticari bir işletme olarak görülmemelidir. Sürdürülebilir turizm ilkeleri benimsenmeli ve ziyaretçi kapasitesi dengelenmelidir.

4. Yasal Düzenlemeler ve Teşvikler

Restorasyon projelerinde deprem güvenliği raporları zorunlu hale getirilmelidir. Periyodik denetimler düzenli olarak yapılmalı ve raporlanmalıdır. Özgün değerleri koruyan projelere mali teşvikler sağlanmalı, uygunsuz uygulamalara yaptırım uygulanmalıdır. Tarihi yapıların sigorta kapsamı genişletilmeli ve afet risklerini içerecek şekilde düzenlenmelidir.

5. Akademik ve Teknik Araştırmalar

Geleneksel Antakya konutlarının taşıyıcı sistemleri ve malzeme özelliklerine yönelik bilimsel araştırmalar yapılmalıdır. Üniversiteler, yerel yönetimler ve turizm işletmeleri arasında iş birliği protokolleri oluşturulmalıdır. Deprem sonrası elde edilen verilerle rehber niteliğinde koruma kılavuzları hazırlanmalıdır.

6. Zemin Etütlerinin Zorunlu Hale Getirilmesi

Antakya'nın tarihi kent merkezi için mikro-bölgeleme çalışmaları yapılmalı ve her parselin zemin özellikleri detaylı şekilde haritalandırılmalıdır. Tescilli yapıların restorasyon projeleri, zemin etüdü raporu olmadan onaylanmamalıdır. Zemin sınıfı ve taşıma gücü verileri, koruma kurulları ve mühendislik ekipleri tarafından güncel veri tabanında saklanmalı ve paylaşılmalıdır.

7. Temel Güçlendirme Çözümleri

Tarihi yapılarda temellerin güçlendirilmesi için kazık sistemleri, radye temel altı enjeksiyon ve drenaj uygulamaları gibi çözümler kullanılmalıdır. Geleneksel mimariyle uyumlu, geri dönüşümlü ve non-invaziv yöntemlerle temellerin stabilitesi artırılmalıdır. Temel güçlendirme sırasında özgün yapının taşıyıcı sistemine zarar verilmemesi için disiplinler arası bir ekip tarafından müdahale yapılmalıdır.

8. Çevresel Planlama

Zayıf zeminlerde bitişik nizam yapılaşma ek riskler doğurduğundan, restorasyon projelerinde komşu yapılarla olan ilişkiler yeniden değerlendirilmelidir. Mümkün olduğunda tampon bölgeler, derz boşlukları veya bağımsız taşıyıcı sistemlerle ayrıştırma yöntemleri uygulanmalıdır.

9. Zemin İyileştirme Çalışmaları

Tarihi dokunun bulunduğu bölgelerde zemin enjeksiyonu, drenaj sistemleri ve yeraltı suyu kontrolü gibi tekniklerle zeminin taşıma kapasitesi artırılmalıdır. Zemin iyileştirmeleri, tarihi yapıların özgünlüğünü bozmadan, geri dönüşümlü tekniklerle gerçekleştirilmelidir.

6. KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı. (2025). Hatay'ın depremde hasar gören tıbbi ve aromatik bitkiler müzesi restore ediliyor. *Anadolu Ajansı*. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/hatayin-depremde-hasar-goren-tibbi-ve-aromatik-bitkiler-muzesi-restore-ediliyor-/3537603#:~:text=M%C3%BCzede%20300%20t%C4%B1bbi%20ve%20aromatik%20bitki%20t%C3%BCr%C3%BC%20vard%C4%B1&text=M%C3%BCzenin%20depremlerde%20ciddi%20hasar%20ald%C4%B1n%C4%B1,yeniden%20yap%C4%B1m)%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1m%C4%B1z%20devam%20ediyor

Arıman, B. (2002). *Antakya kenti tarihi doku içinde tipolojik analiz çalışmaları*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2024). Afet türleri. Erişim tarihi: 8 Şubat 2025, Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/afet-turleri

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2024). Afet haritaları. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/afet-haritalari

Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: YEM Yayıncılık.

Ahunbay, Z. (2011). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: YEM Yayıncılık.

Ahunbay, Z. (2019). *Kültür mirasının korunma ilke ve teknikleri*. İstanbul: YEM Yayıncılık.

Akbulut, S., & Gültekin, A. T. (2014). Kültürel mirasın korunmasında somut olmayan kültürel değerlerin önemi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, **1**(2), 1-11.

Akurgal, E. (1998). *Türkiye'nin kültür sorunları*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksoy, D., & Ahunbay, Z. (2005). Geleneksel ahşap iskeletli Türk konutunun deprem davranışları. *İTÜ Dergisi/a: Mimarlık Planlama Tasarım*, **4**(1), 47-58.

Akman, N. G. A. (2024). *Yeniden işlevlendirme uygulamalarında özgünlük kayıplarının araştırılması: Geleneksel Alanya konutları örneği*. Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Antalya.

Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların yeniden kullanımı*. Ankara: YEM Yayın.

Altuntaş, D. D. (2023). *Afet risk faktörlerinin mimari uygulama projesi ve detayları üzerinden belirlenmesi: Eskişehir ili Hayriye Mahallesi örneği*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Eskişehir.

AMMKS. (1985). *Avrupa Mimari Mirası Koruma Sözleşmesi*. Erişim tarihi: 1 Eylül 2024, Erişim adresi: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263664/avrupa-mimari-mirasinin-korunmasi-sozlesmesi.html

Anadolu Ajansı. (2023). Depremden önce restorasyonu tamamlanan 211 yıllık Antakya evi ayakta kaldı. *Anadolu Ajansı*. Erişim tarihi: 10 Ağustos 2024, Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/depremden-once-restorasyonu-tamamlanan-211-yillik-antakya-evi-ayakta-kaldi/2840829

ArchDaily. (2024). Tea-Oz ArchLab. *ArchDaily*. Erişim tarihi: 2 Haziran 2025, Erişim adresi: https://www.archdaily.com/1020731/tea-oz-archlab?ad_source=search&ad_medium=projects_tab

Arkitera. (2025). Antakya'da geçmiş, şimdi ve gelecek [Söyleşi]. *Arkitera*. Erişim tarihi: 5 Aralık 2024, Erişim adresi: https://www.arkitera.com/soylesi/antakyada-gecmis-simdi-ve-gelecek/#gallery0

Arı, N. G., & Karakök, M. E. Ç. (2021). Yeniden işlevlendirme uygulamalarında özgünlük kayıplarının araştırılması: Geleneksel Alanya konutları örneği. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, **9**, 1802-1825.

Aslanoğlu, M. (2023). *Sürdürülebilir korumanın afet risklerini önlemedeki rolü: Antakya koruma alanı örneği*. Yüksek lisans tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yozgat.

Atabey, E. (2000). *Deprem* (Eğitim Deprem Serisi No. 34). Ankara: MTA Yayıncılık..

Atar, M. T. (2022). *Kent kimliğinin değişim sürecinin irdelenmesi: Antakya örneği*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Atolye-De. (2024). *Atolye-De mimarlık ofisi*. Mimar Özgür Denir Emir arşivi.

Aydan, Ö., Kumsar, H., & Toprak, S. (2009). The 2009 L'Aquila earthquake (Italy): Its characteristics and implications for earthquake science and earthquake engineering. *Yerbilimleri / Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(3), 235-257.

Alıcıoğlu, M. B. (2012). *Van ili hasar tespiti ve depremin yapılar üstündeki etkisi*. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, Erişim adresi: http://www.csb.gov.tr/iller/manisa/index.php?Sayfa=etkinlikdetay&Id=505

Arun, G. (2005). Yığma kâgir yapı davranışı. İçinde *YDGA 2005 – Yığma yapıların deprem güvenliğinin artırılması çalıştayı* (ss. 76-89). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Bakır, M. (2022). *The effects of earthquakes in Antioch and its vicinity: Evidence of repair, rebuilding and urban reorganization between the fourth and thirteenth centuries*. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Akkurt, H. B. (2010). *Mimari korumada güncel konular*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Baransü, B. (1989). *Şehir yenileme* (1. baskı). İstanbul: Reyo Basımevi.

Baytar, Z. (2022). Eski Antakya konaklarında taşa işlenen sevgi: Kuş fanusu/takası. İçinde C. Ülkü & H. Elemana (Ed.), *26. Orta Çağ ve Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları kitabı* (**ss. 1131-1157**). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

Bayülke, N. (1977). *24 Kasım 1976 Çaldıran-Muradiye ve 25 Mart 1977 Palu depremlerinde hasar gören bazı yığma yapılar üzerinde inceleme* (ss. 22-28). Ankara: İmar ve İskân Bakanlığı Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı.

Bayülke, N. (2011). Yığma yapıların deprem davranışı ve güvenliği. İçinde *1. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı* (ss. 23-36). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Behzetoğlu, C. E. (2025). *Mimar Ceren Emir Behzetoğlu arşivi* [Kişisel arşiv].

Bozkurt, S. G. (2019). Antakya'nın geleneksel evlerinin avlu özellikleri üzerine bir inceleme. *Turkish Journal of Forest Science, 3*(1), 1-12. https://doi.org/10.32328/turkjforsci.469627

Bullen, P. A., & Love, P. E. D. (2011). Adaptive reuse of heritage buildings. *Structural Survey, 29*(5), 411-421. https://doi.org/10.1108/02630801111182439

BUKA. (2024). *BUKA Mimarlık: Mimar Seçil Boğa arşivi* [Kişisel arşiv].

Cantacuzino, S. (1989). *Re-architecture: Old buildings / new uses*. New York: Abbeville Press

Carpentieri, G. (2011). *Design-oriented analysis methods for masonry structures in seismic areas: Theoretical formulation and validation on experimental results* (Yüksek lisans tezi). Università degli Studi di Salerno, Facoltà di Ingegneria, Corso di Laurea Specialistica in Ingegneria Civile, Salerno, İtalya.

Cetur Turizm. (2020). The Liwan Hotel. 11 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, https://www.ceturturizm.com/oteldetay/4703/the-liwan-hotel

Çakmak, S. Ü. (2024). *Hatay ili Antakya ilçesi Silahlı Kuvvetler Caddesi 3. mıntıka 1191 parseldeki yapı sanat tarihi raporu* [Rapor]. Hatay.

Çelebi, R. & Saatcıoğlu, N. Ö. (2002). Afyon depremi ve düşündürdükleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 7*(1), 15-28.

Çetin, K. Ö. ve ark. (2023). *6 Şubat 2023 Kahramanmaraş-Pazarcık Mw=7.7 ve Elbistan Mw=7.6 depremleri ön değerlendirme raporu* (METU/EERC 2023-01). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Deprem Mühendisliği Araştırma Merkezi, Ankara.

Çetiner, A. (1985). *Yerleşme alanlarında planlama yenileme. Şehircilik* (1. baskı). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Çırak, İ. F. (2011). Yığma yapılarda oluşan hasarlar, nedenleri ve öneriler. *SDU International Technologic Science, 3*(2), 55–60.

Çiftyürek, M. (2021). *Türkiye'de sabunhaneler*. Doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

De Giorgi, A., & Eger, A. (2021). *Cities of the ancient world, Antioch*. New York: Routledge.

De la Torre, M., & Mason, R. (2002). *Assessing the values of cultural heritage*. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.

DKMK. (2024). Dünya kültürel ve doğal mirasın korunması sözleşmesi. 11 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html

Douglas, J. (2006). *Building adaptation* (2. baskı). Chennai, Hindistan: Elsevier.

Dönmez, B. (2022). *A body-oriented narrative: Antakya as a phenomenological inquiry*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Ankara.

Dönmez, S. (2023). *Geleneksel Antakya evlerinin yapısal sistemlerinin fiziksel çevre denetimi bağlamında analizi*. Yüksek lisans tezi, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Adana.

Düzgüneş, E. (2011). Somut olmayan kültürel miras ve mimarlık ilişkisi. *İTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 10*(1), 51-62.

Demir, A. (2016). *Çağlar içinde Antakya* (Genişletilmiş 2. baskı). İstanbul: Dafne Kitap.

Erikli, M. (2023). *Otellerde doğal ve yapay aydınlatma ilkeleri ve Antakya'daki otel örneklerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Erdoğan, E. (1996). *Anadolu avlularının özellik ve düzenleme ilkeleri üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

Emir, H. C. (2006). *Antakya Kuseyri Evi restorasyon projesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Feilden, B. M. (2003). *Conservation of historic buildings* (3. baskı). Oxford: Architectural Press.

Geçen, F., Eren, A., & Çamlı, T. (2019). Hatay'da (Antakya) bulunan yer karolarının analizi ve Antakya kültüründeki yeri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(44), 45-72.

Google. (2024). Antakya otelleri. 11 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, https://www.google.com.tr/travel/hotels/Antakya/entity/ChkIk-_PqLKv3NYbGg0vZy8xMWM4MGI3eGNuEAE?utm_campaign=sharing&utm_mediu

m=link&utm_source=htls&ved=0CAAQ5JsGahcKEwiYttT7gZCIAxUAAAAAHQAAAAAQBA&ts=CAEaIAoCGgASGhIUCgcI6A8QCRgYEgcI6A8QCRgZGAEyAhAAKgQKABoA

Gökaslan, Z. Ç., & Eminağaoğlu, Z. (2023). Müzeye dönüştürülen geleneksel yapılarda mekânsal kalitenin değerlendirilmesi: Artvin Hopa Kültür Evi örneği. *Eksen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 4*(1), 154-169. https://doi.org/10.58317/eksen.1286262

Göksu, E. (2005). *Kentsel dönüşüm toplantıları*. İstanbul: Mimarlar Odası İzmir Şubesi.

Gürlevik, M. M. (2022). *Kültür varlıklarını koruma aracı olarak yeniden işlevlendirme: Erzurum Şeyhler Medresesi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Bilim Dalı, Erzurum.

Çevre ve Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). Hasar Tespit Çalışmaları. 8 Ocak 2025 tarihinde erişildi, https://hasartespit.csb.gov.tr/

Hasol, D. (1975). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayınları.

Hassan, R. H. (2023). *Erbil Kalesi'ndeki tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi: Fettah Çelebi Evi, Raşid Ağa Divanı Hanı ve Kale Hamamı örneği*. Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Karabük.

Hatay Valiliği. (2013). *Hatay tıbbi ve aromatik bitkiler müzesi kataloğu*. 3 Ekim 2024 tarihinde erişildi, http://hatay.gov.tr/kurumlar/hatay.gov.tr/belgeler/ekitaplar/tibbi_ve_aromatik_bitkiler_muzesi.pdf

Hatay Büyükşehir Belediyesi (HBB). (2024). Hatay Büyükşehir Belediyesi arşivi.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). (2024). Hatay fiziki il haritası. 11 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, https://www.harita.gov.tr/urun/hatay-fiziki-il-haritasi/398

Hotels. (2025). Sam Franss Boutique Otel, Antakya, Türkiye. 11 Şubat 2024 tarihinde erişildi, https://tr.hotels.com/ho2382419232/sam-franss-boutique-otel-antakya-turkiye/

International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). (2024). What is ICCROM?. 11 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, https://www.iccrom.org/about/what-iccrom

International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). (1931). *Carte del Restauro*. 7 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf

ICOMOS. (1964). *Venedik Tüzüğü.* 7 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf

ICOMOS. (1975). *Amsterdam Bildirgesi.* 7 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf

ICOMOS. (1983). *Türkiye'nin dünya mirası listesi.* 10 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Dunyamirasilistesindeturkiye&dil=tr

ICOMOS. (1983). *Roma Bildirgesi*. 9 Eylül 2024 tarihinde erişildi. https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Roma-Bildirgesi%2C-ICOMOS%2C-1983.pdf

ICOMOS. (1987). *Washington Tüzüğü*. 9 Eylül 2024 tarihinde erişildi. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf

ICOMOS. (1999). *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü.* 9 Eylül 2024 tarihinde erişildi. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf

ICOMOS. (2013). *Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi*. 9 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0085444001540903429.pdf

ICOMOS. (2011). *Paris Deklarasyonu.* 9 Eylül 2024 tarihinde erişildi. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0294537001587380802.pdf

ICOMOS. (2013). *Burra Charter.* 9 Haziran 2025 tarihinde erişildi, http://portal.iphan.gov.br/uploads/ckfinder/arquivos/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31_10_2013.pdf

ICOMOS Japan. (2017). *The Kumamoto earthquake report on the damage to the cultural heritage*. 10 Ağustos 2024 tarihinde erişildi, https://icomosjapan.org/static/homepage/news/news171201.pdf

İnşaat Mühendisleri Odası (İMO). (1970). *İnşaat Mühendisleri Odası Gediz Depremi İnceleme Kurulunun raporu (Nisan 1970)*. *Türkiye Mühendislik Haberleri*, s. 5-8. 11 Aralık 2024 tarihinde erişildi, https://eskierzurum.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/3027.pdf

İndigo Dergisi Editör. (2018). *Alaska'da 8.2 büyüklüğünde deprem: Tsunami uyarısı yapılıyor*. 18 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://indigodergisi.com/2018/01/alaska-8-2-deprem-tsunami/#google_vignette

Jokilehto, J. (2007). International charters on urban conservation: Some thoughts on the principles expressed in current international doctrine. *City & Time, 3*(3), 23–42.

Kadıoğlu, M. (2020). *Afet yönetimi* (3. baskı). İstanbul: Marmara Belediyeleri Birliği Kültür Yayınları.

Kalak, M., & Sağıroğlu Demirci, Ö. (2023). *Karma sit alanlarında koruma sorunları*. *International Refereed Journal of Design and Architecture, 29*, 47-71 Doi: 10.17365/TMD.2023.TURKEY.29.03

Kantarcı, K. (2023). Harita Mühendisi Kenan Kantarcı arşivi.

Kaplan, G., Güçlü, M., Ünal, A., & Yakupoğlu, S. (2013). An example for 3D animated character design process: The Lost City Antioch. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 122, 65–71.

Karaşin, A., & Karaesmen, E. (2005, Şubat 17). 1 Mayıs Bingöl depreminde meydana gelen yığma yapı hasarları. *YDGA2005 – Yığma Yapıların Deprem Güvenliğinin Arttırılması Çalıştayı*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 90–107.

Kayış, T. (2023). *Çok katmanlı kentlerin hafızası: Antakya örneği.* Yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Eskişehir.

Koç, V. (2016). Depreme maruz kalmış yığma ve kırsal yapı davranışlarının incelenerek yığma yapı yapımında dikkat edilmesi gereken kuralların derlenmesi. *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 36–57.

Korkmaz, H., & Gürbüz, M. (2008). Amik Gölü'nün kültürel ekolojisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 17, 1–26.

Korkmaz, H. 2006, Antakya'da Zemin Özellikleri Ve Deprem Etkisi Arasındaki İlişki, Coğrafi Bilimler Dergisi,4 (2):49-66.

KTVKK. (1983). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu* (Kanun Numarası: 2863, Kabul Tarihi: 21/7/1983).

KTB, Kültür ve Turizm Bakanlığı arşivi.

Küçükali, T. T. (2022). *The enhancement of castle ruins with contemporary additions as an adaptive reuse intervention.* Yüksek lisans tezi. Yaşar Üniversitesi, Graduate School, İzmir.

KVGM. (2025). *[Arşiv]*. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

Latham, D. (2000). *Creative reuse of buildings:* (Cilt 1). Shaftesbury: Donhead Publishing.

Lereve Butik Otel. (2025). Standart oda. 11 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, https://www.lerevebutikotel.com/standartroom08.html

Liwan Deluxe Hotel. (2025). Liwan Deluxe Hotel sayfası. 2 Ağustos 2024 tarihinde erişildi, https://www.tatilsepeti.com/liwan-deluxe-hotel?ara=oda:2

Liwan Deluxe Hotel. (2025). Liwan Deluxe Hotel sayfası. 1 Nisan 2025 tarihinde erişildi, https://tr.hotels.com/ho1211368992/the-liwan-deluxe-hotel-boutique-class-antakya-turkiye/

Luwi Hotel. (2025). Luwi Hotel sayfası. 1 Haziran 2025 tarihinde erişildi, https://www.luwihotel.com/

Madran, E. (2006). *Modern mimarlık ürünlerinin belgelenmesi ve korunması süreci için bazı notlar*. *Mimarlık Dergisi, (332)*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2024 http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=50&RecID=1207

Madran, E., & Özgönül, M. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (1983). 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. 22 Mart 2024 tarihinde erişildi, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf

Muşkara, Ü. (2017). Kırsal ölçekte geleneksel konut mimarisinin korunması: Özgünlük. *SEFAD, (37),* 437–448. https://doi.org/10.21497/sefad.328638

Mimarist. (2025). Antakya tarihi kent merkezi: Tarihimizi, kültürümüzü, kentimizi özgün durumuyla korumak zorundayız. 15 Mayıs 2025 tarihinde erişildi, https://www.mimarist.org/antakya-tarihi-kent-merkezi-tarihimizi-kulturumuz-kentimizi-ozgun-durumuyla-korumak-zorundayiz/

Nakib, B. (2012). *Eski Antakya'dan görünümler: Tarihsel yapılar ve eski ünlü yerler*. Antakya: Antakya Belediyesi Kültür Yayınları.

Nest Boutique Hotel. (2025). Galeri. 21 Ekim 2024 tarihinde erişildi, https://nestboutiquehotel.com/galeri.html

Nemati, P. (2022). *Assessing the impact of heritage-led urban regeneration projects on the historic city center of Antakya*. Yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen ve Doğa Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Nuraydın, S. (2023). *Antakya kentinde kültür rotaları oluşturmanın mimari mirasın korunmasına muhtemel etkileri.* Yüksek lisans tezi. Çankaya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Ankara.

Redford, S. (2010). *Asi'deki şehrinde il araştırmalar: Antakya mozaikler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ). İnşaat Mühendisliği Bölümü Deprem Araştırma Merkezi. (1995). *1 Ekim 1995 Dinar depremi mühendislik raporu*. Ankara: TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi.

ODTÜ. (2023). *Antakya'nın çok katmanlı kültürel mirasının deprem sonrası belgelenmesi, hasar tespiti ve değerlendirmesi (1. rapor [V.2], Mayıs 2023)*. Ankara: ODTÜ TAÇDAM.

Orbaşlı, A. (2002). *Tourists in historic towns: Urban conservation and heritage management* (1. baskı). Londra, İngiltere: E&FN Spon.Otelpuan. (2020).

Liwan Deluxe Hotel. (2025). Liwan Deluxe Hotel sayfası. 2 Mayıs 2024 tarihinde erişildi, https://www.otelpuan.com/Liwan-Deluxe-Hotel

Ovalı, E. (2017). *Doğu'nun Kraliçesi'nin tacı Antakya Köprüsü*. Hatay: Hatay Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Öden, Y. H. (2023). Tarihi Yapılarda Yeniden İşlevlendirme ve Baltazzi Köşkü, *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS),* 7;(32):634-642.

Ömeroğlu, C. (2006). *Antakya kentinin özgünlüğü ve günümüz koruma sorunlarının Antakya kentsel sit alanında irdelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Ankara.

Özcan, B. (2022). *Geleneksel Antakya evlerinin kimlik ögelerinin analizi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Adana.

Oğuz, B. (2024). *Yerel yönetimlerin yeniden işlevlendirmede kamuya katkıları: Müze Gazhane örneği.* Yüksek lisans tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, İç Mimarlık Bilim Dalı, İstanbul.

Polat, S., & Dostoğlu, N. (2007). Kentsel dönüşüm kavramı üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 12*(1), 61-75.

Riegl, A. (1903). The modern cult of the monument: Its character and its origin. *Oppositions, 25,* 21-51.

Samfransotel. (2024). Samfransotel sayfası. 1 Nisan 2025 tarihinde erişildi, https://samfransotel.com/

Salt Araştırmalar. (2024).Salt Araştırmalar sayfası. 3 Temmuz 2025 tarihinde erişildi. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/208343

Sallıo, N. (2005). Mevcut yığma yapıların deprem bakımından incelenmesi ve güçlendirilmesi. Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Sibel, Ü. (2012). Hatay ili ve yakın çevresi için deprem senaryolarının CBS içerisinde hazırlanması ve bu senaryoların tarihsel depremler ile karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Shipley, R., Utz, S., & Parsons, M. (2006). Does adaptive reuse pay? A study of the business of building renovation in Ontario, Canada. *International Journal of Heritage Studies, 12*(6), 505–520.

Sökmen-Kök, D., & Uşma, G. (2022). Yeniden kullanım ve özgünlüğünden uzaklaştırılan yerel kimlik ve mimari: Antakya Zenginler Mahallesi örneği. *Turkish Studies, 17*(3), 627–647. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62299

Şimşek, M. (2023). *Evaluating the impacts of refunctioning on Ottoman medreses in Istanbul*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Kültürel Mirasın Korunması Programı, Ankara.

Tankut, G. (2005). *Doğal ve tarihi çevrenin korunması: Sorunlar ve olası çözümler*. *Planlama, 2005*(1), 9-12. 11 Ağustos 2024 tarihinde erişildi, https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/e0cb6fb5fb446d1_ek.pdf

Tekin, M. (2000). *Hatay tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları

Tekin, M. (2002). Deprem ve tarihte Antakya depremleri. *VI Hatay ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*. Antakya: Hatay Folklor Araştırmaları Derneği Yayınları, No: 28

Tekin, M. M. (2011). *Tarihi Antakya evlerinde taş ve ahşap süslemeleri*. Antakya: Hatay Kültür ve Tarih Araştırmaları Derneği Yayınları.

Tripadvisor. (2022). *Yeşil Ev Cafe Boutique Hotel, Antakya, Hatay Province, Turkish Mediterranean Coast*. Erişim Tarihi 2 Ekim 2024. https://www.tripadvisor.com.tr/Hotel_Review-g312729-d19094759ReviewsYesil_Ev_Cafe_Boutique_HotelAntakya_Hatay_Province_Turkish_Mediterranean_Coast.html

TDK. (2024). *Türk Dil Kurumu* [Çevrimiçi sözlük]. https://sozluk.gov.tr/

Tuncer, H. (2020). Dünya miras listesindeki arkeolojik alanların alan yönetimi bağlamında değerlendirilmesi. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Ana Bilim Dalı, Ankara.

Turanlı, A., & Satıcı, B. (2021). Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi: Hayriye Hanım Konağı örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(1), 73-95.

U. S. Geological Survey [USGS], Brocher, T. M., Filson, J. R., Fuis, G. S., Haeussler, P. J., Holzer, T. L., Plafker, G., & Blair, J. L. (2014). Earthquake science center. U.S. Geological Survey. http://dx.doi.org/10.3133/fs20143018

UNESCO. (2003). Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. Paris: UNESCO.UNESC0, 1972. Dünya Mirası Sözleşmes,Fransa

Uğursal, S. (2011). *Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi örneği*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı, İzmir.

Üsküplü, S. 2006, Hatay ili ve yakın çevresi için deprem senaryoları CBS içerisinde hazırlanması ve bu senaryoların tarihsel depremler ile karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Varnacı, Uzun F., Somuncu M. 2023, Depremler Sonrası Antakya Kentsel Kültürel Mirası Hakkında Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi.*10(1), 9-23.

Varol, N., & Gültekin, T. (2016). Afet antropolojisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. https://doi.org/10.17755/esosder.89650

Wikipedia. (2024). Suphi Bereket. https://tr.wikipedia.org/wiki/Suphi_Bereket

Yavaş, Ö. M., & Şahin, D. (2007). Türkiye'de çığ afeti zararlarını azaltma çalışmaları. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara, Türkiye.

Yung, E. H. K., & Chan, E. H. W. (2012). Implementation challenges to the adaptive reuse of heritage buildings: Towards the goals of sustainable, low carbon cities. *Habitat International, 36*(3), 352–361.

Yüzer, M. E. (2021). *Antakya kent dokusu ve mimari özellikleri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

7. EKLER

Ek-A: Geleneksel konakların karşılaştırılması (Yazar Arşivi,2025).

BEREKETOĞLU KONAĞI						
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	İKİNCİ KAT PLANI	ÜÇÜNCÜ KAT PLANI	GÖRÜNÜŞ
RESTİTÜSYON PROJESİ	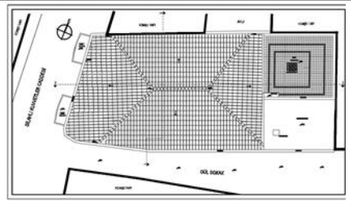	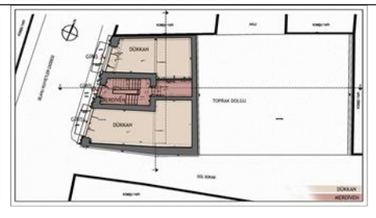		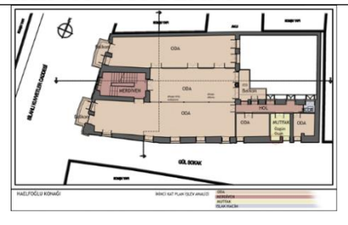	-	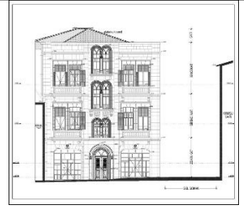
Rölöve Projesi	DEPREM SONRASI (2022)	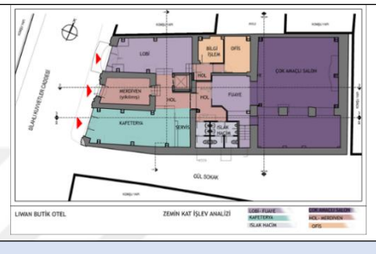				

RAHİBE KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	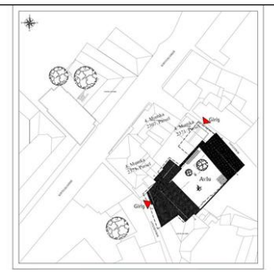				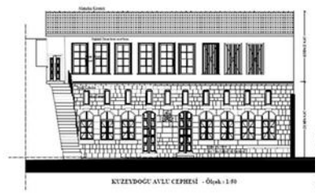
RÖLÖVE PROJESİ					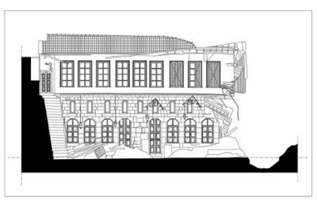

YALÇINKAYA KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	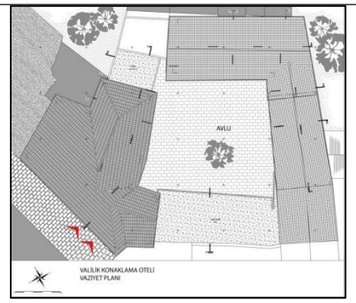	-	-		
RESTORASYON PROJESİ		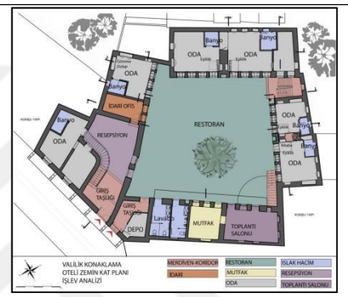	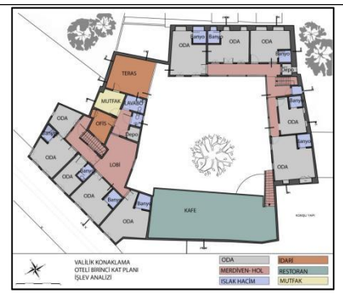		-

DOKMECİ KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	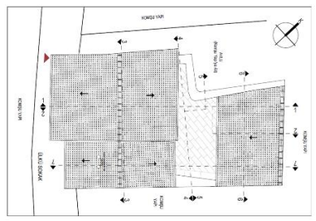		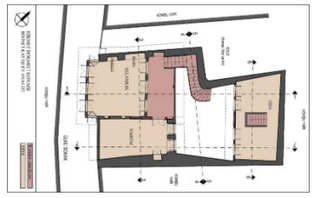		
RESTORASYON PROJESİ			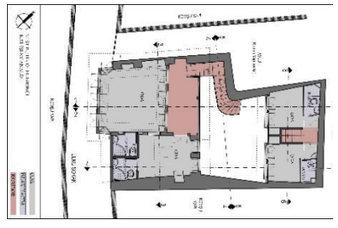		

KURTBÖKE KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	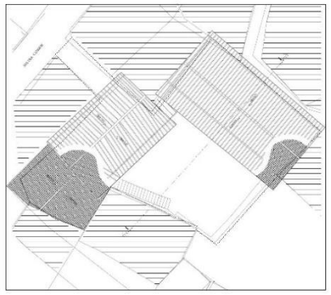	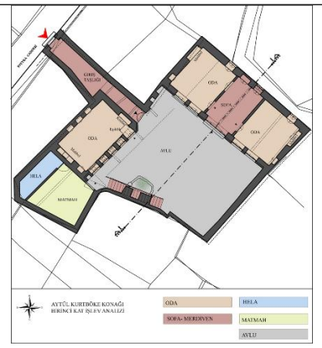			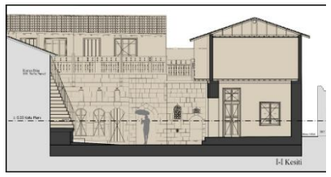
RESTORASYON PROJESİ				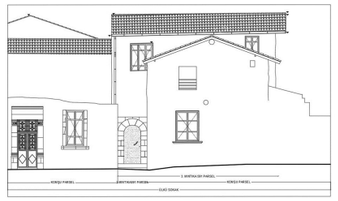	

HALEFOĞLU KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	-	-	-		
RESTORASYON PROJESİ	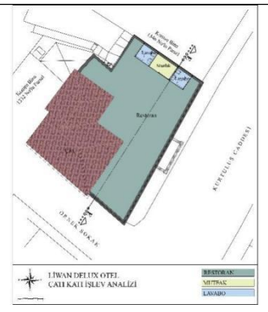	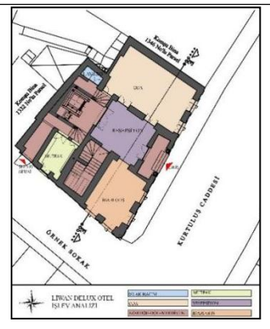	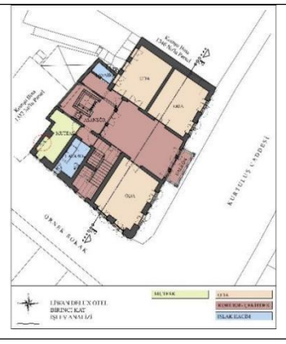	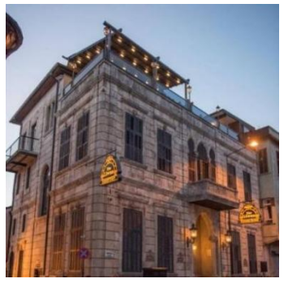	

FRANSIZ ASKER KONAĞI

	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RÖLÖVE PROJESİ	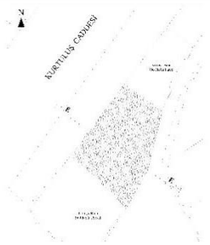				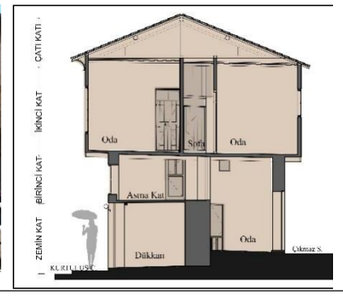
RESTORASYON PROJESİ		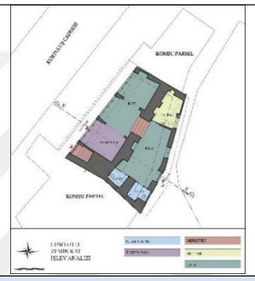			

KUSEYRİ KONAĞI

	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	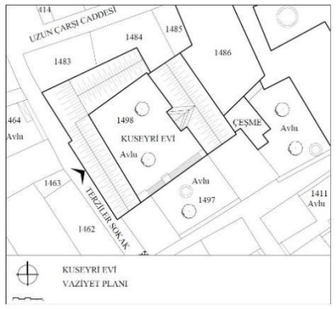	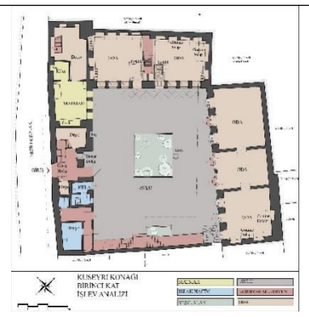	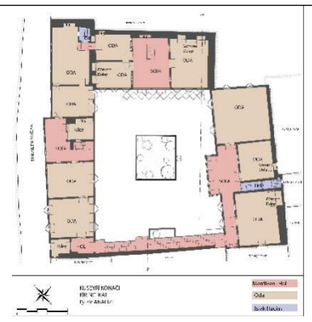		
RESTORASYON PROJESİ		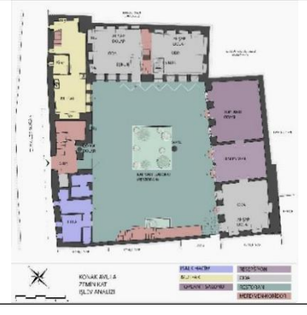	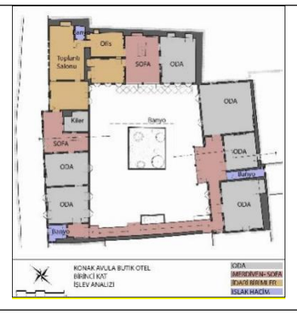		

ÖZDEMİR KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	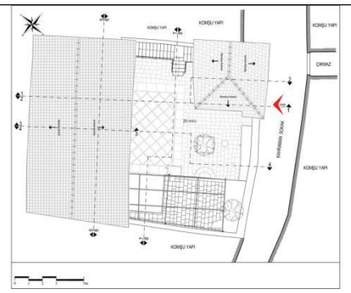	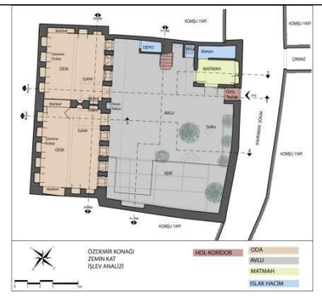	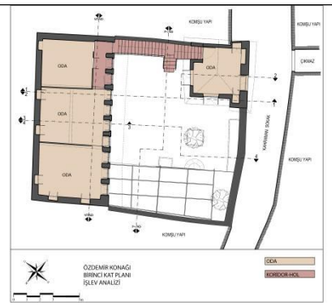		
RESTORASYON PROJESİ		-	-	-	-

AZAP KONAĞI					
	VAZİYET PLANI	ZEMİN KAT PLANI	BİRİNCİ KAT PLANI	FOTOĞRAF	GÖRÜNÜŞ- KESİT
RESTİTÜSYON PROJESİ	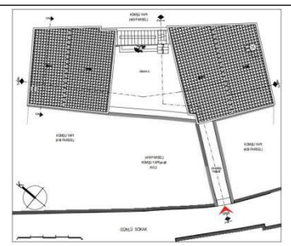	-	-		
RESTORASYON PROJESİ	-	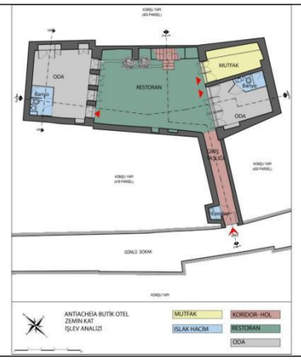	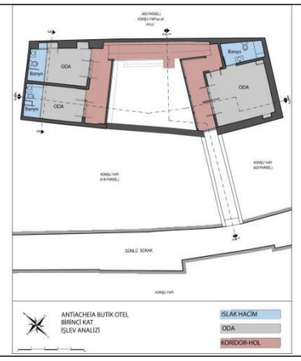	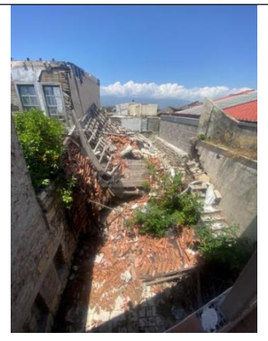	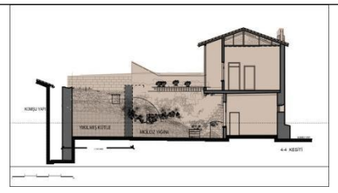

Ek-A: Geleneksel konakların karşılaştırılması **(devamı)**.

Ek- B: Yeniden İşlevlendirme ilkelerine uygunluk (Yazar Arşivi,2025).

	GELENEKSEL EVLER / İLKELER	BEREKETOĞLU KONAĞI	RAHİBE KONAĞI	YALÇINKAYA KONAĞI	DÖKMECİ KONAĞI	KURTBÖKE KONAĞI	HALEFOĞLU KONAĞI	KUSEYRİ KONAĞI	FRANSIZ KONAĞI	ÖZDEMİR KONAĞI	AZAP KONAĞI
MEKÂNSAL ANALİ Z BOYUTU	Taşıyıcı Sistemin Korunması	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓
	Özgün Malzeme Kullanımı	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓
	Cephe ve Özgün Süslemelerin Korunması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Teknolojik Müdahalelerin Uyumlu Entegrasyonu	-	✓	✓	-	-	-	✓	-	-	✓
MEKÂN ORGANİZASYON BOYUTU	Plan Şemasının Korunması	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	İşlevsel Uyum	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Müdahalelerin Ayırt Edilebilirliği	-	-	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓
	Geri Dönüşebilir Müdahale	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓
KÜLTÜREL VE SOSYAL BOYUT	Toplumsal Belleğin Korunması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Yerel Kimlikle Uyum	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kamu Yararı	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ALAN ORGANİZASYON BOYUTU	Kent Dokusu ile Bütünleşme	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Çevresel Düzenlemeler	-	-	✓	-	-	✓	-	-	-	-
	Erişilebilirlik	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Ek-C: Geleneksel evlerin deprem hasar analiz tablosu (Yazar Arşivi, 2025).

	GELENEKSEL EVLER	BEREKETOĞLU KONAĞI	RAHİBE KONAĞI	YALÇINKAYA KONAĞI	DÖKMECİ KONAĞI	KURTBÖKE KONAĞI	HALEFOĞLU KONAĞI	KUSEYRİ KONAĞI	FRANSIZ KONAĞI	ÖZDEMİR KONAĞI	AZAP KONAĞI
YAPI ELEMANLARI											
DIŞ DUVARLAR	DUVAR	Yıkık	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı
	KAPLAMA	Yıkık	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı
	DIŞ SIVA	Yıkık	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hafif hasarlı	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağı Hasarlı
	BOYA	Yıkık	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hafif Hasarlı	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı
İÇ DUVARLAR	DUVAR	Ağır hasarlı	Hafif hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Girilemedi	Ağır hasarlı	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı
	SIVA	Ağır hasarlı	Hafif hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Girilemedi	Ağır hasarlı	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağı Hasarlı
	BOYA	Ağır hasarlı	Hafif hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Girilemedi	Ağır hasarlı	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır hasarlı
ÇATI	KAPLAMA	Hasarsız	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Orta hasarlı	Ağır hasarlı	Hasarsız	Yıkık	Yıkık
	STRÜKTÜREL	Hasarsız	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Orta hasarlı	Ağır hasarlı	Hasarsız	Yıkık	Yıkık
DOĞRAMA ELEMANLARI	KAPILAR	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Orta hasarlı	Ağır hasarlı	Hasarsız	Yıkık	Yıkık
	PENCERELER	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Orta hasarlı	Hafif hasar	Hasarsız	Yıkık	Ağır hasarlı
STRÜKTÜREL ELEMANLAR	KİRİŞ	-	-	-	-	-	Ağır hasarlı	Hafif hasar	Hasarsız	Yıkık	Ağır hasarlı
	DÖŞEME	Ağır hasarlı	Ağır hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Ağır hasarlı	Hafif hasar	Hasarsız	Yıkık	Ağır hasarlı
	PERDE	-	-	-	-	-	Ağır hasarlı	Hafif hasar	Hasarsız	Yıkık	Ağır hasarlı
	TEMEL	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Hasarsız	Ağır hasarlı	Ağır Hasarlı	Hasarsız	Yıkık	Ağır hasarlı
HASAR TESPİTİ		Yıkık	Ağır Hasarlı	Hasarsız	Hasarsız	Hafif hasarlı	Ağır hasarlı	Yıkık	Ağır Hasarlı	Yıkık	Ağır Hasarlı